

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 93 · 11. juni
Sesjonen 2023–2024

Møte tirsdag den 11. juni 2024 kl. 10

President: Morten Wold

Dagsorden (nr. 93):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i privatskolelova (ny tilskuddsmodell for private grunnskoler) (Lovvedtak 69 (2023–2024), jf. Innst. 335 L (2023–2024) og Prop. 65 L (2023–2024))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i barneha­geloven (unntak fra kravet om selvstendig rettssub­jekt og forbudet mot annen virksomhet m.m.) (Lovvedtak 70 (2023–2024), jf. Innst. 326 L (2023–2024) og Prop. 78 L (2023–2024))
3. Stortingets vedtak til lov om endringer i tannhelse­­tjenesteloven mv. (rett til tannhelsetenester for unge voksne, personar med rusmiddelavhengigheit mv.) (Lovvedtak 71 (2023–2024), jf. Innst. 381 L (2023–2024) og Prop. 60 L (2023–2024))
4. Stortingets vedtak til lov om endringer i helseper­sonelloven og helsetilsynsloven (administrative reaksjonar, karantenetid før søknad om ny autori­­sasjon mv.) (Lovvedtak 72 (2023–2024), jf. Innst. 393 L (2023–2024) og Prop. 63 L (2023–2024))
5. Stortingets vedtak til lov om endringer i legemid­delloven og apotekloven (styrket legemiddelbered­skap m.m.) (Lovvedtak 73 (2023–2024), jf. Innst. 373 L (2023–2024) og Prop. 100 L (2023–2024))
6. Stortingets vedtak til lov om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmå­linger på valgdagen) (Lovvedtak 74 (2023–2024), jf. Innst. 347 L (2023–2024) og Prop. 81 L (2023–2024))
7. Stortingets vedtak til lov om endringer i plan- og bygningsloven og åndsverkloven (plikt til innrap­portering av grunnundersøkelser og naturfa­reutredninger til offentlige registre mv.) (Lovvedtak 75 (2023–2024), jf. Innst. 372 L (2023–2024) og Prop. 90 L (2023–2024))
8. Stortingets vedtak til lov om midlertidige endrin­ger i utlendingsloven (beredskapshjemmel for inn­kvartering av asylsøkere) (Lovvedtak 76 (2023–2024), jf. Innst. 353 L (2023–2024) og Prop. 84 L (2023–2024))
9. Stortingets vedtak til lov om endringer i diskrimine­ringsombudsloven og likestillings- og diskriminerings­loven (presisering av diskrimineringsombudsloven § 7 og likestillings- og diskrimineringsloven §§ 10 og 33) (Lovvedtak 77 (2023–2024), jf. Innst. 348 L (2023–2024) og Prop. 56 L (2023–2024))
10. Stortingets vedtak til lov om endringer i opplæ­ringslova og privatskolelova (kompetansekrav, fag­lig ansvar og bruk av fysisk inngripen for å avverge skade m.m.) (Lovvedtak 78 (2023–2024), jf. Innst. 389 L (2023–2024) og Prop. 62 L (2023–2024))
11. Stortingets vedtak til lov om nøkkelinformasjon om sammensatte og forsikringsbaserte investe­ringsprodukter (PRIIPs-loven) (Lovvedtak 79 (2023–2024), jf. Innst. 292 L (2023–2024) og Prop. 51 LS (2023–2024))
12. Stortingets vedtak til lov om endringer i regnskaps­loven mv. (bærekraftsrapportering) (Lovvedtak 80 (2023–2024), jf. Innst. 343 L (2023–2024) og Prop. 57 L (2023–2024))
13. Stortingets vedtak til lov om Finanstilsynet (finans­tilsynsloven) (Lovvedtak 81 (2023–2024), jf. Innst. 364 L (2023–2024) og Prop. 75 L (2023–2024))
14. Stortingets vedtak til lov om endringer i energi­loven mv. (tiltak for et mer forbrukervennlig strøm­marked) (Lovvedtak 82 (2023–2024), jf. Innst. 408 L (2023–2024) og Prop. 83 L (2023–2024))
15. Stortingets vedtak til lov om endringer i straffe­gjennomføringsloven (erstatning for skader under pålagt organisert trening mv.) (Lovvedtak 83 (2023–2024), jf. Innst. 380 L (2023–2024) og Prop. 54 L (2023–2024))
16. Stortingets vedtak til lov om endringer i advokatlo­ven mv. (overgangsregler mv.) (Lovvedtak 84 (2023–2024), jf. Innst. 392 L (2023–2024) og Prop. 61 L (2023–2024))
17. Stortingets vedtak til lov om endringer i grenselo­ven og utlendingsloven mv. (interoperabilitet og visuminformasjonssystemet mv.) (Lovvedtak 85 (2023–2024), jf. Innst. 362 L (2023–2024) og Prop. 70 LS (2023–2024))
18. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forsvarsløftet – for Norges trygghet – Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036 (Innst. 426 S (2023–2024), jf. Prop. 87 S (2023–2024))
19. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Investeringer i Forsvaret og andre saker (Innst. 425 S (2023–2024), jf. Prop. 59 S (2023–2024))
20. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i el-til­synsloven (hjemmel for gebyr for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner mv.) (Innst. 361 L (2023–2024), jf. Prop. 77 L (2023–2024))

21. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i rettsbyrloven (justering av multiplikator for forliksklage og forkyning av betalingsoppmoding) (Innst. 354 L (2023–2024), jf. Prop. 80 L (2023–2024))
22. Innstilling fra justiskomiteen om Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet (Innst. 412 S (2023–2024), jf. Meld. St. 15 (2023–2024))
23. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ingvild Wettrhus Thorsvik, André N. Skjelstad og Ola Elvestuen om å etablere en nasjonal sikkerhetsstrategi (Innst. 414 S (2023–2024), jf. Dokument 8:124 S (2023–2024))
24. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug Vervik Bollestad og Dag-Inge Ulstein om krav om kinesisk nedslag i TikTok (Innst. 424 S (2023–2024), jf. Dokument 8:127 S (2023–2024))
25. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson og Lan Marie Nguyen Berg om forbud mot engangsgrill (Innst. 403 S (2023–2024), jf. Dokument 8:145 S (2023–2024))
26. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Halleland, Roy Steffensen, Helge André Njåstad, Olaug Vervik Bollestad, Irene Ojala, Tobias Drevland Lund, Sveinung Stensland og Une Bastholm om gransking av Birgitte Tengs-saken (Innst. 422 S (2023–2024), jf. Dokument 8:131 S (2023–2024))
27. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Tor André Johnsen og Hans Andreas Limi om endring av lov om foreldelse av fordringer (Innst. 418 S (2023–2024), jf. Dokument 8:75 S (2023–2024))
28. Innstilling fra justiskomiteen om Oppfølging av Dokument 21 (2020–2021) – bevisførsel om opplysning underlagt taushetsplikt hos Sivilombudet (Innst. 352 L (2023–2024))
29. Innstilling fra justiskomiteen om Årsrapport for 2023 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag (Innst. 411 S (2023–2024), jf. Dokument 14 (2023–2024))
30. Interpellasjon fra representanten Lan Marie Nguyen Berg til justis- og beredskapsministeren:
  - «I forbindelse med 25. juni-rapporten kom det fram at det er grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt skeive og andre utsatte grupper sin forsamlingsfrihet blir tilstrekkelig ivaretatt, når det ofte vil være disse gruppene som må vike for den menneskerettslige sikringsplikten. Er statsråden enig i at myndighetene har ansvar for å stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak slik at utsatte grupper kan samles også når sikkerhetssituasjonen er uklar, og kan statsråden garantere at politiet tilrettelegger for skeive arrangementer?»
31. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i gjeldsordningsloven mv. (effektivisering og forenkling av gjeldsordningsprosessen) (Innst. 391 L (2023–2024), jf. Prop. 67 L (2023–2024))
32. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Lov om omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap (Innst. 359 L (2023–2024), jf. Prop. 82 L (2023–2024))
33. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i ekteskapsloven (forbud mot ekteskap mellom nære slektninger) (Innst. 427 L (2023–2024), jf. Prop. 99 L (2023–2024))
34. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 74/2024 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU) 2019/1158 om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner og om oppheving av rådsdirektiv 2010/18/EU (Innst. 356 S (2023–2024), jf. Prop. 85 LS (2023–2024))
35. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i folketrygdloven (styrking av fedres rett til foreldrepenger) (Innst. 355 L (2023–2024), jf. Prop. 85 LS (2023–2024))
36. Referat
  - Presidenten [10:00:31]:** Representanten Morten Wold, som har vært permittert, har igjen tatt sete. Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete: For Hedmark: Yngve Sætre For Rogaland: Marte Eide *Klovning* og Dagny Sunnanå *Hausken* Det foreligger to permisjonssøknader:
    - fra Senterpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Margrethe *Haarr* i tiden fra og med 11. til og med 14. juni

- fra Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Birgit Oline Kjerstad i tiden fra og med 12. til og med 14. juni

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Hedmark: Ole Mathias Rønaasen
For Møre og Romsdal: Kim Thoresen

Presidenten [10:01:24]: Ole Mathias Rønaasen er til stede og vil ta sete.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sakene nr. 1–17 vil bli behandlet under ett. Sakene er andre gangs behandling av lover og gjelder lovvedtakene 69 til og med 85.

Sak nr. 1 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i privatskolelova (ny tilskuddsmodell for private grunnskoler) (Lovvedtak 69 (2023–2024), jf. Innst. 335 L (2023–2024) og Prop. 65 L (2023–2024))

Sak nr. 2 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i barnehage-loven (unntak fra kravet om selvstendig rettssubjekt og forbudet mot annen virksomhet m.m.) (Lovvedtak 70 (2023–2024), jf. Innst. 326 L (2023–2024) og Prop. 78 L (2023–2024))

Sak nr. 3 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i tannhelsetjenesteloven mv. (rett til tannhelsetenester for unge vaksne, personar med rusmiddelavhengigheit mv.) (Lovvedtak 71 (2023–2024), jf. Innst. 381 L (2023–2024) og Prop. 60 L (2023–2024))

Sak nr. 4 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i helsepersonelloven og helsetilsynsloven (administrative reaksjonar, karantenetid før søknad om ny autorisasjon mv.) (Lovvedtak 72 (2023–2024), jf. Innst. 393 L (2023–2024) og Prop. 63 L (2023–2024))

Sak nr. 5 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i legemiddel-loven og apotekloven (styrket legemiddelberedskap m.m.) (Lovvedtak 73 (2023–2024), jf. Innst. 373 L (2023–2024) og Prop. 100 L (2023–2024))

Sak nr. 6 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen) (Lovvedtak 74 (2023–2024), jf. Innst. 347 L (2023–2024) og Prop. 81 L (2023–2024))

Sak nr. 7 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i plan- og bygningsloven og åndsverkloven (plikt til innrapportering av grunnundersøkelser og naturfareutredninger til offentlige registre mv.) (Lovvedtak 75 (2023–2024), jf. Innst. 372 L (2023–2024) og Prop. 90 L (2023–2024))

Sak nr. 8 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om midlertidige endringer i utlendingsloven (beredskapshjemmel for innkvartering av asylsøkere) (Lovvedtak 76 (2023–2024), jf. Innst. 353 L (2023–2024) og Prop. 84 L (2023–2024))

Sak nr. 9 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i diskrimineringsombudsloven og likestillings- og diskrimineringsloven (presisering av diskrimineringsombudsloven § 7 og likestillings- og diskrimineringsloven §§ 10 og 33) (Lovvedtak 77 (2023–2024), jf. Innst. 348 L (2023–2024) og Prop. 56 L (2023–2024))

Sak nr. 10 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova (kompetansekrav, faglig ansvar og bruk av fysisk inngripen for å avverge skade m.m.) (Lovvedtak 78 (2023–2024), jf. Innst. 389 L (2023–2024) og Prop. 62 L (2023–2024))

Sak nr. 11 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om nøkkelinformasjon om sammensatte og forsikringsbaserte investeringsprodukter (PRIIPs-loven) (Lovvedtak 79 (2023–2024), jf. Innst. 292 L (2023–2024) og Prop. 51 LS (2023–2024))

Sak nr. 12 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i regnskapsloven mv. (bærekraftsrapportering) (Lovvedtak 80 (2023–2024), jf. Innst. 343 L (2023–2024) og Prop. 57 L (2023–2024))

Sak nr. 13 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om Finanstilsynet (finansstilsynsloven) (Lovvedtak 81 (2023–2024), jf. Innst. 364 L (2023–2024) og Prop. 75 L (2023–2024))

Sak nr. 14 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i energiloven mv. (tiltak for et mer forbrukervennlig strømmarked) (Lovvedtak 82 (2023–2024), jf. Innst. 408 L (2023–2024) og Prop. 83 L (2023–2024))

Sak nr. 15 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i straffegjennomføringsloven (erstatning for skader under pålagt organisert trening mv.) (Lovvedtak 83 (2023–2024), jf. Innst. 380 L (2023–2024) og Prop. 54 L (2023–2024))

Sak nr. 16 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i advokatloven mv. (overgangsregler mv.) (Lovvedtak 84 (2023–2024), jf. Innst. 392 L (2023–2024) og Prop. 61 L (2023–2024))

Sak nr. 17 [10:01:42]

Stortingets vedtak til lov om endringer i grenseloven og utlendingsloven mv. (interoperabilitet og visuminformasjonssystemet mv.) (Lovvedtak 85 (2023–2024), jf. Innst. 362 L (2023–2024) og Prop. 70 LS (2023–2024))

Presidenten [10:01:49]: Representanten Ola Elvestuen, fra Venstre, har bedt om ordet.

Ola Elvestuen (V) [10:02:08]: Dette gjelder sak nr. 16. Ved en inkurie stemte Venstre feil ved første gangs behandling 6. juni av Innst. 392 L for 2023–2024, om endringer i advokatloven. Vi skulle subsidiært ha stemt for stor bokstav B i innstillingen. På vegne av Venstre ber jeg om at det blir protokollført.

Presidenten [10:02:32]: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 1–17.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil sakene nr. 18 og 19 bli behandlet under ett.

Sak nr. 18 [10:02:43]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forsvarsløftet – for Norges trygghet – Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036 (Innst. 426 S (2023–2024), jf. Prop. 87 S (2023–2024))

Sak nr. 19 [10:02:57]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Investeringer i Forsvaret og andre saker (Innst. 425 S (2023–2024), jf. Prop. 59 S (2023–2024))

Presidenten [10:03:07]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil taletiden bli fordelt slik: Arbeiderpartiet 45 minutter, Høyre 30 minutter, Senterpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 20 minutter, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti 10 minutter hver.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:04:04] (komiteens leder og ordfører for sak nr. 18): Som saksordfører er det ganske uvanlig å kunne presentere et forlik alle partiene på Stortinget står bak. Alle partiene på Stortinget er enige om hvordan Forsvaret skal utvikles de neste tolv årene og videre. Enigheten er historisk, og det understrekes av at hele komiteen står bak samtlige merknader i innstillinga og alle vedtakene. Vi har rett og slett skrevet oss sammen om alt.

Jeg vil takke komiteen og alle partiene på Stortinget for å ha bidratt til denne enigheten og for at vi har hatt en god og konstruktiv tone i forhandlingene. Jeg mener alle partier fortjener anerkjennelse for å ha lagt større vekt på ansvaret vi som politikere har i fellesskap for å styrke forsvarsevnen, enn på sine primærstandpunkter. Jeg vil samtidig gi anerkjennelse til regjeringa, som også har strukket seg. Alle partiene har gitt og tatt, og alle har fått gjennomslag.

Høyre har helt fra forsvarskommisjonen la fram sin rapport i mai 2023, vært helt klar på at vi ønsket et bredt og forpliktende forlik om langtidsplanen, som må kunne stå seg gjennom skiftende politiske flertall og regjeringer. Det har vi oppnådd. Forliket forteller en historie både om samarbeidsviljen mellom partiene og om det er dype alvor i den sikkerhetspolitiske situasjonen. Et høyt spenningsnivå, både regionalt og globalt, kan øke faren for

konflikt bl.a. gjennom bruk av militærmakt som politisk pressmiddel mot Norge. Konflikter som har sitt opphav helt andre steder, kan spres til Norges nærområder. Geografisk avstand er ikke lenger det samme som trygghet. Sist, men ikke minst: Enkeltepisoder og misforståelser kan komme ut av kontroll og bli reelle trusler.

Både forsvarskommisjonen, totalberedskapskommisjonen, forsvarssjefens fagmilitære råd og Nasjonal sikkerhetsmyndighets sikkerhetsfaglige råd er entydige i sine analyser. Russlands fullskala angrep på Ukraina er den største og mest definerende enkeltendringen i Norges sikkerhetspolitiske omgivelser etter den kalde krigens slutt. Det er krig i Europa.

For det andre er Russland den dimensjonerende faktoren for Norges forsvar, og Russlands angrepskriger viser tydelig hvordan landet kan utgjøre en alvorlig trussel mot både norsk og transatlantisk sikkerhet.

For det tredje er det ingenting som tilsier at denne situasjonen vil bedre seg i overskuelig framtid.

Vi må for det fjerde forvente stor grad av uforutsigbarhet og et farligere Russland.

For det femte bruker Russland hele spekteret av statens virkemidler for å oppnå sine mål. Spionasje, sabotasje, påvirkningsoperasjoner og destabilisering – de er alle viktige deler av trusselbildet mot Norge.

Komiteen peker også på at konflikt under terskelen for NATOs artikkel 5 er et høyst relevant scenario, og at den videre utviklingen og styrkingen av Forsvaret må innrettes mot å kunne håndtere denne typen trusler.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen vi opplever nå, er den nye normalen og vil forbli den nye normalen. Vi kommer ikke tilbake til den normalen vi kjente før. Det må vi ta konsekvensen av på alle nivåer. Usikkerhet og uforutsigbarhet er ikke forbigående fenomener, men noe vi må forholde oss til som en del av vår og alliertes sikkerhetspolitiske hverdag. Negative utviklingstrekk vil kunne komme raskere og oftere enn før.

Et bilde på dette er hvordan Sverige og Finland nå har blitt medlemmer av NATO, men Sveriges og Finlands inntreden i NATO skjer ikke i et vakuum. De modige og raske politiske beslutningene våre to naboland tok, er en direkte følge av Russlands brutale angrep på Ukraina. For norsk og alliert sikkerhet er det et klart gode å ha Sverige og Finland med. Regionalt blir vi ett operasjonsområde som kan jobbe sømløst for å ivareta sikkerheten fordi vi nå har felles forsvarsplaner og felles sikkerhetsgaranti, og det ligger et enormt potensial i at vi til sammen har betydelige kapasiteter i alle domener.

Men svensk og finsk NATO-medlemskap har også en annen side. NATO og EU har de siste ti årene fått en god arbeidsdeling som gjør at de utfyller hverandre og har virkemidler for ulike typer kriser. NATO er vårt sikkerhetspolitiske ankerfeste, men som regjeringa skriver

i budsjettproposisjonen: Utviklingen i EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området utfyller NATO og bidrar til transatlantisk samarbeid.

I redegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker i april sa utenriksministeren:

«Norges medlemskap i NATO er fundamentet for norsk sikkerhet og forsvar. I tillegg har samarbeidet med EU blitt stadig viktigere. Dette handler ikke om EU eller NATO, men om å styrke begge samtidig.»

Norge er nå det eneste landet bortsett fra Island i nordisk-baltisk krets som ikke er medlem i både NATO og EU. Utenriksministeren sa det egentlig ganske tydelig i Stortingets europautvalg i går: Mye av det europeiske samarbeidet i NATO skjer nå i EU.

Det kan bli en betydelig utfordring for Norge å stå utenfor EU også på dette området.

I langtidsplanen og forliket legges det opp til at alle deler av Forsvaret vil styrkes med mer personell og nytt materiell og økte budsjetter til drift og vedlikehold. For Høyre er det viktig at Forsvaret får et solid løft både nå og i årene framover. Denne langtidsplanen bygger på de styrkingene og veivalgene som ligger i den forrige og den inneværende langtidsplanen. De representerte et tydelig taktskifte fra tida etter slutten av den kalde krigen, der det var realnedgang i forsvarsbudsjettene fram til midten av 2010-tallet. Det var et taktskifte til en helt nødvendig satsing. I perioden 2013–2021 under Solberg-regjeringas tid økte forsvarsbudsjettene med over 36 pst., men det betydde ikke at satsingen var i mål. Det er omfattende, tidkrevende og komplekse prosesser som ligger bak både personelloppbygging og materiellinvesteringer, og den ytterligere dramatiske omdreiningen i vår sikkerhetspolitiske situasjon i 2022 gjorde det helt nødvendig med en betydelig opptrapping utover det.

Selv om mye av fokus i dag er på det som skal skje av store investeringer i årene som kommer, mener jeg det er like viktig å fokusere på å få det Forsvaret vi har, til å fungere. Det er lett å få oppmerksomhet for å anskaffe nytt materiell, og det er ikke alltid like lett å få oppmerksomhet om det man ikke ser, nemlig selve grunnmuren. Engasjementet de neste årene må være like stort for driftsmidler, reservedeler og vedlikehold som for bygging av nye fregatter. For Høyre er det i den sammenheng veldig viktig at regjeringa i langtidsplanen viderefører to avgjørende tiltak vi innførte i vår regjeringstid. Det ene er at budsjettene skal inneholde den forsvarsspesifikke kostnadsveksten, slik at ikke kjøpekraften tapes hvert år, og det andre er valutakompensasjon i store investeringsprosjekter.

Partiene vil i sine innlegg vektlegge ulike deler av enigheten, men la meg trekke fram noen av hovedpunktene.

Personellopptrappingen er den enkeltstående, mest kritiske faktoren for gjennomføringen av planen. Faller det, så faller mye av planen. Derfor gir forliket anvisning på at det skal iverksettes konkrete tiltak for å rekruttere, beholde og re-rekruttere tilstrekkelig personell og kompetanse til Forsvarets struktur. Ikke minst er pensjon en viktig del av dette.

I forhandlingene var elementer som gir ytterligere styrket forsvarsevne og beskyttelse, helt sentrale for Høyre. Langtidsplanen inneholder en viktig satsing på luftvern. Forliket innebærer at vi får på plass langtrekkende luftvern til ytterligere et geografisk område for å legge til rette for permanent beskyttelse av det sentrale østlandsområdet, inkludert Oslo. Det er et tydelig bilde på hvordan trusselbildet ser ut. Det er nødvendig å kunne beskytte sentrale samfunnsinstitusjoner og befolkningstette områder mot ballistiske missiler.

I 2017 besluttet Solberg-regjeringa å anskaffe fire nye ubåter i samarbeid med Tyskland, som nå er i produksjon. I langtidsplanen foreslås det å ta ut opsjonen på den femte ubåten, og i forliket går vi inn for å ta ut opsjonen også på den sjetten ubåten. Det har å gjøre med våre enorme havområder og vårt enorme ansvar, og det at vi da med seks ubåter kan patruljere nokså kontinuerlig med flere ubåter, er avgjørende både for situasjonsforståelse, suverenitetshevdelse og alliert støtte.

Det skal brukes veldig mye penger på Forsvaret de neste årene, og store penger må brukes ansvarlig. Derfor innfører vi – og det er et viktig moment for Høyre – en ny ordning for en årlig rapportering til Stortinget om status, framdrift, utfordringer og risiko ved gjennomføringen av sentrale områder i langtidsplanen gjennom hele planens varighet. Det dreier seg både om personellopptrapping, styring og ledelse, gjennomføring av store materiellinvesteringsprosjekter og ikke minst bygg og anlegg. Det skal rapporteres årlig til Stortinget, og Stortinget skal debattere saken.

Nå begynner den utfordrende jobben for forsvarssektoren og departementet. Å gjennomføre denne planen kommer ikke bare til å kreve at partiene på Stortinget følger opp den økonomiske opptrappingsplanen vi i fellesskap har forpliktet oss til. Det kommer også til å kreve tett kontroll og oppfølging av sektoren – den sektoren som nå skal forvalte svært store midler, få mer ansvar, gjennomføre en betydelig omlegging av styringsstrukturen og samtidig levere situasjonsforståelse, suverenitetshevdelse og operativ evne for Norge og våre allierte.

Høyre er fornøyd med forhandlingsresultatet, og vi er glad for at vi har fått til et bredt og forpliktende forlik. For oss har det vært avgjørende å få styrket det Forsvaret vi har i dag, og å peke ut en retning framover. Dette er en viktig dag som viser at Stortinget svarer på den dypt al-

vorlige sikkerhetspolitiske situasjonen. Vi tar et samlet løft for et tryggere Norge.

Nils-Ole Foshaug (A) [10:14:25] (ordfører for sak nr. 19): Den 5. april i år presenterte Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen sin nye langtidsplan for Forsvaret, under tittelen Forsvars- løftet – for Norges trygghet – Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036. Det er en historisk plan som innebærer et betydelig løft for forsvarssektoren de neste tolv årene, en plan som skal få dagens forsvar til å virke, samtidig som vi styrker den nasjonale egenevnen i alle domener.

Den 4. juni var alle partiene som er representert på Stortinget, samlet i vandrehallen for å kunngjøre full enighet om langtidsplanen for Forsvaret de neste tolv årene. Også det er historisk. Et godt og ambisiøst forsvarsløft fra regjeringen var blitt diskutert og forhandlet om i komiteen, til det bedre, fra en satsing på 1 624 mrd. kr til 1 635 mrd. kr, som skal prioriteres til forsvarsformål fram mot 2036.

Veien fram mot regjeringens langtidsplan og enigheten som partiene i Stortinget har kommet fram til, har et dramatisk bakteppe og mange grundige utredninger og anbefalinger. Etter den kalde krigens slutt, murens fall og oppløsningen av både Warszawapakten og Sovjetunionen var Europa preget av tanken og håpet om den evige europeiske fred. Norge, som mange andre land, bygde ned sitt forsvar. Vi kan litt forenklet si at i de siste godt og vel 30 årene har vi bygd ned Forsvaret, tatt ut fredsgevinsten og prioritert andre områder.

Russlands fullskala invasjon av Ukraina 24. februar 2022 satte en brutal stopper for denne tankegangen, og det ble innledet en ny epoke i internasjonal politikk. Det gjør at vi nå står ved et sikkerhetspolitisk tidsskille. Vi må regne med å leve med et farligere og mer uforutsigbart Russland i mange år framover, og vårt forhold til vår nabo i øst vil bli krevende i lang tid. Det vil være definerende for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Selv om alle håpet på at krigen i Ukraina skulle unngås, var det ikke fullstendig overraskende. Signaler om at noe kunne skje, var gitt for flere år siden. Derfor gir jeg honnør til dagens regjering, som tar situasjonen på reelt alvor.

Både Stortinget og regjeringen har fått mange gode utredninger og anbefalinger. Vi har forsvarskommisjonen, totalberedskapskommisjonen, forsvarssjefens fagmilitære råd og Nasjonal sikkerhetsmyndighets sikkerhetsfaglige råd, og det gir et solid grunnlag for å vedta den beste forsvarspolitikken i denne salen.

Planen innebærer en kraftig satsing på Forsvaret i årene som kommer, men for å lykkes med det må flere tiltak gjennomføres samtidig. Vi må ta tak i kritiske mangler i dagens forsvar. Vi har en bygningsmasse som

må ivaretas og utvides, ikke bare til dagens forsvar, men til et forsvar som skal vokse betydelig. Vi må øke utdanningskapasiteten for å møte behovet for flere folk, vi må sette av nok midler til å fylle opp beredskapslagrene med materiell og ammunisjon, og vi må prioritere IKT-satsinger og cyberdomenet.

Langtidsplanen legger opp til en videreutvikling av Hæren. Volum, kampkraft, utvikling og beskyttelseevne skal økes og forsterkes. Hæren skal utvides fra én til tre brigader, Brigade Nord, Finnmarksbrigaden og Brigade Sør. Brigade Nord skal fullføres som tung infanteribrigade, med fire mekaniserte bataljoner og støtteavdelinger, og vi innfrir da et av NATOs prioriterte kapabilitetsmål for Norge. Brigade Sør blir en reservistbasert brigade. Oppbygging av Hærens luftvern, innføring av nye artilleriskyts og anskaffelse av langtrekkende presisjonsvåpen vil øke Hærens operative evne betydelig og styrke Forsvarets evne til å bekjempe mål på lange avstander.

Heimevernet skal styrkes gjennom økt volum, utrustning og kampkraft. Antallet heimevernsoldater vil økes fra 40 500 til 45 000, fordelt på ledelse, heimevernsområder og innsatsstyrker, for å styrke tilstedeværelse og forankre lokal kunnskap. Et tolvte heimevernsdistrikt etableres i Agder, og antallet innsatsstyrker økes. Styrkingen av Heimevernet prioriterer særlig evnen til å beskytte objekter langs kysten, operasjoner i Finnmark samt alliert mottak og framføring.

Luftforsvaret vil fullføre innfasingen av F-35-kampfly og maritime patruljefly. Det vil avsettes betydelige midler til videre oppgradering av både F-35 og P-8. I tillegg kommer anskaffelse av mer våpen, slik at luftmakten er bedre i stand til å samvirke med allierte og holde tritt med trusselutviklingen. Vi styrker også evnen til kontroll av luftrommet gjennom anskaffelse av nye luftovervåkningsradarer. Forsvarets helikopterkapasitet vil bli styrket betydelig med seks nye helikoptre til Kystvakten, det vil bli anskaffet et antall helikoptre til Hæren og spesialstyrkene, og i tillegg anskaffes nye helikoptre for maritim krigføring i forbindelse med anskaffelsen av nye fregatter.

Antallet NASAMS luftvern batterier økes fra tre til seks. Etter forhandlingene vil det anskaffes ett til langt-rekkende luftvern, slik at vi nå kan anskaffe to av dem. Det ene skal beskytte det sentrale østlandsområdet. Andøya flystasjon skal videreføres og videreutvikles for å ivareta satsingen på droner og romvirksomhet. Andøya vil bli base for en ny avdeling for langtrekkende droner i Forsvaret. I tillegg skal evnen til alliert mottak styrkes. Andøya er et område av økende militærstrategisk betydning for Norge og NATO.

Satsingen i denne langtidsplanen er den største satsingen i utviklingen av framtidens sjøforsvar. Sjøforsva-

ret skal styrkes betydelig gjennom fornying av store deler av strukturen i årene som kommer. Det vil bli anskaffet fem nye fregatter, og Forsvaret skal utvikle en standardisert fartøysklasse, en stor havgående utgave og en mindre, kystnær utgave. Fartøyene skal utvikles for å løse Kystvaktens og Marinens oppgaver. Det vil bli anskaffet totalt 28 standardiserte fartøyer til Sjøforsvaret. Anskaffelsen av nye standardiserte fartøyer er en stor mulighet til å styrke og videreutvikle nasjonal kompetanse og beredskap i det maritime domenet. Det er et ønske fra både regjeringen og komiteen at mye av aktiviteten skal skje i Norge. Regjeringen foreslo at det skulle anskaffes fem nye ubåter, med opsjon på en sjette. Som resultat av gode forhandlinger blir det nå vedtatt at vi skal ha seks nye ubåter.

Andre verdenskrig førte til erkjennelsen av at vi ikke kunne utkjempes neste krig alene. NATO har derfor siden 1949 vært en bærebjelke i norsk sikkerhetspolitikk. Alliert støtte i krise og krig er avgjørende for norsk sikkerhet, og derfor vil man tilrettelegge for alliert øving og trening og mottak av allierte styrker. Nå som Norden er samlet innenfor NATO, skal forsvarssamarbeidet videreutvikles innenfor rammen av NATO, og det blir mer nordisk forsvarssamarbeid i tiden framover. Med Finland og Sverige blir det viktig å videreutvikle samarbeidet om forsvar på Nordkalotten og mottak, forflytninger og understøttelse av allierte forsterkninger.

For å lykkes med denne nye langtidsplanen må vi ha hele samfunnet med oss. Det sivile samfunnet må være beredt på å yte støtte til militær innsats i krise og krig, og derfor vil vi måtte videreutvikle et totalforsvar som skal være forberedt på krig og mer aktivt i det daglige. Det er behov for å tilrettelegge ytterligere for at næringslivet kan yte støtte til militær innsats i hele krisespekteret, og forsvarssektoren må styrke samarbeidet med næringslivet. Det som skal fungere i krig, må også fungere i fredstid.

Forsvarets viktigste ressurs er folk. Uten dyktige og kompetente ansatte trenger vi ikke investere i nytt materiell. Forsvarsløftet vil kreve en forsterket innsats for å rekruttere, rerekruttere og beholde personell. En forutsetning for å lykkes med dette er godt partssamarbeid. Forsvarssektoren må ha gode lønns- og insentivsystemer. De ansatte må ha en mer forutsigbar arbeids hverdag, og man må ha gode virkemidler for geografisk mobilitet for å gjøre sektoren mer fleksibel og attraktiv som arbeidsplass i hele landet. I tillegg har vi nå gitt en tydelig retning for bedre pensjon til dem som jobber i Forsvaret, og det har i lang tid vært viktig for Arbeiderpartiet.

I dag står alle partiene på Stortinget sammen og er enige om en historisk opprustning av det norske Forsvaret de neste tolv årene. Dette er norsk politikk på sitt

beste – at vi samler oss når det virkelig gjelder, og det gjør det nå. Det er et sterkt signal til Forsvaret og folkene som jobber der, om at vi skal satse på dem framover. Vel så viktig er det et sterkt signal om at vi prioriterer tryggheten, og det er et sterkt signal til trusselaktører om at vi i Norge står samlet i forsvaret av vår frihet, vår trygghet og vår suverenitet. Gjennom langtidsplanen skal vi satse bredt på Forsvaret i alle grener og i hele landet. Arbeiderpartiet prioriterer vår trygghet og vår sikkerhet – by og land, hele Norge.

Bengt Fasteraune (Sp) [10:24:24]: Forsvarsløftet er todelt. Med ny langtidsplan for forsvarssektoren rigges det for det største løftet for Forsvaret på over 30 år. Samtidig er planen et løfte til folket om å ivareta vår felles trygghet for framtiden. De føringene som nå vedtas, gir et godt økonomisk grunnlag og ikke minst en forutsigbarhet som kreves for så raskt som mulig å bygge opp et forsvar som over lang tid er bygget ned.

Det er likevel viktig å presisere at med det norske forsvaret har vi et godt utgangspunkt, der vi i stor grad kan bygge på fagmiljøer, våpensystemer og avdelinger som eksisterer fra før. Vi må likevel raskt fornye oss og bygge et forsvar med større volum og mer spisset beredskap. Dette er svært krevende og medfører en formidabel innsats fra alle Forsvarets ansatte, og ikke minst krever det at vi har politikere som styrer med en stødig hånd for å skape den forutsigbarheten som er nødvendig. Styring, god ledelse, en effektiv organisasjon og god resultatoppnåelse vil være avgjørende for å rekruttere og beholde folk i Forsvaret.

Regjeringen la i april fram en ny langtidsplan for forsvarssektoren. Nå har regjeringen, med Senterpartiet og Arbeiderpartiet, fått Stortinget med seg på samtlige deler av planen og gjennom arbeidet i Stortinget forsterket satsingen og forbedret ytelsene til Forsvaret. Dette er historisk. Alle partiene på Stortinget stiller seg bak en omfattende forsvarssatsing. Det har vært gode samtaler, diskusjoner og forhandlinger med alle partier, og jeg er stolt over hva vi nå har klart å få til sammen. Gjennom et bredt forlik sikrer komiteen en langsiktig forpliktelse fra alle partier om å styrke Norges forsvarsevne de neste årene. Enigheten betyr at det skal brukes 611 mrd. kr mer på forsvar av Norge de neste tolv årene, til sammen 1 635 mrd. kr som skal brukes på Forsvaret i perioden. Det forplikter.

Dagens sikkerhetspolitiske situasjon viser behovet for å ta grep som styrker operativ evne på kort, mellomlang og lang sikt. Våre sikkerhetspolitiske omgivelser er varig endret. Krig i Europa, Midtøsten og Afrika samt tilspisset global konkurranse om militær, politisk, økonomisk og teknologisk makt legger føring for både innenriks og utenrikspolitiske prioriteringer.

Siden 1949 har NATO vært bærebjelken i norsk sikkerhetspolitikk. Norge har et medansvar for å forme og utvikle NATO. NATOs 2-prosentmål er på plass allerede i inneværende år. I løpet av perioden vil vi være tett oppimot 3 pst. Langtidsplanen styrker vårt nasjonale forsvar og sender et viktig signal til våre allierte. Med Sverige og Finland som nye medlemmer i NATO skal det nordiske samarbeidet styrkes.

Det nordiske samarbeidet vil være sentralt når nye forsvarsplaner skal operasjonaliseres, og er et resultat av alvoret som siger innover oss. Når Finland, med Russland som nærmeste nabo, nå velger NATO som sikkerhetsplattform, er det et tydelig og konkret bilde på den alvorlige situasjonen i Europa. Alliert tilstedeværelse og mottak av allierte er avgjørende for norsk sikkerhet. Det er samtidig viktig at det norske forsvaret har flere bein å stå på.

Senterpartiet i regjering er opptatt av trygghet i hele Norge og nasjonal kontroll. Dette innebærer at regjeringen skal sikre et styrket nasjonalt forsvar og en helhetlig tilnærming til nasjonal sikkerhet, inkludert en styrking av evnen til å tenke strategisk, langsiktig og på tvers av sektorer.

Kort tid etter at Senterpartiet gikk inn i regjering, og før Russlands invasjon av Ukraina, ble det satt ned en forsvarskommisjon og en totalberedskapskommisjon. Målet var å vurdere Norges sikkerhetspolitiske utfordringer og samlede beredskapsressurser, for så å gjøre målrettede tiltak. Arbeidet med forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen har gitt kraftige og svært tydelige føringar – for mange har det vært overraskende tydelige signaler. Føringene er og har vært grunnlaget for Forsvarsløftet og dagens vedtak, som legger grunnlaget for Forsvaret i mange tiår framover. Det er et beredskapsmessig paradigmeskifte i det norske samfunnet. Det Stortinget enstemmig vedtar i ettermiddag, vil være viktig og førende for den totale beredskapsplanleggingen i hele Norge.

Trygghet krever nasjonal kontroll og ikke minst at beredskap blir en del av hverdagen på en helt annen måte enn før. Alle må føle at de er med og bidrar. For å lykkes med tryggingen av hele landet må Forsvaret i vesentlig større grad enn de siste årene ses i sammenheng med den nasjonale totalberedskapen og samfunnsikkerheten. Derfor er Senterpartiets satsing på politi, sykehus, brann og redning over hele landet også en del av samfunnsikkerheten som skal trygge Norge i tiden framover. For å lykkes med dette kreves det et distriktsløft som sikrer tilgang til folk og ressurser der Forsvaret og annen beredskap nå skal bygges opp. I løpet av 2024 skal regjeringen legge fram en stortingsmelding om totalberedskap. Sammen sikter både totalberedskapsmeldingen og langtidsplanen for forsvarssektoren

på å presentere tydelige strategiske grep for å øke samfunnets motstandskraft.

For å styrke et forsvar som over tid er blitt rustet ned, er det helt avgjørende at grunnmuren bygges opp. Derfor prioriterer regjeringen et betydelig personell- og kompetanseløft. Fram mot 2036 legger regjeringen opp til om lag 4 600 flere vernepliktige, 13 700 flere reservister og 4 600 flere ansatte. Grepene vi tar, tilrettelegger for raskere og større vekst i Forsvaret. Det innebærer en styrking av landmakten, fornying av kapasiteter i Sjøforsvaret, mer luftvern og mer midler til Forsvarets eien- dom, bygg og anlegg.

Forsvaret må ha evne til å beskytte Norge mot an- grep på både militære og sivile mål. Dette innebærer ev- nen til å beskytte viktig militær og sivil infrastruktur mot angrep fra kryssermissiler, korttrekkende ballistiske missiler og ubemannede systemer. Kampfly, droner, fre- gatter og ubåter bidrar samlet til å beskytte både militære og sivile mål mot angrep fra luften.

Andøya blir helt sentral i forbindelse med utvikling av en ny dronestrategi. Den sikkerhetspolitiske situasjo- nen og utvikling innen missil- og våpenteknologi gjør en betydelig satsing på bakkebasert luftvern til en sent- ral del av Forsvarsløftet. Det er politisk enighet mellom partiene om at man må skaffe ytterligere et langtrek- kende luftvern, også utover regjeringens forslag, med mål om å kunne gi bedre beskyttelse til sivilbefolkning- en. Anskaffelsen av ytterligere langtrekkende luftvern vil kunne legge til rette for permanent beskyttelse av det sentrale østlandsområdet, inkludert hovedstaden.

Sjøforsvaret skal få minimum fem nye fregatter med helikoptre med anti-ubåtkapasitet, nye ubåter og en standardisert fartøysklasse med inntil 10 store og 18 mindre fartøy. Gjennom forhandlinger på Stortinget ble det også besluttet å utløse opsjon på ytterligere en ubåt, slik at vi anskaffer totalt seks nye ubåter – en klok beslut- ning som gir økt handlefrihet for en svært viktig strate- gisk kapasitet, både nasjonalt og ikke minst internasjon- alt.

Samtidig gjennomføres en kraftig styrking av Hæ- ren og Heimevernet med mer kampkraft. Hæren utvi- kles fra én til tre brigader, én i Finnmark, én i Troms, og én ny Brigade Sør. Den styrkes også med langtrekkende presisjonsild, flere kampvogner, luftvern og helikoptre til Hæren og spesialstyrkene.

Heimevernet økes til totalt 45 000 soldater. Heime- vernet med sitt territorielle ansvar er fotavtrykket i hele Norge og styrkes med flere soldater, nye kapasiteter for panserbekjempelse og bærbart luftvern samt mer tren- ing og øving. At hvert HV-område nå tilføres et ekstra- verv for å støtte områdesjefene er også et viktig grep for å styrke planlegging og gjennomføring av årets trening og ledelse av operasjoner. Antall heimevernsdistrikter

økes til tolv ved å gjenopprette Agder HV-07, samtidig som det etableres en ny innsatsstyrke særlig dedikert til operasjoner i Finnmark, med utgangspunkt i HV-02, og to nye innsatsstyrker i henholdsvis HV-09 og HV-12 for å ivareta operasjoner langs kysten. Gjennom lokal kunnskap og tilstedeværelse i hele landet er Heimever- net viktig for å hevde norsk suverenitet og forsvare norsk territorium. I tillegg er Heimevernet en veldig gripbar ressurs som vi kan bruke på mange andre områder, noe som vi ser klart og tydelig i den støtten som vi nå gir til Ukraina i deres kamp.

Å sikre tryggheten for innbyggerne i det langstrakte landet vårt vil alltid være vår viktigste prioritet. Vi i Sen- terpartiet er glad for at et samlet storting stiller seg bak samtlige punkter i regjeringens forslag til langtidsplan.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [10:34:46]: Forli- ket vi skal vedta i dag, vil gi Forsvaret betydelig mer kampkraft og forsvarsevne. Langtidsplanen går over 12 år, og satsingen vil bety at Norge – alt annet likt – vil bruke mer enn 3 pst. av BNP på forsvar i 2036.

Jeg skal ikke helle malurt i begeret, men vi må ikke glemme at Forsvaret ikke blir en tøddel bedre av ord, planer og vedtak. Den eneste måten å gjøre Forsvaret bedre og sterkere på, er å gjennomføre de planene vi vedtar, og det har vi ikke alltid gjort tidligere. Den opp- gaven tilligger ulike regjeringer, forsvarssjefen og For- svarets underliggende etater.

Norge var et av NATO-landene som foretok en om- fattende militær opprustning under hele den kalde krig- en. Murens fall førte Europa fra kald krig og militær opp- rustning til fredsoptimisme. Sovjetunionen ble oppløst, og Warszawapakten ble nedlagt. Dette førte til nasjonal selvstendighet for en rekke land i Øst-Europa, og med årene ble mange av disse landene innlemmet i NATO.

Den dype freden fikk en brå slutt. Russlands full- skalainvasjon av nabolandet Ukraina den 24. februar 2022 endret premissene for samarbeidet i Europa. Den russiske bjørnen var igjen blitt en slagbjørn. Dette bak- teppet er helt vesentlig for å forstå hvorfor hele det poli- tiske Norge i dag ønsker å styrke vårt nasjonale forsvar vesentlig. Dagens forsvar har over tid gradvis blitt bygget ned og svarer ikke på vår tids nye spenninger og sikker- hetsutfordringer. Vi tok ut fredsdividenden og gjorde Chamberlains ord til våre. Implementeringen av frem- lagte forslag i langtidsplanen vil endre dette og øke Nor- ges kampkraft. Det vil være et solid løft.

Alt dette ble tatt opp i forsvarskommisjonens rap- port. Konklusjonene og anbefalingene i rapporten er ty- delige på at den dramatisk forverrede sikkerhetssitua- sjonen etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina kre- ver styrket nasjonal beredskap og operativ evne, og det haster. Kommisjonens arbeid var sammenfallende med

Russlands nye aggresjon og blir derfor helt avgjørende for komiteens arbeid og – vil jeg anta – for regjeringen.

Forsvarssjefens fagmilitære råd forsterket forsvarskommisjonens konklusjoner og anbefalinger, og rapporten fra totalberedskapskommisjonen vil vise hvordan den sivile og militære beredskapen henger sammen. Men det er også flere andre forhold som har bidratt til forsvarspolitisk nytenkning.

Vi ser økt sikkerhetspolitisk spenning og polarisering i Europa. Sverige og Finland er blitt medlemmer i NATO og har skapt en ny nordisk dimensjon, og vi erfarer en gryende splittelse i USA, hvor den betingelsesløse forpliktelsen til å forsvare Europa ikke er like tydelig. Det er nettopp derfor det er viktig at Norge gir USA tillatelse til å opprette såkalte omforente områder, eller baser, som kanskje er en bedre definisjon.

Permanent amerikansk tilstedeværelse forplikter begge veier. Norge stiller territorier til disposisjon, og amerikanske soldater vil kunne være raskt klare til kamp dersom Russland skulle velge å utfordre oss eller andre NATO-land i nærheten. Men det reduserer ikke behovet for å legge til rette for allierte mottak. Norge oppfattes fremdeles som NATO i nord, og vi er samtidig det landet som allierte styrker vil ankomme dersom NATO-land lenger sør trenger militær hjelp. Allierte mottak inkluderer mulighet for beskyttelse av fartøyer og vedlikehold av ubåter beskyttet i fjell. Som vi påpeker i forliket, er det ofte slik at Forsvaret ikke alltid trenger å eie. Leie vil gjøre alt tilgjengelig og klart den dagen man har behov for det.

Hovedfokuset i langtidsplanen er naturlig nok styrking av vårt eget forsvar. Det er vår plikt. Men det er viktig å minne om at Norges forsvar er basert på vårt medlemskap i NATO og det kollektive prinsippet om at et angrep på et av alliansens 32 medlemsland er å anse som et angrep på alle.

Komiteen hadde fra dag én et mål om å utarbeide et bredt forlik. Alle hadde forståelsen av at det hastet. Det satt litt langt inne for regjeringen å endre fremlagt plan, men jeg tror vi alle er enige om at komiteen kollektivt har gjort regjeringens ambisiøse plan litt bedre. I forliket er forsikringspremien noe større, men sett i forhold til den økte premien er det liten tvil om at vi har fått mye sikkerhet for pengene. Kasko er det imidlertid ikke. En ekstra ubåt utover regjeringens fire – pluss én, som er inkludert i opsjonen – vil bedre vår evne til å hevde vår suverenitet betydelig, ikke minst i nord. Hvorvidt det er tilstrekkelig avskrekkende, kan nok betviles, men samtidig er det slik at med fregattens antiubåtkapasitet vil totaliteten bli vesentlig bedre enn i dag.

Forliket har gitt et enda tydeligere fokus på luftvern. Vedtaket vi fatter i dag om et ytterligere langtrekkende luftvernsystem for å beskytte hovedstaden og landets

sentrale institusjoner, inkludert det sentrale østlandsområdet, er nærmest ordrett hentet fra forsvarskommisjonens rapport, hvor det står:

«Forsvarskommisjonen mener norske myndigheter bør ha planer for å kunne forsvare norske kampflybaser, sentrale havner for alliert mottak, landets øverste myndigheter i Oslo og maritime baser og store befolkningssentra mot lufttrusler.»

Komiteen er enig om at Ukraina bedriver en legitim og nødvendig forsvarskamp, og at Ukrainas forsvarskrig i realiteten også er en krig de kjemper på vegne av oss. Men å støtte en legitim forsvarskrig gjøres ikke med fromme ønsker. Det gjøres med våpen. Derfor er det positivt at samtlige partier har forstått at en nasjonal, høyteknologisk forsvarsindustri i seg selv kan være mer avskrekkende enn våpnene den produserer. Pasifisme har ingen avskrekkende effekt på noen, og vi må derfor forholde oss til realiteter, ikke illusjoner. Høyteknologiske arbeidsplasser med fokus på forsvar gjør at flere direkte og indirekte blir påminnet om hvor viktig et sterkt forsvar er for landet vårt. Forsvarsindustrien er også viktig for totaliteten av teknologiutviklingen. Vårt samarbeid med Europa er særdeles viktig, ikke minst med Det europeiske forsvarsfondet. Vi må samarbeide med Europa og ikke bare drive alene.

Undersystemer til store systemer gjør at alt henger sammen med alt, og komponentproduksjon kan være vel så viktig som systemproduksjon. Et utvidet samspill mellom industrien og Forsvaret vil påvirke hvordan folk flest forholder seg til Forsvaret. Det er altså ikke noe noen andre driver med. Det angår oss alle. Totalforsvaret er en påminnelse om nettopp det. Ukraina trenger minst 600 000 artillerigranater i måneden, og norske Nammo er en av tre bedrifter i hele Europa som produserer artillerigranater og rakettmotorer. Da er det vår plikt å legge til rette for at produksjonen øker. Det samme gjelder produksjonen av luftvernsystemet NASAMS på Kongsberg, som har skapt en ny dynamikk i hvordan komiteen tenker om Forsvaret.

Den maritime satsingen i langtidsplanen er en mulighet til å videreutvikle og styrke norsk maritim industri og anskaffelsen av alle de kystnære, standardiserte fartøyene, som bør produseres i Norge. Det betyr at de store pengene vi nå skal bruke på forsvar, vil gi økt aktivitet ved norske verft og maritim teknologiutvikling, og det vil også gi Norge betydelige inntekter.

Ellers var det gledelig å lese i nyhetene i dag at statsråden var ute og sa at 37 av 54 stridsvogner nå skal produseres i Norge – iallfall sammensettes i Norge – at vedlikehold skal foretas i Norge, og at det kan bli en hub for andre stridsvogner i andre nordiske land. Det er veldig positivt.

Forsvarsindustrien er ikke kun en leverandør av forsvarssystemer og ammunisjon; den er avgjørende for na-

sjonal sikkerhet og beredskap. Det er en del av en totalitet som norske myndigheter må heie frem. Da må vi prioritere egen industri, vi må stille tydelige krav om gjenkjøp ved kjøp ute, og vi må bruke alle muligheter som ligger i lov om offentlige anskaffelser, med hjemmel i EØS-avtalens artikkel 123. Vi erfarer at EUs medlemsland hele tiden benytter seg av unntaksbestemmelser. Da må ikke vi bli mer katolske enn paven. Vi trenger jammennesker i FMA og i departementet.

Britene bruker uttrykket «the proof of the pudding is in the eating». I denne sammenhengen betyr det at vedtatte planer ikke kan regnes som vellykkede før de er implementert og vi ser at de virker. Det er viktig å se Forsvarets utvikling i et langt perspektiv. Vekslede regjeringer har forholdt seg til det til enhver tid eksisterende trusselbildet, og det er i dag tverrpolitisk enighet om at Russlands fullskala krig mot Ukraina har endret alle premisene for forsvaret av Norge.

Komiteen er enig i at det skal innføres en ny ordning med årlig rapportering til Stortinget om status, fremdrift, utfordring og risiko ved gjennomføring av langtidsplanen. Dersom vi skal unngå at planen blir en papirtiger, er det helt vesentlig at vi alle aksepterer at vi alle har et ansvar for at de omfattende satsingene som ligger i planen, blir gjennomført. Det betyr at forsvarspolitikken må komme høyere opp på den politiske agendaen, og at finansieringen må være på plass. Det innebærer at samtlige partier må finne penger i sine budsjetter, enten de er i posisjon eller opposisjon. Vi må stå fast i tolv år med oppdateringer underveis.

Jeg ønsker å trekke følgende konklusjoner av komiteens forhandlinger: Vi er enige om at Forsvaret må rustes opp kraftig, og at det haster. Vi har alle hatt litt ulikt fokus underveis, men vi har alle hatt et ønske om og en vilje til å bli enige. Mange vil sikkert trekke den konklusjonen at Stortinget nå har en omforent forsvarspolitikk, og at vi nå kan fokusere på utenrikspolitiske spørsmål. Da har man misforstått hva et forlik om fremtidens forsvar reelt sett handler om. At vi er enige om Forsvarets struktur, dimensjon og hvor mye penger vi skal bruke, betyr ikke at vi er enige om den fremtidige bruken av Forsvaret. Det er det som er virkelig politikk.

Konklusjonen jeg trekker, er at komiteens uenigheter nå er flyttet til utenrikspolitikken, og det inkluderer Norges fremtidige bruk av et styrket forsvar. Det bringer meg til den kanskje aller største utfordringen. Langtidsplanen peker nemlig på behovet for mer personell. Vi trenger flere soldater, flere befal, flere med operativ kunnskap og flere instruktører i ulike stillinger. I et velferdssamfunn kan vi ikke uten konkurranse finne de folkene det er behov for. Det er derfor viktig at langtidsplanen gjør soldatenes hverdag bedre, noe som forhåpentligvis vil bidra til større vilje til å flytte til steder hvor

det er størst behov. Vi kan ikke alle bo i sør når vi trenger soldater i nord.

Jeg er også glad for at forliket vil bidra til bedre pensjonsbetingelser for våre soldater. Uavhengig av økonomiske og andre tiltak for å styrke rekrutteringen, er det aller viktigste at dagens ungdom introduseres for Forsvaret og forstår hva vi faktisk kjemper for. Vi ser hvordan unge russiske menn blir sendt til Putins krig som kanonføde, og de forstår ikke engang hvorfor de er pålagt å drepe sitt nabofolk. Soldater som tvinges til fronten, skaper frustrasjon og dårligere krigere. Ukrainske soldater, derimot, forstår hva de forsvarer, og at deres vilje til å slåss er eksistensiell.

Med dette som bakteppe har vi et felles ansvar for at prosessen med å styrke Forsvaret forankres i hele befolkningen. Vi kan ikke lenger være tilbakeskuende – alle viktige minnemarkeringer til tross. Krig er ikke noe som hører fortiden til. Det er nå. Alle har et ansvar for å fortelle den oppvoksende slekt hva vi faktisk forsvarer og hvorfor. De fleste forstår at vi forsvarer Norges territorium, mens færre reflekterer over at forsvaret av landet også er et forsvar av våre liberale verdier, våre institusjoner og «our way of life». Det bør forankres i skoleverket som en del av pensum. Vår frihet er ingen selvfølge. Det bør ungdom som er født i Norge, og de som har flyttet hit, lære. Vi må alle, hver på vårt vis, bidra til en forståelse av hva vi faktisk kjemper for: Det er alt vi har, og det innebærer trygghet, et næringsliv med innovasjonskraft, felles finansiering av grunnleggende behov og økonomisk sikkerhet. Og det er alt vi er, og det innebærer et nasjonalt fellesskap, demokrati, liberale verdier og frihet for hver enkelt. Vi skal ikke ta dette for gitt.

Til slutt ønsker jeg å takke alle komiteens forhandlere for samarbeidet, og jeg ønsker særlig å takke komiteens leder, som har hatt god kontroll hele veien. Samtidig vil jeg skryte av forsvarsministeren, som i forkant har hatt en stødig hånd i hele prosessen. Vi var alle litt usikre på hva vi drev med i det graderte lukkede rom. Var det forhandlinger? Var det konstellasjoner? Var det innspill og informasjonsutveksling, eller var det statusoppdateringer? Men til slutt ble det uansett reelle forhandlinger, og vi ble enige til slutt.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:47:15]: Fleire bruker store ord om det breie forsvarsforliket og innholdet i denne planen. Eg vil starta med å slå fast at SV er fornøgd med å vera med på eit forlik som legg til rette for å styrkja den nasjonale forsvarsevna. Eg synest det er noko veldig fint med å stå samla når det verkeleg gjeld, og sjå kva me er einige om, i staden for å kjekla om kjepphestar. Det trengst jammen meg i ei tid der altfor mange mistar trua på demokratiet. Slik sett er dette ein god dag for landet og ikkje så lite høgtid i denne salen.

Resten av dei tilmålte minutta mine skal eg likevel bruka til å trekkja oss ned på jorda og vera ganske kjedeleg. Dei som ønskjer seg endå fleire honnørord, kan bruka tida til å ta seg ein kopp kaffi.

SV ville først av alt ha ein meir realistisk plan – meir enn ein mest mogleg ambisiøs plan. SV har verken sikta mot stjernene, sikta mot NATOs 2-prosentmål eller delteke i konkurransen om kven som er villig til å bruka flest milliardar på forsvar. Me vil rett og slett prøva å få det forsvaret me har, til å fungera. Me såg potensialet i regjeringa sitt forslag, og me har forsøkt å styrkja det på dei aller mest kjedelege og minst høgteknologiske måtane me kunne koma på, med å ta betre vare på det me har, og ikkje minst dei me har, gjera ting i rett rekkjefølgje, bruka tida godt og la det ta den tida det tek – ikkje setja mål som er umoglege å nå, og justera kursen undervegs når realitetane tilseier det. Denne framgangsmåten meiner me at me har fått tilstrekkeleg godt gjennomslag for.

Dette er ein plan som har meir personell og betre styring som føresetnad for å gjera større investeringar i materiell. Det er i seg sjølv eit linjeskifte i forsvarspolitikken. Denne planen byggjer på erkjenninga av at det ikkje er nok å investera i meir materiell om det ikkje finst folk til å operera og vedlikehalda det. Forsvaret har no i lang tid tært på personell og drift for å kjøpa inn kampfly og fregattar, og har ineffektive styringssystem som tærer på tolmodet til dei tilsette. Resultatet er personellflukt og redusert forsvarsevne trass i at det blir brukt større summer på forsvar enn før.

Denne langtidsplanen har ambisiøse mål om å auka bemanninga – og bekvinninga – og rekruttera mange nye folk til tenester, og det er mål SV støttar. Sjølv har me allereie i fleire år føreslått å kalla inn fleire til første-gongsteneste, og som ein måte å auka rekrutteringsbasen for militære stillingar på. Men nyrekruttering er ei fattig trøyst når erfarne fagfolk forsvinn ut i raskt tempo. Det tek mange år å utdanna nye til erstatning for desse.

Ei hovudsak for oss i forhandlingane var difor å få på plass konkrete tiltak for å stoppa personellflukta i Forsvaret. Me lytta til forbunda som organiserte dei militært tilsette, som bad Stortinget om støtte til å sikra ei betre pensjonsordning. Dårleg pensjon, det at store delar av løna ikkje er pensjonsgjevande, er ein hovudgrunn til at folk sluttar i Forsvaret før tida. På dette punktet fekk SV betydeleg gjennomslag. I dag slår Stortinget fast at hovuddelen av inntektene for militært personell skal bli pensjonsgjevande, og gjev regjeringa i oppdrag å sørgja for at det skal skje.

Andre gjennomslag me er fornøgde med, er:

1. styrkt nasjonal kompetanse og kontroll på IKT i Forsvaret
2. større bruk av lokalt næringsliv i Forsvarets innkjøp

3. at Forsvaret skal ha nok eigne tilsette, og at samarbeid med private ikkje skal erstatta denne eigenkapasiteten
4. auka bruk av norsk industri til større innkjøp, som nye standardiserte fartøy i Sjøforsvaret
5. redusert intern handel i Forsvaret, og dermed eit steg vekk frå meiningslaus silotenking og kunstige marknadsmekanismar, som berre gjer Forsvaret meir tungrodd

På fleire av desse områda skulle me gjerne ha sett endå tydelegare formuleringar, men i tverrpolitiske forlik blir det ikkje mange blanke sigarar. Ei god retning er i denne samanhengen godt nok.

Sjølvsagt er det ein risiko for at planen ikkje blir gjennomført slik me ser det for oss no. Først av alt er me avhengige av at mange nok opplever Forsvaret som ein god arbeidsplass. Her er bu- og arbeidsforhold, pensjon, gode karrieremoglegheiter, fråvær av trakassering og ei arbeidsbelastning som er til å leva med, avgjerande. I tillegg må forbetringar i styringssystema koma på plass – og god kostnadskontroll.

For å sikra ei god og realistisk framdrift, at ting blir gjorde i rett rekkjefølgje og med mest mogleg demokratisk kontroll, er me difor einige om ei ny ordning med årleg rapportering til Stortinget. På bakgrunn av regjeringa si rapportering om gjennomføring av planen kan Stortinget gjera nødvendige endringar.

Så langt om det eg er fornøgd med. Det er særleg éi sak eg skulle ønskt at me kom lenger med. Nokre typar kompetanse veit me allereie at me har stor mangel på i Forsvaret, og det gjeld særleg flyteknikarar. Innkjøpet av nye kampfly og anna materiell i Luftforsvaret har ikkje blitt følgt opp med ei tilsvarende satsing på flyteknikarar. Resultatet er redusert operativ evne, eller sagt på godt norsk: at flya står på bakken.

Samtidig som denne erkjenninga er i ferd med å koma til overflata, skal skulen som utdannar teknikarar, rykkast opp med rota og flyttast frå éin region til ein ganske annan kant av landet. Per i dag veit me at svært få av instruktørane på Kjevik har planar om å bli med på flyttelasset. To var vel talet då eg sjekka det for to veker sidan. Resultatet er at fagmiljøet forsvinn, og at Luftforsvaret må bruka mange år på å byggja det opp igjen. Flyttinga skal altså gjennomførast på det verst tenkelege tidspunktet.

Det mest fornuftige hadde vore å gjera om vedtaket. «Reversera» er visst eit fy-ord, men eg bruker det likevel. Det nest mest fornuftige hadde vore å laga ein overgangsplan der så mange lærarar som mogleg blei lokka til Værnes, samtidig som drifta blir vidareført på Kjevik så lenge det trengst. SV stemmer i dag imot å bruka nesten 1 mrd. kr på å investera i nye bygg på Værnes for den flytekniske skulen. Me meiner at dei pengane kan bru-

kast på meir fornuftige måtar akkurat no. Me ser diverre ut til å bli stemde ned, men eg vil framleis appellera til resten av partia her om å vera med på å finna løysingar som ikkje raserer fagmiljøet, set endå fleire fly på bakken i åra som kjem, eller gjer Luftforsvaret heilt avhengig av kostbar innleige.

Eg har registrert stemmer som hevdar at dette forsvarsforliket markerer endepunktet for den sikkerheitspolitiske opposisjonen i Noreg. Til desse vil eg seia: Frykt ikkje! Forsvarsforliket er ikkje uttrykk for at den sikkerheitspolitiske debatten har stilna under trykket frå ein ytre trussel. Arbeidet for fred og internasjonal nedrusting er ikkje lagt på hylla, i alle fall ikkje frå SV si side. Det vil framleis vera ulike perspektiv her i salen og i offentlegheita både når det gjeld trusselbildet, korleis me best bygger forsvarsevne, og alliansepolitikken.

SV har ikkje bråbestemt seg no for å styrkja Forsvaret etter Russlands angrep på Ukraina. Tvert imot har me lenge vore tilhengjarar av eit sterkare nasjonalt forsvar. Det er fordi me er sterke forsvararar av norsk suverenitet, nasjonalt politisk handlingsrom og eit reelt folkestyre. Me vil ikkje gjera oss endå meir avhengige av stormakta USA i ei tid der stormaktsrivaliseringa aukar og den politiske utviklinga i USA mildt sagt er uvis.

SV vil ha ei styrkt nasjonal forsvarsevne fordi det vil bidra til lågspenning i nærområda våre. Ved å vera til stades og hevda suvereniteten vår sjølv reduserer me stormaktsrivalisering og potensialet for større konflikter. For SV er det hovudgrunnen til å delta i eit breitt forsvarsforlik. Saman med andre delar av vår utanriks- og sikkerheitspolitikk er dette fredspolitikkk i praksis. SV arbeider samtidig vidare for internasjonal nedrusting, diplomati, konsekvent handheving av folkeretten og å motverka årsakene til krig og konflikt.

Med det tek eg opp forslaga våre.

Presidenten [10:57:02]: Da har representanten Ingrid Fiskaa tatt opp SVs forslag.

Bjørnar Moxnes (R) [10:57:22]: «Det er langt dette landet. Det meste er nord», skrev Rolf Jacobsen, og dette er de tidløse prinsippene for forsvaret av Norge – geografien vår og de enorme havområdene våre langt mot nord. Det er spenningsnivået i nordområdene som i størst grad påvirker sikkerheten vår.

Som det står i komiteens innstilling:

«Som en liten stat i en region der stormakter oppfatter å ha motstridende interesser, er det i vår interesse at konfliktnivået holdes så lavt som mulig. Når nordområdene nå får økt strategisk betydning, både som følge av større geopolitiske spenninger og av at havisen smelter, øker også behovet for å aktivt bidra til forutsigbarhet og stabilitet.»

Til sjuende og sist handler dette om å unngå krig, om å gjøre det som står i vår makt for å forebygge og motvirke konflikt i våre områder, som i verste fall kan eskalere til krig, med alle de redsler og ødeleggelser det fører med seg for befolkningen, noe vi nå daglig ser i Gaza og i Ukraina. Det er derfor vi trenger et sterkt nasjonalt forsvar. Det er bare på den måten vi kan sørge for at Norge er premissleverandøren for militær aktivitet på vårt eget territorium.

Hva skjer hvis vi ikke selv er til stede med våre styrker under vår kommando – som et land med store havområder i Arktis og en geografisk plassering som er strategisk viktig for kontroll med Nord-Atlanteren? Stormakter som Russland, USA og andre vil fylle tomrommet om vi ikke gjør det selv.

Tor Ivar Strømme ved Sjøkrigsskolen sier det slik: Norge gir avkall på suverenitet ved å ha et for svakt forsvar. Det gjør oss ikke bare mer sårbare for russisk aggresjon; det betyr også at hvis ikke vårt eget forsvar klarer å hevde Norges interesser i nord, vil amerikanerne fylle vakuuemet og hevde sine interesser her i stedet.

Forsvarsforliket peker på at respekten for internasjonal rett er avgjørende for Norge, at det er i Norges interesse at folkeretten forsvares og håndheves, og at Norge ved å øke vår evne til tilstedeværelse i nordområdene og til å hevde suverenitet er med på å redusere muligheten for misforståelser, konflikt og stormaktsrivalisering i regionen. Dette er bakgrunnen for styrkingen av den nasjonale forsvarsevnen.

Men hvilken retning har det gått de siste tiårene, ikke minst med tanke på forutsigbarhet og stabilitet? Siden den kalde krigen har skiftende regjeringer bygd ned det norske invasjonforsvaret til fordel for deltakelse i stormaktsledet krigføring i utlandet. Hæren er kuttet fra 160 000 til under 10 000 soldater, Heimevernet er halvert, Sjøheimevernet er lagt ned, og alt luftvern til beskyttelse av sivilbefolkningen og kritisk infrastruktur er også lagt ned.

Denne omleggingen av Forsvaret skjedde ikke bare fordi den kalde krigen tok slutt. Den skjedde også i takt med endringen av NATO. I 1999 åpnet alliansen for offensiv krigføring over hele kloden. Mange reagerte. Den konservative, eldre NATO-vennen Francis Sejersted sto i spissen for et opprop mot NATOs nye rolle som verdenspoliti. Mens det norske invasjonforsvaret ble kraftig kuttet, rullet milliardene ut til krigsdeltakelse i Irak, Libya, Afghanistan og Mali, og også til svært kostbart materiell mer egnet til offensiv krigføring i utlandet enn til forsvar av Norge.

Rødts syn er klart. Vi står fast på at vi vil erstatte NATO med en forsvarsallianse uavhengig av stormaktsinteresser, og vi vil styrke den nasjonale forsvarsevnen. På det siste punktet tar forsvarsforliket oss viktige steg i

riktig retning. Forliket og den nye langtidsplanen utgjør på mange måter et brudd med flere tiår med nedbygging av det nasjonale forsvaret og en justering av Norges forsvarskonsept i riktig retning.

For et år siden la Rødt fram våre forslag til langtidsplanen. Vi understreket der at Russlands folkerettsstridige angrepskrig mot Ukraina først og fremst rammer ukrainerne selv, men at den også undergraver folkerettens forbud mot angrepskrig og FN-paktens grunnprinsipper om fredelig sameksistens og små og store nasjoners like rett til selvbestemmelse. «I en situasjon der Norges naboland Russland har angrepet et annet europeisk naboland haster det å gå fra ord til handling og treffe konkrete tiltak som gjør Forsvaret i stand til å forsvare Norge», skrev vi.

Vi pekte også på flere konkrete tiltak: gjenreise Norges luftvern, doble Hærens størrelse, styrke Heimevernet med flere soldater, mer øving og mer moderne utstyr, styrke forsvarsevnen i kystsonen, styrke Sjøforsvaret og styrke Norges sivile beredskap. Mange av tiltakene blir nå vedtatt politikk.

Rødt har også fått gjennomslag for at forliket løfter fram arbeidet for kjernefysisk nedrustning, at Norge skal jobbe aktivt for en verden fri for atomvåpen, og at Forsvarets evne til å sikre norsk suverenitet med konvensjonelle midler skal styrkes – i tråd med Nei til atomvåpens høringsinnspill og også i tråd med Norges interesse av lavspenning i nord og kjernefysisk deeskalering.

Vi fikk også inn viktige punkter om at vi må få en gjennomgang av hvem som skal ivareta reservistenes interesser, om at ressursene til håndtering av varslingssaker, deriblant seksuell trakassering, trappes opp når flere folk nå skal inn, og at veteraner fra internasjonale operasjoner skal kunne være nyttige og brukes i Forsvaret, også de som har pådratt seg skader i tjenesten. Ikke minst har Rødt fått gjennomslag for at Stortinget skal vedta at Forsvaret i større grad skal benytte lokale leverandører, som vi varslet før forhandlingene begynte. Vi skal nå styrke både selvforsyningen og totalberedskapen.

Forliket sier også at bygging av nye standardfartøyer skal skje ved norske verft med mål om mest mulig innenlandsaktivitet, både ved utvikling, bygging og vedlikehold, noe som vil si å sikre arbeid til industriarbeidere i Norge. Det er også andre viktige avklaringer i forliket, som at det må sikres bedre pensjonsopptjening i Forsvaret, og at Forsvaret må ha tilstrekkelig egenkapasitet og ikke erstatte denne med samarbeidsavtaler med private. I sum er dette tiltak som bidrar til forutsigbarhet og stabilitet.

Men hvordan står alt dette opp mot en annen sak som stortingsflertallet vedtok for under to uker siden? Da fikk USA tilgang til åtte nye såkalt omforente områ-

der, som på godt norsk betyr at vi får tolv amerikanske militærbaser på norsk jord. Prinsippet bak basepolitikken handler nettopp om forutsigbarhet og stabilitet, om å unngå at Norge blir et militært oppmarsjområde, og om å sikre lav spenning i det høye nord. Som Jacob Børresen, tidligere stabssjef i Sjøforsvarsstaben, har sagt det: Norsk lavspenningspolitikk i kombinasjon med et troverdig forsvar med begrensninger på basepolitikk, atomvåpen og de alliertes øvingsvirksomhet i Norge har vært en suksess.

Når USAs militære kan bruke norsk territorium til å trappe opp stormaktsrivalisering mot Russland uten norsk demokratisk kontroll eller vetorett, øker det risikoen for at Norge kan bli en slagmark i en konfrontasjon mellom atommaktene. Det gjør ikke Norge tryggere. Det er derfor Rødt vil gjenreise hovedprinsippet om at det ikke skal være fremmede militærbaser i Norge.

Avtalen med USA er ikke en del av forliket. Gjennom forliket styrker vi nå muligheten for å gjenreise vår egen forsvarsevne. Så vil det være i de årlige budsjettene vi kommer tilbake til finansieringen, og her vil f.eks. Høyre og Rødt ha forskjellige prioriteringer. Rødt er opptatt av å skjerme og styrke velferden og er ikke med på å sette viktig velferd for folk opp mot forsvaret av befolkningen og av landet.

Forliket inneholder også omtale av viktige hensyn som må følges opp videre her, når det gjelder både folkelig legitimitet, beredskapen i hele samfunnet og det sivile helsevesenet. I tillegg styrkes den folkevalgte kontrollen, bl.a. med den nye årlige stortingsmeldingen om oppfølging av langtidsplanen og forsvarsforliket, og Stortingets kontroll med sentrale og viktige beslutninger på utenriks- og forsvarsområdet videreføres. Det er helt avgjørende for politikken også i framtiden.

Ola Elvestuen (V) [11:07:18]: Jeg vil begynne med å takke både statsråden, komiteen og partiene for at de har kommet fram til dette brede forsvarsforliket. Dette har kommet fram i en veldig dramatisk internasjonal sikkerhetspolitisk situasjon, der demokrati og frihet er direkte truet ved et angrep i Europa, en trussel også vi står overfor, og også ellers i verden. Den sikkerhetssituasjonen ble dramatisk endret etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina 24. februar 2022. Dette er jo en konflikt som startet allerede i 2014, og det er en krig som har pågått lenge. Vi er i en situasjon hvor Russland også får støtte fra Kina, og hvor det er et samarbeid med Iran og et samarbeid med Nord-Korea.

Det er også en usikkerhet innenfor NATO, der NATO er i endring, og usikkerhet rundt valget i USA, men det er uansett en situasjon hvor USA kommer til å konsentrere seg mer mot Asia på grunn av Kinas posisjon. Kina har allerede tatt friheten fra Hongkong, og de truer Taiwan.

Også Asias frihet har betydning for oss. Flere snakker om en stormaktsrivalisering mellom USA og Kina. Fra Venstres side er vi tydelig på at Norge må ta en tydeligere posisjon, sammen med USA. USA vil konsentrere seg mer om Asia. Men resultatet av dette, og her er poenget, er at Europa må ta et mye større ansvar for egen sikkerhet.

I langtidsplanen legges det opp til en betydelig maritim satsing, Hæren går fra én til tre brigader, det er en økt satsing på luftvern, og vi får flere vernepliktige og reservister. Dette er bra.

Venstre er også godt fornøyd med enigheten i komiteen. Vi får en økt satsing på langtrekkende luftvern, og det sikres også luftvern som kan beskytte det sentrale østlandsområdet, inkludert Oslo. Vi får en ekstra ubåt – det går fra fem til seks. Det kan øke Norges evne til avskrekking og overvåking av norske og allierte havområder. Det er viktige forslag og konkrete tiltak for å rekruttere, beholde og også rerekruttere tilstrekkelig personell. Forliket legger også opp til av at det utarbeides og iverksettes en overordnet dronestrategi for forsvarssektoren, med konkrete forslag til hvordan forsvarssektoren og de ulike forsvarsgrenene kan ta i bruk droneteknologi i takt med den teknologiske utviklingen som er på feltet. Dette følges også opp med et eget forslag.

Den alvorlige sikkerhetssituasjonen er nå. Denne forsvarsplanen går fram til 2036. Brigade Nord er fullt satt opp i 2032, Finnmarksbrigaden i 2032, Brigade Sør i 2036. Men det som har vært viktig for Venstre, er at vi også må se på hvordan vi kan forsere planene dersom den sikkerhetspolitiske situasjonen krever det. For Venstre er denne enigheten derfor et minimum, et gulv. Derfor er det veldig bra at vi får tilbakemeldinger til Stortinget med stortingsmelding hvert år, slik at vi også kan se på hvordan vi kan forsere planene.

Vi har et nytt NATO, med et samlet Norden i NATO. Norges rolle blir dermed også viktigere, med Sverige og Finland i NATO. Vi er ikke lenger NATOs øyne og ører i nord alene, og det må legges opp til et tett og godt samarbeid i Norden. Det samlede flyvåpenet i Norden er en betydelig styrke. Det er allerede et godt samarbeid, men vi trenger også å samarbeide omkring strukturen om hvordan vi legger opp til en mobilisering dersom det verste skulle skje. Norden må være forberedt på at forventningen til at Norden må klare seg selv i en kritesituasjon, vil bli større. Vi vil også se på planene for mobilisering av frivillige og mobiliserbart personell i en krise, og da særlig i de nærmeste årene, om det er mulig å forsterke det. Da handler det selvfølgelig om hvordan disse kan trenes, organiseres og utstyres dersom det skulle bli nødvendig. Dette er en viktig del av det totalforsvaret som vi må forberede oss på. Vi må forberede oss på at det verste kan skje.

Så vil jeg ta opp noe jeg mener ligger bak denne enigheten, og det er situasjonen i Europa med en stor mangel på våpen, utstyr og produksjon av dette. Det vi må ha i Europa, er en industriell mobilisering for mer produksjon av våpen og militært utstyr, først og fremst rettet mot Ukraina, som trenger dette nå. Det er også å ivareta vår sikkerhet. Denne forsterkede forsvarssatsingen skal ikke bare skje i Norge, den skal skje i hele NATO. En må ha en betydelig økning i innsatsen, og det er flere land som må stå bak den.

Litt på siden, men likevel viktig: De tre største problemene verden står overfor, er demokrati og sikkerhet, men også global oppvarming og tap av natur. For Venstre er det også viktig at Forsvaret skal være med på å kutte sine utslipp – ved at standardfartøylene som skal komme, klargjøres for nullutslipp, men også at det jobbes her og sammen med andre land. Her gjøres det allerede en innsats ved at man ser på hvordan man kan få en bedre og enklere logistikk, at man kan få hybride løsninger og samtidig forsterke den operative evnen. Jeg håper også at Forsvaret fortsetter med å ta vare på natur og sette av egne områder for mer natur, slik det gjøres i dag.

Vi gjennomfører ikke dette enorme forsvarsløftet i et vakuum eller i isolasjon. Det må gjøres sammen med våre allierte, som skal gjennom det samme. Det innebærer å erkjenne konsekvensene av den sikkerhetspolitiske situasjonen vi står i, og da må vi sammen forsvare den regelbaserte verdensordenen. Et styrket forsvar er en viktig del av det.

Denne langtidsplanen handler om å ivareta norsk sikkerhet. Samtidig må vi huske at den viktigste investeringen i vår sikkerhet akkurat nå er å forsterke støtten til Ukraina. Vi må forsterke den støtten vi gir. Fra Venstres side er vi opptatt av at Nansen-programmet må forsterkes. Det kreves mer. Vi må få på plass en industriell mobilisering av produksjon av våpen og utstyr i Europa. Det vil også styrke vårt eget forsvar, gjennom at man har utstyr og våpen som er tilgjengelig – dette for å sikre ukrainernes frihet og selvstendighet, men selvfølgelig også for å styrke vår egen sikkerhet.

Sigrd Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:16:30]: Dette er ein vemodig dag. Etter tolv månader på rad med rekordtemperaturar på kloden stod FN's generalsekretær førre veke framfor alle landa i verda og trygla dei om å redde seg sjølve, om å redde oss alle frå klimakatastrofe. Me treng ein avkøyringsrampe frå motorvegen til klimahelvetet, sa FN-sjefen.

Den fysiske grensa for kva slags klima vår menneskelege sivilisasjon kan tola, er i ferd med å krysast. Ekstreme hendingar som er turbolada av klimakatastrofe, hopar seg opp over heile kloden. Liv og avlingar blir øydelagde, økonomiar knuste og folk tvungne på flukt.

Sjølve grunnlaget for fred og liv er i ferd med å forvitra og døy på vår vakt.

I staden for å samlast om ein kraftfull dugnad for vår felles menneskelege sikkerheit er mange av statane i verda no opptekne med å angripa kvarandre, både med ord og med våpen. Over heile kloden blir det no brukt enorme ressursar på å rusta opp militært. Dette er bakteppet for at me står her i dag.

Det er oppnådd eit breitt forlik om langtidsplanen for Forsvaret, som òg Miljøpartiet Dei Grøne stiller seg bak. Eg vil gje anerkjenning både til regjeringa og til Stortinget for arbeidet med det. Her har ein lytta til alle partia og hatt ein grundig dialog. Sånn bør ein jobba oftare. Evna til å samla oss for å takla store og eksistensielle problem kjem me dessverre til å trenga endå meir av i åra som kjem, ikkje minst for å takla klima- og naturkrisa.

Støtta frå Miljøpartiet Dei Grøne kjem på bakgrunn av ein svært alvorleg internasjonal situasjon. Russlands brutale og uakseptable angrep på Ukraina viser at me dessverre må byggja opp eit sterkare forsvar av Noreg, og me må ha ressursar til å stå saman med våre nordiske naboar og NATO for å kunna avskrekka og i verste fall stå imot eit militært angrep mot Noreg. Europa må i endå større grad vera forberedd på å ta eit ansvar for eigen sikkerheit.

Både i Europa og i USA finst det no sterke krefter som undergrev den internasjonale rettsordenen som vår tryggleik er tufta på. Både i Ukraina og i Gaza blir krigens reglar brutalt brotne kvar dag. Svekkinga av folkeretten er til å ta og føle på og er ekstremt farleg òg for oss.

Synet til Miljøpartiet Dei Grøne er at vår tid krev at me jobbar tettare saman med dei landa som er nærmast oss, og at me må styrkja og bruka internasjonale samarbeidsplattformer fullt ut. FN-pakta er grunnlaget for vår internasjonale rettsorden, og Noreg må aktivt byggja alliansar som forsvarer ho. Sverige og Finland har gjennomført eit grunnleggjande retningsskifte i sin sikkerheitspolitikk og ser at dei er tente med å vera aktive partnarar både i NATO og i EU. Synet til Miljøpartiet Dei Grøne er at Noreg no må ta stilling til eit tettare samarbeid med Europa.

Det er folk som forsvarar landet. Difor er Miljøpartiet Dei Grøne glad for at det blir satsa på å byggja opp eit forsvar med fleire godt trent folk, inkludert i Heimevernet. Folk forsvarer landet, og Forsvaret må forsvare folket. For Miljøpartiet Dei Grøne har det vore viktig å sikra luftvern òg for hovudstaden og dei befolkningstette områda på Austlandet, og me er glad for at regjeringa har imøtekome Stortingets ønske om dette. Anskaffing av luftvern må skje så raskt som mogleg.

Matforsyning, energiforsyning og sivil beredskap høyrer òg med i eit totalforsvar som skal beskytta oss.

Ekstremvær, ras og flaum blir ikkje sette på vent av sikkerheitspolitiske kriser. Tvert imot vil klimakrisa eskalera framover, og Noreg må vera forberedt på at fleire kriser kan oppstå samtidig. Miljøpartiet Dei Grøne reknar med at me vil få høyra meir frå regjeringa om dette.

Krigen i Ukraina understrekar at teknologi fører til raske endringar i korleis krig artar seg. Dronar spelar no ei stor rolle på slagmarka, og eit samla storting har ønskt ei sterk vektlegging av ei strategisk tilnærming til oppbygging av dronedeforsvar. Òg på dette punktet opplever me at regjeringa har lytta til Stortinget.

Forsvaret kjem til å trenga alle kompetente hovud dei kan finna. Me går inn i ei tid då konkurransen om kompetente medarbeidarar blir tøff. Forsvaret vil alltid trenga mange folk til fysisk krevjande oppdrag, men Forsvaret vil òg trenga stadig fleire høgkompetente tekniske spesialistar. Difor må òg Forsvaret tenkja annleis. For å lukkast må Forsvaret rekruttera breiare enn nokon gong før. Det betyr at endå fleire kvinner, fleire med minoritetsbakgrunn og fleire funksjonshindra må oppleva Forsvaret som ein spennande og inkluderande stad der dei kan finna sin plass. Veteranar må følgjast opp og inkluderast. Her er det mykje å gå på, og Miljøpartiet Dei Grøne ber om at regjeringa utarbeider ein plan for inkluderande rekruttering og informerer Stortinget om han.

Miljøpartiet Dei Grøne er eit fredsparti. Me er opptekne av at eit sterkare forsvar må følgjast av ei sterkare satsing på utanrikspolitik og global rettferd. Stortinget står samla om viktigheita av kjernefysisk nedrusting, og det er bra, men her er det eit stort rom for handling som i dag ikkje blir utnytta. Noreg må satsa meir på freds- og sikkerheidsdiplomati i ei farlegare verd. Konvensjonell nedrusting er framleis viktig, og Noreg har ein tradisjon for å fremja slike forhandlingar.

I tillegg står me overfor nye truslar, og autonome våpen kan på sikt bli ein av dei mest alvorlege. Avgjerda om å ta eit menneskeliv bør aldri overlatast til ei maskin. Miljøpartiet Dei Grøne meiner at Noreg bør vera ein meir aktiv pådrivar for internasjonale reglar, og ber regjeringa spesifikt om aktivt å støtta forhandlinga om eit juridisk bindande instrument mot utvikling og bruk av autonome dødelege våpensystem.

Noreg har lang erfaring med fredsdiplomati. Det er ein kompetanse me bør byggja vidare på. Det er mykje å gå på i å byggja alliansar for framtida med progressive land i sør. Miljøpartiet Dei Grøne forventar difor at regjeringa så snart som mogleg kjem tilbake til Stortinget med forslag til styrkt satsing på nedrusting og fred.

Klima og natur er ramma rundt all politikk. Det hugsa regjeringa då dei skreiv Hurdalsplattforma, og Miljøpartiet Dei Grøne har minna om dette òg i forhandlingane om langtidsplanen for Forsvaret. Vi ser det

som positivt at Stortinget står samla om at klima- og naturomsyn skal vektleggjast i planen. Klima- og naturkrisa vil bidra til enorme sikkerheitspolitiske utfordringar i åra som kjem, og i tillegg må Forsvaret ta ansvar for eigne utslepp. Hugs at akkurat som pengar brukte på forsvar skaper behov for strengare prioritering andre plassar, vil utslepp og naturtap som følgje av Forsvarets verksemd måtte dekkjast inn av andre sektorar. Miljøpartiet Dei Grøne er glad for at langtidsplanen anerkjenner desse spørsmåla, men vil understreka at det skal og må følgjast opp i iverksetjinga av planen.

Me skal bruka mykje pengar, tid, krefter og folk på forsvar i åra som kjem. Det vil krevja mykje av oss, og det er alltid fare for feilskjer og forseinkingar når massive planar skal setjast i verk raskt. Me ber regjeringa tenkja grundig gjennom korleis ein fremjar ein god prioriteringskultur der ein gjer det viktigaste først. Dette er eit løft som vil ha konsekvensar, og materiell som me vil ha med oss inn i andre halvdel av dette hundreåret. Ein sterk og kraftig vedlikehaldskultur er ein viktig føresetnad for å lukkast.

Optimismen som oppstod etter den kalde krigen, og som eg vaks opp med på 1990-talet, er bomba sund av Putin. Igjen står me midt oppe i livsfarleg stormaktsrivalisering. Den opprustinga me i dag står samla om i Stortinget, er tragisk, men dessverre nødvendig. I alle strategiane, planane, prosessane og innkjøpa – la oss aldri gløyma kvifor me gjer dette: Det er menneska som tel. Me investerer i Forsvaret for at barna våre skal kunna veksa opp i eit fritt og trygt land. La oss i neste omgang samlast om langtidsplanar for naturen og for klimaet, for å redde sjølve livsgrunnlaget vårt, for alt me har og alt me er, for at barna våre skal kunna veksa opp i eit fritt og trygt land.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [11:24:55]: Jeg vil også takke alle partiene, kollegaene og komitélederen for at vi sitter her i dag og har fått til et bredt forlik om en ny langtidsplan for Forsvaret.

I den tiden vi er inne i nå, er det særlig viktig at planen får bred støtte i Stortinget. Det sender et sterkt signal til befolkningen, til allierte – ja, også til eventuelle trusselaktører og mulige aggressorer – om at i Norge står vi samlet når det trengs. Når det kreves, slår vi leir for freden, den kampen som generasjoner før oss har utkjempet for oss og for de kommende generasjonene. Det at samtlige partier på Stortinget er med på denne opptrappingen for Forsvaret, illustrerer også den svært spente sikkerhetssituasjonen, som flere har delt her i dag, for nå er det alvor.

Noe av det aller mest avgjørende for at denne planen skal lykkes, er å sikre at vi beholder de dyktige folkene og den kompetansen vi allerede har i Forsvaret, at vi re-

rekrutterer og rekrutterer nye. Forsvaret vil bli en enda større og viktigere arbeidsplass i årene som kommer, og jeg håper at det løftet vi er med på i dag, vil gi motivasjon til å bli med på det viktige oppdraget: å øke respekten og gi en større bevissthet i befolkningen om den avgjørende jobben som allerede gjøres av kvinner og menn landet over.

Vi har, som de andre partiene, fått mange viktige tilbakemeldinger fra ansatte i Forsvaret i forbindelse med dette arbeidet, og vi må være ærlige: Det er en jobb å gjøre for å holde på folk. Derfor legges det i planen opp til en styrking av pensjonsopptjeningen og en betydelig satsing på bygg og anlegg. Gjennom innstillingen ønsker vi å uttrykke et sterkt signal, bl.a. knyttet til at det må komme en løsning på pensjonsutfordringene, og at det vil være avgjørende for å bevare personell og sikre nødvendig nyrekruttering av kvalifisert nøkkelpersonell. For når vi vet at det er en altfor stor andel av ansattes arbeid knyttet til trening og øvelse som ikke er pensjonsgivende, er det klart at det må ryddes opp. Derfor kommer denne marsjorden fra et samlet storting i dag.

Kysten – og det den representerer – er noe av det flotteste og bokstavelig talt mest verdifulle vi har, men det gir også noen særegne behov når vi skal sikre denne lange kystlinjen, en kystlinje som strekker seg helt inn til den russiske grensen. Derfor er det helt riktig at kapasiteten i det maritime domenet styrkes gjennom en betydelig satsing på Sjøforsvaret. Haakonssverns rolle er nevnt av flere her, knyttet til både fregatter og ubåter, og ikke minst det viktige avsnittet om standardiserte fartøy, der utvikling, produksjon og vedlikehold i så stor grad som mulig skal skje i norsk industri og til norske leverandører. Dette er også en tydelig melding fra et samlet storting.

Jeg er glad for at Heimevernet også får økt kampkraft. Nå styrkes den totale strukturen, men her særlig knyttet til det maritime. Nye innsatsstyrker etableres, og Heimevernets evne til å beskytte objekter langs kysten prioriteres. Gjennom dette forsvarsløftet vil også den totale strukturen økes gjennom en gradvis oppbygging, til totalt 45 000 heimevernssoldater. For Kristelig Folkeparti har dette vært et viktig grep. Det er et signal, det gir synlighet og – tror vi – et styrket eierskap i lokalbefolkningen, og det er mulig å gjennomføre raskt og rimelig. Her er det ikke tvil om at det vil være mye å få for de midlene man legger inn.

Forsvarsloven § 14 gir hjemmel til å utvide verneplikten ved behov for å øke mobiliseringsevnen og den totale reserven. En samlet komité viser til at man bør se på muligheten for bedre å utnytte vernepliktsmassen, som allerede har fått sin grunnutdanning. Det er allerede adgang til å inngå kontrakt om frivillig tjeneste i Forsvaret, herunder Heimevernet, slik at soldater frivillig

kan forlenge tjenesteplikten dersom de er over vernepliktig alder eller har gjennomført lovpålagt antall tjenesteplichtige dager. En samlet komité mener at denne ordningen bør styrkes og videreutvikles de neste årene.

Det er også på sin plass med mer langtrekkende luftvern som kan sikre kritisk infrastruktur og sivilbefolkningen, og dette er noe jeg tror vil være med og gi økt legitimitet til hele den planen vi har foran oss i dag. Dagens situasjon gjør det dessverre helt nødvendig. Det er også en økt bevissthet og synlighet på grunn av krigen som raser, i både Ukraina og i Midtøsten.

Til tross for at Kristelig Folkeparti i utgangspunktet ikke ønsket at den totale rammen skulle økes, og at vi helt fra starten av har vært opptatt av en realistisk og troverdig opptrapping og innfasing, så mener vi det er nødvendig med denne anskaffelsen av ekstra, langtrekkende luftvern, med mål om i større grad å sikre sivilbefolkningen og kritisk offentlig infrastruktur.

Planen sikrer økt tilstedeværelse i hele landet – sør og nord – og diskusjonen og beslutningen knyttet til Kjevik og Evjemoen er et eksempel som viser dette: langsiktige og strategiske beslutninger der EBA, utdanning, lager og logistikk henger sammen med resten.

For Kristelig Folkeparti er det også viktig at totalforsvaret styrkes framover. Totalberedskapskommisjonen er tydelig på at tilbudssvikt av korn og internasjonal militær konflikt som involverer Norge, er aktuelle trusler mot forsyningssikkerheten for mat. Hovedkonklusjonen deres er at det er nødvendig å øke selvforsyningsgraden og straks starte oppbygging av lagerhold. I en sak om kuler og krutt er det også viktig å understreke at korn og kveite, i norsk landbruk og fiskeri, er en viktig del av vår beredskap.

Jeg vil avslutte der jeg startet, og takke for samarbeid og for respekt i de mange og lange forhandlingsmøtene vi har hatt. Resultatet gir et sterkt signal om at vi står sammen, men enda viktigere: Det gir et tryggere Norge. Når vi nå i ettermiddag skal votere samlet og enstemmig vedtar planen, kan vi glede oss over de historiske aspektene ved det, men samtidig understreker det et stort alvor, et alvor vi også må håndtere sammen i årene som kommer. Noen linjer som for meg og Kristelig Folkeparti oppsummerer hva dette virkelig handler om for Europa og for landet vårt, er at «også vi, når det blir krevet, for dets fred, dets fred, slår leir».

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:32:36]: Sist torsdag ble 80-årsdagen for den allierte landgangen markert i Normandie. Jeg hadde selv æren av å få delta der sammen med bl.a. norske veteraner fra internasjonale operasjoner og etterkommere etter nordmenn som deltok

på D-dagen. Noen av dem falt i landgangsoperasjonen. Det var en sterk opplevelse og en påminnelse om de store menneskelige ofrene som måtte til for å befri Europa fra tyranniet. Det minner oss samtidig om betydningen av å stå opp for en internasjonal rettsorden i dag og å sikre vår forsvarsevne og beredskap mot de kreftene som vil ha noe annet enn åpne, liberale demokrati-er, og om behovet for tungt å støtte Ukraina i deres forsvarskamp mot den russiske aggresjonen.

Langtidsplanen legges fram mot et dystert bakteppe. Krigen i Ukraina, situasjonen i Midtøsten og utviklingen i Kina har vist hvordan sikkerhetssituasjonen er i endring, og samtidig hvordan ustabilitet og usikkerhet vil prege oss i lang tid.

Russland forblir den mest direkte trusselen mot norsk og europeisk sikkerhet, så langt vi kan se framover. På kort sikt har krigen svekket Russland militært, men landets evne til å omstille til krigsøkonomi gjør det farlig å undervurdere russisk kampkraft også i nær framtid. Vi er vitne til at Russland og Kina knytter stadig tettere bånd. Kina arbeider målrettet for å svekke USAs og Vestens handlefrihet og utgjør i økende grad en systemisk sikkerhetsutfordring for Norge og Europa.

Nordområdene har aldri vært viktigere. Det er svært viktig å sikre norsk innflytelse og handlingsrom. Langtidsplanen legger til grunn at Norge må ta et større ansvar for egen og alliert sikkerhet, og at vi må bidra til stabilitet og forutsigbarhet i våre nærområder. Planen legger derfor til grunn en tydelig strategisk innretning. Den går ut på at Forsvaret først og fremst skal forebygge konflikt sammen med allierte, men samtidig være forberedt dersom konflikt likevel skulle inntreffe. Vi trenger et forsvar som er operativt og kontinuerlig til stede, og den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør at vi nå må gjennomføre et stort forsvarsløft for å trygge Norge.

Innholdet i langtidsplanen og den enigheten som er inngått i Stortinget, er godt kjent og er allerede kommentert av mange her i dag. Jeg vil prioritere å kommentere noen forhold som jeg mener er særlig viktig at kommer fram i denne debatten.

Det første handler om å styrke grunnmuren i Forsvaret og sikre balanse mellom innsatsfaktorene. Det har også vært tatt opp av flere. Det er faktisk en hovedprioritering. Vedlikehold av bygningsmassen har vært ignorert over lang tid, og det har pågått en lagertæring som ikke kan fortsette. En forutsetning for videre vekst er å ta tak i kritiske mangler i dagens forsvar. Sårbarheter, ubalanser og gap må tettes. Dette er en forutsetning for vekst og må prioriteres aller høyest.

I forlengelsen av dette er det naturlig å peke på personell og kompetanse som en grunnleggende forutsetning for å lykkes med en ambisiøs langtidsplan. Det har også en samlet komité vært opptatt av i arbeidet. Det er

bare gjennom et bredt sett med tiltak at vi kan lykkes med å sikre personellsituasjonen framover – en kraftig styrking av utdanningskapasiteten, standardheving og kapasitetsøkning i bolig- og kvartertilbudet, tiltak for bedre balanse mellom arbeid og fritid/familie, bedre vekslingsmuligheter mellom sivil og militær karriere, styrking av arbeidet for rerekruttering og vellykket gjennomføring av enigheten i lønns- og insentivprosjektet, som også legger grunnlag for bedre pensjonsytelser, osv. Dette er ikke en uttømmende liste, men arbeidet med å rekruttere og beholde må ha svært høy prioritet.

Jeg vil også løfte fram en viktig prioritet i langtidsplanen som kanskje ikke har kommet så godt fram i all oppmerksomheten om strukturutviklingen, nemlig at det ligger inne et betydelig løft for forskning og utvikling, innovasjon og teknologiutvikling, herunder også nødvendig miljø- og klimaomstilling. Det er særdeles viktig at vi ikke glemmer å investere i framtidens forsvarsteknologi og forsvarsindustri. Vi har bl.a. prioritert å styrke koblingen mellom sivil og militær forskning, styrke FoU-virkemidlene, bygge en større forsvarsrettet teknologisatsing i Nord-Norge, styrke innovasjonsvirkemidlene og legge til rette for at også Forsvaret gjør sin del av jobben i den grønne omstillingen.

For øvrig vil jeg vise til den foreslåtte strukturutviklingen, hvor økt evne til situasjonsforståelse, herunder en betydelig romsatsing, fornying av overflatestrukturen i Sjøforsvaret, styrking av luftvernet og en kapasitetsøkning i landmakten gjennom en betydelig utvikling av Hæren og Heimevernet er hovedprioriteringer. I sum gir langtidsplanen en bred og gjennomgående styrking av hele Forsvaret.

Det er gledelig at en samlet komité har kommet fram til å utløse opsjon også på den sjettede ubåten, og at det anskaffes mer langtrekkende luftvern for økt beskyttelse mot ballistiske missiler. Dette er valg som vil gi Norge økt handlingsrom, og som er i tråd med regjeringens strategiske prioriteringer og de fagmilitære anbefalingene.

Langtidsplanen er ikke uten risiko. Det handler bl.a. om gjennomføringsevne, tilgang til personell og leveringstider. Kanskje er usikkerheten størst når det gjelder prisutvikling på materiellet.

Vi er allerede godt i gang med å forberede gjennomføringen av langtidsplanen. Det er bl.a. nødvendig å forbedre styringen og få opp gjennomføringstempoet i forsvarssektoren. Vi skal anskaffe materiell raskere og kjøpe mer ferdigutviklet materiell og systemer. Forsvarssektoren skal vokse, og det er behov for å få tak i materiell, eiendom, bygg og anlegg raskere og i større volum enn tidligere.

La meg mot slutten her kort kommentere den andre saken vi behandler i dag. Investeringsproposisjonen

inneholder forslag om godkjenning av nye og endring av pågående investeringsprosjekter innen materiell, eiendom, bygg og anlegg. De er i tråd med beslutninger som har vært tatt i forbindelse med forrige langtidsplan. Det er en samlet komité som slutter seg til regjeringens forslag om investeringer i Forsvaret. Alle prosjektene er viktige for å realisere det forsvarsløftet langtidsplanen legger opp til.

Jeg vil trekke fram at flere av prosjektene i proposisjonen byr på muligheter for forsvarsindustrien i Norge. Regjeringen er opptatt av å styrke industriens muligheter og langsiktige rammer og oppfatter at det klart deles av komiteen. Jeg kommer for øvrig, som også representanten Tybring-Gjedde var inne på, rett fra en seremoni i dag hvor det ble signert en avtale mellom tyske KNDS og norske – og trønderske, det er jo ekstra stas – Ritek om produksjon og sammenstilling av nye Leopard 2A8 stridsvogner i Norge. Det er en svært positiv satsing og avklaring, som bygger norsk beredskap, og som vil gi og vise de industrielle mulighetene som ligger framfor oss også gjennom dette forsvarsløftet, enten ved direkte leveranser fra norsk industri eller gjennom gjenkjøps- og industrisamarbeid.

Til slutt: Dette er en historisk og viktig dag. Vi har knapt sett dette i norsk politikk tidligere. Et samlet storting stiller seg bak en plan som skal styrke forsvaret i Norge betydelig i årene som kommer. Det er en lang og grundig prosess, som gjennom dagens behandling ikke når et slutt punkt, men er en utrolig viktig milepæl.

Noe av det første regjeringen gjorde etter regjeringsskiftet, var å sette ned forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen. En forsvarskommisjon er i seg selv ikke hverdagskost. Forrige gang var kommisjonen Kåre Willoch ledet, etter murens fall og den kalde krigens avslutning. Nå står vi i et nytt tidsskille, og forsvarskommisjonen lyktes gjennom sitt arbeid med å beskrive alvoret og det behovet vi hadde for å styrke forsvarsevne og beredskap. Så fulgte forsvarssjefens fagmilitære råd, sikkerhetsfaglig råd, FFIs analyser, NATOs planleggingsprosess, innspill fra soldattillitsvalgte og et utall av møter, høringer og innspill fra svært mange. Sammen med departementets og regjeringens interne arbeid la dette grunnlaget for langtidsplanen.

Norge må og skal ta mer ansvar for egen og alliert sikkerhet, nasjonalt og internasjonalt. Vi må øke innsatsen for å forebygge krig. Samtidig må vi være mer forbedret på at også vi kan bli satt på den ytterste prøve.

I arbeidet med langtidsplanen har vi involvert alle partiene på Stortinget. Både statsministeren, finansministeren og jeg selv har siden oktober i fjor møtt utenriks- og forsvarskomiteen og partilederne jevnlig. Vi har orientert om prosessen, status og mulige handlingsalternativer underveis og lyttet til innspill.

Jeg vil takke alle for et godt samarbeid i prosessen og rette en ekstra takk til komitélederen. Den enstemmige innstillingen er et tydelig politisk signal om at vi nå står sammen om et forsvarsløft og et forsvarsløfte for Norges trygghet.

Presidenten [11:41:42]: Det blir replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:41:56]: Forsvarsministeren var inne på det avslutningsvis – at dagen i dag egentlig ikke er noe slutt punkt, men en milepæl. Jeg vil nesten si det er et startpunkt for gjennomføringen av en veldig ambisiøs, men også krevende langtidsplan. Som forsvarsministeren var inne på, er ikke planen uten risiko. Den har for så vidt en god del risikomomenter. Mange av dem kjenner vi ikke i dag; mange av dem kjenner vi til. Et viktig gjennomslag for Høyre var nettopp derfor å lage en mekanisme som gjør at regjeringa årlig rapporterer tilbake til Stortinget på et sett med risikofaktorer, der det skal rapporteres om både status, framdrift, utfordringer og risiko. Det mener jeg er en viktig måte å kontrollere på at de store midlene, det store ansvaret som forsvarssektoren nå får, blir fulgt opp på en god måte. Mener forsvarsministeren også at dette er et godt instrument for å kunne følge, kontrollere og gjøre eventuelle endringer?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:43:01]: Vi er enige om at det er risiko ved gjennomføring av et så stort forsvarsløft. Jeg pekte på noen av de forholdene, som egen gjennomføringsevne, eksterne forhold knyttet til prisutvikling, evnen til å rekruttere, osv. Det er utrolig viktig at vi har et bevisst forhold til det, ikke minst når vi nå skal omsette så mye av samfunnets og fellesskapets ressurser til forsvar, sikkerhet og beredskap. Jeg har selv satt i gang et arbeid internt i departementet knyttet til evnen vi har til å ha oversikt over status – sikre at vi har gjennomføringsevne og oversikt over utviklingen og gjennomføringen av planen. Det er klart at man i tillegg – utover det som nok også vil ligge i Prop. 1 S og de meldingene som gis der – årlig skal rapportere til Stortinget. Det vil ytterligere forsterke oppmerksomheten om oppfølgingen av planen, og det er veldig nødvendig at vi har den oppmerksomheten.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:44:04]: Et av de vedtakene vi fatter i dag, og som også forsvarsministeren omtalte i positive ordelag, er at vi går til anskaffelse av ytterligere ett langtrekkende luftvern for å kunne beskytte kritiske samfunnsfunksjoner og befolkningstette områder her i hovedstadsområdet mot ballistiske missiler. Som de fleste vet, vil det ta tid å anskaffe det langtrekkende luftvernet, som er av en annen karakter enn det luftvernet som kommer på kortere sikt. Det er en re-

lativt omfattende prosess som skal ligge til grunn for valg av type luftvern og leverandør. Stortinget har i forslag til vedtak VIII bedt regjeringen komme tilbake til Stortinget med en anbefaling. Komiteen følte seg nok ikke komfortabel med å gjøre et valg der ut fra den informasjonen som foreligger nå, for det er mye mer som skal på plass. Kan forsvarsministeren si noe mer om prosessen framover for valg av luftvernsystem, for det har også et hasteaspekt ved seg, selv om det tar noe tid før det kommer.

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:45:11]: Det er en rekke ganske tunge materiellinvesteringsprosjekt og satsinger i langtidsplanen, og det er utrolig viktig at vi har en gjennomtenkt anskaffelsesstrategi. Jeg er enig med representanten i at vi har det travelt. Samtidig må vi gjøre grunnarbeidet. Det er vi også enige om. I det fagmilitære rådet er det pekt på at vi framfor alt – og det ligger også nærmere oss – nå fortsetter å bygge opp mellomdistanseluftvernet, særlig NASAMS-luftvernet. Det er viktig at vi fortsetter den oppbyggingen. Det er også et kompetansespørsmål, for luftvernmiljøene våre har vært nedbygd. De er nå under oppbygging, men det tar tid å bygge opp kompetansen. Vi står overfor et grunnleggende valg når det gjelder det langtrekkende, mellom en hylleareanskaffelse internasjonalt eller en utvikling av NASAMS-luftvernet til lengre rekkevidde. Begge delene er mulig. Vi har satt i gang et arbeid med det og vil komme tilbake til Stortinget når vi har kommet lenger i vurderingene.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [11:46:28]: La oss håpe at vi får en videreutvikling av NASAMS.

Når det er sagt: Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening har gjentatte ganger ment at departementet vurderer unntaksbestemmelsene i lov om anskaffelser, altså unntaksbestemmelsen i EØS-avtalens art. 123, altfor strengt. De mener at det er juridiske spissfindigheter som gjør at de ikke klarer å gjøre som alle andre land gjør, nemlig å finne grunner for å prioritere nasjonal forsvarsindustri ved viktige anskaffelser. Jeg har selv sett eksempler på at det skjer, og fått beskjed om at det skjer, så mitt spørsmål til statsråden vil være: Vil statsråden nå sette i gang en prosess på dette slik at dette ikke fortsetter, og at han faktisk får gjøre de beslutningene som er nødvendige for at norsk forsvarsindustri kan bidra med mer og vil kunne prioriteres ved anskaffelser?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:47:27]: Det er veldig viktig at vi lykkes enda bedre med effektive anskaffelsesprosedyrer. Det har vi jo sagt mye om i langtidsplanen. Det handler bl.a. om å utnytte handlingsrommet i statens prosjektmodell, men det er også knyttet til EØS-regelverket. Jeg er enig med representanten i det, og jeg

mener vi gjør mye av det også. Jeg har egentlig laget meg en lang liste – jeg hadde ikke med meg den i dag – over nylige prosjekter som nettopp har brukt unntaksbestemmelsene i EØS-avtalen. Uansett gir vi jo i langtidsplanen uttrykk for at det handlingsrommet må utnyttes, og det har jeg tenkt å følge opp også videre framover.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:48:23]: Ikkje berre SV, men heile Stortinget er opptatt av å stoppa personellflukta frå Forsvaret, og me peikar særleg på den dårlege pensjonsordninga for dei militært tilsette som ein hovudgrunn til at folk sluttar. Her er det fleire element, men det gjeld særleg problemet med at ein har ei låg grunnløn, og at dei tilleggga som er knytte til øving, segling og trening, altså integrerte delar av stillinga, ikkje er pensjonsgjevande. No har me kome til einigheit om at hovuddelen av inntekta skal bli pensjonsgjevande, altså òg desse tilleggga. Korleis vil forsvarsministeren leggja opp løpet framover for å løysa pensjonsspørsmålet, sånn at det blir lettare å behalda personell?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:49:17]: Dette er et av de viktige spørsmålene knyttet til personellsituasjonen i Forsvaret. Det er ingen tvil om at det er utfordringer rundt at det er folk som slutter for tidlig. Samtidig skal vi heller ikke beskrive situasjonen som verre enn den er. Det er generelt en viss «turnover» i norsk arbeidsliv. Vi har tall og analyser som viser at tilfeldig avgang blant spesialistkorpset har gått ned de siste årene, og sluttraten for spesialister er redusert. Samtidig ser vi at det blant en del yngre befal er en motsatt utvikling, så vi må ta dette på alvor, og pensjonsspørsmålet er en del av det. Da vil jeg særlig vise til et omfattende arbeid vi har hatt fra departementets side, i lag med arbeidstakerorganisasjonene: lønns- og insentivprosjektet, hvor nettopp dette med variable tillegg og mer forutsigbar arbeidstid har vært et hovedtema, og hvor det er enighet knyttet til tiltakene. Det vil være med og legge grunnlaget framover, også for bedre pensjonsløsninger.

Bjørnar Moxnes (R) [11:50:38]: Et viktig område har vært Forsvaret og totalberedskapen og det å styrke sivilsamfunnet, sikre korte forsyningslinjer, styrke matberedskapen og være til nytte for samfunnet rundt, og også på den måten ha en større beredskap hvis noe skulle skjære seg ute i verden et sted – at vi i størst mulig grad er selvforsynt og har kortreist beredskap. Det er viktig for hele samfunnet, men ikke minst for Forsvaret, og her er det et tydelig vedtak som ligger i forliket. Jeg ønsker et svar på hvordan dette vil følges opp av regjeringen.

I tillegg er det en sak i dagens avis om at Forsvaret vurderer å bruke OPS for å bygge formålsbygg framover.

Det er i strid med dette forliket, så hvordan vil det følges opp av regjeringen? Dette skal jo Forsvaret i størst mulig grad stå for selv, gjennom egne bygg, ikke gjennom offentlig-privat samarbeid, som det kalles.

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:51:43]: Jeg er enig i at det er viktig å ruste hele samfunnet i en mer alvorlig situasjon. Det løftet vi gjør nå for den militære evnen, er helt nødvendig, men det er ikke tilstrekkelig. Det handler om sivil beredskap, om helseberedskap og om matvareberedskap. Vi er opptatt av at vi skal ha nasjonale og lokale leveranser der vi kan ha det. Vi har allerede iverksatt flere ting knyttet til det. Når det gjelder dette, er vi bundet av noen regler, men det er også et handlingsrom som må utnyttes. Det er viktig at anbud utformes og deles opp på en måte som gjør at lokale, mindre tilbydere har mulighet til å delta i konkurransen. Det finnes noen terskler i anskaffelsesreglementet, og under dem kan en gå til direkte anskaffelser. Vi har gitt oppdrag om dette i tildelingsbrev mv.

André N. Skjelstad (V) [11:52:50]: En langtidsplan som var ganske bra, har faktisk blitt enda litt bedre med det forliket som har kommet i stand. Både jeg og statsråden har tjenestegjort i garnisonen i Sør-Varanger. Da hadde vi en ganske forutsigbar nabo i øst. Det kunne være spent i deler av den perioden, men det var en forutsigbar nabo. Nå har vi en uforutsigbar nabo i øst. Det er nasjoner som har opplevd dette lenger enn oss. Det er Baltikum, i et kortere spenn, men ikke minst Finland, som hadde det en lang periode, ca. 80 år. Hva slags lærdom kan vi ta av finnenes erfaring? Det er bra, det vi gjør nå på kortere og lengre sikt med tanke på Forsvaret, men vi må også ha en mentalitetsforandring, for nå har vi en helt annen situasjon ved at vi har en uforutsigbar nabo i øst, som vi aldri før har opplevd på samme måte. Det var forutsigbart under den kalde krigen, men det er det ikke lenger. Hva tenker statsråden om dette?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:53:55]: Jeg er enig med representanten Skjelstad i at vi møter en mer uforutsigbar nabo i øst. Så er det klart at de historiske erfaringene som Norge og Finland har i forholdet til Russland, er veldig forskjellige, og det har nok også preget oss gjennom lang tid. Finland har utkjempet flere kriger mot Russland og Sovjetunionen, det har ikke Norge. Samtidig deler vi begge grense med Russland, og det finnene kanskje særlig lærer oss, handler om totalberedskap. Nå har finnene også hatt en alliansefrihet som har gjort at man har bygd veldig på det å være selvforsynt og skulle kunne klare seg selv. Vi har hatt NATO-alliansen som et sentralt ankerfeste i vår samlede forsvarspolitik. Likevel er det klart at i den beredskaps-tenkningen, selvforsyningstenkningen og totalforsvars-

tenkningen som Finland har, ligger det mye lærdom for bl.a. Norge.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [11:55:12]: Først vil jeg takke statsråden for involvering, rom og respekt i de forhandlingene vi har vært inne i.

Det handler også om forsvarsloven § 14, som gir hjemmel til å utvide verneplikten til også kunne gjelde personer mellom 44 og 55 år som er skikket til tjeneste, ved behov for å øke mobiliseringsevnen og den totale reserven. En samlet komité har kommet til at en bør se på muligheten for bedre å utnytte vernepliktsmassen som allerede har fått grunnutdanning. Jeg lurer på hva som er statsrådets syn på det å øke den alderen.

I tillegg er det slik at det allerede er adgang til å inngå kontrakt om frivillig tjeneste i Forsvaret, herunder Heimevernet, slik at soldater frivillig kan forlenge tjenesteplikten når de er over vernepliktig alder eller har gjennomført lovpålagt antall tjenestepiktige dager. Det er også noe en samlet komité mener bør styrkes og videreutvikles. Hvordan ser statsråden for seg at det bør følges opp videre?

Statsråd Bjørn Arild Gram [11:56:17]: Først takk for tilbakemeldingen. Den dialogen som har vært i dette arbeidet også før framleggningen, har vært nyttig også for regjeringen.

Mitt utgangspunkt er at det er Forsvarets behov som må avgjøre personell disponeringen. Nå skal Forsvaret vokse. Blant annet har vi behov for flere reservister, særlig knyttet til Heimevernet og til oppbygging av en Brigade Sør med noen andre deler av Forsvaret. Her er forsvarsloven nettopp endret, også med en ny godtgjøringsmodell, som skal legge til rette for at vi skal ha en mer aktiv bruk av reserver. Det betyr at man selvsagt er utdannet i utgangspunktet, men at man trekkes inn for jevnlig trening, og at man har utstyr klart for folkene.

Så er det en begrensning her. Det har vi sett nå når vi har jobbet med å bygge opp Heimevernet og ta ut flere soldater. Tilgangen på både våpen og personlig utstyr legger noen begrensninger på hvor fort vi kan gå fram. Det er altså noen flaskehals i anskaffelsene som legger noen begrensninger på hvor raskt vi kan gjennomføre dette.

Presidenten [11:57:22]: Replikskordskiftet er omme.

Åsmund Aukrust (A) [11:57:46]: «Krig er forakt for liv», synger vi i Nordahl Griegs vakre og sterke sang «Til ungdommen». Krig er virkelig forakt for liv. Det er det vi ser hver eneste dag, i Ukraina, på Gazastripen, i Sudan og så mange andre steder på kloden, og vi kjenner det fra vår egen historie. Krig fører til enorme lidelser og traumer det tar generasjoner å komme seg ut av. Derfor

er politikken aller viktigste oppgave å sørge for at vi alle kan leve i fred, sikkerhet og trygghet. Med de vedtakene vi gjør i dag, er det det vi er med på å sørge for. Å investere i et sterkt forsvar gjør vi både for å være forberedt på at det aller verste kan skje, og for å unngå at det aller verste skal kunne skje. Hele poenget med et sterkt forsvar er å unngå å bli angrepet. Et sterkt forsvar og en sterk allianse trykker freden.

Det er virkelig en historisk dag i dag, og jeg vil, som så mange av talerne før meg, også bruke taletiden min på å takke de andre partiene for et usedvanlig godt samarbeid, hvor vi alle sammen virkelig har prøvd å finne fram til en enighet. Resultatet ser vi i dag. Jeg mener dette virkelig er norsk politikk på sitt beste. Takk til regjeringen for en veldig inkluderende prosess, som startet alt da forsvarskommisjonen ble nedsatt, like etter at Arbeiderpartiet og Senterpartiet tok over regjeringmakten i oktober 2021. Prosessen har vært inkluderende overfor Stortinget, Forsvaret, fagforeningene, forskere og lokalsamfunn. Jeg vil i dag si tusen takk til alle de mange som har vært med og bidratt. Resultatet er den mest ambisiøse og offensive langtidsplanen for Forsvaret noensinne, som et enstemmig storting i dag slutter seg til.

Jeg er enig i det komiteens leder sa, da hun sa at dagen i dag ikke er et slutt punkt, den er et startpunkt. Det vi i realiteten gjør i dag, er at vi tar avgjørelser på vegne av mange storting framover. Den virkelig store jobben er å følge opp denne planen. Nettopp fordi den er så stor, og fordi den strekker seg over tolv år, er det så avgjørende at den er tverrpolitisk. Jeg håper at vi også i oppfølgingen av planen klarer å holde på det gode samarbeidet mellom alle partiene.

Det aller viktigste i Forsvaret er folkene våre, alle de kvinnene og mennene som hver eneste dag tar på seg uniformen for å forsvare landet vårt, og som i ytterste konsekvens må være villig til å ofre livet sitt for Norge. De vernepliktige soldatene og de øvrige ansatte er selve grunnmuren i Forsvaret. Denne skal nå forsterkes med et stort personell- og kompetanseløft, hvor sektoren skal styrkes med flere tusen nye ansatte, og samtidig skal man føre en arbeidsgiverpolitikk som gjør at man beholder flere av de ansatte og henter tilbake flere av dem som har gått ut. Forsvaret skal være et godt og attraktivt sted å være. Det krever mye av oss og av Forsvaret, og samarbeidet med de ansattes organisasjoner er selvsagt helt avgjørende her.

Tidligere i år, 4. april, markerte vi at det var 75 år siden Halvard Lange signerte Atlanterhavspakten, som gjorde Norge til et av de tolv grunnleggerlandene av NATO. Når NATO til sommeren markerer 75-årsjubileet sitt, er det nå 32 medlemsland. Det blir det første toppmøtet hvor alle de nordiske landene er NATO-medlem. Vi ble med i NATO på grunn av vår erfaring med krig og

okkupasjon, og det er igjen krig i Europa, noe som gjorde at Sverige og Finland valgte å bli med i alliansen. Det er veldig bra for vår sikkerhet at alle de nordeuropeiske landene nå er med i NATO, men det gir også Norge flere oppgaver. Vi skal være med og beskytte dem, på samme måte som de beskytter oss. Ikke minst blir nord- og havområdene viktigere for Norge, og det ser vi tydelig i den planen Stortinget i dag slutter seg til.

Vi lever i en stadig mer usikker verden, hvor internasjonal rett daglig settes til side, og hvor tilliten mellom verdens stormakter er på et bunnivå. Også internt i mange land er politikere så uenige at de ikke kan sitte i samme rom. Jeg tilhører den generasjonen politikere som har diskutert sikkerhetspolitikk mest teoretisk. Nå er det ikke teori; det er blodig alvor. I en sann verden er det ingen oppgave som er viktigere for Stortinget å enn å sikre at alle skal leve i trygghet. Jeg synes representanten Ulstein sa det veldig godt da han siterte nasjonalsangen vår: «også vi når det blir krevet». Jeg mener at Stortinget i dag leverer på den oppgaven. Vi gjør det som er krevet av oss, og får den største opptrappingen av Forsvaret siden annen verdenskrig.

Hårek Elvenes (H) [12:03:03]: Et samlet storting vedtar i dag å bruke 1 635 mrd. kr på Forsvaret de neste tolv årene – et formidabelt løft som skal omsettes i økt forsvarsevne. Planen er et sterkt signal: Norge står samlet om vårt forsvar av landet.

Det er i dag umulig å overskue fullt ut de sikkerhetspolitiske konsekvensene av Russlands krig i Ukraina. Vi må forholde oss til et farlig og totalt uberegnelig Russland som styrer mot brudd med Vesten. Risikoen for russisk maktbruk mot Norge er derfor dimensjonerende for langtidsplanen for Forsvaret.

Langtidsplanen er et resultat av en langvarig dialog mellom regjeringen og partiene på Stortinget. Det har vært ønsket av opposisjonen. Gjennom en serie av møter har det utkrystallisert seg et omforent utfordringsbilde med tilhørende nødvendige prioriteringer. Forsvarskommisjonens rapport og forsvarssjefens fagmilitære råd har vært et godt grunnlag for de politiske vurderingene og de politiske beslutningene. Et betydelig sammenfall mellom rådene i disse to rapportene har gitt rådene ekstra tyngde. Jeg vil takke både forsvarskommisjonen og forsvarssjefen for kvaliteten i arbeidet.

Nå er det ingen plass å gjemme seg, ikke for noe parti. Stortinget har forpliktet seg til å gjennomføre planen, uansett stortingsflertall og farge på regjering, og det gir en helt nødvendig forutsigbarhet i utviklingen av Forsvaret.

Langtidsplanen som i dag vedtas, bygger på de to forutgående langtidsplanene som Solberg-regjeringen la fram, og de retningsvalg som der er tatt. Langtidspla-

nen for forsvarssektoren som ble vedtatt i 2016, startet en møysommelig oppbygging av Forsvaret etter kontinuerlig nedbygging over flere tiår. Forsvarets operative evne er vesentlig forbedret siden den gang.

Langtidsplanen er ambisiøs, men det er også knyttet en rekke risikoelementer til planen. Planens grunnleggende forutsetning er tilstrekkelig tilgang på personell med riktig kompetanse. Dette er en flaskehals for styrkingen av Forsvaret på både kort og lang sikt, ifølge regjeringen. Forsvaret rekrutterer godt, men har problemer med å beholde personellet. Det for så vidt ikke noe nytt, men tidligere tok Forsvaret høyde for stor avgang og etterfylte personell gjennom store inntak ved Forsvarets skoler.

Når Forsvaret skal øke med flere tusen ansatte, må hele verktøykassen tas i bruk. Det trengs ikke flere utredninger. Det bebudede personell- og kompetanseløftet må fylles med reelt innhold. Forsvarsdepartementet og Forsvaret bør raskest mulig sammen utmeisle prinsippene og virkemidlene, slik at personellopptrappingen kan gjennomføres raskt. Hvis ikke vil denne planen havne i trøbbel.

Langtidsplanen legger opp til at samtlige forsvarsgrener skal styrkes parallelt. Sjøforsvaret skal langt på vei totalfornyes innen 2036. Kun et fåtall av dagens fartøyer skal beholdes. Det skal fases inn 5 nye fregatter, 6 nye ubåter og hele 28 nye standardfartøyer. Syv fartøyklasser skal reduseres til én når de nye standardfartøyene er på plass. Det er en formidabel oppgave. I kompleksitet, omfang og kostnader er dette å sammenligne med anskaffelsen av de nye kampflyene F-35. Klok av skade fra forrige fregattanskaffelse, dvs. Fridtjof Nansen-lassen, bør eller rettere sagt må de nye fregattene anskaffes i fellesskap med allierte land. Det er en altfor komplisert anskaffelse til at Norge skal gjøre dette på egen kjøl.

Norge har fundamentale strategiske interesser og store økonomiske interesser i våre enorme havområder. De må beskyttes og forsvares om nødvendig. Derfor fornyes og styrkes Sjøforsvaret ikke minst for å kunne beskytte forbindelseslinjene over Atlanteren, som vi gjensidig er helt avhengig av.

Et forsvar nær folket og et folk nær Forsvaret er avgjørende for forsvarsviljen. Det er viktig at Forsvaret er til stede i hele vårt langstrakte og vidstrakte land, og Forsvaret bør rekruttere fra hele landet. Hovedtyngden av Forsvaret er av strategiske årsaker lokalisert i Nord-Norge. Det er behov for å rekruttere flere til Forsvaret fra denne landsdelen av flere årsaker. En forholdsvis stor andel av befalet som tjenestegjør ved avdelingen i Nord-Norge, pendler til andre deler av landet. På denne bakgrunn går et samlet storting inn for at den militære utdanningskapasiteten i Nord-Norge bør økes.

Stortinget vedtar i dag Forsvarets struktur, slik Forsvaret skal være skrudd sammen i 2036. Langtidsplanen har en felles operativ tilnærming. Målet er et forsvar som samlet sett har størst mulig kampkraft. Hæren utvides fra én til tre brigader og tilføres bl.a. langtrekkende ild og NASAMS luftvern. Landmakten, i både nord og sør, forsterkes gjennom utvidelse av Finnmark landforsvar til en Finnmarksbrigade, og en mobiliseringsbrigade skal opprettes i Sør-Norge. I Finnmark er det lagt et godt grunnlag å bygge på. Gjenoppsettelse av Porsanger bataljon og utvidelsen av grensevakten i Varanger til en jegerbataljon er gjennomført i løpet av de to siste langtidsplanene, og i Sør-Norge har vi allerede flere hæravdelinger.

Ja, det trengs folk, men det trengs også hus til folk og materiell. Skal nødvendig infrastruktur være etablert i tide, må det i størst mulig grad brukes standardiserte funksjonelle løsninger, og det bør utlyses større entrepriser, slik at et større antall tilbydere kan gi pris. Entreprenørmarkedet er stort sett tynt der Forsvaret er lokalisert, og brukeren, dvs. Forsvaret, som definerer behovet for hva som skal bygges, må legge seg på en edruelig linje, for å si det slik.

Stortinget vil styrke luftvernet betraktelig. Luftvernets betydning har vi til fulle sett i Ukraina. Det samme gjelder droner. Stortinget vil ha bedre beskyttelse mot ballistiske missiler og vil ha ytterligere ett batteri for langtrekkende luftvern. Hovedstadsområdet trenger særskilt beskyttelse fordi storting, regjering og statsapparatet befinner seg her. Putins mål var å ta Kyiv og avsette regjeringen. Hitlers mål 9. april 1940 var å få has på kongen og regjeringen. Begge mislyktes.

Langtidsplanen vil kreve gjennomføringskraft og gjennomføringsevne av Forsvaret og Forsvarsdepartementet og god samhandling. Det fordrer tydelig ledelse og klare ansvarslinjer. Regjeringen skriver i langtidsplanen følgende om departementet – etter å ha hatt en «operativ rolle i planlegging og styring av områder som (...) normalt ligger på direktorats- og etatsnivå»:

«Dette har over tid skapt uklarhet i roller og ansvar mellom etat og departement og mellom etatene i forsvarssektoren.»

Slik kan det ikke fortsette.

Regjeringen mangler tydelige løsninger på sin egen problembeskrivelse. Tillitsreform nevnes, men det er uklart hva det innebærer. Forsvarssjefen skal ha en koordinerende myndighet på tvers av sektorene. Hvordan dette påvirker forsvarssjefens ansvar og forsvarssjefens fullmakter, er ikke opplyst for Stortinget. Forsvarsdepartementet skal rendyrkes som politisk sekretariat og rendyrke oppgaver knyttet til politikutvikling, uten at det sies noe om hvordan bemanningen mellom Forsvarstabens og departementet må justeres når departementet skal rendyrke denne rollen.

Det påhviler et tungt ansvar for storting, regjering og departement når vi skal bruke over 1 600 mrd. kr av fellesskapets midler til Forsvaret. Planens måloppnåelse må følges tett. Derfor har et samlet storting gått inn for at det skal rapporteres årlig til Stortinget hva status er i gjennomføringen av langtidsplanen. Det har vi som folkevalgte og det har befolkningen krav på å få vite. Vi har en felles interesse av at dette skal lykkes.

Marit Arnstad (Sp) [12:13:02]: Det er flere i dag som har vært inne på at dette på mange måter er en stor dag. Nå klargjør vi for det største løftet i Forsvaret på over 30 år, og langtidsplanen innebærer at det skal brukes 611 mrd. kr mer på Forsvaret de neste tolv årene.

Det unike med saken er at alle partiene i denne saken, uansett om de er i posisjon eller opposisjon, forplikter seg til å følge opp den langtidsplanen for Forsvaret som regjeringen med Senterpartiet og Arbeiderpartiet la fram, med de tilleggene som blir vedtatt gjennom innstillingen. Det er gledelig å se at det fortsatt er mulig å oppnå konsensus i det politiske Norge når ting virkelig betyr noe, og det gjør forsvarspolitikken akkurat nå.

Dagens sikkerhetspolitiske situasjon viser at det er behov for å ta grep som styrker Forsvarets operative evne, både på kort og på lang sikt. Vi må investere mer, men vi må framfor alt også drive det Forsvaret vi allerede har, på en best mulig måte, og vi må vedlikeholde og utvikle det som vi allerede har investert i.

Alle forsvarsgrener styrkes i planen. Sjøforsvaret får nødvendige investeringer i form av nye fregatter og nye ubåter, og Norge må bli bedre på å bygge opp slagkraften sin maritimt. Vår lange kyst og våre store havområder utgjør en viktig del av forsvaret av Norge.

Vi fortsetter investeringene i Luftforsvaret. Her er det gledelig at det legges til rette for at det kan øke utdanningskapasiteten betydelig på flere plan, bl.a. når det gjelder teknikere og ingeniører, både ved de videregående skolene i Trøndelag, ved studier på NTNU og ved flyttingen av Luftforsvarets skolesenter til Værnes. Trøndelag blir virkelig et tyngdepunkt for det norske luftforsvaret i årene framover.

Hæren og Heimevernet styrkes med mer kampkraft. Hæren utvikles fra en til tre brigader, og Hæren styrkes også med langtrekkende presisjonsild, med flere kampvogner, med luftvern og med helikopter til både hær og spesialstyrker, og Heimevernet økes til 45 000 soldater som skal trene mer. Samtidig etableres det tre nye innsatsstyrker, to av dem med et spesielt ansvar for kysten vår.

En slik oppbygging av alle forsvarsgrener betyr også at Forsvaret vil være til stede i alle deler av landet. Ved tidligere forsvarsplaner har vi ofte diskutert hvor Forsvarets tilstedeværelse er viktigst, og hvor vi eventuelt må

legge ned. Denne gangen gjør vi ikke det. Framtidas forsvar krever at vi er til stede i hele landet, noe som igjen kommer til å bety mye for bosetting og næringsliv.

Det gleder meg spesielt at Andøya i dag gjenoppstår som militær base. Senterpartiet var veldig kritisk til at Andøya ble nedlagt. I dag ser vi at denne basen vil spille en viktig rolle i oppbyggingen av vårt framtidige droneforsvar.

Den satsingen vi nå vedtar, kommer også til å bety mye for industri og verft rundt om i hele landet. I dag kom nyheten om at bedriften Ritek i Levanger har fått den største kontrakten i selskapets historie når de nå skal montere og ferdigstille Forsvarets nye stridsvogner. Det er godt nytt. Vi har alle muligheter til å bygge opp en slagkraftig forsvarsindustri av større og mindre bedrifter i hele landet. Det er en mulighet man må bruke godt i årene framover.

NATO har vært og vil være bærebjelken i norsk sikkerhetspolitikk. Vi har et medansvar for å utvikle NATO videre. Allerede i inneværende år vil vi nå 2-prosentmålet, og vi styrker vår evne til å motta og trene med allierte styrker. Et samlet Norden i NATO betyr også at vi må tenke annerledes om infrastruktur og logistikk oss imellom. Mulighetene til å samarbeide om kapasiteter er store, mulighetene for samordnet mottak av allierte er store, og forbindelsene østover – enten det gjelder havner, veg eller tog – blir viktigere på en annen måte enn tidligere.

Langtidsplanen for Forsvaret handler om å sikre tryggheten for innbyggerne i dette landet. Når et samlet politisk miljø stiller seg bak langtidsplanen for Forsvaret, gir vi samtidig et løfte til folk om at vi sammen vil ivareta vår felles trygghet i årene framover. Når Stortinget står så samlet som i dag, er det noe vakkert ved det hele.

Per-Willy Amundsen (FrP) [12:17:59]: De vedtak som gjøres i dag, taler til Stortingets ære. Det viser at Stortinget, når det er behov for det, er i stand til å samle seg for å ivareta nasjonens interesser. Det er det dette handler om. Det handler om vår evne til å sikre vår egen frihet, vår evne til å ta vare på våre verdier og vår evne til å beskytte vårt eget levesett. Det handler om vår selvstendighet. Det handler om de aller, aller viktigste oppgavene for en stat – selve legitimiteten til en stat, som handler om å verne innbyggerne mot indre og ytre fiender. Det første handler selvfølgelig om justisvesenet: politi og domstoler. Det er det første. Det andre handler om vårt forsvar og vår evne til å motstå angrep fra ytre fiender. Derfor er det mitt håp at de vedtakene som enstemmig fattes i dag, er et uttrykk for at man innser at man kanskje har tenkt feil gjennom mange år – helt siden Berlinmurens fall på begynnelsen av 1990-tallet – med denne «kumbaya-filosofien» som på man-

ge måter rådet grunnen alt for lenge, og som gradvis førte til altfor mye nedbygging av det norske Forsvaret.

I gledens time tillater jeg meg da å minne på at det er noen som hele veien har advart mot den utviklingen, og som hele veien har ønsket at Forsvaret skal styrkes og opprettholdes, og at vår evne til å forsvare våre grenser og våre verdier ikke skulle nedbygges – i hvert fall ikke i den takt som det skjedde. Det handlet bl.a. om å kjempe for 2-prosentmålet, og nå snakker vi om 3-prosentmålet. Det sier seg selv at historien har gitt dem av oss rett. Det var et behov for å ta vare på vårt forsvar, og det som skjer nå, er at vi må snu dette hangarskipet. Det tar tid. Det handler om personell, det handler om å bygge infrastruktur, og det handler om å sørge for at vi har de kaserne og det utstyret vi trenger, f.eks. våpenplattformer. Mye er nevnt i denne debatten. Det tar tid. Vi kunne kanskje unngått å være der vi er i dag, dersom vi hadde tenkt noe lenger da tidsånden gjorde seg gjeldende fra 1990-tallet og egentlig nesten frem til i dag.

Det er viktig at vi også har oppmerksomheten rettet mot hvordan disse tingene skjer. Nå er det mye penger som skal ut for å bygge vårt forsvar. Det er bra. Jeg synes regjeringen og forsvarsministeren har gjort en god jobb, men det er mange interesser som kanskje ikke nødvendigvis kun handler om å ivareta forsvarsevnen, som da slår inn: lokaliseringsdebatter, interesse for å tiltrekke ressurser til egen kommune o.l. Da tør jeg å minne om at helt sentralt for vårt forsvar er den tilstedeværelsen vi til enhver tid har i min landsdel, i Nord-Norge. Det kan vi ikke kompromisse på. Det er umulig å kompromisse på. Vi kan ikke basere vårt forsvar på innflyging av personell fra Gardermoen med kommersielle rutefly den dagen det skal mobiliseres.

Vi må ha tilstedeværelse i nord, og vi har altfor mye pendling i dag. Derfor er jeg veldig glad for at vi kommer med forslag til vedtak XI, som handler om at vi må etablere utdanninger også i Nord-Norge, det være seg rekruttutdanning, befalsutdanning eller andre tekniske utdanninger som det måtte være behov for. Det er særdeles viktig, for min landsdel har et ekstra ansvar når vi skal bygge opp Forsvaret igjen. En større andel av den nordnorske befolkningen må ta det ansvaret, være til stede og være klare til å stille opp den dagen det er nødvendig.

Jeg synes det er en god dag.

Trine Lise Sundnes (A) [12:23:17]: Det er ikke mye annet man tenker på når man sitter i bomberom, enn at man håper det går bra også denne gangen, og at i alle fall de små man sitter sammen med, må klare seg, at de får vokse opp og får muligheten til å se tilbake på et godt liv. Det tror jeg soldaten også tenker: Det skal gå bra – jeg kommer hjem også denne gangen.

Enstemmigheten i Stortinget er historisk og underbygger alvoret i situasjonen. I urolige tider blir trygghet viktig. Løftet i forsvarssektoren avhenger av flere viktige grep på personell- og kompetanseområdet. Utviklingen og opprustningen av forsvarssektoren de kommende årene krever en kraftig bemanningsvekst, en god miks av flere ansatte, flere vernepliktige inne til førstegangstjeneste og flere reservister, totalt 22 900 i løpet av tolv år.

Forsvaret har lang erfaring med hvor vanskelig det er å stå i kutt, slik Forsvaret har gjort kontinuerlig siden den kalde krigen, men det er mer krevende å vokse. Forsvarssektoren rekrutterer i all hovedsak godt, men det er utfordringer innenfor enkelte områder. Selv om mye har vært gjort de siste årene, er det nødvendig å styrke innsatsen for at forsvarssektoren skal være et enda mer attraktivt sted å jobbe.

Mange av tiltakene på dette området må komme som resultat av et godt partssamarbeid. Det er likevel positivt at regjeringen ønsker å legge til rette for en videreutvikling av lønns- og insentivsystemet i forsvarssektoren, en mer forutsigbar arbeidshverdag, insentiver for geografisk mobilitet for å gjøre sektoren mer fleksibel og attraktiv som arbeidsplass i hele landet og en lengre militær karriere. At Forsvarsdepartementet sammen med partene har utredet forbedringer i sektorens lønns- og insentivsystem, er bra.

Forbedringene må bidra til større forutsigbarhet for folkene i sektoren, bedre balanse mellom arbeidstid og arbeidervern, enklere personellforvaltning, økt kompetansmobilitet i distriktene og bedre balanse mellom pensjon og inntekt.

Pensjonsvilkårene for militært ansatte er avgjørende for å beholde personell, og derfor er det viktig at regjeringen legger til rette for at partene i det videre arbeidet kan framforhandle konkrete løsninger som gjør at hoveddelen av inntekten blir pensjonsgivende. Pensjon som konsept er jo et ektefødt barn av soldaten. I år 13 f.Kr. innførte keiser Augustus en ordning som sikret legionærene som klarte å overleve lenge, god inntektssikring. De kalte det pensjon.

De som er villige til å gi sitt liv for å forsvare oss, fortjener en god arbeidshverdag, og de fortjener en god pensjon. Det er viktig at arbeidsgiver legger til rette for konkurransedyktige betingelser og mest mulig forutsigbarhet rundt arbeidshverdagen. En karriere i forsvarssektoren innebærer for mange et høyt arbeidspress og mye fravær hjemmefra. Det betyr også at de respektive etatslederne og andre ledere har et stort ansvar for å finne de riktige løsningene. At regjeringen nå legger til rette for at sjefen har tilstrekkelige rammer og kompetanse for å ivareta arbeidsgiveransvaret på en god måte, er lovende.

Trusselbildet og mulighetene er mer kompliserte enn tidligere. Derfor er det viktig at etterretningen på

Lutvann styrkes. Det blir også viktigere og viktigere at områder med høy befolkningstetthet og særlig kritisk infrastruktur med sentrale myndighetsorganisasjoner må beskyttes i kriser og krig.

Til høsten kommer regjeringens svar på totalberedskapskommisjonen hit til Stortinget. Da får økt militær evne og sivil beredskap både hode og hale. For å trygge Norge må begge deler virke – vårt totalforsvar. Uansett hvilke tiltak og kapasiteter vi snakker om, handler det om å trygge freden. For Arbeiderpartiet vil det alltid handle om å trygge folk, folk, folk.

Erna Solberg (H) [12:28:44]: Det er selvfølgelig god grunn til å uttrykke glede over at det i løpet av dagen sannsynligvis er et enstemmig storting som kommer til å stille seg bak denne planen og endringene som ligger i den. Samtidig er det viktig å huske at behovet for denne planen kommer på grunn av ikke-lystige ting – på grunn av en vanskelig, større og verre sikkerhetssituasjon i våre nærområder, hvor folk på bakken i Ukraina fortsatt kjemper, hvor det hver dag dør mennesker på begge sider av en frontlinje i Europa.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen har brutalt endret seg etter Russlands invasjon i februar 2022, men den startet på et tidligere tidspunkt. Siden 2014 har den sikkerhetspolitiske situasjonen for det meste utviklet seg i gal retning i Europa. Vi har et naboland, Russland, som er en aggressiv part for å bidra til å destabilisere. Den situasjonen vi er i i dag, skyldes et Russland som har rustet opp, som er aggressivt, og som er en utfordring for hele vår verdensdel.

Det er dette dystre bakteppet vi må ha med oss når vi behandler langtidsplanen for Forsvaret. Det er viktig å huske dette dystre bakteppet fordi det ikke bare kommer til å være forsvarsoppbyggingen som er viktig, men det totale forsvaret og beredskapen vår mot f.eks. ikke å bli manipulert. Vi vet at det ikke bare er i det militære fysiske domenet denne krigføringen pågår. Den har foregått gjennom energimarkedene, den har foregått med hybridtrusler, den foregår i cyberspace, den foregår mot fredelige ting – uten at det utløser krigshandlinger direkte. Derfor er det viktig at vi svarer på dette med en klar og tydelig oppbygging av Forsvaret, men også understreker at vårt forsvar er helt avhengig av vår allianse-tilknytning.

Det at vi er medlemmer av NATO, er vår viktigste forsvarspolitiske sikkerhet. Det at våre naboer Sverige og Finland har blitt med i NATO, styrker også vår sikkerhet fremover. Vi må kunne forsvare oss selv og våre nasjonale interesser i møte med en sikkerhetspolitisk virkelighet som har endret seg. Vi må også kunne støtte våre allierte i NATO ved behov, og med Finland og Sverige som NATO-medlemmer blir Norge avgjørende for

mottak av NATO-forsterkninger til store deler av Skandinavia. Det vil kreve mer og andre ting av oss enn tidligere. Samtidig får vi økt sikkerhet tilbake ved at vi sømløst kan operere sammen med Sverige og Finland innen rammen av NATO.

Som en sidebemerkning må jeg si at jeg var medlem av forsvarskommisjonen i 1990, som Kåre Willoch ledet, som var den forrige forsvarskommisjonen. Den gangen var vi ikke sikre på om Sverige og Finland ville komme med bistand, og vi måtte tenke forsvar på en helt annen måte. Det har vært en stor fremgang til i dag. Et angrep mot Norge nå vil møtes av både norske, svenske og finske styrker. Det styrker Norges sikkerhet.

Norge er, som kjent, en maritim nasjon. Vi har råderett over enorme havområder og utvinner store ressurser derfra. Den største militære trusselen mot Norge er på mange måter en maritim trussel. I etterretningstjenestens åpne trusselvurdering, Fokus 2024, beskriver tjenesten at Nordflåten forblir den største militære trusselen mot Norge. Russland moderniserer nå Nordflåten bl.a. gjennom svært stillestående ubåter, som i verste fall kan true forsyningslinjene mellom Europa og USA.

For at Norge skal kunne forbli i NATO i nord og hjelpe våre naboland, er det avgjørende at vi i krise og krig kan holde forsyningslinjene åpne og sikre NATOs maritime nordflanke. Derfor er det viktig at det er en stor tyngde på Sjøforsvaret i denne planen. Fornyelsen i både Marinen og Kystvakten er imponerende og stor, med fem nye fregatter og tjueto standardiserte fartøy, og man utløser både den femte og den sjettede ubåtoppsjonen, sånn at man har sikring også på det kanskje mest sårbare for forsyningslinjene, og kan imøtekomme og møte de ubåtene som kan bidra til å ødelegge for forsyningen.

Det er avgjørende at denne langtidsplanen følges opp gjennom arbeidet som skjer fremover. Det er ambisiøst, det kommer til å bli krevende, og jeg tror ikke vi må unnskyldte overfor det norske folk at mye av det økonomiske handlingsrommet i årene som kommer, kommer til å måtte brukes på sikkerheten vår. Det er ikke «business as usual» i årene som kommer. Det er behov for å bidra mer til vår sikkerhet.

Rigmor Aasrud (A) [12:34:18]: Å sikre Norges frihet og trygghet er Arbeiderpartiets viktigste sak. Vi lever i en tid med økt usikkerhet, økt ustabilitet og økt uro. Det må vi ta på alvor, og det gjør vi i dag. Arbeiderpartierparti-regjeringens forslag til langtidsplan for Forsvaret er den mest offensive satsingen på vår frihet og sikkerhet i nyere tid. Regjeringen foreslo å styrke Forsvaret med 600 mrd. kr over tolv år. Det slutter nå et enstemmig storting seg til, med noen tillegg.

Det Stortinget stemmer over i dag, er historisk på flere måter. Det er både en historisk satsing og en histo-

risk bred enighet. Det viser at når det virkelig gjelder, evner vi å stå samlet for vårt felles beste. Vi lever i en usikker tid. Verden er i rask endring. Det er økte spenninger og usikkerhet i våre nærområder. Derfor er det avgjørende at vi står sammen. Det styrker oss i møtet med utfordringene vi står overfor, og det gir forutsigbarhet og langsiktighet for Forsvaret og folkene som jobber der.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen er varig endret. Vi må erkjenne at de endringene vi ser nå, ikke bare er midlertidige. Det er strukturelle endringer som vil prege vår sikkerhetspolitiske virkelighet i mange år framover. Derfor er den styrkingen av Forsvaret som vedtas i dag, helt nødvendig. Den sørger for at vi har et forsvar som virker, og som gjøres klart til de utfordringene vi møter i årene framover.

Arbeiderpartiet har alltid tatt ansvar for nasjonal sikkerhet. Gjennom vår historie har vi vært opptatt av å bygge et sterkt og solid forsvar som kan sikre våre grenser og våre verdier. Vi har vært garantisten for Norges suverenitet og frihet, og vi fortsetter å være det. I dag viser vi at vi tar dette på største alvor.

Langtidsplanen for Forsvaret innebærer betydelige investeringer i både personell og materiell. Vi styrker vår evne til å operere i både inn- og utland. Vi forbedrer vår beredskap, og vi sikrer at det vi allerede har, skal fungere. Det er ikke bare en investering i vårt forsvar, men også i vår trygghet på lang sikt.

Det er også viktig å understreke at denne planen ikke bare handler om militære kapasiteter, men også om samarbeid og allianser. Norges medlemskap i NATO er en hjørnestein i vår sikkerhetspolitikk. Vi skal fortsette å være en pålitelig og solid partner i alliansen, samtidig som vi styrker vår nasjonale forsvarsevne. Det er avgjørende for å sikre vår nasjonale sikkerhet og for å kunne bidra til internasjonal stabilitet.

I en tid med stor usikkerhet og uforutsigbarhet er det vår plikt å sørge for at Norge står sterkt. Den tverrpolitiske enigheten om langtidsplanen for Forsvaret viser at vi tar denne plikten på alvor. Vi sender et klart signal om at vi i Norge er omforent i vår innsats for å beskytte vår frihet, våre verdier og vår framtid.

Til slutt er det grunn til å gjenta det mange her allerede har sagt i dag: at både storting, regjering og alle de andre som har lagt det faglige fundamentet for planen, har gjort en kjempestor innsats. I dag har vi lagt grunnlaget for et sterkt og trygt Norge, både i dag og for kommende generasjoner.

Sverre Myrli (A) [12:38:45]: Jeg stiller meg i rekken av dem som sier at dette er en stor dag. Det som nå skjer, er viktig. Jeg tror jeg vil legge til: Det er riktig, slik situasjonen nå er.

Norges forsvarskonsept bygger på eget forsvar – som vi i stor grad diskuterer i dag – det bygger på NATO-samarbeidet, og det bygger på bilaterale avtaler med allierte. NATO-medlemskapet er grunnpilaren i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk – eller hjørnesteinen, som parlamentarisk leder akkurat sa – og har vært det i 75 år.

NATO-medlemskapet og NATO-samarbeidet forplikter. Derfor ble NATO-landene for en del år tilbake enige om å trappe opp ressursene som skal brukes til forsvar, og at målet var at en skulle bruke 2 pst. av brutto nasjonalprodukt. Det går selvsagt an å stille spørsmål ved om det er en fornuftig måte å måle ressursene på – Erna Solberg og andre har gjort det – men det er den beste måten å måle på fordi landene er så forskjellige. NATO-landene er så forskjellige – store land, små land, god økonomi, dårlig økonomi, høyt BNP, lavt BNP – så det var det en ble enig om. Nå når Norge 2-prosentmålet. Forsvarsministeren og andre kan reise til toppmøtet i Washington og si det – og samtidig si at vi trapper videre opp mot 3 pst.

Da NATO sa at målet var å bruke 2 pst. av BNP, sa NATO også noe annet som er svært viktig. Det er at minst 20 pst. av bevilgningene til forsvar skal gå til investeringer. Det er ikke vanskelig å bruke mye penger på forsvar, men det er om å gjøre å bruke pengene riktig. Derfor må også en vesentlig del av midlene gå til investeringer. Norge ligger langt over 20 pst. i investeringer. Vi ligger vel langt over 30 pst., hvis jeg ikke tar feil.

Norge og Europa må ta større ansvar for egen sikkerhet. Uansett hva som skjer ved presidentvalget i USA i høst, er det situasjonen. Det er ingen hemmelighet at vi har lent oss mye på USA i hele etterkrigstida. USA har andre utfordringer i en komplisert verden. Det er bare å ta en rask titt på Biden-administrasjonens Indo-Pacific Strategy, så skjønner en at USA har mye å hankses med. Det er situasjonen mellom USA og Kina, og det er andre utfordringer. USA kommer ikke til å trekke seg ut av Europa – det har jeg ingen tro på – men uansett: Vi må ta et større ansvar for egen sikkerhet.

Forsvar er mer enn kuler og krutt. Det er selvsagt det også, men ut fra et samfunnssikkerhetsperspektiv må vi, som landets øverste folkevalgte, ha bygd opp et samfunn som står imot både militære trusler og andre trusler. Det er også NATOs politikk. Det NATO definerer som de såkalte «seven baseline requirements», dreier seg om at en skal sikre samfunnskritiske offentlige tjenester som kraftforsyning, matforsyning, vannforsyning, kommunikasjonssystemer, transportsystemer og andre helt vesentlige samfunnsfunksjoner. Vi må ha motstandskraft og beredskap i samfunnet til å takle de situasjoner som oppstår, vi må ha et totalforsvarskonsept som bygger opp under dette, og vi må ha en sivil sektor som støtter opp under Forsvaret i dette arbeidet.

Som medlem av NATOs parlamentarikerforsamling er jeg medlem i noe som heter Ukraine–NATO Interparliamentary Council. Det består av ti parlamentarikere fra Ukraina og ti parlamentarikere fra NATO-land. Om kort tid skal jeg treffe kollegaene våre fra Ukraina igjen. Vi må fortsette å støtte Ukraina – militært, økonomisk og politisk. Her har vi som parlamentarikere en jobb å gjøre ved rett og slett å støtte opp under våre parlamentariske venner i Ukraina.

Skal vi lykkes med den satsingen som Stortinget nå legger opp til, må vi ha en nær dialog mellom myndighetene, Forsvaret og industrien. Viktige forsvarsbedrifter som Kongsberg, Nammo, Chemring, NFM og andre spiller her en svært viktig rolle framover.

Ingjerd Schie Schou (H) [12:44:11]: For Høyre er et trygt Norge viktig. Med krig på det europeiske kontinent og i Midtøsten er et ytterligere alvor flyttet inn i sikkerhetspolitikken. Vår egen forsvarsevne må styrkes, med økt satsing på personell, ammunisjon, forsyninger, heimevern, luftvern, ubåter, sjøforsvar m.m. Omgivelsene er endret og sikkerhetssituasjonen likeså, en situasjon som er den alvorligste siden 1945. Norge og vårt forsvar må være bedre rustet for krig, krise og konflikt. Det er kun forpliktende enighet på tvers av blokkene som kan gi Norge en troverdig militær opprustning over tid.

Nå som Sverige og Finland har blitt fullverdige medlemmer av NATO, er Rygge flystasjon, i mitt eget hjemfylke Østfold, i ferd med å bli en av Nordens viktigste flystasjoner. Dette stadfestes i langtidsplanen for forsvarssektoren, og jeg er svært glad for å kunne konstatere at det er full enighet om dette i Stortinget.

Langtidsplanen fastslår:

«Evnen til å understøtte luftoperasjoner i hele landet forsterkes gjennom utvikling av Ørland, Evenes og Rygge flystasjoner med høy oppsetningsgrad og korte klartider, og Bardufoss med lavere oppsetningsgrad. Utvidelsen av kapasitet for å understøtte luftoperasjoner prioriteres ved disse fire basene og gir evne til hurtig mottak av allierte luftstyrker.»

I mine hjemtrakter er det enkelt å se hvordan hele området fra Oslo til Gøteborg blir et sammenhengende mottaksområde for NATO-styrker i fred, krise og krig. I dette mottaksområdet spiller Rygge flystasjon en avgjørende rolle. Det er ikke bare snakk om å kunne motta styrker for å forsvare Norge, men også styrker som ved behov skal kunne sendes videre østover, både til Sverige, til Finland og til Baltikum.

Rygge flystasjon – med sin tilknytning til Østlandet og nærhet til Sverige – blir avgjørende for å sikre alliert mottak i hele regionen og for å understøtte NATOs kollektive forsvar i hele det søndre Skandinavia og Baltikum.

Dette blir viktigere enn før også for norske styrker, og det betyr økt militær tilstedeværelse på Rygge, både nasjonalt og innen NATO. Derfor er også amerikanske investeringer på Rygge viktige, både for Norges sikkerhet og for den kollektive sikkerheten i hele regionen.

Rygge flystasjon er også avgjørende viktig for Norges evne til å respondere hurtig på f.eks. terrorangrep eller andre former for alvorlige anslag mot samfunnet vårt. I langtidsplanen videreføres Rygge som base for helikoptrene til spesialstyrkene. Rygge skal videreutvikles med bl.a. flere boligkvarter, og det skal bygges nye oppstillingsområder for tankfly gjennom NATOs finansieringsmekanisme samt nasjonale tiltak.

Til sist: Rygge er også svært viktig for forsvarsindustrien. Kongsberg Aviation Maintenance Services AS, KAMS, som driver vedlikehold av fly og helikoptre, har gradvis bygget opp sin virksomhet på Rygge. Gjennom å lykkes med å konkurrere til seg viktige vedlikeholdsoppdrag internasjonalt, bl.a. som ett av de fem globale vedlikeholdsdepotene for motoren til kampflyet F-35, har KAMS blitt en suksesshistorie også internasjonalt. Samtidig forblir KAMS viktig for vedlikeholdet av Luftforsvarets egne fly og helikoptre.

Med den vesentlige satsingen vi skal gjennomføre i forsvarssektoren de neste årene, og med det økte behovet for vedlikehold og understøttelse som dette medfører, forsterkes de forsvarsindustrielle mulighetene på Rygge ytterligere fremover. Det er gledelig for mine hjemtrakter, og det er også godt for hele landet. Det er også det samspillet vi skal ha, og de forpliktelsene vi har innad i NATO.

Ola Borten Moe (Sp) [12:48:55]: Jeg tenkte innledningsvis å ta opp tråden fra komitélederen, for det er historisk med en så bred enighet om en slik sak. Det er også et faktum at det er en nitrist sikkerhetspolitisk situasjon som ligger bak – en situasjon som etter alt å dømme er en ny normal. Det betyr igjen selvsagt at vi også her i Norge er nødt til å gjøre vår del for å tilpasse oss denne situasjonen og for å forsvare landet på bærekraftig vis.

Så blir det i henhold til denne planen mer til alt overalt. Slik sett må man kanskje kunne betegne det som et godt kompromiss, i god norsk tradisjon.

Komitélederen tok også opp forholdet vårt til NATO og EU. Vår sikkerhet hviler på NATO-medlemskapet. Den hviler utover det spesielt på de kapasitetene som USA og Storbritannia innehar. Det er også riktig at EU tar en annen rolle i Europa nå. Vi er for å samarbeide med EU der det er relevant og hensiktsmessig, men EU kan aldri og skal aldri erstatte NATO. Det er også et faktum at verken USA eller Storbritannia er medlemmer. Det er kanskje litt problematisk om vi skulle begynne å

snakke slik om NATO, at det ikke framstår som om NATO er vår fremste sikkerhetspolitiske garanti, og at det ikke er tilstrekkelig for å ivareta verken vår egen eller andres sikkerhet.

Det er bra med et enstemmig storting. Det gir og demonstrerer samhold, og det har betydning. Men det er også slik at dette er en plan. De faktiske vedtakene må gjøres i de årlige budsjettene. Vi har en hel riksrevisjon som holder seg beskjefteget med stadig å sende rapporter til Stortinget som understreker at vi ikke klarer å følge opp egne vedtak og egne målsettinger i praksis. Skal dette følges opp og bli virkelighet, må det følges opp over tid, og det må sannsynligvis følges opp av svært mange og skiftende flertall. Jeg tror at dette kommer til å bety harde prioriteringer. Bare det å gå fra 2 til 3 pst. av BNP er en reell prioritering, som per definisjon vil måtte gå på bekostning av noe annet. Det gjelder ikke bare penger, men det gjelder også folk, altså realressurser, og det må kunne sies at det å prioritere ting ned ikke har vært norsk politikks fremste kjennetegn de siste tiårene.

Vi mangler allerede folk til ganske mye i Norge. Vi mangler folk innenfor helsevesenet. Der kommer vi til å mangle mange flere. Vi vet at vi kommer til å trenge mer folk her, og mer folk her vil bety færre folk til andre oppgaver. Det er vi nødt til å forstå og anerkjenne. Jeg er for det, men det er viktig å være klar over det: Å ta vare på det vi har, og drive effektivt, vil bli enda viktigere framover, og spesielt i en tid da man skal trappe opp. Det er spesielt i tider da det brukes mye penger, at det er lett å kaste dem bort, og iallfall hvis vi skal ha slagkraft og evne til å forsvare oss i den andre enden. Det ligger også dermed et stort ansvar på Forsvaret selv. Det ligger fra Stortingets side mye tillit i de bevilgningene som vi forhåpentligvis stiller til disposisjon i årene framover. Det finnes mange eksempler i det norske samfunnet på dårlig bruk av ressurser. Det finnes også den typen eksempler i Forsvaret. Jeg forventer og håper at dette tas på stort alvor, slik at både penger og folk blir brukt effektivt, og at samfunnet får igjen for ressursbruken.

Avslutningsvis vil jeg også nevne det faktum at Sverige og Finland har blitt medlemmer av NATO – i denne konteksten, altså i forhold til ressursbruk – for det gir etter mitt skjønn nye, store muligheter som jeg håper at både regjeringen og Forsvaret selv, sammen med alle andre gode krefter, går inn på, for å se på muligheten for å ta ut synergieffekter.

Det hviler et stort ansvar og et stort alvor over denne saken. Det er på sett og vis nå jobben starter.

Kirsti Leirtrø (A) [12:54:19]: Når vi nå ruster opp forsvaret vårt, er det ikke for å ruste oss til krig, men for å ruste oss til fortsatt fred, trygghet og frihet. Forsvaret vårt har over år vært i omstilling. Midler har blitt brukt

på nye fly, båter og helikoptre, samtidig som en har omorganisert Forsvaret med tanke på både utdanningsstruktur, geografisk plassering av baser og nedbemanning og privatisering. Regjeringen vil bygge Forsvaret i tråd med forsvarskommisjonens og totalberedskapskommisjonens anbefalinger. Vi vil prioritere gode rammevilkår for forsvarsansatte og hindre omfattende privatisering av Forsvarets støttefunksjoner.

Kontrollkomiteen har nylig behandlet Ombudsnemnda for Forsvarets årsmelding for 2023. Den beskriver tilstanden i Forsvaret og vår forsvarsevne i et ansatt- og soldatperspektiv. Nemnda peker i år, som foregående år, på manglende lederutdanning og lederutvikling, pensjon, pendlermuligheter, ressursmangel og boforhold som utfordrende for å beholde og rekruttere personell. Når en nå i tillegg skal styrke bemanningen, er det særdeles viktig at nettopp dette blir tatt på alvor og fulgt opp.

Jeg kommer fra en forsvarskommune, er født og oppvokst i Forsvaret og har levd med og i Forsvaret i årtier. Jeg har sett hvor nødvendig samspillet med det sivile samfunnet er, for vår forsvarsevne og for forankring og rekruttering. Hele familien må tas vare på. Det gjelder boliger, jobb til nummer to, barnehage, skole og fritidstilbud, for ikke å snakke om pendlermulighetene.

Da Ørlandet ble valgt som hovedbase for F-35, hadde forrige regjering merkelig manglende vilje til å legge til rette for de ansatte. Når en bruker milliarder på fly og base, skulle en tro at infrastrukturen og de ansatte også var en del av planen for å styrke forsvarsevnen vår. En har ikke prioritert boliger til de ansatte eller pendlermuligheter. Først de to siste årene, med vår regjering, har det blitt fart i boligbyggingen og oppussingen av eksisterende bygningsmasse, og endelig tar staten ansvar for en helt nødvendig sivil flyrute.

Infrastrukturen rundt basen er fullstendig nedkjørt etter tungtransport i utbyggingsfasen. Med Sverige og Finland med i NATO styrkes vår forsvarsevne, og det er behov for å se på transportårene fra vest til øst. I forrige nasjonale transportplan var det kun et lite avsnitt som handlet om sikkerhet og beredskap. Tidene har forandret seg. I arbeidet med den nå fremlagte nasjonale transportplanen har Forsvarsdepartementet vært involvert sammen med transportetatene for å se på infrastrukturen og prioriteringen for å styrke forsvarsevnen vår.

Det er nå tverrpolitisk enighet om å styrke vår militære beredskap og at det må foretas store investeringer i Forsvaret. Det er bra. Forsvaret trenger en langsiktig og forutsigbar oppbygging. Investeringene som skal gjøres, bør også bidra til ny industri for næringslivet vårt og forutsigbarhet for f.eks. anleggsbransjen.

Vi må satse på de ansatte og gjøre Forsvaret til en attraktiv arbeidsplass. De må være en del av det sivile samfunnet rundt seg, inkludert et sterkt heimevern. Det må også tas organisatoriske grep, sånn at det er samsvar mellom ansvar og myndighet i Forsvaret. Jeg er utrolig glad for at dette arbeidet er i gang, og at vi nå investerer i de ansatte og forsvarer vårt, for vår trygghet, fred og frihet.

Odd Harald Hovland (A) [12:59:02]: I eit forsvar er det framleis først og fremst kompetansen, menneska, som er viktig. Utstyr betyr mykje, men det at me har dei rette folka til å bruke og operere materiellet, betyr alt. Det tek tid å rekruttere og utdanne personell til desse oppgåvene. Det krev langsiktig og planmessig tenking – altså føreseielegheit.

Denne langtidsplanen inneber eit enormt løft for forsvarsevna vår. Det faktumet at det er full oppslutning om planen, gjev ein stor styrke fordi det signaliserer føreseielegheit – ikkje berre fram til neste år, men over mange år. Nettopp det at det er føreseieleg, er så viktig for at me skal kunne rekruttere og behalde dei viktige personellet, dei rette hovuda, for framtida. Denne planen, med eit heilskapleg politisk forlik, gjev truverd, og det må no oppfyllest. Det er eit viktig signal til dei som er i Forsvaret, dei som vil rekruttere, til innbyggjarane våre, til våre allierte og ikkje minst til dei som ikkje vil oss vel. Dei skal vere klare over vår vilje og evne til å forsvare oss.

Me er ein kystnasjon, ein sjøfartsnasjon og ein nasjon med store verdiar til havs, der me forvaltar enorme ressursar. Me har ein strategisk viktig plassering. Difor er det naturleg, og som innbyggjar i ein kystkommune på Vestlandet må eg seie tilfredsstillande, at langtidsplanen inneber ei betydeleg satsing på Sjøforsvaret. Eg vil særleg vise til satsinga på nye fartøy og kva det inneber av behov for ny infrastruktur på Marinens hovudbase Håkonsvern. Det gjev basen ei spesiell stilling i NATO-samanheng. Det er ei god innretning på fartøysamansettjing og -struktur, og det er spesielt tilfredsstillande at dette forliket i Stortinget gjer at me utløyser den siste opsjonen på ubåtbestillinga, altså at me no vil skaffe seks ubåtar. Denne utvidinga er ei heilt riktig avgjerd, som gjev veldig mykje igjen i form av kapasitet og kontroll over sjøarealet. Denne satsinga på Sjøforsvaret er òg eit godt og svært viktig signal til våre allierte. Det inneber sjølvsagt òg at me må auke utdanningskapasiteten ved Sjøkrigsskolen i Bergen. Som eg innleia med: Me treng det rette personellet.

Eg nemnde truverd. Det er eit nøkkelord når me snakkar om eit forsvar. Denne langtidsplanen er eit fundament for truverd i forsvarspolitikken, og truverd er òg nøkkelordet for å byggje tillit. Omgrepet tillit møter oss i mange samanhengar, men det er heilt avgjerande når

me snakkar om beredskap. Her vil eg peike på det totalberedskapskommisjonen seier i rapporten sin.

For det første kan me ikkje byggje eit militært forsvar fråkopla det sivile samfunnet. Det gjeld både dei sivile beredskapsinstitusjonane og det sivile samfunnet elles, anten me snakkar om næringsliv, frivillige organisasjonar eller enkeltindivid. Alt og alle inngår og må inngå i ein større samanheng. Omgrepet totalforsvar har fått sin renessanse. Forsvaret vil, både i fred og i krise og krig, vere heilt avhengig av at det sivile samfunnet fungerer og går rundt, på same vis som sivilsamfunnet vil vere avhengig av at Forsvaret løyser oppdraget sitt.

I denne dimensjonen peikar totalberedskapskommisjonen på tillit. I krevjande og urolege tider vert folk og nasjonar sette på prøve. Graden av tillit kan vere avgjerande for kor robust eit samfunn eigentleg er. Me snakkar om tillit mellom folk og tillit mellom folk og myndighetene. Ein høg grad av tillit i det norske samfunnet er ein viktig del av den grunnleggjande beredskapen i landet vårt.

Verdien av å byggje sterke sivilsamfunn, sterke lokale nettverk, byggje tillit og fremje dialog er i utvida forstand ein del av arbeidet med samfunnssikkerheit og beredskap. Eit høgt tillitsnivå styrkjer føresetnadene våre for å handtere kriser. Befolkninga følgjer råd frå myndighetene dei har tillit til, og dei stiller opp for kvarandre når krisa rammar. Ikkje minst gjer tillit oss meir motstandsdyktige mot desinformasjon og samansette truslar. Land som er prega av høg gjensidig tillit i samfunnet, har det fellestrekket at dei har ein sterk velferdsstat med universelle ordningar alle kan nyte godt av, uavhengig av kjønn, alder, yrkesbakgrunn og størrelsen på lommeboka.

Så det er bra at det er eit breitt forlik om langtidsplanen. Det sender tydelege signal, signal som gjev truverd og byggjer tillit. Difor vert det også viktig at me kan få til eit breitt forlik om stortingsmeldinga som kjem med bakgrunn i rapporten frå totalberedskapskommisjonen. Som sagt: Me kan ikkje byggje eit sterkt forsvar som er fråkopla sivilsamfunnet. Forsvaret og sivilsamfunnet er gjensidig avhengige av kvarandre og utgjer totalforsvaret.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [13:04:01]: De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Tellef Inge Mørland (A) [13:04:11]: Vi betaler forsikringen, men som med de fleste andre forsikringer, ønsker vi egentlig aldri å få bruk for den, og forsikringspremien på denne har gått opp med over 600 mrd. kr

for de neste 12 årene, men den er helt avgjørende å betale for din og min sikkerhet.

Denne langtidsplanen er historisk, både fordi bakteppet er krig i Europa igjen, og fordi sikkerhetssituasjonen krever en drastisk og rask økning av forsvarsbudsjettene framover.

Med Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering får vi også et revidert nasjonalbudsjett der vi innfrir NATOs krav om å bruke minst 2 pst. på forsvar nå. Siden 2019 har jeg selv fått møte i NATOs parlamentarikerforsamling og vet at hvorvidt vi når 2-prosentmålet, er noe som blir lagt merke til der av de andre landene som skal garantere for vår felles sikkerhet.

Når jeg tar ordet her i dag, er det først og fremst som representant fra Agder, for denne forsvarsplanen betyr også en snuoperasjon for Agder. Vi går nå fra avvikling av Forsvarets aktiviteter i landsdelen, til – og jeg siterer fra proposisjonen som Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen la fram – at: «Kjevik, som tidligere er vedtatt nedlagt, videreføres og basen videreutvikles som base for Forsvarets befalsskole og standkvarter for Agder heimevernsdistrikt».

Det gleder meg at det nå er et samlet storting som stiller seg bak regjeringens forslag om ny forsvarsaktivitet på Agder.

Forsvarets befalsskole flyttes til Kjevik. Rundt 40 årsverk og 310 befalsskoleelever utgjør det i dag. Med en styrket satsing på Forsvaret framover bør dette tallet heller bli større enn mindre.

I tillegg får Heimevernet igjen et eget distrikt på Agder, med Kjevik som base. Dette vil gi ytterligere årsverk og ikke minst økt aktivitet og sikkerhet i vår landsdel. Det som nå skal skje på Kjevik framover, er også aktivitet som gir betydelige ringvirkninger, som f.eks. når bygg skal ivaretas og opprustes.

Med forsvarsaktivitet følger også behov for skytefelt. På Evjemoen i Evje og Hornnes ligger et godt tilrettelagt skytefelt. Som stortingsrepresentant fra Agder vil jeg imidlertid understreke at når området står til disposisjon for Forsvaret som skytefelt, er det også viktig at kommunen opplever noen positive effekter av den planen som skal vedtas i dag. Jeg har derfor forventninger om at dette blir fulgt opp i etterkant av dagens vedtak. Det handler om å sørge for at man demper de konfliktenes som ulike plasser kan oppstå mellom lokalsamfunnene og Forsvarets aktivitet.

Den framlagte planen er bra for både Agder og landets sikkerhet. Nå handler det om å følge den opp i de kommende budsjettene og ikke minst sørge for at de pengene som blir brukt på Forsvaret framover, blir brukt rett, slik at vi reelt sett får styrket vår forsvarsevne, i tråd med intensjonene i denne saken.

Michael Tetzschner (H) [13:07:23]: Når det er alvor, viser Stortinget seg fra sin beste side. Innstillingen fra komiteen er enstemmig, også der den går lenger enn regjeringen, f.eks. ved å utvide bestillingen av ubåter fra fem til seks og ved å vedta ytterligere et luftvernssystem til beskyttelse av østlandsområdet. Regjeringen skal ha ros for at den har levert en langtidsplan som er et godt grunnlag for reell drøftelse med hele Stortinget. Vi burde overveie å arbeide mer etter de linjer.

Det er også interessant at komiteen foreslår for oss at det innføres en ny ordning med årlig rapportering om hvordan planen blir til virkelighet. Jeg viser til vedtaksforslag XIV, som beskriver dette nærmere. En gjennomføringsmelding burde overveies også for de fleste andre store investeringsprosjekter Stortinget vedtar. I dette tilfellet vil det også være nyttig å minne Stortinget selv om hva det har vedtatt, og innskjerpe bevisstheten om forlikets innhold.

Er det nå slik at forsvarsplanen etter dette er blitt et tverrpolitisk felleseie som holder gjennom de tre kommende stortingsvalg? Et stortingsvedtak er ikke mer holdbart enn at det står til det blir endret. Vi har visse historiske erfaringer med at partiene ikke vil føle seg mer bundet senere enn de finner politisk nyttig på det aktuelle tidspunkt. Det er derfor all grunn for forsvarsinteresserte velgere til å holde seg orientert ikke bare om planens gjennomføring, men også om hva partiene og senere representanter viser av vilje til å stå fast på enigheten om 3, 7 eller 10 år. Særlig vil det være en øvelse i forbindelse med det årlige budsjettet, hvor realitetene kommer til uttrykk. Der må flere være villige til å yte noe.

Vi må ikke glemme at i et langt kortere løp avhenger Norges og våre nabolands sikkerhet mot militær aggresjon rett og slett av utfallet på slagmarken i Ukraina, av hvordan det går med Russlands overfall på Ukraina. Utenom denne planen gjelder det ikke bare hvordan Ukraina kan overleve som stat, men rett og slett vinne krigen.

Det er et viktig poeng når komitelederen påpeker at Norge nå er det eneste landet i det nordisk-baltiske kjerneområdet som står utenfor EU. Dermed står vi også utenfor viktige deler av sikkerhets- og beredskapsarbeidet som ligger like utenfor det militære området. Også på et område hvor NATO har definert et nytt militært domene, nemlig cyberspace, utvikles et EU-samarbeid vi altså ikke i alle deler nødvendigvis står inne for, uten at vi arbeider hardt for det.

Mitt avsluttende poeng her må være at et fullt medlemskap ville trygget Norge ytterligere.

Gro-Anita Mykjåland (Sp) [13:10:39]: Regjeringens langtidsplan for forsvarssektoren markerer en betyde-

lig satsing for å styrke forsvaret av Norge. Det norske forsvaret har over flere tiår blitt nedskalert. Det er en utvikling vi i Senterpartiet har advart mot, særlig etter Russlands annektering av Krim i 2014.

At et samlet storting står bak forvarsløftet, vil gi en trygghet for Norges forsvarsevne, forutsigbarhet for forsvarssektoren og et tydelig politisk signal om at vi nå står samlet om hvordan vi skal bygge Forsvaret til det beste for å trygge nasjonen Norge. En årlig rapportering, slik komiteen har innstilt på, er klokt.

Planen er også veldig godt nytt for Agder. Regjeringen har fått gjennomslag for å stoppe nedleggelsen av Kjevik, noe som betyr økt militær aktivitet og tilstedeværelse i landsdelen. Å gå fra full nedleggelse av Kjevik ved den forrige regjeringens langtidsplan til planen som vedtas i dag, der Forsvarets befalsskole flyttes til Kjevik med nærmere 40 årsverk og 300 befalsskoleelever, er svært, svært gledelig. Med den planlagte økningen av soldater vil dette tallet sannsynligvis øke i årene framover.

HV-07 – jeg må smake litt ekstra på det ordet i dag. Vårt eget HV-område i Agder blir en realitet igjen. Økningen i antall heimevernssoldater blir en realitet. Nå får vi en lokal operativ styrke med kort responstid, som vil være en styrke for alle som jobber med beredskap i Agder.

Heimevernet utgjør en viktig del av Norges territoriale forsvar og har en vesentlig rolle ved sikring av myndighetsutøvelse, kritisk infrastruktur og mottak av allierte styrker. Heimevernet er en svært viktig del av totalforsvarets grunnmur i fred, krise og krig, og nå vil den igjen komme til eget HV-område i Agder.

På Evjemoen i Evje og Hornnes kommune ligger et skytefelt som blir brukt mye av Forsvaret i dag. Med mer trening og flere soldater i Agder forventer jeg at lokalsamfunnet skal oppleve positive synergieffekter når denne planen nå vedtas.

Vi skal bygge på det Forsvaret vi allerede har, og gjennom regjeringens forslag til langtidsplan skal vår evne til å forebygge, avverge og håndtere krise og krig styrkes i hele landet. Dette løftet er jeg stolt av å være en del av.

Yngve Sætre (H) [13:13:28]: Vi lever i en utrygg verden, og det er nødvendig å løfte Forsvaret, i tråd med denne langtidsplanen. Planen var i utgangspunktet god, og den har blitt ytterligere forbedret med det forliket samtlige partier har jobbet fram i Stortinget. Dette forliket gir den styrkingen av Forsvaret som Norge trenger.

Det er likevel to utfordringer i planen som må løses. Den første er økningen i personell. Planen legger opp til en økning med om lag 4 600 ansatte, 4 600 vernepliktige

og 13 700 reservister fram mot 2036. Dette skal gjennomføres samtidig som det er et stort og økende arbeidskraftbehov ellers i samfunnet. Navs siste tall viser at det allerede er et udekket behov for 53 000 arbeidstakere på landsbasis. Forsvaret har derfor en stor oppgave foran seg når de skal sikre seg framtidig personell.

I den sammenhengen vil jeg understreke viktigheten av å etablere en felles rekruttskole for Hæren på Terningmoen raskt. Dette er avgjørende for å øke antall vernepliktige, og det vil i tillegg frigjøre plass i Rena leir, slik at kapasiteten på Lagførerskolen kan økes. Rekruttskolen på Terningmoen er derfor en nøkkel for å lykkes med personelløkningen.

Den andre utfordringen er at planen må finansieres i de årlige statsbudsjettene. Vi vet at det økonomiske handlingsrommet blir mindre i årene som kommer, men det som trolig ikke blir mindre, er forventningen til satsing i ulike sektorer. Mange satsinger er godt begrunnet. Det er store behov i kommuner, innen helse, landbruk og samferdsel, for å nevne noe. Vi må løfte Forsvaret, men mer penger til forsvar vil nødvendigvis gi noe mindre til andre områder.

Storting, regjering, lokalpolitikere og samfunnet ellers må ta denne prioriteringsoppgaven inn over seg og over i praktisk politikk. Grunnen til det er åpenbar. Dette handler om Norges og hvert enkelt menneskes frihet og trygghet og muligheten til å leve et fullverdig liv. Dette handler om vårt demokrati og alt vi kjempet for i 1814 og 1940. Det meste annet blekner i forhold. Derfor trenger Norge dette forsvarsløftet.

Dagny Sunnanå Hausken (Sp) [13:16:25]: Etter mange år med nedbygging av det norske forsvaret legger regjeringen nå fram en historisk satsing på å styrke Forsvaret over hele landet. Det skjer i langtidsplanen for Forsvaret fram mot 2036. Krigen i Ukraina og verdenssituasjonen forteller oss at dette er en helt nødvendig satsing, og jeg er veldig glad for at det er tverrpolitisk enighet om det som legges fram her i dag.

NATO er Norges trygghet. Langtidsplanen og revurdert nasjonalbudsjett vil gjøre at vi når NATOs målsetting om en satsing på 2 pst. av BNP allerede dette året. Planen vil styrke alle områder av Forsvaret vårt og legge forholdene til rette for å rekruttere og beholde personell.

Landet vårt har en lang og viktige kystlinje. I Rogaland har vi svært viktige installasjoner, bl.a. knyttet til oljenæringen, og det er sårbar infrastruktur. Et sterkt luftforsvar og sjøforsvar er avgjørende for å ha mulighet til å beskytte disse anleggene. Fra å være nedleggingsstruet skal nå Madlaleiren, med KNM Harald Hårfagre, oppgraderes med rekruttskole og ta imot langt flere rekrut-

ter. Heimevernet skal styrkes flere plasser i landet og økes fra 40 000 til 45 000 soldater.

Alle har sikkert sett Kampen om tungtvannet. Da tungtvannsfabrikken på Rjukan skulle sprenges, sto diskusjonen mellom elitesoldatene fra England og de lokale soldatene om den beste veien for å nå tungtvannsfabrikken. Var det gjennom juvet eller over broen? Soldatene valgte å lytte til lokalkunnskapen og gikk gjennom juvet. Det var avgjørende for at operasjonen ble vellykket, og sabotasjegruppen slapp fra oppdraget med livet i behold. Dette er bare et bilde av hvor viktig det å ha et heimevern med lokalkunnskap. Distriktene må heller ikke være for store. Rogaland og Agder blir igjen egne enheter, og det er bra. Vi må ha et sterkt heimevern over hele landet.

Tusen takk til forsvarsministeren og til Senterpartiet for en historisk satsing og en god langtidsplan for Forsvaret.

Irene Ojala (PF) [13:19:30]: Finnmark er nok kanskje det fylket som blir hardest rammet i tilfelle krig. Da er det kanskje greit at en finnmarking, direkte valgt av folket, sier noen ord.

Pasientfokus ble invitert til de første forhandlingene om langtidsplanen, men ble ikke invitert med til dagens enighet. Det synes jeg egentlig er greit. Hvem skal stille spørsmål når alle sammen er enige, og hvem skal ivareta finnmarkingene spesielt?

Finnmark grenser til Russland, slik Ukraina gjør. Det er verken statsministeren, forsvarsministeren eller komiteens leder som vil få besøk av Putins soldater først. Det er det folk i Finnmark som får. Finnmarks brutale erfaring fra andre verdenskrig er lite kjent i Norge. Fra min hjembygd Kiberg øst i Varanger flyktet mange, også min familie, i båt over havet til Sovjet. Flere kom tilbake til Finnmark som partisaner for å frigjøre det landet de var så glade i. Etter krigen ble min grandonkel, Otto Larsen, sendt til gulag i Sovjet med en dom på ti grufulle år i Sibir. Osvald Harjo fra Sør-Varanger fikk 15 års straff.

Etter krigen ble flere andre i familien over år hundset av norske myndigheter fordi de hadde rømt til Sovjet under krigen. Mange ble mistenkeliggjort og overvåket fra 1950-årene og langt inn i 1980-årene. Norske myndigheter som styrte Norge etter krigen, var brutale mot våre slekter. Den 3. august 1992 holdt kong Harald en tale i Kiberg, der han på nasjonens vegne beklaget den måten norske myndigheter hadde behandlet partisanene i Kiberg og Finnmark på etter krigen. Mange fikk aldri oppleve beklagelsen, men gikk i graven stemplet som usle nordmenn.

Høsten 1944 ble brent jords taktikk brukt i Finnmark og Nord-Troms. Kyr og sauer ble tvangsslaktet. Folk ble evakuert med tvang. Noen trosset krigsmakten

og rømte til huler og jordgammer og overvintret der. Krig og brent jords taktikk er brutalt. Når vi snakker om at avtalen i dag handler om freden, er motsatsen krig, og det er mennesker som opplever den krigen.

Som folkevalgt fra Finnmark spør jeg: Gitt krig i nord, hva i langtidsplanen sikrer finnmarkingene og folk i Nord-Troms sin framtid, slik at vi kan slippe å oppleve det som skjedde de siste dagene av andre verdenskrig, på nytt? Jeg lurer også på: På hvilken måte ivaretar de ulike partiene i denne enigheten det sivile samfunn og soldatenes sykehus tjenester i Finnmark i tilfelle krig? Er det ikke sånn at sivile sykehus og Forsvaret henger i hop?

Avslutningsvis vil jeg si at de fleste partiene som er med på avtalen, har vært med på å skape det sårbare Forsvaret vi har i dag, ved å bygge ned Forsvaret. Norske politikere har gjennomført et bunnløst sløseri, og jeg lurer på: Hvem er det som skal betale den regningen? Er ikke det vanlige folk?

Ragnhild Male Hartviksen (A) [13:22:43]: Det er en historisk plan som i dag med bred enighet legges fram. Det lover godt for framtiden og er et samlet løft for et tryggere Norge.

Med det mørke bakteppet for hvorfor denne brede satsingen er nødvendig, er nettopp det å stå samlet i akkurat denne planen en styrke. Det vil gi en mangeårig og nødvendig forutsigbarhet både når det gjelder de konkrete og fysiske investeringene, og også muligheter for å kunne investere i ansatte og kompetanse hos ansatte. Slike investeringer krever troverdighet og forutsigbarhet i flere år framover.

I debatten i dag setter jeg spesielt pris på å høre at vi må huske å ta hele samfunnet med oss inn i planleggingen av både beredskap og sikkerhet. Jeg vil spesielt trekke fram arbeidet som parallelt gjøres på områder som styrker kunnskap om sekundæreffekter av krig og krigstraumer, nemlig krise- og katastrofereaksjoner og behovene på disse områdene.

Alle som er i krig, fratras mye. Barn og unge har ulike forutsetninger for å forstå og ikke minst håndtere kriser og katastrofer. De reagerer derfor forskjellig. Vi voksne trenger dermed bred kunnskap om hvordan barn og unge i ulike aldre og med ulik modenhet forstår og reagerer på kriser og katastrofer, både når det gjelder enkelttraumer og ikke minst multiple traumer over tid. Vi vet at slike uforutsigbare multiple traumer medfører både reaksjoner fra selve traumet og ikke minst utviklingsmessige konsekvenser, da barnet vil mangle de trygge, forutsigbare og rolige periodene der de kan leke og utvikle seg, noe normal utvikling og modning er avhengig av.

Jeg vil her spesielt få nevne regjeringens arbeid og den nylig vedtatte planen på Stortinget – en opptrap-

pingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner. Planen inneholder over 100 tiltak og skal bidra til at vi forebygger og beskytter bedre, avdekker flere saker og ivaretar utsatte på en mer omsorgsfull måte.

Som ledd i vår totalberedskap er jeg derfor glad for å kunne trekke fram det helhetlige arbeidet regjeringen setter inn for kunnskap om multiple traumer – enten de skyldes vold eller krig – og ikke minst for kunnskap om hvordan barn og unge reagerer. Hva de vil trenge av tiltak og oppfølging, er dermed allerede satt på dagsordenen og en part av vår beredskap.

Bjørnar Skjæran (A) [13:25:32]: For Arbeiderpartiet er det helt grunnleggende å ta ansvaret for å sikre Norges frihet og trygghet. Demokratiet vårt skal forsvares, og vi er alltid beredt til å gjøre det som trengs. Derfor har også de store løftene for Forsvaret kommet på vår vakt – under Gerhardsen, under Bratteli og nå under Jonas Gahr Støres ledelse, med statsråd Bjørn Arild Gram i Forsvarsdepartementet.

Verden er mer utrygg og mer ustabil enn tidligere. Det startet i 2014. Nå tar vi som nasjon konsekvensen av det. Den langtidsplanen for Forsvaret regjeringen har lagt fram, er den mest offensive satsingen på vår sikkerhet og frihet i vår historie. Forsvaret styrkes med 600 mrd. kr, med noen viktige tillegg gjennom Stortingets behandling.

Dagen i dag er historisk på flere måter. Stortinget vedtar en historisk satsing, og Stortinget gjør det i en historisk bred enighet. Dette er en demonstrasjon av at når det virkelig gjelder, evner vi å stå samlet for demokrati, frihet og selvstendighet.

Jeg kan ikke ta ordet i denne saken uten å framheve styrkingen i nord. Det er helt åpenbart at Forsvaret i nord er særskilt viktig for Norge. Det tror jeg det er bred politisk enighet om. Forsvaret i nord har likevel ikke alltid blitt prioritert. Styrkingen av Brigade Nord og etablering av Finnmarksbrigaden representerer en ny kurs. Det skjer fordi Arbeiderpartiet og Senterpartiet sitter i regjering. Hæren får dedikert helikopterstøtte, og vi får mye mer kraft i de store havområdene. Det skjer av samme grunn.

Andøya flystasjon får nye oppgaver og går inn i en ny tid. Dette skjer også fordi Arbeiderpartiet og Senterpartiet styrer Norge. Jeg var leder i Nordland Arbeiderparti da Solberg-regjeringen foreslo å legge ned flystasjonen. Siden den gangen har Arbeiderpartiet lett etter muligheter for at Norge kan nyttiggjøre seg dette fantastiske anlegget. Det tok vi med oss til Hurdal, og i lag med Senterpartiet ble vi fort enige om en ny kurs. Resultatet er at vi som nasjon vil få en kraftfull satsing på romteknologi og droner på Andøya, i tillegg til at våre allierte får tilgang til øvingsfasiliteter av ypperste klasse. At et enstemmig storting nå

opphever nedleggingsvedtaket, er derfor helt riktig, og det gjør forsvaret av Norge sterkere.

Medlemskapet i NATO er en grunnstein i vår sikkerhetspolitikk. Vi skal være glade for at de som har ønsket å ta Norge ut av NATO, aldri fikk gjennomslag, og jeg synes det er stort at vi i dag kan lande en langtidsplan for Forsvaret uten at det er tema.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:28:48]: Dersom man vil trekke frem gamle vedtak som ikke står seg særlig godt i dagens lys, er det ikke mangel på dem. Man trenger ikke å gå til dårlige vurderinger som var gjort av Høyre i regjering, man kan også se tilbake på Arbeiderparti-regjeringer og dårlige vurderinger som var gjort den gangen. Jeg vil anmode representanten Skjæran om å se på det svært ukloke vedtaket som ble gjort under Stoltenberg, av alle, om nedleggelsen av Olavsvern, som vi får svi for den dag i dag, og som alle i dag er skjønt enige om var en uklok avgjørelse.

Men historie får være historie. Nå har man på mange måter innsett uklokheten i den omfattende forsvarsnedleggelsen som har rådet grunnen gjennom flere tiår – som Fremskrittspartiet for øvrig har advart mot. Nå har et enstemmig storting innsett at vi må bygge opp Forsvaret. Det er bra, men det krever også noe av andre deler av samfunnet. Andre sektorer i samfunnet må også i den situasjonen ta et ansvar, og det er kanskje litt der utfordringen ligger. Forståelsen av behovet for å ruste opp Forsvaret er selvfølgelig til stede blant forsvarspolitikere, men det krever også investeringer og økonomiske valg på andre samfunnsområder.

For å ta et eksempel: Vi har veier rundt omkring som per i dag ikke er i stand til å bære Hærens spydspiss, altså stridsvogner. Det er et eksempel på at den ene hånden ikke nødvendigvis følger like godt med på hva den andre hånden gjør.

Det må gjøres betydelige investeringer i infrastruktur tilknyttet Forsvarets behov, og det gjelder ikke bare samferdselssektoren, det gjelder også mange andre områder i samfunnet. For eksempel må også Forsvaret ivareta planlegging sterkere. En god del lovverk må gjennomgås på en helt annen måte enn man har gjort tidligere, med nye briller. Et eksempel er utviklingen av krav til tilfluktsrom. De ble fjernet på slutten av 1990-tallet, men det er et enormt behov for at vi igjen ser nærmere på det. Det er i det hele tatt en rekke oppgaver i andre samfunnssektorer der vi er nødt til å tenke forsvar på en helt annen måte enn tidligere, og der forsvarsinteressene må settes i høysetet.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [13:31:56]: Me er avhengige av god lokalkunnskap og at det bur folk i heile landet. Lokalisering av ei rekkje store og strategisk viktige verksemder med kritisk energiinfrastruktur gjev

Rogaland ein spesiell posisjon i den nasjonale totalberedskapen. Langtidsplanen for Forsvaret vil gje svært positive ringverknader for både fylket, kommunar og utdanningssektoren i Rogaland. Me treng heile det rogalandske samfunnet i arbeidet med å sikra innbyggjarane og ikkje minst den kritiske infrastrukturen. Det gjeld òg bedriftene våre.

Sola blir viktig i NATO-samanheng og er lokasjon for alliert mottak av personell, materiell og forsyningar. Forsvarssatsinga omfattar òg forskning og utvikling, noko som gjer at Forsvaret kan knytast tettare opp mot f.eks. Universitetet i Stavanger, slik NTNU i Trondheim samarbeider med Luftkrigsskolen.

Ein auke i talet på vernepliktige vil seia at det skal utdannast endå fleire rekruttar ved Madlaleiren. Dette er gode nyheiter for leiren, som då truleg kan få friske midlar til bygningar, i tillegg til at det blir avsett midlar til å setja opp nye kasernebygg og nytt idrettsbygg. Fleire rekruttar vil òg bety fleire forsvarstilsette i regionen.

Heimevernet i Rogaland og Agder blir delt opp i to distrikt. Opprettinga av HV-07 i Agder gjer at distriktsstaben til HV-08 får færre område å følgja opp, noko som er positivt for Heimevernet i Rogaland. Heimevernet er ein svært viktig del av den lokale beredskapen. Me aukar både midlar, treningstimar, våpen og kompetanse for å betra den operative evna, men me treng mest av alt folk. For å få nok personell med lokalkunnskap er ein heilt avhengig av at det faktisk bur nok folk i området. I førstegongstenesta ser me fleire og fleire frå byane og færre frå distrikta, men me må sikra at fleire vel å busetja seg i distriktskommunar. Folk frå Haugesund er kjekke, dei, men folk frå Ryfylke og Vindafjord kjenner nok distriktet vårt best.

Eg meiner at den beste kombinasjonen for sikkerheit og tryggleik er god forsvars- og sikkerheitspolitikk, som me vedtar i dag, kombinert med ein distriktspolitikk som gjev sterke insentiv for å flytta til distrikta, som fleire statlege arbeidsplassar og billegare barnehage. Eit velfungerande heimevern treng lokalkunnskap og folk som kan skaffa nødvendig hjelp og utstyr i ein kritisk situasjon.

Heimevernet er avhengig av å kunna ringja ein venn, få tak i matvarer utanom opningstid, få tilgang til traktor og snøscooter på kort varsel. Det går av seg sjølv om dei som gjer teneste, er ein del av lokalmiljøet. Heimevernet treng praktikantar, praktikarar og fagfolk som kan snikra, mekka og køyra traktor – dei som kjenner til kvar dei viktige objekta faktisk er, som i det daglege stiller spørsmål om mistenkelege aktivitetar rundt desse, og som veit kvar dei ressursane dei eventuelt treng, ligg.

Kjem ein i situasjonar som inneber lengre straumbrot, ekstremvær og naturkatastrofar, eller i verste fall krig, er me avhengige av det som ligg rett rundt oss.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [13:35:11]: «Er det politisk vilje, er det økonomisk rom», sa Jens Stoltenberg på sitt første besøk i Norge som generalsekretær i NATO. Han understreket at vi kunne nå NATOs 2-prosentmål innen ti år hvis vi ønsket å prioritere det i fellesskap som samfunn. Stoltenberg fikk rett, for i år – i 2024 – når vi nettopp NATOs 2-prosentmål i Norge.

NATOs 2-prosentmål er veldig klokt utformet. Norge har vært et av de landene som etter andre verdenskrig, og særlig i den tidlige fasen, fikk mest støtte fra USA per innbygger. I dag er vi et langt rikere land. Det gir oss også et større ansvar for å ta del i det felles bidraget det er å styrke alliansen og vår alles sikkerhet i den vestlige verden.

Med dagens vedtak skal vi styrke landmakten, Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Vi skal styrke alle deler av Forsvaret. Vi skal styrke det i nord, og vi skal også opprette en egen Brigade sør, og vi vil også her på Østlandet oppleve at veldig mange unge folk vil få sitt første møte med å kjempe for Norges fortsatte fred og sikkerhet, og ta del i den viktige jobben det er for fellesskapet vårt.

Hvert storting har noen saker som blir særskilt viktige for sin tid. På første halvdel av 1970-tallet var det stortingsmeldingen om petroleumsvirksomhetens plass i det norske samfunn. For oss som er så heldige å være representanter i dette stortinget, er det langtidsplanen for Forsvaret som trolig kommer til å være den viktigste.

Det er en viktig lærdom vi kan ta med oss fra nettopp de kloke folkevalgte og lederne som styrte landet vårt idet vi skulle utnytte olje- og gassressursene sammen. Som enkelte har vært innovert her, vil styrking av Forsvaret kreve prioritering av personer i tillegg til penger, og som det veldig viktig ble understreket på starten av 1970-tallet, ville oppbyggingen av petroleumsvirksomheten også kreve langt flere folk og at mange flere kvinner kom inn i arbeidslivet. I dag har vi ikke den samme muligheten, men det vil kreve at vi inkluderer og prioriterer Forsvaret tungt, sammenhengende over de neste årene.

Derfor er det fint i dag å kunne sitere en av dem som har betydd mye både for norsk forsvarsindustri og for petroleumsvirksomheten, og dermed for vår felles mulighet til å finansiere dette forsvarets løftet. Han het Finn Lied. Han var forskningssjef i Forsvarets forskningsinstitutt, og på slutten av livet ble han intervjuet om hvorvidt han fortsatt fulgte med på samfunnsdebatten. Da sa han at det er en strid i alle samfunn – også det norske – mellom dem som prioriterer fellesskapet, og dem som kun er mer opptatt av personlig vinning.

Det er den ånden vi skal følge framover.

Sylvi Listhaug (FrP) [13:38:37]: Det er utrolig bra at et samlet storting stiller seg bak denne langtidsplanen

for Forsvaret. Det er et viktig signal i en tid der mange av våre innbyggere er bekymret for det som skjer i verden, og den trusselen vi står overfor som land og som en del av den vestlige verden.

Det er store oppgaver som ligger foran oss. Det handler om å finne flere folk, rekruttere dem og få dem inn i Forsvaret, men det handler også om å beholde mange av dem som allerede er der. Vi har sett at en del velger å slutte, i en tid der vi trenger dem som mest. Det må tas tak i, og det er viktig.

Vi skal investere. Vi skal investere i bygg, anlegg, fregatter, ubåter, andre fartøy, luftvern og helikoptre – for å nevne noe. Det er også viktig at vi tar vår rolle som alliert på alvor. Vi vet at vi, som et mottaksland for allierte, kan bli et land som skal motta store antall, med tanke på både utstyr, materiell og soldater. Vi må erkjenne at vi per i dag ikke har den infrastrukturen som skal til for å kunne greie det. Det er viktig at vi leverer i langtidsplanen for Forsvaret, men vi må også levere i Nasjonal transportplan, slik at vi har de havnene, de veiene og den jernbanen som skal til for å kunne gjøre den jobben vi har som NATO-medlem. Fremskrittspartiet har i Nasjonal transportplan fremmet en rekke forslag for en beredskapssatsing som nettopp skal legges til rette for det. Jeg håper alle partier i salen også støtter opp om det, slik at vi kan gjøre den andre delen av jobben.

For oss er det viktig å styrke NATO og ha et godt forhold til våre allierte. USA er den aller viktigste, Storbritannia er viktig, og resten av landene er viktige. Vi må ha et godt forhold til dem, uansett hvem som er i styrende posisjoner i disse landene. Det å styrke relasjonene med våre allierte er viktig. Det som egentlig står på spill nå, er at vi kjemper for vår frihet, for de verdiene som har bygd dette samfunnet, de vestlige samfunnene, der vi og vår befolkning nyter godt av ytringsfrihet, frihet i hverdagen og demokrati, noe store deler av verden faktisk ikke får lov til å delta i. De kreftene vi står opp mot, ønsker å bekjempe våre verdier. Derfor må dette følges opp, også med penger i de årlige budsjettene. For å si det slik: Våre oljepenger er ikke mye verdt hvis vi ikke har frihet og trygghet. Derfor må dette være viktigere enn det aller meste. Er det noen som har råd til å bygge opp forsvaret, er det Norge, og det forventer jeg at alle parti er med på.

Michael Tetzschner (H) [13:42:00]: På slutten av debatten, som markerer en bred og gledelig enighet om de store tingene som skal anskaffes, vil det allikevel etter mitt syn være en unnlattessynd hvis vi ikke et øyeblikk også går inn på et par poenger som er i proposisjonen. Jeg tenker på side 17, spalte én, men også flere steder, hvor regjeringen skriver følgende:

«Russland har vist stor vilje og evne til å ta i bruk virkemidler under terskelen for væpnet konflikt.

«Dette gjelder særlig aktivitet knyttet til påvirkning og informasjonsoperasjoner, sabotasje og etterretning i og utenfor det digitale rom.»

Det bringer meg dit hen at jeg synes vi i for liten grad har lyttet til eller respondert på politimesteren i Vest-Finnmarks advarsler og problematisering over lengre tid når det gjelder Storskog. Når vi nå snakker om det europeiske samhold som en viktig del av vår sikkerhetspolitikk, kommer jeg også til å minne oss om at vi står utenfor EUs sanksjonspakke. Vi bevilger oss den etterretningsmessige risikosporet det er å holde tre havner åpne, riktignok for det som sies å være fiskefartøyer, men som må sies å være særdeles velutstyrt med tanke på både mannskap som driver med etterretning når de er i land, og hva de har av elektronikk om bord. Det er jo noe man kjenner fra tidligere.

Vi har også utdelt over 100 farledsbevis til russiske skipper, som dermed ikke behøver å ta norsk los om bord i vårt territorialfarvann. Vi tillater såkalte forskningstokt, etter hva jeg er informert om, som selvfølgelig også kan brukes til å kartlegge for senere bruk og skadeevne mot Norge.

Slik vil jeg med dette innlegg problematisere at man fortsatt har noe av den naiviteten i behold som man ellers har kastet over bord, når det gjelder troen på at Norge gjennom beroligelse og fine ord på høytid dager har en spesiell russlandskompetanse. Den frekvensen det russiske regimet nå sender på, og bare mottar beskjeder på, er maktfrekvensen, hvor alt annet av flott beroligelsesnakk heller blir sett på som usikkerhet og tegn på underkastelse.

Jeg vil avslutte med å si – jeg synes det er ledd i den samme naiviteten – når det gjelder påvirkningsaktivitetene, at vi tillater distribuert signaler gjennom Sputnik og Russia Today, som ikke driver med informasjons- eller ytringsfrihetsoppgaver, men egentlig er ledd i en krigføring mot oss. Dette bør opphøre.

Ola Elvestuen (V) [13:45:19]: Det er noen gamle diskusjoner som kommer opp her. Fra Venstres side er vi også glad for at Andøya nå videreføres, og har alltid ment at den aldri ville bli nedlagt, selv da det ble vedtatt. Høyre, Fremskrittspartiet og Arbeiderpartiet var med på det. Det er akkurat som med kystjegerkommandoen, som vi den gangen også stoppet nedleggelsen av, og som nå styrkes. Det er viktig.

Dette er en god langtidsplan. Den er god på at det er flere ubåter og fregatter, og at man trekker de lange linjene, men man legger også til grunn at styrkene i NATO er der, at allierte styrker vil være der om nødvendig, og Norge tar en noe større og sterkere rolle i dette de neste tolv årene.

Jeg synes det er viktig også å ha med seg at vi må være forberedt på alt det ukjente i de tolv årene. Det er

klart at internasjonale operasjoner som kommer overraskende, fortsatt vil kunne skje, som tidligere. Det var ingen som noensinne planla at norske styrker plutselig skulle være i Afghanistan. Det kan skje ting vi må være forberedt på. At NATO vil ha en forventning om at norske styrker i større grad deltar også ellers i Europa, som vi nå gjør i Litauen, er en forventning som fort vil kunne komme.

Jeg mener vi må se på hvordan vi kan legge opp til å utstyre, trene og organisere frivillige og mobiliserte styrker raskere dersom det skulle bli nødvendig i et kort perspektiv. Da må vi samarbeide med Norden og se på hvordan dette skal gjøres, også koordinert med Finland, Sverige og Danmark.

Så er det dagens situasjon, som også representanten Tetzschner var inne på: Støtten til Ukraina og motstanden mot Russland må forsterkes i alle ledd. Havnene i nord må stenges, det må sørges for at sanksjonene forsterkes, og vi må holde trykket på støtten til Ukraina.

Da kommer siste poeng, og det er at vi er nødt til å være med og ta et initiativ i Europa, sånn at Europa setter i gang en industriell mobilisering av produksjon av våpen og militært utstyr. Det er ikke i nærheten av å være det som er nødvendig for å støtte Ukraina med det de trenger, og det er i hvert fall ikke i nærheten av å være det som er nødvendig dersom usikkerheten i USA, som vi så i kongressen i vår, blir forsterket framover. En industriell mobilisering for produksjon av våpen og utstyr må på plass, og Norge må ta en ledende rolle i å gjøre det.

Carl I. Hagen (FrP) [13:48:39]: I likhet med andre vil jeg si at dette er en gledens dag. Gleden er at det er et samlet storting som legger opp til en radikal styrking av det norske forsvaret i langtidsplanen. Selv om basepolitikken ikke endres, er det klart at en av tingene som gjøres, er å legge forholdene bedre til rette for mottak av styrker og hjelp fra andre land hvis Norge skulle bli angrepet. Det minner meg om da jeg tidlig på 1980-tallet fremmet forslag om å endre basepolitikken, med den samme begrunnelse. Poenget er at det faktisk blir lettere og bedre uten å endre basepolitikken, slik det nå gjøres.

Så et personlig hjertesukk: Norge går nå til store innkjøp av materiell fra utlandet – fregatter, ubåter, jagerfly – og det er finansieringen av disse jeg er opptatt av. I dag er situasjonen at de i realiteten finansieres innenfor handlingsregelsystemet. Det synes jeg er uklart.

I samsvar med handlingsregelens begrunnelse om ikke å skape inflasjon og press i norsk innenriksøkonomi ville det være fullt mulig å si at vi vil finansiere enten hele eller store deler av disse innkjøpene utenfor handlingsregelen. Da handlingsregelen kom, var det ikke

uvanlig med en god del gjenkjøp, altså at når vi kjøpte ubåter fra Tyskland, forpliktet Tyskland seg til å kjøpe ting fra Norge. Da ville det kunne bli press i norsk økonomi, men nå er det en mye mindre grad av gjenkjøpsavtaler, og i tilfelle er det enklere å se hvor mye. Hvis vi bruker 50 mrd. kr på kjøp av materiell, kan kanskje kun 20 pst. av dette medføre bestillinger i Norge. Da kan 80 pst. av innkjøpet finansieres direkte fra oljefondet uten at det berører norsk innenriksøkonomi.

Jeg tror det er veldig mange i vårt land som ikke forstår hvorfor mange sier at vi ikke kan kjøpe mer enn så og så mye på grunn av økonomien, når vi har 18 000 mrd. kr på bok. Det ville være langt bedre at oljefondet gikk ned fra 18 000 mrd. kr til 17 950 mrd. kr, og at 50 mrd. kr ble brukt til å dekke innkjøp av materiell fra utlandet, som ikke ville skape press i norsk økonomi. Dette er et personlig hjertesukk jeg vil komme med overfor regjeringen og flertallet i Stortinget.

Trine Lise Sundnes (A) [13:51:55]: Det aller letteste er å være etterpåklok. Viktig er det imidlertid at vi lærer noe av det. Representanten Tetzschner responderte godt på mitt innlegg om at Etterretningsskolen på Lutvann skal styrkes. Det er i fredstid vi kanskje slipper folk litt tettere inn på oss enn det vi strengt tatt burde ha gjort, og et økt trusselbilde handler i første rekke ikke om kuler og krutt, men om etterretning.

Etterretningstjenesten på Lutvann er en viktig del av Forsvaret og har i oppgave å sikre viktige nasjonale interesser gjennom å innhente, bearbeide og analysere andre lands politiske og samfunnsmessige utvikling, militære styrker og intensjoner som kan utgjøre en risiko for Norge. Derfor er denne historiske enigheten, dette historiske forliket, så utrolig viktig for oss. Det er viktig for å trygge freden, og det er viktig for kommende generasjoner at vi nå har lært at vi ikke bygger ned Forsvaret i fredstid. Vi kvitter oss altså ikke med badevaktene fordi ingen drukner lenger. Vi sørger for godt HMS-arbeid i alle deler av trygging av freden.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [13:53:48]: Jeg vil bare berøre tre saker.

På side 111 i langtidsplanen sniker det seg inn – det virker nesten som en inkurie, men jeg vet at det er riktig – en liten snutt mellom det som dreier seg om behovet for raskere beslutningsmuligheter og anskaffelse og ny styringsmodell. En liten snutt sier:

«Fremtidens forsvar skal i større grad ivareta klima- og miljøhensyn. Fremskaffelsesprosesser skal ta hensyn til påvirkning på klima- og miljø, og være i stand til å håndtere nye krav som følge av klimaendringene.»

Jeg er klar over at det er den riktige læren man skal si, og jeg vet også at NATOs generalsekretær har sagt det

samme, men det går an å tenke litt lenger. Jeg tror neppe at ukrainske eller russiske soldater er veldig opptatt av klima akkurat nå, så det er nesten å peke nese til dem som faktisk er i krig, at man skal se på dette. Hadde man ikke skrevet dette, så hadde man blitt kritisert for det, men det kommer mellom to passasjer som ikke henger sammen.

På side 112 står det at man skal anskaffe det som er «godt nok». Hva som er godt nok, er også veldig vanskelig å beskrive, for i dag er det en konkurranse om å ha den beste teknologien for å være best. Hvis man skal kjøpe materiell som er godt nok, så taper man. Det er derfor man forsker. Jeg snakket akkurat med noen som sa at hvis man har F-5 eller F-16 og man skal kjempe mot F-35, så taper man. I utgangspunktet kjemper alle om å ha den beste teknologien og den beste forsvarsindustrien for å vinne en krig. Så «godt nok» er litt krevende, selv om man sikkert kan se på det på lavere nivåer.

På side 113 snakker man om hyllevarer. Det er også et favoritttema for regjeringen og har vært det lenge. Hyllevarer finnes ikke. Det er ingen hyllevarer man kan gå og kjøpe noe sted, for det er sammensatt av kanskje 20, 30, 50, 80, 90 eller 200–300 underleverandører som alle har bidratt. Det står ikke en hylle et eller annet sted med våpen som man kan gå og handle. Det er et samarbeid mellom mange nasjoner, og da gjelder det å utvikle sammen og samarbeide for å ha et system som består av mange undersystemer og mange komponenter. Dersom man virkelig tror på hyllevarer, burde man gjøre norsk industri til leverandør og produsent av hyllevarer. Vi har avansert teknologi, og det er også noe som FSi, Forsvars- og Sikkerhetsindustriens forening, har lett etter og bedt om lenge – at man promoterer norsk industri, slik at det er vi som har hyllevarene, dersom man skal bruke det begrepet, slik at andre kommer til oss for å anskaffe det, ikke at vi har et mål om å anskaffe det ute.

Ine Eriksen Søreide (H) [13:56:49]: Jeg vil takke komiteen for en veldig god debatt og for at vi beholder den konstruktive tonen som vi har hatt gjennom forhandlingene. Nettopp i lys av den gode, konstruktive tonen skal ikke jeg legge så mye vekt på det et par lokale representanter fra Senterpartiet og Arbeiderpartiet har sagt. Representanten Mykjåland var f.eks. opptatt av at Senterpartiet har advart mot nedbygging og kutt, særlig etter annekasjonen av Krim, men som jeg forklarte i mitt hovedinnlegg, var det da opptrappingen av forsvarsbudsjettene startet. I Solberg-regjeringas periode økte vi budsjettene med over 36 pst. I den siste perioden Senterpartiet og Arbeiderpartiet satt i regjering, gikk de ned med ca. 5 pst.

Som mange også har fått med seg, ble det i 2019 fattet vedtak om mer aktivitet på Andøya, særlig knyttet til

alliert mottak, det gjaldt både Andøya og Bodø, noe jeg mener var viktig og riktig. Jeg er glad for at representanten Bjørnar Skjæran er opptatt av Finnmarksbrigaden, men den bygger altså på den beslutningen vi tok i vår regjering om å etablere Finnmark landforsvar.

Jeg synes det er veldig positivt at alle partiene nå, i debatten vi har hatt, har lagt til grunn den enigheten, den forpliktelsen og det ansvaret som følger med de vedtakene vi skal fatte kl. 15 i dag.

Jeg tror også det er veldig viktig å trekke noen historiske paralleller. Representanten Sandtrøen gjorde det knyttet til hvordan petroleumsnæringen vokste fram. Jeg mener at det veiskillet vi står i sikkerhetspolitisk i dag, faktisk er nødvendig å ta på så stort alvor at partiene forplikter seg på den måten vi gjør.

Det er mange risikomomenter og mange potensielle hindringer i veien, men jeg synes både statsråden og alle partiene her i dag på en veldig god måte har gitt til kjenne en forståelse for og en anerkjennelse av at dette ikke blir enkelt. Personell er bare en av mange mulige utfordringer og risikoer i denne planen. Fordyring av materiell og forsinkelser er andre mulige risikofaktorer. Men når Stortinget nå er helt enstemmig og så grundig har gått inn i disse problemstillingene – bl.a. ved at vi får en årlig tilbakerapportering, der Stortinget også, som representanten Tetzschner sier, ikke bare minner regjeringa på kontrollen, men minner oss selv på hva vi faktisk har vedtatt – mener jeg at grunnlaget er der for at dette kan bli en god gjennomføring. Det kommer til å kreve mye av oss alle sammen, og det kommer til å kreve at vi står ved den enigheten og forpliktelsen vi nå inngår, også på de tidspunktene hvor det er andre ting som også kommer til å kreve mye. Klarer vi det, klarer vi å gjennomføre et samlet løft for trygging av Norge.

Presidenten [13:59:19]: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 18 og 19.

Sak nr. 20 [13:59:41]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i el-tilsynsloven (hjemmel for gebyr for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner mv. (Innst. 361 L (2023–2024), jf. Prop. 77 L (2023–2024))

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [14:00:20] (ordfører for saken): Jeg starter med å takke medlemmene i komiteen og komitéråden for samarbeidet ved behandlingen av denne saken.

I proposisjonen foreslås det å innføre en hjemmel i el-tilsynsloven for å kunne ta gebyr for behandling av saker om godkjenning og forhåndskontroll av yrkeskvalifikasjoner innenfor elektroyrkene.

En forutsetning for et høyt el-sikkerhetsnivå er at de som utfører elektrofaglig arbeid, har nødvendige kvalifikasjoner og kompetanse. Derfor setter lovverket kvalifikasjonskrav for dem som skal utføre yrker innenfor elektrofagene. I dag dekkes kostnadene ved behandling av sånne saker gjennom gebyrer som pålegges virksomheter som underlegges el-tilsyn av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Den foreslåtte endringen innebærer en overføring av kostnadene ved saksbehandlingen fra DSB til dem som etterspør den aktuelle tjenesten. Gebyret er stipulert til å være på rundt 3 000 kr. Dersom det skal kreves dekning for utgifter ved offentlig myndighetsutøvelse, må det framgå av lov, og hovedregelen der er selvkostprinsippet.

Høringsinstansene er stort sett positive til lovforslaget, forutsatt at gebyret ikke settes så høyt at det vil hindre nødvendig tilførsel av kvalifisert arbeidskraft. Flere høringsinstanser mener videre at lovforslaget er nødvendig og fornuftig for å kunne ivareta oppgavene og el-sikkerheten på en effektiv måte. Så pekes det på at dagens godkjenningsordning legger beslag på store ressurser hos DSB og gir mindre ressurser til de øvrige el-sikkerhetsområdene.

En samlet komité støtter endringene i el-tilsynsloven. Det gjelder da også Venstre, av samme begrunnelse som jeg allerede har vist til, og jeg antar at de andre partiene vil redegjøre for sine synspunkter ved behov.

Presidenten [14:01:57]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 20.

Sak nr. 21 [14:02:01]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i rettsgebyrloven (justering av multiplikator for forliksklage og forkynning av betalingsoppmodning) (Innst. 354 L (2023–2024), jf. Prop. 80 L (2023–2024))

Presidenten [14:02:18]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Else Marie Rødby (Sp) [14:02:53] (ordfører for saken): Proposisjonen vi har til behandling, om endringer i rettsgebyrloven, gjelder justering av multiplikator for fastsetting av størrelsen på gebyrene for saker som behandles i forliksrådet, og forkynning av betalingsoppfordring etter konkursloven. Den er sånn sett en tek-

nisk justering på bakgrunn av vedtatt statsbudsjett for inneværende år.

Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Gebyrene er knyttet til rettsgebyret, som er et grunngebyr for betaling av den som går til sak, eller den som anker en rettsavgjørelse. Gebyret som betales for de enkelte rettstjenestene – som i forliksrådet og forkynning av betalingsoppfordringer etter konkursloven, som behandles i denne proposisjonen – regnes ut ved å multiplisere grunngebyret med en multiplikator fastsatt i loven, beregnet på bakgrunn av de faktiske kostnadene ved de ulike tjenestene.

Begge multiplikatorene det er snakk om i denne saken, har vært uendret siden 1. januar 2022 og foreslås nå justert i tråd med Stortingets budsjettvedtak for 2024. Begrunnelsen for justeringen er at de gjeldende gebyrene er lavere enn de kostnadene som henholdsvis forliksrådene og politiet har i forbindelse med disse sakene, og at det derfor er behov for å justere satsene tilsvarende de gjennomsnittlige kostnadene staten har ved å produsere de aktuelle tjenestene, i tråd med prinsippet om selvkost.

I saken ligger det forslag fra ulike mindretall knyttet til måter å håndtere kostnadsøkningen på – som også er påpekt av flere høringsinstanser i saken. Jeg går ut fra at de enkelte partiene selv vil redegjøre for sitt syn og sine forslag. Jeg vil gå over til å redegjøre kort for Senterpartiets syn i saken.

Formålet med endringene er at gebyret for behandling av en sak i forliksrådet og forkynning av betalingsoppfordringer svarer til selvkost. Saken er nærmest en matematisk konsekvens av Stortingets budsjettvedtak for 2024. Andre måter å organisere disse gebyrene på, eller rettsgebyret generelt på, vil klart ha en økonomisk konsekvens.

Gebyrene ligger likevel også etter endringen betydelig lavere enn dersom man benytter det ordinære rettssystemet, og slik skal det også være. Forliksrådet behandler saker fra mange ulike parter, også parter som har betalingsevne, og andre saker enn dem som gjelder pengekrav. Økningen i gebyret er på over 40 pst. Det er noe som flere uttrykker er mye. Likevel: I kroneverdi utgjør det drøyt 500 kr for betaling i et organ som de fleste av oss ikke bruker veldig hyppig, noe som tross alt framstår som moderat. Vi har stor forståelse for at det er dyrt for dem som har dårlig økonomi, å få avgjort krav og gjennomføre rettslig behandling av saker, men per nå har vi ikke noe godt tallgrunnlag som kan fastslå antallet personer som får en sak behandlet i konfliktrådet og har betalingsproblemer.

Det går fram av proposisjonen at gebyrøkningen ikke antas å ha betydning for tilgang til rettssystemet,

men dette er det selvsagt grunn til å følge med på, dersom en skulle se en eventuell negativ utvikling som følge av gebyrøkningen i denne saken.

Hadia Tajik (A) [14:06:02]: Denne saka følgjer opp Stortingets budsjettvedtak for 2024. Forslaget handlar om å justera multiplikatorane sånn at gebyra svarar til dei gjennomsnittlege kostnadene staten har til produksjon, i tråd med prinsippet om sjølvkost. Det er òg eit forslag som rettar opp § 10 første ledd nr. 6, sånn at ordlyden der sikrar at gebyrfritaket omfattar sambuarar og tidlegare sambuarar.

Nivået på gebyra kan sjølvstykke ha betydning for kor mange som tek si sak til forliksrådet. Samtidig ønskjer me å leggja til grunn prinsippet om sjølvkost fordi det gjev føreseielegheit for alle partar. Den auken det her er snakk om, er samla sett moderat etter forhalda og bidreg òg til at tilbodet det her er snakk om, er meir økonomisk forsvarleg.

Utgiftene ved å ta ei sak til forliksrådet vil òg framover vera låge, samanlikna med det å ta saka til dei alminnelege domstolane. Det er viktig for Arbeidarpartiet og Senterpartiet at forliksrådet òg framover skal fortsetja å vera eit lågterskeltilbod.

Ingunn Foss (H) [14:07:23]: Regjeringa foreslår i denne proposisjonen å øke rettsgebyrene for forliksklage. Høyre er enig med de høringsinstansene som er skeptiske til denne økningen. De foreslåtte endringene – som dessverre ser ut til å bli vedtatt her i dag – vil øke gebyret med hele 44 pst.

I forslaget mener departementet at denne økningen må til for å dekke statens kostpris for behandling av forliksklager. Dette står i sterk kontrast til departementets tidligere forslag til endringer i inkassobrandsjen, som ble vedtatt i 2020. Her ble inkassobrandsjen pålagt å halvere sine skrivesalær.

Kostprisen for inkassobrandsjen er nå på 638,50 kr per sak, mens staten skal ha en kostpris på 1 966 kr. Dette betyr at det offentlige har fire ganger så høye kostnader med forliksklage som et inkassoforetak. Begrunnelsen som ble gitt til inkassobrandsjen, var at departementet ville redusere skyldnernes kostnader ved inndrivning av pengekrav. Nå ser det ut til at den målsettingen ikke gjelder lenger, i hvert fall ikke for staten.

På to år har altså kostnaden for staten økt med 44 pst., uten at det framkommer hva denne økningen skyldes. At økningen ikke forklares, er én ting, en annen ting er om staten i stor nok grad fokuserer på å effektivisere arbeidet.

Høyre mener at denne økningen er urimelig sett opp mot kravet om å halvere salærene i inkassobrandsjen. Vi tror også at denne økningen vil øke byrden for skyldneren og føre til at færre tar saker til forliksrådet.

Høyre foreslår at rettsgebyrets økning er på nivå med konsumprisindeksen og håper i det lengste på støtte til dette forslaget, som herved blir tatt opp.

Presidenten [14:09:08]: Representanten Ingunn Foss har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [14:09:28]: Forliksrådene gir folk mulighet til å løse konflikter på et lavt nivå. På sitt beste er de en arena som gjør at begge parter kan bli like fornøyd eller like misfornøyd, der man har slingringsmonn til å finne minnelige løsninger. På sitt dårligste kan parter få et dårligere resultat fordi det mangler juridisk kompetanse eller meklingen ikke holder høyt nok nivå. Derfor er det bra at det har pågått en evaluering av forliksrådene, etter initiativ fra Stortinget.

Alle skal ha lik tilgang til rettssystemet. Derfor er vi i SV prinsipielt skeptiske til denne økningen. I likhet med Finans Norge, Finansforbundet, Oslo forliksråd, Rettspolitisk forening og Jussbuss frykter vi at de foreslåtte endringene vil gjøre at mange lar være å hevde sin rett, fordi det er for økonomisk kostbart. Den økte satsen til 1 966 kr er for noen nok til å skape en barriere, mens det for andre knapt er merkbart. Grunnlaget for fritak for rettsgebyret er for snevert, og vi mener at det burde vært utvidet. Derfor fremmer vi et forslag om det. Ser man behovet for å finansiere ordningen for inneværende år, og at dagens system bygger på dette, har vi forståelse for at disse endringene må gjøres, men mener at det er behov for en grundigere vurdering av ordningen.

Retten til rettfærdig rettergang er en rettighet som følger av bl.a. Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6. Når gebyret blir en barriere for mennesker som er økonomisk vanskeligstilt, bidrar det til å svekke tilgangen til rettssystemet. Det er derfor problematisk at departementet ikke i tilstrekkelig grad har vurdert andre hensyn enn finansiering av tjenesten. Det bør foretas en grundig vurdering av hvilke konsekvenser en slik økning har for partene som er involvert i en sak i forliksrådet.

Jeg tar med dette opp SV og Venstres forslag i saken.

Presidenten [14:11:51]: Representanten Andreas Sjalg Unneland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Helge André Njåstad (FrP) [14:12:05] (leiar i komiteen): Eg kom i skade for å leggja merke til at presidenten sleit litt med å seia tittelen på denne saka, og det trur eg ikkje presidenten er aleine om i kongeriket Noreg. For både tittelen på saka og debatten har vore ei øving i å bruka vanskelege ord, vanskelege omgrep, for ikkje å fortelja folk at det ein i realiteten gjer, er å auka prisen på ei teneste med 44 pst. Viss ein skal føra ei sak for for-

liksrådet, kostar det no 2 000 kr, mens det tidlegare kosta 44 pst. mindre. Det har ein vore veldig flinke til å dekkja over med å bruka ord som multiplikator og forliksklage, ein snakkar om føreseielegheit for staten, om sjølvkost, kostpris og alle moglege vanskelege ord, i staden for å seia det som det er, at ein treng å finansiera statsbudsjettet med meir pengar, og at ein skal henta dei frå dei som løftar saker inn i forliksrådet, og så skal dei i framtida betala 44 pst. meir – som ein del av einigheita mellom Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i statsbudsjettet.

Så klarar ein å leggja fram ei sak som har så komplisert ordbruk at folk ikkje får det med seg før dei får fakturaen, som ikkje lenger skal vera på under 1 500 kr, men som no skal vera på nærmare 2 000 kr. Det synest Framstegspartiet, i likskap med Høgre og Venstre, som me har eit forslag i lag med, er ein urimeleg måte å gjera det på. Me har vore med på å auka med den vanlege prisstigninga, men å auka med 44 pst. i ein så viktig teneste som dette synest me er feil og galt. Difor støttar me det innlegget som Ingunn Foss hadde, og støttar det forslaget som ho sette fram.

Ingvild Wethrus Thorsvik (V) [14:13:59]: Det er helt grunnleggende at alle skal ha lik tilgang til rettssystemet, og slik er det dessverre ikke i dag. Det er dyrt å ta en sak til domstolene, noe som gjør at forliksrådet er enda viktigere for at folk skal ha en reell mulighet til å få prøvd sin sak. For mange er forliksrådet den eneste reelle tvisteløsningsarenaen de kan benytte seg av. I tillegg var et av målene med tvistemålsreformen at flest mulig tvister blir løst utenfor domstolene, noe som også gjør forliksrådet særlig viktig.

Også for den saken vi behandler nå, er det et mål med selvkost, og det er i utgangspunktet et fint mål. Som flere høringsinstanser trekker fram, har det vært en utvikling over tid at denne type saker krever mer arbeid. Men det å sette opp rettsgebyret så mye som er foreslått i denne saken, kan føre til at flere vegrer seg for å ta saken sin til forliksrådet, og det gjelder særlig dem som er økonomisk vanskeligstilt. I tillegg kan det føre til at rettsgebyret blir høyt i forhold til tvistesummen, og at det også gjør at folk vegrer seg for å oppsøke denne typen tvisteløsningsarenaer.

Venstre mener at hovedmålet må være at alle skal ha reell og lik tilgang til tvisteløsningsystemet, og at dette må veie tyngre enn selvkostprinsippet. Derfor støtter vi forslaget om å sikre at rettsgebyrets økning heller er på nivå med konsumprisindeksen, samt forslaget om å vurdere behovet for unntak for rettsgebyr for økonomisk vanskeligstilte personer.

Statsråd Emilie Mehl [14:15:42]: Regjeringen har lagt fram forslag til endringer i rettsgebyrloven. Jeg re-

gistrerer at komiteens flertall støtter forslaget i innstillingen.

Gebyrer er betaling for en tjeneste som staten yter, og bør tilsvare de kostnadene staten har med å levere tjenesten. Regjeringen foreslår derfor å endre multiplikatoren knyttet til gebyret for behandling av forliksklager og forkynning av betalingsoppfordring.

Jeg mener det er viktig at gebyrene gjenspeiler hva det faktisk koster å levere tjenesten. Jeg følger med på utviklingen i selvkost for alle gebyrer i justissektoren.

Presidenten [14:16:20]: De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [14:16:33]: Jeg kunne ikke dy meg for å tegne meg – for representanter fra både Høyre og Fremskrittspartiet holdt egentlig ganske gode innlegg i denne saken, om hvorfor gebyret ikke burde ha en så stor økning som det som dessverre blir vedtatt i dag. Like fullt stiller de seg ikke bak SVs forslag i denne saken, om både å se på en unntaksordning for dem som sliter med å betale dette gebyret, og å vurdere dette opp mot retten til en rettferdig rettergang. Man går ut, som spesielt Fremskrittspartiet har gjort i denne saken, og påstår at her har man egentlig – med komplisert språk – prøvd å skjule en pakke med en økning på 500 kr. Men når det kommer til stykket, med tanke på forslaget som faktisk handler om fritak fra hele dette gebyret, eller å se på om denne måten å finansiere den type tjenesten på i det hele tatt står seg opp mot prinsippet om rettferdig rettergang, velger både Fremskrittspartiet og Høyre å stemme imot. Jeg håper de vil bruke denne muligheten til faktisk å se på dette systemet, hvis de synes det er så opprørende at man gjør denne økningen i dag. Ellers blir det veldig store, tomme ord uten at man faktisk vil ta et oppgjør med et system som vi i SV setter spørsmålsteget ved.

Presidenten [14:18:01]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 21.

Sak nr. 22 [14:18:05]

Innstilling fra justiskomiteen om Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet (Innst. 412 S (2023–2024), jf. Meld. St. 15 (2023–2024))

Presidenten [14:18:21]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter inn-

legg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Helge André Njåstad (FrP) [14:18:48] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Eg vil starta med å takka komiteen for godt samarbeid om denne viktige saka, og alle som har stilt på høyring og gjeve oss nyttige og gode innspel. Det er eit veldig dagsaktuelt tema – dessverre, får ein seia. Eg trur mange i landet har sett dokumentaren Den sorte svane på NRK og dansk tv. Ser ein den eller les Meld. St. 15 for 2023–2024, er det skremmande både lesing og sjåing. Dei viser eit bilde av kriminalitet som blir verre og verre, med en underverd med store beløp i sving, som er egna til å skremma og bekymra oss alle.

Eg er glad for at det er eit ganske samla politisk miljø i Noreg som anerkjenner alvoret og viktigheita av å setja dette på dagsordenen og setja inn tiltak for å kjempa mot denne typen kriminalitet. Me ser at våre naboland tek grep. Danmark har daglege krisemøte og føreslår tiltak for å kjempa mot denne typen kriminalitet, og me veit at vårt andre naboland, Sverige, har gjort grep relativt nyleg.

Det er interessant å snakka med ulike aktørar som har bidratt i denne saka, f.eks. banken Nordea, som opererer i heile Norden, som kunne melda om at dei like etter at Sverige stramma inn, såg at det var ein nedgang i svindel i Sverige og ein tilsvarende auke i Noreg berre dei siste månadene. Det viser at desse kriminelle nettverka flytter seg dit dei føler det er minst risiko for å bli tekne, og til det landet som har minst kraftfulle tiltak mot aktiviteten.

Det registrerte me òg i høyringa der DNB var til stades, og me ser at dei private bankane ønskjer å gjera ein jobb for å kjempa mot denne kriminaliteten. Dei gjer ein fantastisk jobb for sine kundar med å avdekkja ei rekkje forsøk. Dei fortel òg at dei har betre kontakt med bankar i våre naboland, og at det er større openheit og samarbeid mellom politiet og bankane i andre land enn i Noreg. Det er noko eg vil oppfordra vår regjering til: å ta i bruk alle gode krefter for å kjempa mot denne typen kriminalitet – og gjerne bruka banksektoren, som tidleg kan avdekkja. Ein kan utveksla meir informasjon og samarbeida tettare med bankane.

Me veit at denne typen bedrageri, som det skjer meir og meir av, først og fremst rammar dei eldre i samfunnet. Det er skremmande å gå inn og sjå på statistikkene over bedrageri som rammar eldre. Me i Framstegspartiet har gjort det, og me ser at frå 2004 til 2023 har eldre over 80 år som har vorte utsette for denne type kriminalitet, stige med 1 282 pst. Det er eit ganske alvorleg tal. Det rammar dei mest sårbare av oss – kanskje dei

som har minst kompetanse på å vera kritisk til kva ein blir utsett for i elektronisk svindel.

Når me ser statistikken over kva summar det dreiar seg om, viser han at dette er eit stort samfunnsproblem som må løftast endå høgare på dagsordenen. Difor er det bra at det er ein komité som er veldig tydeleg, og at ein møter dette på ein offensiv måte tverrpolitisk.

Det er ei rekkje ting som ligg i innstillinga. Styrking av politiet er viktig. Komiteen har samla seg om at ein treng meir langtidspanlegging i politiet. Det er eit fantastisk viktig tiltak for å kunna setja politiet i stand. I innstillinga ligg det ei rekkje forslag om å ha oversikt over eigedom, både transaksjonar og kven som reelt sett eig eigedom i Noreg. Mediebildet dei siste dagane viser at me har for liten oversikt over kven som eig norske eigedom, og det ligg føre ei rekkje forslag som eg håpar blir følgde opp raskt, sånn at me får ein betre kontroll.

Frå regjeringa ligg det eit ønske om å inndra utbytte meir systematisk og betre enn det ein har gjort. Det er eit initiativ som òg den førre regjeringa hadde på agendaen, og som no forhåpentlegvis blir følgt opp, sånn at me kan gjera det mindre attraktivt å driva den forma for kriminalitet som ein driv med.

Heilt til slutt: Framstegspartiet vil signalisera at me vil stemma for forslag nr. 2, frå Høgre, i denne saka. I tillegg tek eg opp dei forslaga som Framstegspartiet er med på, og håpar at dette feltet får den merksemda det treng vidare òg, sånn at me ikkje framstår som det mest attraktive landet i Norden å driva svindel i, men at me set i verk tiltak som er så kraftfulle at kriminelle ser at Noreg responderer tøft og hardt.

Presidenten [14:23:44]: Representanten Helge André Njåstad har tatt opp de forslagene han refererte til.

Odd Harald Hovland (A) [14:23:56]: Stortingsmeldinga me behandlar, heiter Felles verdier – felles ansvar, og det er ganske beskrivande. Meldinga varslar styrkt innsats for forebygging og kamp mot økonomisk kriminalitet. Det er tilfredsstillande å oppleve at komiteen langt på veg er samla om det vesentlege i meldinga, og at ein anerkjenner at dei tiltaka som er varsla i meldinga, vert opplevde som kraftfulle.

Dette er ein kriminalitet som i stor grad rammar fellesverdiane våre. Manglande tiltak overfor denne typen lovbrøt kan eksempelvis føre til svekt skattemoral og på sikt undergrave den velferdsstaten me er kjende med. Kriminalitet som korrupsjon hindrar økonomisk utvikling og inneber auka kostnader for myndigheiter og næringsliv, uriktig bruk av offentlege ressursar og risiko for uriktige avgjerder frå myndigheitene si side. Sjølv om mykje av denne kriminaliteten skjer skjult og ikkje alltid rammar individ direkte, vil eg spesielt understreke at

økonomisk kriminalitet også rammar enkeltmenneske. Arbeidslivskriminalitet og nettbudgeri mot eldre er eksempel på økonomisk kriminalitet som rammar sårbare enkeltindivid.

Meldinga peiker på at organiserte kriminelle er involverte i økonomisk kriminalitet i større grad enn tidlegare, og at grensene mellom den reine økonomiske kriminaliteten og annan profittmotivert kriminalitet vert mindre tydelege. Dette er ei alvorleg utvikling. Det betyr ikkje berre mindre tydelege grenser, men at kriminaliteten på dette feltet framstår meir samanheng enn før. Eg er heilt einig i det som står i meldinga, om at konsekvensane av manglande oppfølging kan vere store økonomiske tap for enkeltpersonar, bedrifter og samfunnet og tap av tillit og tryggleik.

Eg vil spesielt nemne at når det gjeld arbeidslivskriminalitet, som regjeringa også prioriterer høgt, vart det lagt fram ein handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet i oktober 2022. I denne meldinga vert det vist til innleiinga i den planen. Der vert det framheva at det er nær samheng mellom sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og andre former for økonomisk kriminalitet, som budgeri, trygdebudgeri, konkurskriminalitet, unndraging av skattar og avgifter, rekneskapskriminalitet og verdipapirkriminalitet. Det er difor veldig bra at meldinga inneheld ei lang rekkje tiltak som både vil ha ein forebyggjande effekt og styrkje politi, påtalemyndigheit og tilsynsetatar i kampen mot økonomisk kriminalitet. Eg vil trekkje fram nokre av dei aktuelle områda.

I arbeidet med meldinga er det avdekt at ei hovudutfordring i kampen mot økonomisk kriminalitet er kapasitet og kompetanse i politiet. Meldinga inneheld difor ulike tiltak for å forbetre dette. Eg er veldig fornøgd med at styrking av politiets verktøy og ressursar til etterforskning av økonomisk kriminalitet, både i Økokrim og i distrikta, er sentralt i meldinga.

Vidare inneheld meldinga tiltak som er meinte å betre moglegheitene politiet har til å gjennomføre effektive og meir konsentrerte heleri- og kvitvaskingsetterforskingar, og då særleg i saker forbundne med organisert kriminalitet. Regjeringa ønskjer at politiet og påtalemyndigheita skal kunne etterforske slike saker raskare, slik at ein òg får handtert fleire saker. Då er det viktig å få moglegheit til å identifisere og sikre verdiane på eit tidleg tidspunkt, noko som vil gjere det mindre lønsamt å vere kriminell. Dette vil igjen bidra til å forebyggje ny kriminalitet, både gjennom avskrekking og ved å strupe finansiering av nye kriminelle handlingar.

Me meiner at både rapporteringspliktige etter kvitvaskingsloven og myndigheitene må få meir ut av informasjonen som vert send til Økokrim. Korleis me skal sørje for meir og betre bruk av denne finansielle et-

terretninga, er eit viktig tema i meldinga. Reglane om sivilrettsleg inndraging skal supplere eksisterande føresegner i straffeloven om inndraging og vert eit nytt og kraftfullt verktøy i kampen mot profittmotivert kriminalitet. Ein teksikte på at nye reglar vert vedtekne og trer i kraft i denne stortingsperioden.

Avslutningsvis er det to andre einigheiter i komiteen som har kome til undervegs i behandlinga av denne meldinga. For det første er komiteen einig om å be regjeringa setje ned eit nytt politiroллеutvalg. Førre gong me hadde eit slikt utval som la fram si innstilling, var i 1981. Då var eg russ, og det var fem år før eg gjekk ut av Politihøgskolen. Det er ikkje farleg å vere einig i at me treng eit nytt politiroллеutvalg. Det vert bra.

I tillegg vil me at regjeringa skal leggje til rette for fleirårige planar for politiet og kome tilbake til det i statsbudsjettet for neste år. Det er bra at me gjev politiet moglegheita til å planleggje litt meir på lang sikt.

Sveinung Stensland (H) [14:29:05]: Økonomisk kriminalitet er et felt som er i vekst, dessverre, og det er også med på å undergrave hele vår velferdsmodell og det tillitssamfunnet som Norge er. Derfor er det bra at regjeringen fremmer denne stortingsmeldingen og vi får denne debatten.

Det har vært en god høring. De to foregående talere har redegjort godt for det som kom inn der. Jeg vil utdype et par ting litt ekstra.

Det ene er det som kommer fram om samordning mellom det å rapportere mistenkelige transaksjoner opp mot den kapasiteten Økokrim faktisk har til å følge det opp. Det er noe som er omtalt både i meldingen og i merknader. Jeg vil be regjeringen følge nøye med på det, at det ikke blir en informasjonsoverload som vi ikke har kapasitet til å følge opp i det som skal etterforskes.

Det andre er alle diskusjonene som vi har hatt rundt eiendomsregisteret. Det er sånn i dag at kjøper du en moped, er du nødt til å registrere den. Kjører du rundt på en moped som ikke er registrert, er det ulovlig, mens eiendom som jo er en betydelig mer verdifull ting, er det ikke registreringsplikt på. Derfor er det gledelig at vi er enige om at det er noe som må på plass.

Samtidig var det også en stor debatt om personer og virksomheter fra land som vi ikke har et godt sikkerhets-samarbeid med, og som kjøper eiendom i strategisk viktige områder. Det er gledelig å se at komiteen er enig i en innstramming der. I det hele virker det som at et samlet storting ønsker en innstramming på flere viktige områder.

Fra Høyres side har vi vært opptatt av kontanter og kontanthåndtering. Vi ønsker å fjerne tusenlappen, som Økokrim sier at er kriminelle penger. Vi vil også ha en bedre registrering, en forhåndsklareringsordning for

utførsel av store kontantverdier. Dessverre får vi ikke flertall for alt, men jeg noterer at når Fremskrittspartiet går inn for forslag nr. 2, så blir det gjerne flertall for det, som gjelder for en sikrere fakturaordning.

Ellers ble dette en litt sånn rar sak. Det kom inn innspill fra alle mulige kanter, og det er jo sånn at gode ideer ofte har mange fedre og mødre, men jeg har iallfall stått her før og agitert, vil jeg si, både for en langtidsplan for politiet og for et politiroллеutvalg. Jeg noterer at gledelig nok er det nå plutselig et flertall for det, så det er en gledens dag. Jeg tror at de som skal ha størst takk for at det skjer, er gode folk i politiet som har jobbet for det. Samtlige fagorganisasjoner og POD, noterer jeg, tar imot dette med åpne armer. Jeg var sågar i møte med en statssekretær som var glad for dette vedtaket. Nå er alle glade for dette, så jeg håper at dette kommer på plass.

Det viktige nå er at vi får en god prosess rundt denne langtidsplanen, og da kan vi kanskje lære litt av debatten som nettopp er ferdig, om langtidsplanen for Forsvaret, der et samstemt storting var for en meget offensiv langtidsplan for Forsvaret.

Det som blir viktig nå, er å lage gode rammer for en type langtidsplan. Det er ikke så mange hilsener på veien fra innstillingen her, men jeg mener at her må POD få et særskilt ansvar for å arbeide det fram. Det må være en god dialog med alle involverte, sånn at vi kan få på plass en langtidsplan for politiet som gir forutsigbarhet, og at man slipper å ha mismatch mellom antall utdannede og de ledige stillingene vi har, som gjør at utdannet personell går uten jobb, og alle de tingene der. Det er ikke alltid bare spørsmål om bevilgninger. Det er også et spørsmål om planlegging.

Min kollega fra Arbeiderpartiet var inne på politiroллеutvalg. Jeg er ikke helt enig i at det ikke har vært utredet en politiroлле underveis, men et helhetlig utvalgsarbeid har det ikke vært på veldig lang tid. Det var jo en del arbeid med dette i forbindelse med politireformen, og det har vært en løpende dialog om hva politiet skal være. De debattene kommer vi til å ha også i framtiden. Men et utvalg som ser på dette i en sammenheng, er vi nå enige om at vi vil ha.

Med det tar jeg opp de forslagene Høyre er med på.

Masud Ghara khani hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [14:33:21]: Representanten Sveinung Stensland har tatt opp de forslagene han refererte til.

Else Marie Rødby (Sp) [14:33:36]: Konsekvensene av økonomisk kriminalitet bæres av hele samfunnet: av enkeltpersoner, av næringsdrivende og av myndighetene. Begrepet «økonomisk kriminalitet» favner bredt, fra korrupsjon, nettsvindel og fiskerikriminalitet til skatte-

unndragelser og hvitvasking. Fordi utfordringsbildet er så bredt, må tiltakene være mange, og politiet og påtalemyndigheten kan ikke løse oppgaven alene. Vi må jobbe både fra den forebyggende og preventive enden til straffefølgelse og irettesføring av alvorlige lovbrudd.

Meldingen har grundig omtale av en rekke temaer, herunder hvitvasking og pengesporetterforskning. Selv om antallet meldinger om mistenkelige transaksjoner har økt, er antallet saker om hvitvasking etter straffeloven fortsatt lavt. Dette kan bety at det er et ubenyttet potensial i økt bruk av straffelovens bestemmelser, eller det kan bety at det er behov for å endre bestemmelsene som sådan. Her vet vi ikke nok om årsakene, og det må vi få klarhet i for å kunne sette inn rette tiltak.

Meldingen innebærer flere tiltak som går ut på å få mer kunnskap for å kunne utrede gode tiltak for fremtiden. Det må ikke være noen tvil om at det ikke skal lønne seg å drive med kriminalitet. Det høres ut som et veldig banalt og enkelt utgangspunkt, men det er samtidig helt grunnleggende. For mange lønner det seg nå å hente inntekter og utbytte gjennom kriminelle handlinger framfor gjennom ærlig arbeid. Dette utfordrer helt grunnleggende verdier i samfunnet vårt, og vi må finne både insentivene og konsekvensene som gjør det minst mulig attraktivt å operere utenfor lovens grenser for å få økonomisk vinning. Derfor er innføring av sivilrettslig inndragning viktig. Det å gi myndighetene mulighet til å ta beslag i eiendeler uten å gå gjennom en strafferettslig prosess, med et lavere beviskrav enn i straffesaker, vil senke terskelen for når man kan ta kriminelt utbytte fra kriminelle – som jo må være målet: å ta mest mulig av det kriminelle skaffer seg på ulovlig vis.

I meldingen pekes det også på at det i en rekke nyere styringsdokumenter innenfor politi og påtalemyndighet gis uttrykk for at inndragning må prioriteres og styrkes. Disse signalene er basert på at det inndras for lite i forhold til det som beregninger viser er omfanget av svart økonomi. Det pekes også på at altfor få rettskraftige inndragningskrav faktisk blir innbetalt. Med andre ord må også de inndragningsmulighetene vi har, forbedres. I den forbindelse vil jeg peke på rapporten som er utarbeidet av Politihøgskolen, som viste flere urovekkende funn, f.eks. at det ikke finnes noen statistisk forbedring for ilagte inndragningskrav fra 2014 og fram til i dag, og at under halvparten av de spurte opplever at straffesaker med inndragningspotensial blir fulgt opp. Vi har altså et viktig verktøy som blir for lite brukt. Det har vi ikke råd til framover i kampen mot økonomisk kriminalitet.

I behandlingen av denne saken har en enstemmig komité i tillegg forslag som gjelder politiet, nærmere bestemt politirolleutvalg og flerårige økonomiske planer

for politiet, som flere allerede har vært inne på. Jeg har lyst til å si noe om det siste. Arbeidet med mer langsiktig styring av økonomien i politiet er allerede igangsatt, både da revidert nasjonalbudsjett ble lagt fram for ca. en måned siden, og forut for det, da regjeringen satte ned en arbeidsgruppe i vinter med oppdrag om å utarbeide en områdegjennomgang. Det er jo ingen tvil om at den økonomiske situasjonen i politiet er – og over mange år har vært – krevende. De siste ti årene har politibudsjettet økt med flere milliarder, samtidig som politiet fortsatt rapporterer om en krevende budsjettsituasjon, og samtidig som det fortsatt framstår som svært krevende å få til styrkninger, f.eks. i førstelinjen.

Det er ingen tvil om at mer langsiktig og helhetlig styring av politiets økonomi er nødvendig, og det har også regjeringen jobbet mot. Men sånn som Senterpartiet ser det, er det helt nødvendig med et grundig forarbeid for å bidra til en felles forståelse av situasjonen i politiet. En flerårig plan må ta opp i seg de langsiktige linjene, men den må også ruste oss for det som kan oppstå plutselig. Hvis noen hadde innført en langsiktig plan for politiet i 2019, da vi ikke visste om verken pandemien eller krigen i Ukraina som lå rett rundt hjørnet, ville den planen rustet politiet godt nok for 2024, bare fem år senere?

Når det er sagt, tror jeg vi alle har mottatt innspill om flerårige planer for politiet og jobbet med det litt fra hver vår kant, sikkert med ulike løsninger og ikke minst med ulike syn på hvordan dette skal gjøres klokt i praksis. Der deler jeg representantens Stenslands syn på at de rammene som skal legges rundt, og den oppgaven det er å legge disse flerårige planene for politiet, er en stor oppgave hvor vi alle bør delta konstruktivt.

Å lykkes i arbeidet mot økonomisk kriminalitet handler ikke bare om å forhindre økonomiske tap. Det handler om å beskytte våre felles verdier.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [14:38:50]: Jeg er veldig glad for at regjeringen har lagt fram denne stortingsmeldingen, for skal vi bekjempe økonomisk kriminalitet, må det målrettet innsats til. Økonomisk kriminalitet er et økende problem for samfunnet. Politimyndighetene i Sverige har estimert at utbytte fra bedrageri og svindel utført av svenske kriminelle nettverk var omtrent 6 mrd. kr i 2022. Utbytte fra narkotikaomsetning var estimert til 2 mrd. kr samme år. Altså står den økonomiske kriminaliteten til kriminelle nettverk for tre ganger så store summer som det narkotika-handelen gjør. Dette illustrerer hvordan kriminelle nettverk utvikler seg, og at økonomisk kriminalitet er en helt essensiell del av kriminelle nettverks virke. Hvis vi virkelig skal få knust gjengene, er det gjennom den økonomiske kriminaliteten man gjør det.

TV 2 avslørte denne våren hvordan russere med bånd til Putins regime eier hytter med fri sikt ned til den militære flystasjonen på Bardufoss. Dagens Næringsliv kunne i 2022 avsløre at minst 9 686 eiendommer i Norge har eiere skjult i skatteparadiser. Dette er en uakseptabel situasjon. Det er merkelig at en må registrere om en har en liten moped, eller hvilken bil en kjører rundt i, men at en kan eie eiendom i Norge til mangfoldige millioner av kroner, ha store verdier plassert i det, uten at det trenger å registreres. Derfor er det bra at man er tydelig på at tinglysning er viktig for å få bedre oversikt, men at tinglysning i seg selv ikke vil gi helt tilstrekkelig oversikt over hvem som reelt sett eier en eiendom. Derfor mener flertallet at tinglysningsplikt bør kombineres med andre tiltak. Obligatorisk registrering av eierskap i fast eiendom vil gjerne være egnet til å oppnå målet om å styrke den nasjonale kontrollen med eiendom. I dag er det flere etater som har ansvaret for ulike registre, sånn at opplysningene er spredd hos Kartverket, Brønnøysundregistrene, skatteetaten og kommunene. Flertallet viser tydelig i merknadene at både Kartverket og skatteetaten tidligere har tatt til orde for å samle all eierinformasjon i et komplett eierregister.

Så peker vi i komiteen også på noe som har vært viktig for SV. Det er at blankoskjøter er problematiske og bør forbys, fordi sånne skjøter undertegnes av selger, mens feltet for kjøper står tomt. Dermed er eier skjult, og kjøpet blir ikke tinglyst. På den måten kan en eiendom gå fra hånd til hånd uten at det blir synlig i offentlige registre. I sin temarapport om blankoskjøter fra januar 2023 vurderer Økokrim det som sannsynlig at blankoskjøter misbrukes i hvitvasking. Økokrim mener også at det er en fare for at blankoskjøter kan misbrukes til terrorfinansiering. Det er altså en svært alvorlig situasjon, der et flertall i komiteen nå er tydelig på at disse reglene må strammes inn.

Det har blitt løftet fram av flere partier på Stortinget tidligere, og i høringen var Politiets Fellesforbund, tillitsvalgte og fagorganiserte fra politiet veldig tydelige på behovet for et politirolleutvalg. Derfor var det viktig for SV å løfte det inn i denne saken. Nå er det nærmere 50 år siden sist det ble satt ned et politirolleutvalg. Vi må tilbake til tiden da Diana Ross toppet hitlistene, Elvis Presley levde og en bærbar datamaskin var en fjern drøm. Det har skjedd mye siden da, og derfor er det bra at vi nå skal få et utvalg som ser på hvordan politirollen skal utvikle seg og tilpasses det samfunnet vi lever i.

Det er bra for å styrke den demokratiske debatten også om hva politiet skal være. Derfor er jeg glad for at vi får flertall for en langtidsplan for politiet. Det betyr ikke at alle vi her på Stortinget kommer til å være enige om hvordan en sånn langtidsplan kommer til å se ut. Vi har mange ganger diskutert hvordan vi kan gjøre politiet i

Norge best mulig i stand til å bekjempe kriminaliteten i samfunnet, og det er ærlige uenigheter. Men det vi er enige om, er at vi må diskutere det mer, at vi må ha større debatter rundt dette temaet, med en litt mer langsiktig horisont. Derfor er jeg glad for at en samlet komité stiller seg bak det, at vi får en større og mer åpen debatt om hvordan politiets rolle skal være, og hvordan den skal utvikle seg over tid. Det er positivt. Det er også en rekke forslag som ikke får flertall i dag – som jeg hadde håpet hadde vært mulig – som ville strammet til enda mer. Det er ikke for sent å snu.

Med det tar jeg opp de forslagene SV har sammen med Venstre.

Presidenten [14:43:54]: Representanten Andreas Sjalg Unneland har tatt opp de forslagene han refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [14:44:05]: Økonomisk kriminalitet er et stort samfunnsproblem, og bekjempelse av økonomisk kriminalitet må derfor også løses av fellesskapet gjennom en målrettet innsats. Den økonomiske kriminaliteten unndrar fellesskapet for enorme verdier, faktisk flere titalls milliarder kroner hvert eneste år som kunne blitt brukt på vår alles felles velferd.

Flere har den siste tiden sett den danske dokumentaren på NRK, Den sorte svane. Der kommer det fram avsløringer om omfattende økonomisk kriminalitet og hvitvasking, og det fører nå til innskjerpelse av lover og regler i Danmark.

Vi kan ikke hvile på laurbærene og tenke at det ikke kan skje her i Norge. Derfor er det viktig å sikre at politiet har nok ressurser og er organisert på en måte som gjør dem i stand til å gjøre sin del for å bekjempe økonomisk kriminalitet. Det er viktig å sikre at andre kontrolltater er tilstrekkelig finansiert, at de også har ressursene de trenger til å gjøre sin del av jobben. Samspeillet og samarbeidet mellom de ulike etatene som arbeider for å bekjempe økonomisk kriminalitet, må også styrkes, for når Økokrim, skatteetaten eller tolletaten er underfinansiert, taper vi alle sammen i kampen mot økonomisk kriminalitet.

Jeg er veldig glad for at vi vedtar to veldig viktige ting her. Det ene er opprettelsen av et nytt politirolleutvalg med en bedre politisk forankring av hva politiets rolle er og skal være framover, hvilke oppgaver politiet skal ha, og hvilke de ikke skal ha. Det andre er å legge til rette for flerårige planer for politiet, rett og slett en langtidsplan for politiet. Disse to tingene har lenge vært etterspurt av politiet selv, deres fagforeninger og ikke minst de tillitsvalgte som har jobbet for dette.

Det har gått nesten et halvt århundre siden politirolleutvalget ble nedsatt, og mye har skjedd siden den

gang. Både det norske samfunnet og verdenssamfunnet har vært gjennom store endringer som tilsier at det er på tide med et nytt politiroллеutvalg som kan stake ut veien for politiets rolle i de kommende årene.

Det er også nødvendig utfra behovet for en helhetlig og langsiktig utvikling av politiet at vi får en langtidsplan basert på politidirektørens faglige råd, lignende det Stortinget har vedtatt for Forsvaret. Det er et viktig gjennomslag for politiet, og jeg er veldig glad for at et samlet storting stiller seg bak de vedtakene som vi i dag gjør.

Til slutt vil jeg komme med en stemmeforklaring. Rødt støtter alle mindretallsforslagene og støtter også alle forslagene i komiteens tilråding.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [14:46:58]: Politiet er samfunnets førstelinje i håndheving av rettsstaten og demokratiet. Venstre vil støtte politiet i denne rollen og gi dem et klart og forankret mandat. Det er på tide å nedsette et utvalg som ser på hvilket politi vi skal ha i Norge i årene som kommer, hvilke oppgaver det er hensiktsmessig at de gjør, og også hvilke oppgaver de eventuelt skal fritas fra.

Politiet er også en enormt viktig del av beredskapen. Både forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen peker på behovet for en betydelig styrking av arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap. For å evne å prioritere den langsiktige styrkingen som er nødvendig, bør det lages flerårige planer. Det gjelder også de ordinære politioppavene, hvor det i mange tilfeller vil være behov for å jobbe mer langsiktig.

Derfor er vi veldig glad for at justiskomiteen har samlet seg bak forslagene om å nedsette et nytt politiroллеutvalg og innføre en langtidsplan for politiet. Det er viktig for å sikre både en forutsigbar og en trygg håndhevelse av rettsstaten.

I høringen var Politiets Fellesforbund tydelig:

«Det er knapt noen tiltak i meldingen som vil medføre effekt eller forbedre situasjonen. Stort sett handler tiltakene om å utrede, vurdere, følge opp og videreføre.»

Derfor er jeg veldig, veldig glad for at Venstre har fått flertall for fem av våre helt konkrete forslag for å imøtegå noen av de justis- og sikkerhetspolitiske utfordringene vi står overfor, slik at problembeskrivelsene i meldingen i større grad faktisk følges opp.

Forslagene Venstre får flertall for i dag, er forslag som vil være med på å styrke kontrollen med eierskap av fast eiendom i Norge. Det er nemlig helt åpenbart et behov for å bedre kontrollen med kjøp og salg av eiendom i Norge, noe både TV 2, Dagens Næringsliv og VG har belyst i flere av sine saker de siste månedene. Økt eierskapskontroll handler både om å bekjempe den økonomiske kriminaliteten og om å trygge Norge mot at

utenlandske aktører benytter eiendommer i sin etterretningsvirksomhet mot Norge.

I dag får Venstre flertall for at regjeringen må komme med et forslag om å innføre obligatorisk registrering av eierskap i fast eiendom. Både Kartverket og skatteetaten har tidligere tatt til orde for å samle all eierinformasjon i et komplett eierregister. På Venstres initiativ blir det endelig en realitet.

Kunnskap om hvem som eier en eiendom, er også en nødvendig forutsetning for etterlevelse av sanksjonsregelverket, som nå er høyaktuelt som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina. Obligatorisk registrering av eierskap i fast eiendom vil sette politiet i stand til å finne reelle eiere uten langvarige og kompliserte etterforskninger. Venstre sørger i dag også for at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med et forslag om å innføre forbud mot såkalte blankoskjøter, hvor det vurderes et unntak for utbyggingsprosjekter. Dette er et forslag Økokrim har tatt til orde for.

Venstre får flertall for å utrede en plikt til å søke tilatelse til kjøp av visse eiendommer og om det bør være begrensninger i hvem som kan kjøpe eiendom nær viktige militære installasjoner.

Venstre sørger også for en utredning av om eiendomsmeklere bør gis tilgang til offentlige databaser, som folkeregisteret, og rett til å utveksle informasjon med banker om mistenkelige forhold. Dette er enormt viktig, for, som Eiendom Norge skriver i sitt høringsinnspill:

«Det nye sikkerhetssituasjonen i verden etter invasjonen av Ukraina har gjort regelverket rundt økonomisk kriminalitet i bolig- og eiendomsmarkedet i Norge mye viktigere. Eiendomshandel er utenriks- og sikkerhetspolitikk i praksis.»

De forslagene Venstre er med på, er allerede tatt opp, men jeg ønsker å varsle at Venstre også går inn i mindretallsforslag nr. 1, fra Høyre.

Presidenten [14:50:54]: Stortinget avbryter debatten i sak nr. 22 for å gå til votering.

Votering

Presidenten [14:59:51]: Stortinget er klar til å gå til votering over sakene nr. 1–21 på dagens kart.

Votering i sakene nr. 1–17, debattert 11 juni 2024

Sakene nr. 1–17 er andre gangs behandling av lover og gjelder lovvedtakene 69 til og med 85.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 18, debattert 11. juni 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forsvarsløftet – for Norges trygghet – Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036 (Innst. 426 S (2023–2024), jf. Prop. 87 S (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

I

Styrkestruktur

Stortinget slutter seg til Forsvarets fremtidige styrkestruktur som beskrevet i tabell 4.1 i Prop. 87 S (2023–2024). Forsvarsdepartementet gis fullmakt til å iverksette endringene.

II

Luftforsvaret

Andøya flystasjon beholdes i Forsvaret og etableres med daglig tilstedeværelse ved opprettelsen av en felles øvings- og utviklingsavdeling. Andøya flystasjon videreutvikles til å ivareta en operativ satsing på droner og romvirksomhet.

III

Heimevernet

Agder og Rogaland Heimevernsdistrikt (HV-08) deles og det opprettes et nytt Agder Heimevernsdistrikt (HV-07) med standkvarter på Kjevik.

IV

Felleselementer

Forsvarets befalsskole flyttes fra Sessvollmoen til Kjevik.

V

Stortinget ber regjeringen komme snart tilbake til Stortinget med en sak om valg av strategisk partner for anskaffelse av fem nye havgående fregatter, med opsjon på ytterligere én fregatt. Fregattene skal utrustes med maritime helikoptre med anti-ubåtkapasitet.

VI

Stortinget ber regjeringen utløse opsjonen på den sjette ubåten, slik at det anskaffes totalt seks nye ubåter.

VII

Stortinget ber regjeringen anskaffe langtrekkende luftvern med evne til å permanent beskytte ytterligere ett geografisk område mot ballistiske missiler for å kun-

ne legge til rette for beskyttelse av det sentrale østlandsområdet, inkludert hovedstaden.

VIII

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en anbefaling for den videre anskaffelsesprosessen for langtrekkende luftvern.

IX

Stortinget ber regjeringen utarbeide og iverksette en overordnet dronestrategi for forsvarssektoren, med konkrete forslag til hvordan forsvarssektoren og de ulike forsvarsgrenene kan ta i bruk droneteknologi i takt med den teknologiske utviklingen på feltet. Strategien skal også omhandle hvordan både sivilsamfunnet og Forsvarets avdelinger bedre kan beskyttes mot den samme teknologien.

X

Stortinget ber regjeringen revidere bestemmelsene om ubemannede luftfartøyer og droner i forskrift om militær luftfartsmyndighet.

XI

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan økt militær utdanningskapasitet skal etableres i Nord-Norge, og komme snart tilbake til Stortinget med et forslag til gjennomføring.

XII

Stortinget ber regjeringen sikre at Forsvaret utnytter handlingsrommet lover og reglement åpner for, slik at Forsvaret i større grad benytter lokale og regionale tilbydere.

XIII

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at partene kan fremforhandle konkrete løsninger som gjør at en større del av personellens inntekter blir pensjonsgivende.

XIV

Det innføres en ny ordning med årlig rapportering til Stortinget om status, fremdrift, utfordringer og risiko ved gjennomføringen av langtidsplanen for forsvarssektoren gjennom hele planperiodens varighet fra 2025–2036. Den årlige rapporteringen skal omfatte status, fremdrift, utfordringer og risiko knyttet til den vedtatte langtidsplanen, herunder:

- styring og ledelse i forsvarssektoren,
- den foreslåtte budsjettbanen i perioden,
- å rekruttere og beholde tilstrekkelig personell og kompetanse,

- gjennomføringen av større pågående og kommende investeringsprosjekter i forsvarssektoren,
- eiendom, bygg og anlegg,
- endringer i prisnivå,
- balanse mellom drift og investeringer,
- de delene av totalforsvaret som er del av denne planen,
- andre momenter regjeringen mener det er relevant å redegjøre for.

Rapporteringen skal skje i en årlig stortingsmelding som legges frem og behandles i vårsesjonen. Første rapportering skal skje i løpet av 2025. De årene langtidsplanen rulleres, gjøres rapporteringen som del av regjeringens fremlegg for Stortinget.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 19, debattert 11. juni 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Investeringer i Forsvaret og andre saker (Innst. 425 S (2023–2024), jf. Prop. 59 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Ingrid Fiskaa satt fram tre forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Det voteres over forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa gjera personar som utøver funksjonar som i krise og krig vil vera stridande funksjonar, til militært personell så snart som råd.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Investeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2024 kan:

1. Starte opp følgende nye investeringsprosjekter:

Prosjekt	Kostnadsramme
P1171 NASAMS-komponenter med lang ledetid	941 mill. kroner
P5067 Ildledning av luftleverte kapabiliteter	710 mill. kroner
P6380 Kystjegerkommandoen oppgradering	2 520 mill. kroner
Værnes – fullføring av flyttingen av Luftforsvarets skolesenter fra Kjevik til Værnes	940 mill. kroner
Haakonssvern – ubåtrelaterte tiltak – kontinuerlig ubåtkapasitet	333 mill. kroner

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 87 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.00.45)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa sørga for at personell i totalforsvaret og sivile kontraktørar og leverandørar knytt til privat næringsliv får opplæring i krigens folkerett i god tid før det oppstår krigshandlingar.»

Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 87 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.05)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa avgrensa bruken av private leverandørar og sørga for at drift og operativt vedlikehald i Forsvaret blir utført av Forsvarets egne tilsette.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 88 mot 13 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.24)

Prosjekt	Kostnadsramme
P1083 Oppgradering av Skjold-klassen	837 mill. kroner
P2595 Komplettering av moderne håndvåpen	893 mill. kroner
P5230 Artilleriammunisjon 155 mm	5 230 mill. kroner

II

Forsvarsdepartementet får fullmakt til å justere kostnadsrammene i takt med prisstigningen og som følge av endringer i valutakursene.

Presidenten: Det votes først over I punkt 1 – Værnes – fullføring av flyttingen av Luftforsvarets skolesenter fra Kjevik til Værnes.

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 87 mot 10 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.51)

Presidenten: Det votes over resten av I samt II.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr 20, debattert 11. juni 2024

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i el-tilsynsloven (hjemmel for gebyr for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner mv.) (Innst. 361 L (2023–2024), jf. Prop. 77 L (2023–2024))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i el-tilsynsloven (hjemmel for gebyr for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner mv.)

I

I lov 24. mai 1929 nr. 4 om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr gjøres følgende endringer:

§ 12 andre ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrift om gebyr for behandling av saker om godkjenning og forhåndskontroll av yrkeskvalifikasjoner for yrker som nevnt i første ledd, herunder gebyr for behandling av hver enkelt yrkeskategori som saken omfatter, betaling av gebyr og om virkninger av manglende betaling. Gebyret skal være rimelig og ikke overstige kostnadene ved saksbehandlingen.

Nåværende § 12 andre til fjerde ledd blir tredje til nytt femte ledd.

II

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 21, debattert 11. juni 2024

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i rettsgebyrloven (justering av multiplikator for forliksklage og forkynning av betalingsoppmoding) (Innst. 354 L (2023–2024), jf. Prop. 80 L (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Ingunn Foss på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 2, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Venstre

Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om det er behov for unntak for rettsgebyret for økonomisk vanskeligstilte personer og vurdere om å legge prinsippet om selvkost vilkårsløst til grunn er i samsvar med retten til rettfærdig rettgang etter EMK artikkel 6.»

Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 80 mot 21 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.03)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at rettsgebyrets økning er på nivå med konsumprisindeksen.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 58 mot 43 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.22)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

L o v

om endringer i rettsgebyrloven (justering av multiplikator for forliksklage og forkynning av betalingsoppmoding)

I

I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr vert det gjort følgjande endringar:

§ 7 fyrste ledd fyrste punktum skal lyde:

For behandling av en sak ved forliksrådet betales 1,54 ganger rettsgebyret selv om forliksklagen senere blir trukket tilbake eller avvist.

§ 10 fyrste ledd nr. 6 skal lyde:

6. sak mellom ektefolk, fraskilte, samboere eller tidligere samboere om opphevelse av formuesfellesskap, formuens fordeling, pensjon, bruksrett til løsøre og fast eiendom og om lignende økonomiske forhold,

§ 25 fyrste ledd andre punktum skal lyde:

For forkynnelse av betalingsoppfordring etter konkursloven § 63 betales likevel 0,5 ganger rettsgebyret.

II

1. Lova tek til å gjelde frå 1. juli 2024.

2. Lova gjeld for forliksklager og krav om forkynning av betalingsoppmoding som er sendt etter at lova har tatt til å gjelde.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 54 mot 47 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.56)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble vedtatt med 54 mot 47 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.21)

Presidenten [15:04:28]: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Da er vi ferdig med dagens votering, og Stortinget går tilbake til behandlingen av sak nr. 22.

Sak nr. 22 fortsatte [15:04:42]

Innstilling fra justiskomiteen om Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet (Innst. 412 S (2023–2024), jf. Meld. St. 15 (2023–2024))

Presidenten [15:05:24]: Da er første taler statsråd Emilie Mehl.

Statsråd Emilie Mehl [15:05:29]: Først vil jeg si at jeg er stolt av at Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering har lagt fram en stortingsmelding om økonomisk kriminalitet, noe som er et svært viktig tema i dag – og kommer til å være det i lang tid framover. Stortingsmeldingen vil danne grunnlaget for arbeidet som gjøres de neste årene med å bekjempe denne formen for kriminalitet, som kan være samfunnsskadelig og nedbrytende. Samarbeid er nøkkelen til å lykkes når vi skal bekjempe økonomisk kriminalitet. Derfor har meldingen fått navnet Felles verdier – felles ansvar.

Et effektivt vern mot økonomisk kriminalitet forutsetter at vi anser forebygging og bekjempelse som et felles samfunnsansvar. Både kontrolltater, næringsliv, sivil samfunn, media og privatpersoner har viktige roller. Stortingsmeldingen inneholder tiltak for å oppnå et tettere samarbeid mellom myndighetene og privat sektor på feltet, og vi vil se nærmere på muligheten for å utveksle mer informasjon mellom det offentlige og det private. Vi må også utnytte de mulighetene som ligger i teknologi, f.eks. for å kunne utnytte finansiell etterretning mer effektivt.

Meldingen har også en viktig side til organisert kriminalitet. Mange er blitt rystet av det man kan se i dokumentaren «Den sorte svane», som er fra Danmark, men som er laget i samarbeid med NRK. Organiserte kriminelle grupper begår ulike former for økonomisk kriminalitet, men også andre former for kriminalitet, som in-

tegritetskrenkelse, narkotikakriminalitet og ikke minst brutal vold. Vi ser at en sterkere innsats mot de kriminelle gruppene, og ikke minst en forbedring i arbeidet med å frata dem kriminelt utbytte, er absolutt nødvendig.

Bevilgningen vi har lagt fram i revidert nasjonalbudsjett legger også opp til en solid styrking av politiet – og en gjengpakke – der vi trapper opp kampen mot at de kriminelle nettverkene skal få økt fotfeste i Norge.

Arbeidet med å lage nye regler om sivilrettslig inndragning, altså inndragning utenfor straffesak og med lavere beviskrav, er også godt i gang. Etter planen skal vi sende det på høring i løpet av året. Det er et svært viktig tiltak, for vi må slå kloa i mer av det kriminelle utbyttet, enten det er penger eller verdisaker, slik at det ikke skal lønne seg å drive med kriminalitet.

I revidert nasjonalbudsjett varsler regjeringen at den også vil legge til rette for mer langsiktig og helhetlig styring av politiet. Et viktig prosjekt for Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering er å få bedre kontroll med økonomistyringen i politiet og å sørge at budsjettmidlene som bevilges fra Stortinget, kommer ut der de er ment. Det har vært en utfordring over mange år at politiets ressurser er knappe, og det er en ekstra viktig utfordring å ta tak i nå som politiet treffes av veldig mange store samfunnsutfordringer samtidig.

Forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet er en prioritert oppgave for regjeringen. Jeg er glad for at det er bred politisk enighet om tiltakene i stortingsmeldingen, og sammen med andre berørte departementer kommer vi til å igangsette oppfølging av meldingen fra Justisdepartementet raskt.

Presidenten [15:09:15]: Det blir replikkordskifte.

Helge André Njåstad (FrP) [15:09:28]: Statsråden sa innleiingsvis at samarbeid er nøkkelen. Eg veit ikkje om statsråden høyrde mitt innlegg, men eg sa at bankane gjerne ønskjer å samarbeida meir med norsk politi for å kjempa mot denne typen kriminalitet, og dei kan melda om at dei har eit tettare samarbeid med politiet i Sverige, f.eks., både på utveksling av informasjon og samarbeid elles.

Mitt spørsmål er då: Kva tankar gjer statsråden seg om dei signala frå bankane, og vil ho leggja til rette for at òg norske bankar skal kunna samarbeida med norsk politi, like godt som dei samarbeider med svensk politi?

Statsråd Emilie Mehl [15:10:03]: Jeg tror absolutt at det er både behov for og rom for å styrke det samarbeidet enda mer. Jeg har også selv vært i flere møter med banknæringen, og jeg vil først og fremst si at jeg setter pris på at de er såpass på i disse spørsmålene, for vi er også helt avhengig av næringen selv for å lykkes med

både å avdekke og å bekjempe denne kriminaliteten. Så er det viktig å samarbeide med Finansdepartementet, som har et ansvar her, og det er også viktig for oss å styrke de delene av justissektoren som skal samarbeide, f.eks. Økokrim eller andre, sånn at vi legger til rette for at det er både kapasitet og mulighet til å gjøre det. Det er positivt.

Når det gjelder konkret det å se på hva man gjør i andre land: Vi har et godt samarbeid også med andre land, og det er også spilt inn til Justisdepartementet for å se nærmere på om det er ting man lykkes med å gjøre overfor banknæringen i f.eks. Sverige, som man i dag ikke har mulighet til i Norge.

Helge André Njåstad (FrP) [15:11:02]: Til forandring er svarea litt meir at ein følgjer opp dei tinga eg spør om, så då dristar eg meg til å stilla eit anna spørsmål òg.

Ein samla komité anerkjenner behov for meir langtidspanlegging i politisektoren, noko som dei tillitsvalde har jobba fram, og som eg er veldig glad for at Stortinget i morgon vil vedta å gjera ei bestilling på. Då er mitt spørsmål: Korleis tenkjer statsråden å følgja opp det dei neste månadene? Kan ho seia noko om korleis ein kjem tilbake til Stortinget, og kva tankar ein gjer seg for å få til ein litt større debatt? Me såg jo kor mange representantar som heldt innlegg i saka om langtidspanen for forsvaret, mens me registrerer at det berre er justiskomiteen som no held innlegg om dette feltet. Korleis legg ein opp til at ein kan få ein breiare debatt i framtida, med eit litt lengre perspektiv?

Statsråd Emilie Mehl [15:11:52]: Jeg setter pris på engasjementet fra en samlet komité om en mer langsiktig styring av politiet. Det er noe Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering varslet at vi ville gjøre da vi la fram revidert nasjonalbudsjett 15. mai, og der har vi også sagt at vi i første omgang vil komme tilbake i statsbudsjettproposisjonen for 2025 med en nærmere beskrivelse av det. Det er særlig viktig. Vi har jobbet med langsiktigheten og økonomistyringen i politiet over tid. Vi har gjennomført en områdegjennomgang som tar for seg hvordan styringen av politiet har vært siden 2019. Der pekes det på flere grep som vi bør se nærmere på for å ha bedre oversikt over hvordan ressursene som bevilges fra Stortinget, etter forslag fra regjeringen, brukes i politiet, sånn at vi kan få mest mulig effekt og mer langsiktighet ut av hvordan vi styrer politiet.

Sveinung Stensland (H) [15:13:04]: Takk for en god stortingsmelding og en veldig fin runde i Stortinget rundt dette. Det er jo flertall for bl.a. en langtidspan, og for ca. et halvt år siden sto vi her og diskuterte langtidspanen. Da sa statsråden noe sånt som at statsråden ikke skjønnte helt hva Høyre ville med denne langtidspanen.

planen. Jeg lurer egentlig på om statsråden nå skjønner hva Stortinget vil med denne langtidspanen, ettersom vi nå har et enstemmig vedtak som også regjeringspartiene står bak, og kanskje hun kan fortelle litt om hvordan hun har tenkt å gå i gang med det arbeidet, for dette skal jo leveres allerede i løpet av høsten.

Statsråd Emilie Mehl [15:13:40]: Jeg tror det er bred enighet om behovet for mer langsiktighet i styringen av politiet. Det er også, som nevnt, varslet av regjeringen senest i revidert nasjonalbudsjett 15. mai. Vi har også gjennomført en områdegjennomgang for nettopp å gå inn i hvordan politiet styres, og om det er ting vi kan gjøre for å få bedre forutsigbarhet, mer langsiktighet og bedre utnyttelse av ressursene – i tillegg til de debattene vi selvfølgelig har om hvor mye ressurser politiet skal ha.

Det er viktig for meg at en flerårig plan faktisk svarer på de utfordringene politiet står i, og det er et større stykke arbeid som må gjøres. Vi følger nå opp områdegjennomgangen. Vi tar med oss innspillene fra Stortinget, og vi kommer tilbake i budsjettproposisjonen for 2025 med nærmere omtale av det.

Sveinung Stensland (H) [15:14:32]: Jeg tror alle ser fram til det. Jeg håper også at man tar med seg partene, som det heter, som jo har en stor del av æren for at vi faktisk har kommet så langt i denne saken, og også POD. Signalene som de gir, er at man er veldig klar for å gå inn i dette arbeidet.

I siste svar og i svaret til min kollega fra Fremskrittspartiet nevnte statsråden en områdegjennomgang for politietaten. Jeg har sett litt på dette, og noe av det som står, er at man har litt for mye detaljstyring av politiet. Jeg lurer på hvordan det samsvarer med de store endringene i politiet de siste to årene, nemlig opprettelse av nye passkontorer og nye politikontorer rundt om i landet – uten at politiet er spesielt fornøyd med at det skjer. Er ikke det en form for detaljstyring som denne områdegjennomgangen peker på er feil, og at politiet må få lov til å styre selv hvordan de bruker ressursene de har fått bevilget?

Statsråd Emilie Mehl [15:15:31]: Det er noen åpenbare dilemmaer som kommer fram i områdegjennomgangen. Et av de fremste eksemplene som løftes fram når det gjelder detaljstyring, eller for mye styring på innsatsfaktorer, er målet om to politifolk per tusen innbyggere. Det er noe Høyre utfordret meg på senest i forrige uke, om jeg vil slå fast på nytt at vi skal ha det, samtidig som jeg akkurat har mottatt en områdegjennomgang som oppfordrer til ikke å ha den typen mål. Det er noe av utfordringen som foreligger: både å svare på de funnene som kommer fram der, om at man bør styre

mer på effekt og mindre på innsatsfaktorer som f.eks. politifolk eller tjenestesteder, og det at hvor mange politifolk vi har, og hvor politiet skal være til stede, er viktig for folk og noe vi ikke kommer utenom i en politisk debatt om dette. Det er noe av grunnen til at det er viktig å ta seg god tid når man først skal legge fram en mer langsiktig plan for politiet.

Sveinung Stensland (H) [15:16:29]: Denne saken handler mest om økonomisk kriminalitet, og noe av det som er et viktig middel i denne type kriminalitet, er kontanter. For kort tid siden vedtok vi en lovendring om retten til å bruke kontanter, der Høyre mente at det bl.a. var for dårlige unntaksordninger, så vi stemte mot den. I denne innstillingen er det forslag om forhåndsdeklarerer ved utførsel av store kontantsummer. Vi har også et forslag som går på å forby tusenlappen, inspirert av Økokrim, som regjeringspartiene stemmer imot. Nå er vel det med deklarerer omtalt i meldingen, men er statsråden med på at dette med utførsel av kontanter og bruk av tusenlapper, som noen omtaler som de kriminelles valuta, er en utfordring? Og vil statsråden gå nærmere inn i problemstillingen, etter innspill fra Økokrim, med store volum – bokstavelig talt – av tusenlapper, noe som gjør at kriminalitetens økonomi blir smurt?

Statsråd Emilie Mehl [15:17:30]: Det er ingen tvil om at kontanter er noe som både brukes og kan utnyttes av kriminelle. Det er bl.a. grunnen til at vi da vi styrket forbrukernes rett til å betale med kontanter – kontanter er viktig i beredskap og som betalingsmiddel i samfunnet, og mange kan ikke bruke digitale løsninger – satte en verdigrænse for uttak og annet for å begrense muligheten for å omsette kontanter illegalt eller bruke dem til hvitvasking. Dette med utførsel er en utfordring, som jeg vet at også finanssektoren er oppmerksom på, der det er gjort flere tiltak de siste årene.

Så må vi komme tilbake til om det eventuelt skal gjøres endringer med tanke på tusenlappen. Regjeringen har ikke gått inn for det nå.

Presidenten [15:18:15]: Replikskordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [15:18:40]: I dag er det en veldig stor dag – det er en gledens dag fordi det er flertall for en rekke forslag som gjør denne stortingsmeldingen betydelig bedre. Den blir mer konkret, den blir mer forpliktende, og den målretter bedre innsatsen mot økonomisk kriminalitet.

Det er en rekke flertall i Stortinget her i dag, og SV er glad for å være en del av det. Med så mange flertall kan

man nesten driste seg til å kalle det at vi nå har en flertallsfest på Stortinget. For å utvide denne flertallsfesten kommer SV også til å stille seg bak forslag nr. 1, om forhåndsdeklarasjon. Dette er et forslag som Økokrim har anbefalt, og som vil gjøre det lettere å få kontroll over kontantflyten inn og ut av landet.

Så vil jeg igjen gratulere spesielt de fagorganiserte og tillitsvalgte i politiet og deres organisasjoner for å ha fått gjennomslag for et viktig krav, som er et politiroллеutvalg og en langtidsplan for politiet.

Som flere har sagt på denne talerstolen: Hvis vi sammenligner justisdebattene med den debatten som var om langtidsplanen for Forsvaret, er det klart at engasjementet for justispolitikken i Stortinget og i samfunnet ikke tilsvarende hvor viktig dette området er. Jeg håper dette er forslag som kan bidra til at vi diskuterer det mer. Vi kommer til å være uenig i de sakene, men det kommer til å være bra å få en større demokratisk interesse med tanke på hvordan vi utvikler politiet i Norge for å løse de utfordringene vi står i. Det å ha en lengre horisont når det gjelder hvordan politiet skal møte de utfordringene, blir veldig bra. Da er det gledelig at vi får til en flertallsfest i Stortinget.

Presidenten [15:20:39]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 22.

Sak nr. 23 [15:20:42]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ingvild Wetrhus Thorsvik, André N. Skjelstad og Ola Elvestuen om å etablere en nasjonal sikkerhetsstrategi (Innst. 414 S (2023–2024), jf. Dokument 8:124 S (2023–2024))

Presidenten [15:20:59]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til et replikkordskifte med inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Hadia Tajik (A) [15:21:24] (ordfører for saka): Eg vil takka komiteen for samarbeidet om ei veldig viktig sak. Det er gode grunnar til å utvikla ein nasjonal sikkerhetsstrategi, og det er allereie anbefalt av to ulike kommisjonar. Dei kommisjonane gjev samtidig ein del andre anbefalingar, inkludert endringar av strukturell og strategisk art, og det kan vera viktig å sjå heilskapen i dette.

Det betyr at i synet på korleis ein nasjonal sikkerhetsstrategi bør verta utforma, skil partia lag. Arbeidarpartiet og Senterpartiet er opptekne av at me er nøydd til å dra lærdom av tidlegare evalueringar av beredskaps-evna vår, som på ulike måtar åttvarar mot overlappande ansvar og ansvarspulverisering. Klare linjer vert ikkje mindre viktige framover, særleg ikkje i ei tid som har eit ganske komplekst trusselbilde, som no.

I første omgang bør difor ein sånn sikkerhetsstrategi verta vurdert i arbeidet med stortingsmeldinga om totalberedskap, som Justisdepartementet jobbar med no. Dette er ei melding som òg vil verta gjenstand for offentlig demokratisk debatt, som forslagsstillarane er opptekne av.

Når det gjeld sjølve dokumentet, som ein nasjonal sikkerhetsstrategi vil kunna vera, er det ikkje sikkert at alle sider ved ein sånn strategi er eigna for offentlig debatt. Naturleg nok vil ein sånn strategi kunna innehalda graderte opplysningar som ikkje bør verta breitt spreidd, men som må inngå i avgjerdsgrunnlaget og vurderingane.

Det er noko av bakteppet for at Arbeidarpartiet og Senterpartiet meiner det er vanskeleg å støtta forslagsstillarane si formulering i tilrådinga til innstillinga. Me tillèt oss å visa til at me har registrert at det finst eit laust forslag frå representanten Stensland i saka, som han sikkert vil ta opp sjølv i sitt eiga innlegg, og me tillèt oss å anbefala representantane frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet å stemma for det lause forslaget. Det vil gje regjeringa anledning til å sjå forslaget i ein større heilskap, og det vil gjera det mogleg å gjera ei hensiktsmessig avgrensing av kva for delar av ein sånn strategi som kan leggjast fram for offentlig debatt og ikkje, og eg håpar dei andre partia kan støtta dette.

Sveinung Stensland (H) [15:23:57]: Som alle ser, står Høyre inne i tilrådingen, som representanten Tajik har redegjort for hvorfor regjeringspartiene ikke stemmer for. Vi har hatt en ny vurdering av saken, og det er klart at alle er enige om at vi må ha en nasjonal sikkerhetsstrategi. Behovet er til stede, og både totalberedskaps- og forsvarskommisjonen har pekt på det. I likhet med det representanten Tajik sa, er det nok ikke en type sak som er egnet for full debatt i åpent lende. Der er det mye som nok bør gjøres på en annen måte enn i form av en stortingsmelding og en åpen debatt.

Derfor har jeg fremmet et alternativt forslag. Vi kommer ikke til å stemme for tilrådingen; vi stemmer for forslaget jeg har utformet, som går på at vi vil ha en nasjonal sikkerhetsstrategi – punktum. Sånn jeg har forstått det, støtter Fremskrittspartiet og regjeringspartiene det, så da har det flertall, men jeg regner med at det

finnes partier som ønsker å stemme for tilrådingen. Presidenten får finne ut hvordan han vil håndtere det.

Når det er sagt, er det veldig bra at mange partier er opptatt av nasjonal sikkerhet. Det er en veldig god tone i Stortinget nå rundt alt som har med rikets sikkerhet å gjøre. Selvfølgelig er det politiske forskjeller, men det var nesten rørende å se langtidsplanen bli klubbet gjennom i en votering med fjorten romertallsvedtak. Det forteller jo om at alvoret har sunket inn, noe også denne debatten om en nasjonal sikkerhetsstrategi gjør.

Jeg og Høyre har store forventninger til samfunns-sikkerhetsmeldingen. Vi ser frem til at den kommer, og jeg håper statsråden i sitt innlegg kanskje kan komme inn på når vi kan vente den. Det er en sak vi kommer til å bruke mye energi og krefter på. Vi vil være konstruktive og sørge for at vi får en god behandling av den saken.

Presidenten [15:25:48]: Representanten Sveinung Stensland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [15:26:02]: Norge står overfor et komplekst trusselbilde hjemme, samtidig som de globale maktforholdene forskyves i resten av verden. En sikkerhetsstrategi handler om å ruste Norge for nye og mer usikre tider gjennom å vurdere truslene vi står overfor, og forberede oss på å håndtere dem. Med en større grad av usikkerhet er det også uunngåelig at uventede ting vil skje, men dette handler om å være forberedt på å reagere på det ved å gjøre inntusjon og infrastruktur så robuste som mulig.

Etterretningstjenesten slår i sin åpne trusselvurdering Fokus 2024 fast at «Norge står overfor et mer alvorlig trusselbilde enn på flere tiår». Norge er den største leverandøren av energi til Europa, og olje- og gassnæringen er et eksempel på et utsatt område.

Både forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen – sammen med flere ekspertrapporter – har pekt på flere svakheter rundt hvordan man i Norge evner å håndtere sammensatte trusler, herunder manglende koordinering, styring og ledelse i tilfelle krise, og at det er behov for å styrke vår evne til nasjonal sikkerhet. Både forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen har anbefalt at det bør utarbeides en nasjonal sikkerhetsstrategi som identifiserer hva som er norske langsiktige nasjonale sikkerhetsinteresser i et globalt bilde som er fundamentalt endret.

Venstre mener det er imperativt med klarhet og tydelighet omkring hvordan Norge skal håndtere sektoroverskridende trusler mot nasjonal sikkerhet. Flere land har fått på plass en sånn nasjonal sikkerhetsstrategi, som USA, Storbritannia og Tyskland.

For Venstre er det veldig viktig med en debatt og demokratisk forankring i Stortinget omkring spørsmål knyttet til nasjonal sikkerhet. Vi mener derfor at det er

et selvstendig og veldig viktig poeng at strategien legges fram for Stortinget. Vi mener også at det er flere måter å håndtere det faktum på at deler av informasjonen vil måtte være gradert, slik vi f.eks. ser ved håndteringen av langtidsplanen for Forsvaret i Stortinget. Som nevnt har også flere andre land slike strategier, som også er offentlige. Vi registrerer at vi ikke har flertallet med oss på det, og vi kommer derfor subsidiært til å støtte det løse forslaget i denne saken. Vi er glad for at et flertall er enig med oss om at det er behov for en sikkerhetsstrategi.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [15:28:52]: Jeg vil gjerne takke Venstre for at de har fremmet dette forslaget. Som det har blitt sagt, har Etterretningstjenesten i sin åpne trusselvurdering Fokus 2024 slått fast at Norge står overfor et mer alvorlig trusselbilde enn på flere tiår. Men selv om situasjonen er dramatisk og alvorlig, kan den historiske langtidsplanen for Forsvaret, som ble debattert og vedtatt tidligere i dag, vise at Stortinget klarer å samle seg for å møte det trusselbildet.

Når man skal behandle et nytt trusselbilde, er det viktig at man ikke behandler det stykkevis og delt, men har en helhetlig, overordnet nasjonal strategi for å møte det, og både totalberedskapskommisjonen og forsvarskommisjonen argumenterer for at det bør etableres en nasjonal strategi for sikkerhetsarbeidet. Det er et klart behov for å se Norges samlede beredskap i sammenheng i møte med de nye truslene.

Det opprinnelige forslaget handler om at dette også skal legges fram for Stortinget. Det mener vi i SV er positivt, for det vil bidra til en tydeligere involvering av Stortinget i prosessen. Prosessen er viktig for å sikre den demokratiske legitimiteten, men også for å ha en felles situasjonsforståelse, at man er enige om verktøyene og kan diskutere dem. Så kan man også ha saklig uenighet, men da må det inn i Stortinget for å kunne debattere det. Det vil involvere Stortinget, men også befolkningen, på en bedre måte. Det er vårt primærstandpunkt, i tråd med innstillingen fra komiteen.

SV vil stemme subsidiært for Høyres løse forslag, som ser ut til at vil få flertall. Det er igjen en tydelig beskjed fra Stortinget om at man tar trusselbildet på alvor og ønsker en nasjonal sikkerhetsstrategi, og det er positivt.

Statsråd Emilie Mehl [15:31:26]: Noe av det aller første Senterpartiet og Arbeiderpartiet gjorde da vi gikk inn i regjering høsten 2021, var å oppnevne en forsvarskommisjon og en totalberedskapskommisjon. Det var fordi vi mente det var viktig å vurdere Norges samlede beredskap, og begge kommisjonenes rapporter viser hvor tidsriktig, relevant og viktig dette grepet var. Gjennom disse rapportenes analyser og anbefalinger har regjeringen fått gode innspill til hvordan vi kan styrke og

videreutvikle det nasjonale sikkerhets- og beredskapsarbeidet, på både sivil og militær side.

Begge kommisjonene argumenterer tydelig for behovet for en nasjonal sikkerhetsstrategi. En slik strategi skal, ifølge kommisjonene, være et overordnet dokument for å planlegge en helhetlig innsats knyttet til nasjonal sikkerhet og beredskap mot ulike former for påkjenninger. I tillegg mener kommisjonene at en slik strategi skal identifisere hva som er Norges langsiktige nasjonale sikkerhetsinteresser, og er noe som vil kunne styrke regjeringens evne til å arbeide helhetlig og langsiktig med politikktutvikling på tvers av sektorer. Regjeringen vurderer rapportenes forslag som en del av vårt helhetlige arbeid med å utvikle politikk og satse på trygghet, sikkerhet og beredskap. Dette treffer regjeringen samlet, og det er viktig at vi ser sentrale forhold, både nasjonalt og internasjonalt, i en helhet.

Siden høsten 2021, da vi begynte arbeidet med forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen, er Norges sikkerhetspolitiske omgivelser varig endret. Regjeringen mener det er helt avgjørende i tiden vi er inne i, å prioritere ressurser til forsvar, sikkerhet, politi og beredskap, både militært og sivilt. Spenningen og rivaliseringen mellom stormaktene er økende og vedvarende, og vi må forholde oss til et mer sammensatt trusselbilde. Derfor vurderer regjeringen forslagene som ble lagt fram i NOU-ene, grundig, også spørsmålet om en nasjonal sikkerhetsstrategi. Vi må vurdere helhetlig hvordan man bl.a. ser det i sammenheng med andre strategiske dokumenter, som langtidsplaner for forsvarssektoren og stortingsmeldinger knyttet til arbeidet med samfunnsikkerhet og nasjonal sikkerhet. Erfaringer og lærdommer fra hvordan andre land har innrettet sine strategier, vil også være sentralt.

For regjeringen har det vært avgjørende å legge opp til et taktskifte for både sivil og militær beredskap. Det har kommet til uttrykk bl.a. gjennom budsjettene, ulike lovforslag, langtidsplanen for forsvarssektoren og arbeidet med totalberedskapsmeldingen, som vi skal legge fram.

Presidenten [15:34:25]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 23.

Sak nr. 24 [15:34:30]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug Vervik Bollestad og Dag-Inge Ulstein om krav om kinesisk nedslag i TikTok (Innst. 424 S (2023–2024), jf. Dokument 8:127 S (2023–2024))

Presidenten [15:34:46]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til

hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [15:35:11] (ordfører for saken): Først: Takk til komiteen for samarbeidet.

I dette representantforslaget fra Kristelig Folkeparti foreslås det at regjeringen bes fremme forslag som innebærer krav til at sosiale medier som TikTok kun kan eies av ikke-kinesiske selskaper som tilfredsstillende nasjonale sikkerhetshensyn, for å kunne operere i Norge.

Bekymringene som forslagsstillerne trekker fram, er bl.a. at kinesiske lover tillater myndighetene underhånden å kreve data fra kinesiske selskaper og borgere til etterretningsformål, at kinesiske myndigheter vil kunne kontrollere TikToks algoritmer, at de skal bruke selskapets innholdsanbefalinger til å påvirke, splitte og desorientere opinionen, og ikke minst at barn og unge ikke blir beskyttet mot skadelig innhold.

I svarbrevet viser statsråden til flere av de samme problematiske sidene ved applikasjonen som forslagsstillerne gjør, og at regjeringen oppfordrer til bevissthet rundt bruk av appen og å sørge for at tjenestene er så trygge som mulig og følger norske lover og regler. Det påpekes også at det ikke er ønskelig med et generelt forbud mot at selskap med eierinteresser fra ett land skal tilby tjenester i Norge. Komiteen tilrår at forslaget ikke vedtas. Jeg legger til grunn at partiene redegjør for sin holdning og går over til mitt innlegg.

Venstre deler flere av bekymringene som forslagsstillerne trekker fram knyttet til appen TikTok. Likevel mener vi at et de facto forbud mot appen ikke vil løse disse utfordringene. For det første er appen kun en av flere problematiske sosiale medietjenester. Venstre mener at det er behov for en mer helhetlig og langsiktig tilnærming til disse problemstillingene, og vi ønsker heller å motvirke de mekanismene som er skadelige, og som gjelder for flere sosiale medietjenester enn TikTok.

En av tingene som er problematiske, er nettopp at informasjonen vår selges. Det gjør at bekymringen knyttet til at kinesiske myndigheter skal få tak i dataene våre, ikke løses ved å forby en enkelt app, nettopp fordi de samme myndighetene har mulighet til å kjøpe dataene fra andre tjenestetilbydere på det åpne markedet.

Et forbud mot overvåkningsbasert reklame vil drastisk redusere muligheten til å samle og selge folks personopplysninger. Derfor har Venstre foreslått at regjeringen bes utrede – med sikte på å innføre – et forbud mot reklame som er basert på masseovervåkning spor-

ing og profilering av enkeltpersoner. Venstre er, i likhet med forslagsstillerne, også bekymret for at algoritmene kan brukes til å påvirke, splitte og desorientere opinionen. Sosiale medietjenester justeres for å få brukerne til å bruke så mye tid som mulig på appene, og de promoter sensasjonalistisk og provoserende innhold og inneholder derfor en rekke avhengighetsskapende mekanismer og underbygger ekkokamre, noe som er særlig problematisk når brukerne av tjenestene er barn. Derfor foreslår Venstre at regjeringen bes utrede regulering av og eventuelt forbud mot vanedannende og manipulerende algoritmer.

Jeg tar opp Venstres forslag og anbefaler alle å holde tungen rett i munnen når de skal si hva appen heter.

Presidenten [15:38:12]: Da har representanten Ingvild Wetthus Thorsvik tatt opp de forslagene hun refererte til.

Hadia Tajik (A) [15:38:22]: Det er mange grunnar til å vera kritisk til TikTok. Kvar dag bruker omtrent halvparten av norske unge vaksne denne sosiale medium-appen. Dette er ein app som innhentar mykje data om brukarane sine. Det er algoritmar som gjev brukarane eit veldig snevert utval av inntrykk. Det er òg lagt opp sånn at appen skal vera mest mogleg avhengighetsskapande. Han er òg ekstremt effektiv viss ein skal spreia eit polariserande budskap eller spreia desinformasjon. Det er ein app som krev ganske mykje aktsemd og kjeldekritikk frå brukarane si side, ofte på eit nivå som dei yngste brukarane ikkje har føresetnader for.

Sett frå min ståstad er det ingen tvil om at både denne appen og andre sosiale medium-appar som er skorne over same lest, bør regulerast mykje hardare enn dei vert i dag. Folk har krav på eit privatliv, og dei har krav på personvernreglar som beskyttar den delen av livet mot omfattande kommersiell utnytting. Når me ser at informasjonen i tillegg i nokre samanhengar kan utnyttast sikkerheitspolitisk, er det klart at det kan gjera det endå meir alvorleg. Eg trur at ettertida vil døma oss ganske hardt viss me er for passive her, og løysingane ligg i all hovudsak i felleseuropeiske reguleringar.

Når det gjeld det dette forslaget handlar om, altså krav om kinesisk nedsalg i TikTok, så framstår det som lite prinsipielt og lite praktisk. Det er ikkje formålstenleg å forby enkeltland å ha eigarskap i apputvikling eller i teknologiselskap. Det vil òg kunna reisa ganske mange nye spørsmål om kor grensene for eit sånt krav skal gå, og kva andre land som vil måtta innlemmast i det.

Sandra Borch (Sp) [15:40:28]: Som det framgår av innstillingen, er det en samlet komité som avviser representantforslaget fra Kristelig Folkeparti. Det betyr imidlertid ikke at Senterpartiet ikke deler bekymringen

som vi oppfatter ligger bak det forslagsstillerne tar opp. Det er dessverre en bekymring som mange deler, og som flere har vært inne på i innleggene sine. Dette understreker nødvendigheten av at vi alle viser aktsomhet ved bruk av sosiale medier generelt. Samtidig er ikke et ensidig forbud mot kinesisk eierskap – beklager, jeg fikk veldig vondt i halsen – veien å gå. Vi må forvente at TikTok, som alle andre selskaper som tilbyr tjenester til det norske markedet, følger gjeldende lover og regler.

Som statsråden skriftlig har redegjort for i komiteen, er regjeringen i ferd med å se på virkemiddelapparatet i tråd med utviklingen og vurderer regler som skal bidra til å redusere og forebygge ulovlig og skadelig aktivitet på nettet. Derfor støtter ikke Senterpartiet representantforslaget i dag.

Presidenten [15:41:45]: Se her, du får ta med deg en Fisherman på vei ned.

Sandra Borch (Sp) [15:41:47]: Ja, takk.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [15:42:09]: Som flere talere før meg har sagt, deles engasjementet og frykten for at aktører innenfor sosiale medier opererer på en måte som har negative konsekvenser for samfunnet. Det kan handle om måten det påvirker oss som mennesker på, hvordan informasjonen om oss blir brukt for å tjene penger, eller at det også kan utgjøre en sikkerhetsrisiko.

Det en samlet justiskomiteé sier, er at man deler engasjementet til Kristelig Folkeparti, som har fremmet dette forslaget, men at å innføre et de facto forbud mot én aktør, som TikTok, er en dårlig idé og en dårlig måte å løse dette på. Det handler til syvende og sist ikke om enkeltelskaper og enkeltapper; det handler om systemer.

Derfor har SV gjentatte ganger på Stortinget fremmet forslag som handler om hvordan man skal regulere teknologigantene på en bedre måte enn man gjør i dag. Det er det som må være løsningen. Vi må regulere aktørene for å endre spillereglene. For måten det er på i dag, er verken bra for menneskeheten eller planeten.

Noe av det som er et problem, handler om den overvåkningsbaserte reklamen, som nettopp bruker informasjonen om enkeltmennesker til å tilpasse reklame. Derfor er SV med på forslaget som handler om å utrede med sikte på å innføre et forbud mot reklame som er basert på masseovervåkning, sporing og profilering av enkeltpersoner. Så er vi med på forslaget som handler om å utrede regulering og eventuelt forbud mot vanedannende og manipulerende algoritmer. Det er den typen regulering som ikke bare vil ramme én enkelt app, men som faktisk tar et oppgjør med hele systemet. Jeg hadde håpet at Stortinget kunne stille seg bak det.

Det som er typisk i disse debattene, er at man peker på at vi må regulere dette internasjonalt. Ja, vi må regulere det internasjonalt, men det er ikke et hinder for at Norge kan gå i front, sette tydelige krav og vise hvordan vi ønsker å ha det, og hvilket samfunn vi har lyst til å bidra til å skape. Når vi ikke har regulert dette, men har latt det vokse på den måten det har, uten reguleringer, har det fått negative konsekvenser for samfunnet, spesielt for barn, og det er vi nødt til å ta et oppgjør med. Problemet med mange av disse sakene er sendrekthet før noe blir gjort, og jeg skulle ønske Stortinget var mer ambisiøst når det gjelder å ta et oppgjør med teknologigigantene.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [15:45:17]: Den største og høyst reelle bekymringen vi i Kristelig Folkeparti har, er at kinesiske myndigheter kan kontrollere TikToks algoritmer og utnytte selskapets innholdsanbefalinger til å påvirke, splitte eller desorientere opinionen.

Over halvparten av befolkningen bruker sosiale medier daglig som en kilde til nyheter, ifølge Norsk mediebarometer. Hele 40 pst. av dem mellom 16 og 19 år bruker TikTok som en nyhetskilde. Overfor disse kan Kina f.eks. påvirke TikToks algoritmer sånn at folk ser videoer som skader, eller som tjener bestemte standpunkter eller politikere.

– Det som skjer på TikTok, er at de skaper den største antisemittiske bevegelsen siden nazistene, sa filmskaper Sacha Baron Cohen nylig i et videomøte mellom jødiske influensere og kjendiser og TikToks amerikanske direktører, gjengitt i New York Times. Det ble sagt etter en rekke hatbudskap mot amerikanske jøder – budskap som fikk fritt spillerom på TikTok uten at noen grep inn. Dette er et eksempel på hvordan TikToks algoritmer har stor betydning. En av fem unge amerikanere i alderen mellom 18 og 29 år mener at holocaust er en myte, ifølge en fersk undersøkelse gjengitt i The Economist. Videre viser forskning en sterk sammenheng mellom å bruke sosiale medier som en nyhetskanal og å tro på konspirasjonsteorier. En undersøkelse fra The Generation Lab viser at unge voksne som bruker TikTok, er mer tilbøyelige til å ha antisemittiske holdninger.

Barns digitale sikkerhet er også en utfordring. TikTok er som nevnt svært populært blant unge, men svikter ofte i å beskytte barn mot skadelig innhold. Ikke bare har selvmordsvideoer fått florere på appen, men videoer som omtaler eller omhandler barns største utfordringer, blir blåst opp av algoritmer som utnytter de mest sårbare blant oss.

Blant annet har NRK rapportert om hvordan ungdom deler fra sitt anorektiske liv på TikTok. Pernille Benestad, som jobber med behandling av ungdom med spiseforstyrrelser, sa til NRK at TikTok er den verste

plattformen når det gjelder å fremme anoreksi blant unge.

Representantenes hus i USA har vedtatt at det kinesiske selskapet ByteDance må selge seg ut av videoappen TikTok innen et halvt år. Hvis ikke vil TikTok ikke lenger kunne tilby tjenesten i USA.

For Kristelig Folkeparti er det viktig å sikre særskilte eierskapsregler for mediehus som er utbredt og nødvendige for å sikre hensynet til en fri presse og et velfungerende demokrati. En digital plattform som fungerer som en av de største nyhetskildene for norsk ungdom, bør holde samme høye standard. Representantenes hus har kun stilt krav om at båndet til kinesiske myndigheter må brytes; det bør Stortinget også gjøre.

Med dette vil jeg ta opp Kristelig Folkepartis forslag i saken.

Presidenten [15:48:20]: Representanten Hadle Rasmus Bjuland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Emilie Mehl [15:48:41]: Det er mange utfordringer med sosiale medier. De kan brukes av trusselaktører på ulike måter, bl.a. for å påvirke gjennom desinformasjon og falske nyheter. Barn og unge kan bli utsatt for sterke inntrykk og bruker mye av tid av livet på plattformene. Det er urovekkende og gjelder de fleste plattformer, inkludert TikTok. Det er viktig at vi er bevisst på utfordringene, og at vi følger gode sikkerhetsråd fra myndighetene.

Regjeringen oppfordrer til å vise aktsomhet ved bruk av sosiale medieapper. Samtidig er det ikke vårt mål å forby tjenester som det er mange som finner glede i, men i stedet oppfordre til bevissthet om bruk og sørge for at tjenestene er så trygge som mulig og følger norske lover og regler.

Et viktig tiltak for å trygge brukerne er å føre tilsyn med at tjenester som tilbys i Norge, tilfredsstiller vårt regelverk. Vi jobber nå med regler som vil innføre forbud mot systemer som har til hensikt å manipulere brukerne. Plattformene skal spesielt beskytte mindreåriges personopplysninger og mentale og fysiske helse, bl.a. ved ikke å målrette reklame særskilt mot barn og unge.

I tillegg er vi i ferd med å innføre regler som skal bidra til å redusere og forebygge ulovlig og skadelig aktivitet på internett. Dette regelverket stiller spesielle krav til at de aller største plattformene må sikre at tjenestene ikke kan misbrukes til spredning av innhold som kan skade et stort antall personer og samfunnet som sådan. I tillegg har kultur- og likestillingsministeren igangsatt et strategiarbeid for å styrke motstandskraften mot desinformasjon, som også er en stor samfunnsutfordring.

På generelt grunnlag vil det alltid være en risiko for at informasjon fra apper, sosiale medier og andre digitale tjenester kan samles inn og brukes til formål som ikke

er ønskelige, og det gjelder også andre apper enn TikTok. Derfor er det viktig med en generelt høy bevissthet, uansett hvem man er og hvordan man bruker sosiale medier.

Det vil alltid være viktig å vurdere nasjonale sikkerhetshensyn på ulike områder hvor det er relevant, bl.a. knyttet til påvirkning, desinformasjon og annen sammensatt virkemiddelbruk. Som jeg var inne på i stad, er det imidlertid ikke ønskelig med et generelt forbud for selskaper med eierinteresser fra ett land å tilby tjenester i Norge, ei heller land vi ikke har et sikkerhetsmessig samarbeid med.

Presidenten [15:51:01]: Det blir replikkordskifte.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [15:51:14]: Amerikanske sikkerhetsmyndigheter vurderer Kinas eierskap i TikTok som en stor sikkerhetstrussel mot USA. Hva er grunnen til at regjeringen har en helt annen vurdering enn vår viktigste allierte?

Statsråd Emilie Mehl [15:51:29]: Vi mener det er krevende å legge opp til at forbud mot enkeltapper skal være måten å beskytte oss på mot misbruk av informasjon eller nasjonale sikkerhetstrusler. Applikasjonsmarkedet er enormt, og hvis man går inn på App Store, er det et veldig stort mangfold av apper man kan laste ned. Mange av dem kan ha sin opprinnelse i land vi ikke har sikkerhetssamarbeid med, og det gjelder også andre apper enn TikTok. En fellesnevner for veldig mange av de appene som brukes, både TikTok, Instagram, Facebook og andre som brukes av veldig mange, er at de samler inn omfattende data om brukeren, som det er en risiko for at kan utnyttes på andre måter. Derfor er det veldig viktig at folk følger generelle sikkerhetsråd og tenker seg nøye om når man bruker disse tjenestene. For eksempel er ikke en vanlig mobiltelefon godkjent for gradert tale. Derfor vil det være uaktuelt for f.eks. en person som meg å snakke om graderte ting på en vanlig mobiltelefon – uansett. Så man må også sikre seg ved å ta forholdsregler ved bruk.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [15:52:32]: FBI-direktør Christopher Wray sier at TikTok er et redskap som til syvende og sist er underlagt den kinesiske regjeringen, og for ham skriker det ut nasjonale sikkerhetsbetyrninger. Og ifølge professor Nita Farahany ved Duke University er TikTok en del av Kinas kognitive krigføring. Hva mener justisministeren at disse personene har misforstått?

Statsråd Emilie Mehl [15:52:58]: Jeg har ikke grunnlag for å ta avstand fra det som blir påpekt her. Men det kan være veldig mange ulike apper som er en trussel, så ved å forby én app løser vi ikke sikkerhetsut-

fordringene med sosiale medier. Jeg mener også det er litt naivt å tenke at et forbud mot én enkelt app skulle ha løst det problemet. Tvert imot mener jeg at det å følge generelle råd og retningslinjer om bruk av sosiale medier er veldig viktig, og at alle som er brukere, har et bevisst, personlig forhold til hva man gjør. Har man en spesiell jobb, f.eks. hvis man er offentlig ansatt og har tjenestetelefon, bør man ikke laste ned TikTok på sin telefon, og man bør være bevisst på at også andre apper kan være eid av fremmede stater og trusselaktører som kan komme til å misbruke informasjonen. Det starter med hva man velger å legge inn på telefonen. Enten det er bilder, tale eller meldinger, må man være bevisst på risikoen for at det kanskje ikke forblir inne på ens egen telefon.

Presidenten [15:54:01]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 24.

Sak nr. 25 [15:54:03]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson og Lan Marie Nguyen Berg om forbud mot engangsgrill (Innst. 403 S (2023–2024), jf. Dokument 8:145 S (2023–2024))

Presidenten [15:54:18]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Tor André Johnsen (FrP) [15:54:46] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteen for et godt samarbeid om dette representantforslaget fra Miljøpartiet De Grønne, som dreier seg om forbud mot engangsgriller.

I forslaget viser forslagsstillerne til at engangsgriller vil medføre brannfare, og at engangsgriller har vist seg å være et stort forsøplingsproblem. Komiteen deler forslagsstillerens intensjon om å minimere miljøbelastningen som kommer fra engangsgriller, men komiteen mener at et generelt forbud vil være et svært inngripende tiltak, og at det heller ikke i tilstrekkelig grad er sannsynliggjort at et forbud mot engangsgriller vil være et proporsjonalt og effektivt tiltak mot skogbranner. Og så er det en setning som det er ganske utrolig at SV har fått med seg hele komiteen på å mene: «Komiteen er glad for at enkelte butikker har tatt samfunnsansvar ved å stoppe salget av engangsgriller.»

Videre mener komiteen at det offentlige har en rekke verktøy som kan bidra til å minimere faren for terengbranner, som f.eks. å etablere egnede plasser for bruk av engangsgriller, riktig søppelhåndtering og god informasjon om en trygg og sikker bruk. Komiteen kan ikke se at det er tilstrekkelig dokumentert at miljø- eller brannvern hensyn gir en tilstrekkelig begrunnelse til å vedta et så inngripende tiltak som det å forby engangsgriller.

Så litt om Fremskrittspartiets og mitt eget innlegg: Dette er en typisk ideologisk sak. Det dreier seg om hvor mye folk flest skal få lov til å bestemme selv i sine egne liv, og hvor mye politikere og byråkrater skal diktere, bestemme og regulere over enkeltmennesket. Vi i Fremskrittspartiet er krystallklare på at folk flest i størst mulig grad må få bestemme mest mulig selv. Det å forby folk å grille og kose seg er helt uaktuelt for oss i Fremskrittspartiet, og det er ikke opp til oss politikere å detaljregulere hvilken type grill folk skal bruke. Det må være opp til hver enkelt om man vil bruke gassgrill, kullgrill, elgrill eller engangsgrill. Så enkelt er det.

Det er ikke ofte jeg ser behov for å sitere regjeringen og justisministeren, men i denne saken har jeg lyst til å trekke ut et viktig sitat, som er det siste som står i brevet fra statsråden:

«Et generelt forbud mot bruk av engangsgrill er et inngripende tiltak. Jeg mener det ikke godt nok faglig grunnlag for å innføre et totalforbud mot bruk av engangsgrill med bakgrunn i brannfare og forsøpling.»

Det er helt korrekt, og det er en god oppsummering. Hvis man ser på 2018, var det over 2 000 branner, skogbranner og lynnbranner, og fra 2016 til 2022 er det dokumentert bare seks branner årlig som skyldtes bruk av engangsgriller. Så å påstå at brannproblematikken skyldes engangsgriller, og at det er den verste syndebukken der, blir direkte feil.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [15:58:04]: Innstillingen til saken om et eventuelt forbud mot engangsgrill er fremmet av en samlet komité, og i likhet med sakens ordfører kan vi nok alle trekke fram gode minner fra turer med venner og familie der mat, gjerne tilberedt på engangsgrill, medfører gode minner. Men grillen må selvfølgelig stå på et område der den ikke medfører skade for underlaget, den må slukkes, og den må kastet på en forsvarlig måte.

I Norge må alle til enhver tid vise aktsomhet og oppføre seg på en slik måte at branner ikke oppstår. Etter forskrift om brannforebygging er det forbudt å gjøre opp ild eller behandle brannfarlige gjenstander under slike forhold eller på en slik måte at det kan føre til brann. Det kommer videre tydelig fram i forskriften at oppgjort ild,

herunder engangsgrill, aldri må forlates før den er fullstendig slukket.

Videre vil jeg trekke fram at det i Norge etter forurensningsloven er forbudt å forsøple, noe som medfører at også brukere av engangsgriller i etterkant av grillmåltidet må ta grillene med seg og kvitte seg med disse på en lovlig og forsvarlig måte. Her må flere kommuner berømmes for at de på mange populære tur- og grillsteder har tilrettelagt for nettopp avfallshåndtering av engangsgriller.

Framfor forbud vil Arbeiderpartiet oppfordre folk til å huske på fortsatt god og årvåken atferd rundt all bruk av ild og ildkilder. Og ikke minst vil vi oppfordre til å huske å ta med seg alt søppel hjem eller til et returpunkt, det være seg flasker, emballasje eller engangsgriller. På den måten vil vi alle fortsatt kunne nyte både ren natur og ikke minst et godt måltid.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Sandra Borch (Sp) [15:59:56]: Først må jeg få takke presidenten og representanten Johnsen for at jeg fikk en pastill etter det forrige innlegget mitt. Det er mulig det var fordi jeg i lunsjen grillet godt stekte pølser på engangsgrill med justisministeren – de var litt sotete.

Over til saken: Det er nå engang sånn at vi ikke kan vedta og detaljregulere oss bort fra alt vi ikke liker, eller som potensielt kan være skadelig. På enkelte områder må vi faktisk legge til grunn at folk tar ansvar, forholder seg til aktsomhet og opptrer med fornuft. Forslagsstillerne begrunner forslaget om å forby engangsgrill med at disse bl.a. representerer en risiko for skogbrann. Skog og naturbranner fører årlig til skader på natur og tap av materielle verdier i brannområdene. De kan også true liv og helse og gi store samfunnsmessige konsekvenser. Som det framgår av innstillingen, og ikke minst av brevet fra statsråden, finnes det i dag ingen statistikk som tilsier, eller belegg for å påstå, at bruk av engangsgriller representerer en omfattende årsak til branner i naturen, selv om det i enkelte tilfeller er en sånn sammenheng.

La meg også legge til at det ikke er fritt fram å bruke engangsgrillen man har kjøpt. Det påhviler alle til enhver tid å vise aktsomhet ved bruk av åpen ild og rette seg etter det generelle bålforbudet og anvisninger som er bestemt lokalt.

Når det gjelder argumentet om at engangsgriller forsøpler naturen, avviser jeg ikke at det forekommer. Samtidig er dette allerede regulert i forurensningsloven gjennom et forbud mot å forsøple. Ved bruk av engangsgrill påhviler det enhver et ansvar, også for å kvitte seg med disse på en lovlig og ikke minst forsvarlig måte. Samtidig er det grunn til sterkt å appellere til den enkel-

te om å ta med seg søppelet sitt og kaste det der det hører hjemme, og det er aldri i naturen.

Det skal tungtveiende grunner til for å forby omsetning og bruk av et lovlig produkt. Et generelt forbud mot engangsgrill er et så inngripende tiltak at Senterpartiet mener det ikke er tilstrekkelig faglig godtgjort å innføre et sånt forbud.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [16:02:52]: Jeg vil takke forslagsstillerne i Miljøpartiet De Grønne for at de løfter denne debatten, for det er ingen tvil om at engangsgrill innebærer en miljøbelastning. Det innebærer en brannrisiko, og det må da alltid veies opp mot nytteverdien. Det er en enstemmig justiskomiteé som sier veldig tydelig at vi skal ha en høy terskel for å forby produkter og gjøre det ulovlig å selge eller bruke enkelte produkter i samfunnet. Det skal veldig sterke grunner til for at vi i SV kan gå inn for den typen forbud, spesielt når det finnes en del andre mindre inngripende forslag som kan oppnå det samme. For eksempel har kommunene stor mulighet til å tilrettelegge for riktig avfallshåndtering, grillplasser og andre måter å sørge for at man minimerer risikoen og de negative konsekvensene av engangsgriller på.

Vi i SV er glade for at man er enige fra SV til Fremskrittspartiet, som bl.a. saksordføreren fra Fremskrittspartiet sa, om at det er bra at butikker tar et ansvar og har stoppet salget av engangsgriller. Det er positivt at aktørene ser på seg selv som viktige bidragsyttere for å bidra til mindre miljøbelastning og mindre brannrisiko. Det vil vi fortsette å oppfordre til, for det finnes gode alternativer til engangsgrill som ikke bare lager bedre grillmat, men som også er tryggere og bedre og kan brukes flere ganger.

Det er positivt at vi setter fokus på denne saken, for hvis ulykken først skjer, kan det ha store konsekvenser for samfunnet, spesielt når det er brannrisiko. I forrige uke behandlet vi stortingsmeldingen om brannsikkerhet, som nettopp handler om hvordan vi skal møte de utfordringene. Alt i alt er det en god intensjon. Forslaget er for inngripende, men det er bra at vi tar debatten, spesielt nå når det går mot sommer.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [16:05:35]: Venstre deler forslagsstillerens bekymringer knyttet til dårlig håndtering av engangsgriller og at det kan føre til brann, inkludert skogbrann, og til skade på naturen. Men så er det viktig å understreke at det er nettopp denne dårlige håndteringen som fører til at den type skade kan oppstå. I svarbrevet fra statsråden vises det til enkelte tilfeller der engangsgrill har vært årsak til brann, men også at det faglige grunnlaget for å kunne si noe om brannfaren er tynt.

Videre har kommunene mulighet til å regulere bruken av engangsgrill i områder med stor brannfare eller grunnet andre ekstraordinære forhold, noe som er viktig og bra. I tillegg er det viktig at det legges til rette for ordentlig deponering av brukte engangsgriller, sånn at de ikke kan starte brann i søppelet eller forurene i naturen.

I motsetning til Fremskrittspartiet er Venstre positive til at enkelte butikkjeder stopper salg av engangsgrill, men vi mener i likhet med de foregående talerne at et totalforbud er for inngripende. Vi tror også at problematikken som forslagsstillerne reiser, kan avhjelpest på andre måter, selv om det aldri vil være mulig å fjerne denne risikoen totalt. Venstre stemmer derfor mot representantforslaget.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [16:07:03]: Miljøpartiet Dei Grøne vil ha betre grillglede. Det er på tide å droppa eingongsgrillen og satsa på dei gode alternativene som allereie finst. Kommunane bør heller satsa på bålplassar og setja opp fellesgrillar, slik at ein kan grilla skikkeleg og trygt.

Eg trur det er på tide å tenkja litt nytt om kva som er inngripande tiltak. Eg deler Framstegspartiet sitt ønske om at det skal vera mest mogleg opp til folk flest korleis ein skal leva livet sitt. Diverre er det sånn at den rådande politikken i Noreg i dag nektar tusenvis av barn i byane våre å pusta rein luft og å kunna gå og sykla trygt til skulen. Ein nektar folk flest tilgang til kystområda våre og badeplassar – eller politikken nektar alle oss her inne å kunna leva fritt utan f.eks. å verta forureina av plast i kroppen.

Eingongsgrillar er eit tydeleg eksempel på eit produkt som me bør slutta med, fordi det finst enkle og gode alternativ. Det vert selt over ein million eingongsgrillar per år som etterpå vert til søppel som ikkje kan gjenvinnast. For ti år sidan kunne det liggja att 3 000 eingongsgrillar i parkane i Oslo etter ei finvershelg. Grillinga berre i Sofienbergparken skapte ifølgje fagfolk svevestøv like ille som alle bilane i Kirkeveien i rushtida.

Sidan den gongen har Miljøpartiet Dei Grøne styrt Oslo i åtte år. Ein har fått ned forureininga frå biltrafikken og sett ut mange kommunale fellesgrillar i parkane i byen, og det er bra. Men framleis er det diverre både mykje unødvendig bilkøyning og forsøpling rundt i landet vårt – for ikkje å snakka om at det vert ete unødvendig mykje dårlege, slappe pølser og skapt farlege situasjonar på grunn av eingongsgrillar.

Det er bålforbod mellom 15. april og 15. september, det forbodet gjeld òg for eingongsgrill. Diverre startar eingongsgrillar kvart år mange skogbrannar som ødelegg verdifull natur og eigedom. Difor støttar òg Brannvernforeningen eit forbod mot eingongsgrillar.

I 2018, då det var toppår med over 2 000 brannar i Noreg, var det mange butikkar som sjølve tok dette ansvaret og ikkje selde eingongsgrillar, men dette bør me ikkje overlata til bransjen. Dette er eit ansvar som det er på tide at nasjonale myndigheiter tek ansvar for, at ein sluttar med dette unødvendige og naturfiendtlige produktet.

Med det vil eg ta opp forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om forbud mot bruk av engangsgrill.»

Presidenten [16:09:32]: Då har representanten Sigrid Zurbuchen Heiberg teke opp forslaget ho refererte.

Sveinung Stensland (H) [16:09:50]: Jeg får vel gå opp og ta ordet, jeg også, og si meg helt enig med alle andre i komiteen i at dette ikke er et godt forslag. Det er vel tidenes mest konsise avslag på et Dokument 8-forslag i justiskomiteen. Alle partier avviser forslaget, og det blir nedstemt.

Når det gjelder engangsgriller: Ja, de forurensar, og ja, det er uheldig. Som relativt matglad vil jeg si at det heller ikke er noe godt verktøy for å lage mat, for den del, men det betyr ikke at vi skal forby det. Jeg er litt redd for en utvikling der vi skal forby alt som ikke er bra. Vi må faktisk også appellere til den sunne fornuft.

Alle argumentene – kanskje unntatt det med brannfare, men alle de andre – som brukes mot engangsgrill, kan brukes mot ganske så mange forbruksvarer som ligger spredd rundt om i naturen. Vi kan snakke om engangsemballasje, og vi kan snakke om matprodukter som vi tar med oss. Hvis vi skal ha det sånn at vi skal forby alt, tror jeg ikke vi får et bedre samfunn. Det vi får et bedre samfunn av, er å jobbe med holdninger, og med kommunene og friluftsrådene rundt omkring som kan gjøre en god jobb med å legge til rette for gode alternativer. Det vet jeg at er blitt gjort i Oslo, og det er blitt gjort i min hjemkommune. De legger til rette for gode, permanente grillplasser.

La oss ikke møte dette med forbud, men med sunn fornuft – og så vil jeg si til alle som er glad i mat: Ikke bruk engangsgrill, for det blir ikke godt uansett hva du legger oppå en engangsgrill.

Statsråd Emilie Mehl [16:11:36]: Først vil jeg si at jeg er helt uenig i det siste som ble sagt av representanten fra Høyre. Jeg har i dag spist veldig gode grillpølser som ble stekt på engangsgrill. De pleier noen ganger å bli litt ujevnt stekt, men i dag lyktes vi veldig godt. Jeg var egentlig mot forslaget allerede for debatten, men jeg ble egentlig enda mer imot det da jeg hørte Miljøpartiet De Grønnes argument om at folk spiser for

mye pølser, og bruker det som grunnlag for å innføre et inngripende forbud.

I denne saken mener jeg vi må ha tillit til folks sunne fornuft. Vi kan ikke skylde på engangsgrillen eller på at vi har statistikk som underbygger det, når det gjelder antall branner de siste årene. Den statistikken vi har tilgjengelig per i dag, gir ikke grunnlag for å si at engangsgriller spesielt, relativt sett opp mot andre brannårsaker, er en årsak til mange skog- og naturbranner. Samtidig er det sånn at de fleste skog- og naturbranner skyldes menneskelig aktivitet, og derfor er det viktig at folk bruker hodet, uansett hva man holder på med som kan forårsake en brann. Det er også veldig viktig at folk følger med på bålforbud og på råd som gjelder i spesielle perioder hvor det kan være ekstremt høy brannfare, og forholder seg til de reglene vi har.

Hvis det er ekstrem brannfare, er det f.eks. mye mindre ting enn en engangsgrill som kan forårsake veldig store og forferdelige branner. Det kan være en sneip som blir kastet i gresset, det kan være en gnist fra maskineriet i en hogstmaskin som er ute i skogen. Derfor er det helt avgjørende at folk følger med på de råd, pålegg og regler som gjelder.

De eksemplene som brukes her i denne saken, om at det er et argument at butikker på eget initiativ tok vekk engangsgrillen som salgsvare brannsommeren 2018 for å begrense brann, viser egentlig bare at sunn fornuft fungerer. Det var en helt ekstrem sommer med skogbranner over hele landet. Det var veldig krevende for brannberedskapen, og det var veldig viktig at folk tenkte selv, og at flest mulig bidro til å begrense ting som kunne skape brannfare.

Som mange har vært inne på, og som nevnt i brevet til komiteen, er et generelt forbud mot bruk av engangsgrill et inngripende tiltak som jeg mener det ikke er godt nok faglig grunnlag for å innføre, noe også representanten fra Fremskrittspartiet siterte i starten her. Jeg vil også legge til at hvis man først skal grille, vil jeg oppfordre til å kjøpe norske pølser eller norske matvarer, for det bidrar til økt norsk matproduksjon og selvforsyning, som også er et viktig beredskapstiltak.

Presidenten [16:14:18]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 25.

Sak nr. 26 [16:14:25]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Halleland, Roy Steffensen, Helge André Njåstad, Olaug Vervik Bollestad, Irene Ojala, Tobias Drevland Lund, Sveinung Stensland og Une Bastholm om gransking av Birgitte Tengs-saken

(Innst. 422 S (2023–2024), jf. Dokument 8:131 S (2023–2024))

Presidenten [16:14:45]: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Else Marie Rødby (Sp) [16:15:15] (ordfører for saken): Komiteen har hatt til behandling representantforslag om gransking av Birgitte Tengs-saken. Det er ikkje flertall for forslaget i komiteen. Det er et bredt flertall fra alle partier, unntatt Fremskrittspartiet og en enkeltrepresentant fra Høyre, som står bak komiteens innstilling.

Birgitte Tengs-saken har gjort inntrykk på oss alle, og den har berørt det norske folk. Uskyldspresumsjonen i straffesaker og retten til en rettferdig rettergang er grunnleggende menneskerettigheter og rettsstatsprinsipper som står i en sterk tradisjon i vår rettsstat. Når disse prinsippene blir brutt, er det rettsstatens ansvar å avdekke og rette opp i feil, og ta lærdom av dem.

Når det gjelder Tengs-saken, er det i etterkant av friinnelsesdommen identifisert flere læringspunkter og iverksatt mange tiltak som følge av saken. Flertallet i komiteen har i den sammenheng særlig merket seg Riksadvokatens uttalelse i en pressemelding fra desember 2023:

«Lagmannsretten har i dommen pekt på mangler ved påtalemyndighetens etterforsknings- og påtalearbeid. Riksadvokaten har naturligvis merket seg kritikken. På bakgrunn av denne sakens offentlige interesse, dens utfall og betydning for de involverte, vil påtalemyndigheten gjennomføre en evaluering med tanke på å identifisere eventuelle læringspunkter.»

I 2023 oppnevnte regjeringen på bakgrunn av et felles representantforslag fra alle partier på Stortinget et uavhengig utvalg som skal granske straffesaken mot Viggo Kristiansen i Baneheia-saken. Formålet er å finne årsakene til at Kristiansen ble uriktig dømt, kartlegge hvorfor begjæring om gjenåpning først ble tatt til følge etter lang tid og gjentatte begjæringer, identifisere eventuelle læringspunkter for å redusere risikoen for uriktige domfellelser i framtiden og sikre et godt gjenåpningsinstitutt. Granskingsutvalgets arbeid omfatter håndteringen av saken hos alle aktører som har vært involvert, herunder politiet, påtalemyndigheten, domstolene, for-

svarere, bistandsadvokater, sakkyndige, Den rettsmedisinske kommisjon og gjenopptakelseskommisjonen.

Uten at flertallet i komiteen direkte sammenligner Baneheia-saken og Tengs-saken – det er også mye som skiller disse – mener flertallet at mandatet til dette utvalget ivaretar intensjonen og arbeider med sammenfallende temaer som det som foreslås i representantforslaget. Utvalget er fortsatt i arbeid, og flertallet i komiteen mener derfor det er naturlig å avvente utvalgets rapport, som er ventet i løpet av 2024.

Birgitte Tengs-saken berører oss alle. Selv om det ikke er flertall for representantforslaget, betyr ikke det at det ikke er grunn til å påpeke at det er gjort feil, og at saken og håndteringen åpenbart har store mangler, som en hel familie og et helt lokalsamfunn har vært sterkt berørt av i snart tre tiår. For å unngå framtidige justisfeil og uriktige domfellelser må feil og mangler følges opp og føre til en faktisk endring i arbeidsmetoder og praksis hos alle involverte aktører. Det er det beste som kan komme ut av en slik sak, og slik ruste systemet vårt for framtiden.

Odd Harald Hovland (A) [16:18:33]: Drapet på Birgitte Tengs i 1995 var ein forferdeleg tragedie, først og fremst for dei næraste pårørande, men det var også ei sak som vedkom eit heilt lokalsamfunn og eit heilt land, fordi det var ei ung kvinne med livet framfor seg som vart utsett for grov og betydeleg vald, med verst tenkjeleg utfall.

Etterforsknings- og påtalearbeidet har fått mykje kritikk, også av lagmannsretten. Riksadvokaten har seinare følgd opp denne kritikken ved å varsle at dei vil gjennomføre ei evaluering med tanke på å identifisere moglege læringspunkt. Det er eit viktig initiativ.

Granskingsutval gjennomfører i all hovudsak ganske omfattande arbeid. Det er difor nyttig å ikkje setje i verk parallelle gjennomgangar av ei sak som dette, men vente på Riksadvokaten sitt initiativ.

I tillegg held ein no på med ein gjennomgang av Baneheia-saka, som saksordføraren opplyste. Det vil også ha læringsverdi utover den spesifikke saka fordi mandatet gjev anledning til å avdekkje eventuell systemsvikt og forbettringsbehov.

Dette er årsaka til at Arbeidarpartiet ikkje no støttar ei gransking av Birgitte Tengs-saka. Det viktigaste i denne saka, som i alle straffesaker, er framleis å få den eller dei skuldige dømt. Det arbeidet må ikkje avsluttast, sjølv om denne saka ligg tilbake i tid.

Terje Halleland (FrP) [16:20:22]: Jeg hadde et oppriktig håp om at dette skulle bli en sak med lite politikk og en større forståelse av situasjonen. Denne saken er et pågående mareritt, selvfølgelig spesielt for Birgittes for-

eldre, men også for hele lokalsamfunnet og for de mange berørte, inkludert politi og påtalemyndigheter.

Jeg synes det er merkelig at flertallet velger å skyve Baneheia-saken foran seg, og at en granskning av Baneheia-saken liksom skal rydde opp i denne saken også. Det å ikke vise noen forståelse for at et lokalsamfunn har behov for noen svar etter 30 år med kontinuerlig rot fra politiet og påtalemyndighetenes side, føles veldig merkelig. Norge er et tillitssamfunn, og at den tilliten opprettholdes, er det viktigste vi som lovgivere skal sikre. Men i denne saken mener statsråden og flertallet i komiteen at det ikke er alvorlig nok for en egen granskning.

Den 6. mai i 1995 ble Birgitte Tengs drept – det har snart gått 30 år. Gjennom 30 år har politi og påtalemyndigheter blitt kritisert, og etterforskningen har ført til store konsekvenser for mange personer i kjølvannet av denne saken. Den første tiltalen mot søskenbarnet kom i 1997. Han ble dømt i herredsretten til 14 års fengsel. Han ble frikjent i lagmannsretten i 1998, men dommen om erstatning ble opprettholdt. Erstatningsdommen opprettholdt at personen var skyldig i mord. Det ble gjort en rekke forsøk på å få denne dommen omgjort, og i 2018 avviste Høyesterett kravet om å omgjøre dommen for ellefte gang. Først i 2022 ble erstatningsdommen opphevet etter at en ny person ble tiltalt i saken.

Justisministeren mener 24 års kamp for å kunne leve et liv uten å være stemplet som morder ikke er alvorlig nok for en egen granskning. Statsråden viser til at saken allerede har ført til endringer av rutiner og systemer hos politiet og påtalemyndighetene, og at de fleste læringspunkter i denne saken er tatt ut. Hva opplever vi så, hva kommer? Jo, det kommer en ny tiltale, det kommer en ny domfellelse, og det kommer en ny frifinnelse – riktignok 26 år etter sist frifinnelse, men med en begrunnelse i lagmannsretten som slakter politiets og påtalemyndighetenes arbeid. Det er altså ikke bare frifinnelsen som er veldig lik i de to sakene, men begrunnelsen med ramsalt kritikk av politiets og påtalemyndighetenes arbeid er akkurat lik. Likevel mener statsråden og flertallet i komiteen at saken ikke er alvorlig nok for en egen granskning.

Jeg tar opp forslaget til Fremskrittspartiet og representanten Sveinung Stensland i saken.

Presidenten [16:23:22]: Representanten Terje Halleland har teke opp det forslaget han viste til.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [16:23:34]: Drapet på Birgitte Tengs i 1995 var en tragedie – en tragedie for Birgitte Tengs som ikke fikk leve det livet hun hadde foran seg, og en tragedie for hennes pårørende, for familien og for hele lokalsamfunnet. Tengs-saken er en sak som har involvert mange feil. Mye har gått galt i et-

terforskningen, i politiarbeidet og i prosessen rundt over veldig mange år. Det har innebåret en stor belastning for mange mennesker, mennesker som ikke har fått svar på hva som skjedde med Birgitte Tengs, og hvorfor så mange feil har skjedd.

Vi i SV har stor forståelse for at mange mennesker trenger svar i denne saken. Derfor er det viktig å si, og det henger sammen med begrunnelsen for hvorfor SV ikke støtter å sette ned en granskning av Birgitte Tengs-saken akkurat nå, at denne saken ikke er ferdigbehandlet. Saken står fremdeles uløst, og det er et mål å få løst den – det er et mål å fullføre etterforskningen og få et svar på hva som skjedde.

Fremdeles er erstatningssaken til fetteren til behandling i departementet. Vi fikk en dom i lagmannsretten i fjor som pekte på mangler ved etterforskningen og påtalearbeidet i saken. Riksadvokaten gjennomfører på bakgrunn av den kritikken som kom – og spesielt sakens offentlige interesse, dens utfall og betydning for de involverte – en evaluering med tanke på å identifisere eventuelle læringspunkter. Altså: Saken er ikke ferdig, og det pågår en rekke prosesser fremdeles. Det er nettopp fordi man tar denne saken på alvor, at det er riktig at disse prosessene fullføres. Man kan få svar. Ved å starte parallelle prosesser mens dette pågår, risikerer man å gå i beina på hverandre istedenfor å la disse prosessene operere riktig slik at man kan få svar.

Jeg synes det er synd når enkelte representanter går opp på denne talerstolen og impliserer at de partiene som stemmer mot nedsetting av et graskningsutvalg, gjør det fordi de ikke tar denne saken på alvor. Snarere tvert imot – det er fordi de pårørende fortjener svar, at det pågår prosesser, og man ønsker at denne saken skal bli ferdig. Og så kan man diskutere om en granskning av den vil være den riktige måten å sørge for at denne typen feil ikke gjentar seg, og at man faktisk får svar på hva som skjedde i denne saken.

Sveinung Stensland (H) [16:26:47]: Forutgående taler fremsetter påstanden at det foregår så mange prosesser i denne saken. Meg bekjent skjer det ingenting når det gjelder etterforskning i denne saken. Påtalemyndigheten har vel sagt at det ikke er noe grunnlag for å sette i gang noe. Hvis det dukker opp noe, skal de ta tak i det, men det dukker ikke opp noe. Denne saken er mer eller mindre helt død når det gjelder etterforskningssporet.

Jeg mener vi snakker altfor lite om det faktum at det her er en mann i sin beste alder, litt yngre enn meg, som har brukt – eller, som han selv sier, kastet bort – 25 år av livet sitt før erstatningsdommen ble opphevet. Systemet virker på sin måte, men man skal ikke bruke mye tid for å se at veldig mye har gått galt her. Dette må aldri få skj-

igjen. Ja, det er en hel familie som er påvirket. Ja, det er et helt samfunn som er påvirket. Mest av alt er det blitt begått stor urett mot spesielt én person, som måtte sloss – som representanten Halleland var inne på – mange runder i retten og med god hjelp av mange advokater for å få opphevet denne helt uriktige sivilrettslige erstatningsdommen.

Når det er sagt, er jeg i likhet med representanten Terje Halleland – jeg kunne skrevet hvert ord i hans innlegg – helt enig i at denne granskingen burde vært på plass. Argumentet om at vi venter på en avklaring, på at noe skjer, på at det kommer noe i løpet av året – vel, det kunne blitt løst ved at en satte opp tempoet, eller så kunne vi vært med på å utsette saken og ventet til dette var avklart.

Dette er et sakskompleks der det er mange spørsmål rundt både politiarbeid, påtalearbeid og prosessene i domstolene. Hvorfor er det sånn at når det er en så stor usikkerhet rundt en sak, kan en gå med en sånn erstatningssak over seg i et kvart århundre? Det har jeg vondt for å finne meg i. Derfor har jeg valgt å stille meg bak forslaget. Jeg står ikke inne i innstillingen, jeg kommer til å stemme mot den. Jeg kommer til å stemme for forslaget som nettopp ble tatt opp av representanten Halleland, for dette sakskomplekset fortjener en skikkelig belysning og gjennomgang, om ikke annet av respekt for dem som har blitt feilaktig dømt, av respekt for familiene, som ikke har fått noen svar, og av respekt for dem som i framtiden skal jobbe med denne type saker.

Jeg vil anbefale alle å lese seg opp på alle de forskjellige tingene som er skrevet om dette. Avhørsmetoder som ble brukt av norsk politi på 1990-tallet, blir altså betegnet som tortur. Tortur, folkens. Vi kan si at vi har lært, men det er faktisk ikke til å akseptere. Derfor stemmer jeg her for mindretallsforslaget.

Tobias Drevland Lund (R) [16:29:55]: Den 6. mai 1995 ble Birgitte Tengs drept noen hundre meter fra sitt eget hjem i Kopervik i Rogaland. Birgitte ble bare 17 år gammel, og drapet på henne rystet hele nasjonen. Det ble starten på et mareritt for de pårørende og mange andre involverte som den dag i dag, nesten 30 år senere, fremdeles pågår. Ingen har blitt dømt for drapet på Birgitte, og familien hennes står fremdeles uten svar på hvem som faktisk drepte henne. To personer har blitt siktet og dømt i tingretten, men begge har senere blitt frikjent i lagmannsretten. Det første siktelsen, mot søskenbarnet til Tengs, kom i 1997. Senest i fjor ble det tatt ut siktelse mot en ny person, men også denne mannen har blitt frikjent.

Jeg synes det er synd at flertallet i Stortinget ikke stiller seg bak forslaget om å nedsette et granskingsutvalg for en gjennomgang av saken om drapet på Birgitte

Tengs. Det framstår for meg noe underlig at det at den pågående granskingen av Baneheia-saken vil være overlappende med en mulig gransking av Tengs-saken, brukes som et argument mot at det nedsettes en egen gransking av Birgitte Tengs-saken. Jeg mener det er viktig å anerkjenne at de forferdelige drapene i Baneheia og drapet på Birgitte Tengs er to ulike saker, selv om de er forferdelige og grusomme begge to. Det er også vesentlige forskjeller mellom disse sakene, og jeg kan ikke helt se at en gransking av den ene saken skulle gå i beina på den andre. Tvert imot burde denne salen være opptatt av å snu alle steiner for å finne ut hva som har skjedd i Birgitte Tengs-saken. Mer kunnskap og mer fakta om en av vår tids mest alvorlige drapssaker burde man ikke være imot.

Granskingen av Baneheia-saken dreier seg i stor grad om Gjenopptakelseskommissjonen og dens arbeid, som referert til tidligere, mens en gransking av drapet på Birgitte Tengs handler mer om domstolen og politiets arbeid, der det har blitt gjort gjentatte feil gjennom hele etterforskningen av drapet. Politiet har blitt kritisert, og mange av de feilene som har blitt begått, har ikke blitt rettet opp i.

Veldig mye ble gjort feil av politiet, påtalemyndigheten og domstolene. Vi skylder Birgitte, hennes pårørende, andre involverte og samfunnet som helhet en gransking – en skikkelig gransking av det tragiske drapet som fremdeles ikke er oppklart. Derfor støtter Rødt forslaget om å opprette et granskingsutvalg for gjennomgang av denne saken. Jeg synes det er synd at flertallet i Stortinget ikke ser ut til å gjøre det samme.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [16:32:48]: En rettferdig rettergang er en grunnleggende menneskerettighet og et grunnleggende rettsstatsprinsipp. De siste ti-årene har vi sett justismord som har hatt store konsekvenser for livet til enkeltmennesker, både etterlatte og impliserte i straffesakene, og som også har påvirket befolkningens tillit til justissektoren.

I 2023 ble det som kjent oppnevnt et utvalg som skal granske straffesaken mot Viggo Kristiansen i Baneheia-saken, hvor formålet er å kartlegge de feilene som har blitt gjort, for å lære av dem, sånn at noe tilsvarende aldri kan skje igjen. Granskingen omfatter håndteringen av saken hos alle aktører som var involvert, noe som er riktig og viktig.

Mandatet til dette granskingsutvalget vil sannsynligvis i stor grad sammenfalle med intensjonen i dette representantforslaget, da det bl.a. skal ses på politiets organisering og organisasjonskultur, kvaliteten på politiets etterforskning, påtalemyndighetens rolle under etterforskningen og samarbeidet mellom politiet og den høyere påtalemyndigheten. Venstre mener derfor at det

er naturlig å avvente granskingsutvalgets rapport før det eventuelt nedsettes nye granskingsutvalg, og stemmer derfor mot dette forslaget.

Når det er sagt, er det åpenbart – og det har blitt slått fast i flere instanser – at det har skjedd grove feil i Birgitte Tengs-saken, feil som har fått store konsekvenser for enkeltindividene, de etterlatte og de som har vært implisert i saken, og feil som også kan påvirke befolkningens tillit til de relevante instansene. Det påstås at dette handler om at enkelte ikke synes at saken er alvorlig nok. Det stemmer simpelthen ikke. Jeg har full forståelse for at det er behov for svar i denne saken, svar på hvordan dette kunne skje, og hvordan man skal sørge for at det aldri skal kunne skje igjen. Men det pågår fremdeles prosesser, og granskingsutvalget i Baneheia-saken arbeider. Vi mener derfor at det ikke er tiden for å igangsette en gransking nå, men det er ikke gitt at det ikke vil være en tid for det i framtiden.

Hadle Rasmus Bjuland (KrF) [16:35:14]: Dette er en usedvanlig spesiell sak, som har preget vårt samfunn i nesten tre tiår, lenger enn hele min levetid. Den 6. mai 1995 ble Birgitte Tengs brutalt drept, og til tross for mange års etterforskning, rettsaker og kritikk står vi fortsatt uten en endelig avklaring. Ingen er dømt for dette grufulle drapet, og myndighetenes feilgrep har fått alvorlige konsekvenser for mange.

Dersom det stemmer, som statsråden viser til i sitt brev, at en gransking kan føre til ytterligere informasjon om saken, ser jeg ingen tungtveiende argumenter for ikke å gå videre med det. Denne saken er så omfattende og betydningsfull, ikke bare for de involverte, men også for offentlighetens tillit til rettssystemet, at en gransking er på sin plass. Sakens unike karakter synliggjør hvor sårbart vårt rettssystem kan være. Mangler i systemer, rutiner og lovverk har ført til urettferdighet og store lidelser, både for uskyldige, anklagede og pårørende. Til tross for forbedringer i lovverk og rutiner står vi nå igjen i en situasjon der systemet svikter på det mest grunnleggende nivå.

Vi må forhindre at sånne feil skjer igjen. Vi skylder alle involverte og dem som har blitt feilaktig behandlet i rettssystemet, å gjøre vårt ytterste for å rette opp i uretten. Det nærmeste vi kan komme dette, er å lære av de feilene som har blitt begått. Jeg vil understreke at drapet på Birgitte Tengs og den etterfølgende rettsprosessen er en sak av så stor betydning og unik karakter at den fortjener sin egen grundige gransking, uavhengig av den pågående granskingen av Baneheia-saken. Oppklaring av systemsvikt i den ene saken er ikke tilstrekkelig for å tilfredsstille offentlighetens behov for å forstå hvordan det kunne gå så galt i den andre saken.

Kristelig Folkeparti støtter derfor å be regjeringen om å sette ned et granskingsutvalg som skal gå gjennom alle deler av saken om drapet på Birgitte Tengs, inkludert politiets, påtalemyndighetens og domstolens arbeid. Vi må sikre rettssikkerheten i vårt samfunn og tilliten til den. Det er vår plikt å forhindre at sånne feil gjentar seg.

Statsråd Emilie Mehl [16:38:07]: Det nærmer seg nå 30 år siden Birgitte Tengs ble brutalt voldtatt og drept og to foreldre mistet sitt eneste barn på verst tenkelige måte. Det ble raskt satt i gang et intenst arbeid for å finne gjerningspersonen, og etter en tid ble fetteren pågrepet, varetektsfengslet og dømt. Han ble senere frifunnet, men likevel idømt erstatningsansvar.

Vi vet i dag at fetteren ikke hadde noe med drapet å gjøre. Vi vet i dag – og har visst lenge – at etterforskningsarbeidet ikke holdt mål. Det vi derimot ikke vet i dag, er hvem som drepte Birgitte mainatten i 1995.

Jeg mener det viktigste fortsatt er å løse saken, ikke å granske tidligere sakshåndtering på nåværende tidspunkt. Mange av feilene som ble gjort, er allerede grundig gjennomgått og har dannet grunnlag for omfattende endringer. Vi har også en pågående gransking av Baneheia-saken, som er en historisk gjennomgang av rettsvesenet og mange aktører i rettsstaten vår. Den gjennomgangen kan også bli relevant for en del av forholdene som berører Tengs-saken.

På grunn av lengstefrist for gjenåpning ble erstatningssaken mot fetteren ikke gjenåpnet før i 2022. Problematikken knyttet til lengstefrister er foreslått løst i forslag til lovendring som ble sendt på høring før jul i fjor.

I representantforslaget vises det til oppreisningsbehovet for fetteren og hans pårørende. Jeg vil også si at fetterens historie og familiens historie har gjort sterkt inntrykk på meg. Departementet har mottatt erstatningskrav og er innstilt på å gi erstatning. Jeg mener det vil gi en verdig og nødvendig avslutning på saken for fetterens del, noe det er viktig at vi stiller opp med.

En ny mann ble frifunnet for drapet i desember 2023. Påtalemyndigheten ble i dommen kritisert av domstolen. Riksadvokaten besluttet etter det å gjennomføre en evaluering på bakgrunn av sakens offentlige interesse, utfallet og betydningen for de involverte.

Selv om spørsmålet om hvem som drepte Birgitte, fortsatt står uløst, mener jeg det ikke er riktig å granske tidligere sakshåndtering på den måten som er foreslått her. Etter min vurdering er det lite sannsynlig at en gransking av Tengs-saken vil tilføre ny informasjon som kan gi grunnlag for ny lærdom med hensyn til det strafferettslige, utover det som vil kunne framkomme av

Baneheia-granskningen. I den saken er ikke politiets og påtalemyndighetens arbeid tidligere gjennomgått.

Presidenten [16:41:05]: Det vert replikkordskifte.

Terje Halleland (FrP) [16:41:21]: Flertallet i komiteen, inkludert regjeringspartiene, skriver i en merknad at de ønsker å avvente utvalgets rapport fra granskningen av Baneheia-saken. Betyr det at statsråden vil vurdere å gå videre med en gransking av Birgitte Tengs-saken dersom rapporten fra Baneheia-saken ikke inneholder de læringspunktene som statsråden holder på?

Statsråd Emilie Mehl [16:41:49]: I utgangspunktet mener jeg det ikke er riktig å legge opp til en ny gransking av Tengs-saken, men det er også vanskelig å forsकुttere hvordan utfallet av Baneheia-granskningen vil bli. Det vil jo alltid være spørsmål vi må vurdere, om det skulle bli aktuelt igjen på et senere tidspunkt.

Terje Halleland (FrP) [16:42:07]: Jeg forstår jo når jeg leser saken, at en avventer en rapport fra det utvalget. Flere av dem som ikke støtter en gransking, henviser til Baneheia-saken og til utfallet i den saken. Da må det jo kunne gå an å svare veldig klart på følgende: Hvis Baneheia-granskningen ikke inneholder de læringspunktene som statsråden ser for seg, vil hun da åpne for å kunne granske Birgitte Tengs-saken etter at Baneheia-granskningen er avsluttet?

Statsråd Emilie Mehl [16:42:49]: Baneheia-saken og granskningen som nå er i gang, er enorm. Da vi satte ned det granskingsutvalget, omtalte vi det som norges-historiens største gjennomgang av rettsvesenet, og det mener jeg fortsatt er riktig å si. De skal ta for seg politi, påtalemyndigheten, domstolene, forsvarere, bistandsadvokater, sakkyndige og Den rettsmedisinske kommisjon. Det å for meg forsकुttere utfallet av den granskningen, eller hva som eventuelt vil komme fram der, eller hvilken relevans det vil ha for andre saker eller problemstillinger som er oppe i Tengs-saken, er ikke mulig. Det må vi komme tilbake til når den kommer.

Terje Halleland (FrP) [16:43:32]: Ja, det er sikkert en stor og omfattende gransking, men den skal avsluttes nå i 2024, og da bør en kunne klare å falle ned på et standpunkt.

I statsrådens svar til Stortinget i denne saken viser statsråden til en intern evaluering. Jeg tror de fleste som har vært borte i denne saken, ikke har problemer med å se at det bør være både én og to interne evalueringer. I denne saken har det gått på tilliten løs også internt hos politi og påtalemyndighet, men har statsråden forståelse for at også offentligheten etter hvert har et behov for

å få svar på hva som har foregått i disse årene? Og kommer denne evalueringen til å bli offentlig?

Statsråd Emilie Mehl [16:44:22]: Det kan jeg ikke svare på på stående fot, men det er klart at det har vært gjort omfattende endringer siden Tengs-saken skjedde. Man har fått kritikk, og det har blitt gjort endringer i politiets arbeid. Akkurat der saken står nå, kan jeg ikke se at den granskningen som foreslås, nødvendigvis vil tilføre dette noe nytt. Jeg ser imidlertid fram til Baneheia-granskningen.

Presidenten [16:44:50]: Replikkordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Irene Ojala (PF) [16:45:13]: Pasientfokus sitter ikke i justiskomiteen, men jeg er en av flere som står bak forslaget som ber om gransking av Birgitte Tengs-saken, og jeg kommer selvfølgelig også til å stemme for det forslaget. Begrunnelsen som framgår av representantforslaget, gir en god og dekkende beskrivelse av sakens rettslige og ikke minst menneskelige side. Årene går, og foreldre og familie har faktisk krav på visshet om hva som har skjedd.

Det er langt fra mitt hjemfylke, Finnmark, til Koper-vik på Karmøy. Vi er egentlig ikke så mange i Norge, og vi må stå sammen med en familie på Karmøy som lever med sorg i hjertet, og med familiemedlemmer som har blitt påført justismord. Vi må ta vare på hverandre. Det som skjedde på Karmøy, kunne like godt skjedd med en familie hvor som helst ellers i Norge. Derfor er det av nasjonal interesse å få kunnskap om de ulike sider ved saken. Det er fordi vi som samfunn – jeg og du og alle andre – skal fortsette å ha tillit til politietterforskningen og rettssystemet i Norge.

Flertallet i komiteen viser til at en gransking av Tengs-saken vil være overlappende med den pågående granskningen av Baneheia-saken. Ja, slik overlapping kan vi få, men betyr det at de feil som ble gjort i Baneheia-saken, gir svarene på hva som gikk galt i Birgitte Tengs-saken? Nei, sakene er svært forskjellige. Som stortingsrepresentanter må vi her på huset bestrebe oss på å nå et mål om høyest mulig kvalitet og troverdighet til det resultatet vi til slutt sitter igjen med.

Innen samfunnsvitenskapen er det noe som kalles for triangulering. Det betyr at når man skal undersøke noe ordentlig, må man bruke ulike metoder, ulike teorier, ulike datasett og forskjellige forskere, slik at resultatet blir dobbelt og trippelt sjekket. På den måten kan vi få avdekket svakheter, og vi kan finne svar, slik at en familie kan få fred i hjertet. Dette handler om kunnskapsinnhenting, slik at vi som samfunn kan lære av hva som

gikk galt, og lære hva vi må gjøre for å unngå slike tragiske saker i framtiden. Det handler egentlig, som jeg har nevnt før, om min følelse av rettssikkerhet i det norske systemet, om vi blir ivaretatt i tilfeller som dette. Det kan jo være at også andre blir utsatt for feilaktige påstander om hva man har gjort i livet.

Jeg mener helt bestemt at det er rett og rimelig at Stortinget ber regjeringen nedsette et granskingsutvalg for gjennomgang av Birgitte Tengs-saken. Det er viktig at utvalget får et bredt mandat for å kunne gjennomgå alle sider ved saken som omfatter politiets, påtalemyndighetens og domstolens arbeid. Granskingsutvalget må også gis adgang til å se på andre saker som kan utfylle deres arbeid. Vi må faktisk ikke bruke mer tid på å bestemme oss. Det er mange i familien som ønsker et svar.

Presidenten [16:48:14]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 26.

Sak nr. 27 [16:48:19]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Tor André Johnsen og Hans Andreas Limi om endring av lov om foreldelse av fordringer (Innst. 418 S (2023–2024), jf. Dokument 8:75 S (2023–2024))

Presidenten [16:48:34]: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [16:48:56] (ordfører for saken): Jeg starter med å takke komiteen for godt samarbeid i behandlingen av representantforslaget fra Fremskrittspartiet, der regjeringen bes fremme de nødvendige lovendringer for å sikre at foreldelsesfristen for erstatningskrav som springer ut av uriktige forvaltningsvedtak, ikke begynner å løpe før saken er endelig avgjort i forvaltningen.

Utgangspunktet er at erstatningskrav må fremmes innen tre år etter den dag den skadelidte fikk eller burde ha skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige.

I sin begrunnelse viser forslagsstillerne til en dom fra Høyesterett som slår fast dette utgangspunktet, og at det ikke gjelder noen generell regel om at fristen løper fra det tidspunktet hvor en forvaltningssak er ferdigbe-

handlet i forvaltningen ved endelig vedtak i klageinstansen.

Forslagsstillerne mener at det for den private part vil være naturlig å oppfatte behandlingen av saken i forvaltningen som én sammenhengende saksbehandling, og videre at det er vanskelig å se hvilke behov det offentlige har for å påberope foreldelse før det foreligger en endelig administrativ avgjørelse. De trekker også fram at for den private part er det ikke avgjort hvilke realiteter partene faktisk og rettslig skal innrette seg etter før det foreligger et endelig forvaltningsvedtak.

Forslagsstillerne mener at dagens lovgivning innebærer en urimelig forskjellsbehandling i favør av den offentlige part, da den private part risikerer at krav går tapt som følge av foreldelse før saken er endelig avgjort i en eventuell klagesaksbehandling, og dermed at de ikke vet hvilke konsekvenser det endelige vedtaket medfører. Forslagsstillerne viser videre til at det primært er den offentlige part som styrer omfanget av og tidsforløpet i en forvaltningssak.

I statsrådets svarbrev av 15. februar 2024 konkluderes det med at de foreslåtte lovendringer ikke bør gjøres. Statsråden viser bl.a. til hensynene bak reglene om foreldelse.

I nytt svarbrev av 24. april 2024 skriver statsråden at hun ser at det kan være grunner til å vurdere en endring av foreldelsesreglene som ivaretar de hensynene som det er vist til i forslaget, men at det er behov for å vurdere en eventuell regelendring ut fra en bredere innfallsvinkel enn ordlyden i representantforslaget går ut på.

Komiteen tilrår Stortinget å be regjeringen utrede og foreslå lovendringer for å sikre at foreldelsesfristen ikke begynner å løpe så lenge kravet er gjenstand for klagebehandling i forvaltningen eller gjenstand for klagebehandling hos privat motpart.

Jeg vil knytte en kort bemerkning til Venstres syn på saken. Venstre støtter i det vesentlige begrunnelsen fra Fremskrittspartiet i representantforslaget, og vi vil stemme for.

Odd Harald Hovland (A) [16:51:45]: Eg vil takke forslagsstillerane, som reiser ei viktig sak. Det er liten tvil om at me er inne på eit område som kan få veldig urimelege utslag for enkelte.

Dersom ein skulle ende opp i ein situasjon der ein må ta ut søksmål for å unngå forelding, eksempelvis mot staten, mens ein held på med ei klagebehandling, inneber det kostnader, bruk av tid og energi og sjølvstapt masse usikkerheit og frustrasjon. I tillegg vil det innebære unødvendige belastningar på rettsapparatet. Det kan ikkje vere slik at seindretthet i klagebehandlinga skal kome det offentlege til gode ved at det går ut over ein privat part.

Når det er sagt, er det gode grunner til at me har omgrepet «forelding» i samfunnet vårt. Det er bra at ting kan verte forelda på eitt eller anna tidspunkt, men det må vere føreseieleg og forståeleg, og det er ikkje veldig forståeleg at eit krav kan verte forelda mens ei klagebehandling held på. Endå mindre forståeleg er det at ein skal måtte gå til domstolen med søksmål for å bryte foreldingsfristen. Difor er det veldig bra at komiteen har samla seg om eit vedtak der me ber regjeringa greie ut og føreslå lovendringar for å sikre at foreldingsfristen ikkje begynner å løpe så lenge eit krav er gjenstand for klagebehandling i forvaltninga eller gjenstand for klagebehandling hos privat motpart. Då får vi ei breidde i utgreiinga som sikrar at dette kan verte føreseieleg og forståeleg både i offentleg og i privat samanheng.

Ingunn Foss (H) [16:53:34]: Høyre vil berømme Fremskrittspartiet for å fokusere på en viktig problemstilling i denne saken.

Etter lov om foreldelse av fordringer § 9 må erstatningskrav i utgangspunktet fremmes innen tre år etter den dagen skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige.

Representantforslaget foreslår en endring av gjeldende lov som innebærer en særregulering av foreldelsesfrister i saker der et erstatningskrav springer ut av feil ved offentlig myndighetsutøvelse. Gjeldende regelverk for foreldelse av denne type erstatningskrav representerer en urimelig forskjellsbehandling i favør av det offentlige.

For den private part vil det være naturlig å oppfatte behandlingen av en sak i forvaltningen, inkludert klageadgangen og klagebehandlingen, som en sammenhengende saksbehandling. Slik loven fungerer i dag, kan den private part risikere at krav går tapt som følge av foreldelse før saken er endelig avgjort i en klagesaksbehandling.

I innspillene fra professorene Kjørven og Larsen heter det:

«Loven gir særlig urimelig utslag i saker som gjelder erstatningskrav mot det offentlige. Dommen fra Høyesterett som representantforslaget viser til, er et av mange eksempler på det. Rettstilstanden Høyesterett har slått fast, betyr at en privat part i verste fall må ta ut søksmål mot staten mens klagebehandlingen fortsatt pågår, med medfølgende kostnader og usikkerhet for den private, og ulemper for domstolene som blir belastet med unødvendig mange saksanlegg. Sommel med klagebehandlingen hos offentlig myndigheter bør ikke komme det offentlige til gode på bekostning av private parter som er utsatt for et uriktig forvaltningsvedtak. Det er ikke slike hensyn foreldelsesloven er ment å ivareta.»

Høyesterett har også slått fast at staten i praksis skal være forsiktig med å påberope foreldelse dersom skadelidte ville vunnet fram med kravet om det ikke var foreldet og det objektivt sett er gode grunner til at vedkommende ikke fremmet kravet tidligere. Men praksis viser at staten og kommunene i vid utstrekning påberoper seg foreldelse.

Høyre er glad for at en samlet komité ser behovet for endringer på dette området, og mener at det er et godt prinsipp at foreldelse ikke begynner å løpe før saken er endelig avgjort i forvaltningen.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [16:56:04]: Dette må være Stortinget på sitt beste: Når det er en urimelighet i systemet, ja, så fremmer partier forslag, Stortinget og komiteene diskuterer det, og man samler seg rundt en løsning for å tette et hull.

For det må være åpenbart for de fleste at det er urimelig dersom et erstatningskrav mot en offentlig myndighet kan foreldes før saken er endelig avklart. Det er den offentlige part som på sin side kan styre omfanget av og tidsforløpet i en forvaltningssak. Da må det framstå enda mer urimelig om man som enkeltmenneske taper sin mulighet for et erstatningskrav mot det offentlige fordi det offentlige har brukt lang tid på sin saksbehandling. At sommel eller sendrektighet i klagebehandlingen skal komme det offentlige til gode på bekostning av den private part, er ikke et hensyn foreldelsesloven er ment å ivareta.

Det har vært bred støtte til dette forslaget i høringsinnspillene. En samlet justiskomité sier seg nå enig i å rydde opp i dette hullet, tette det og sørge for at vi får mer logikk inn i systemet. Det er som sagt Stortinget på sitt beste, og viser at når det er vilje til å rydde opp, da klarer Stortinget å gjøre det, og det er svært positivt.

Statsråd Emilie Mehl [16:57:59]: Først vil jeg si at jeg har forståelse for at det kan oppleves som ugreit at et krav man har mot andre, foreldes. Det er naturlig å se det sånn at når noen skylder oss noe, så skal skyldneren gjøre opp for seg. Foreldelse kan komme som en ubehagelig overraskelse for dem som ikke kjenner til foreldelsesreglene, og særlig kan det nok oppleves som negativt å bli utsatt for at erstatningskrav blir foreldet. Mange vil sikkert spørre seg hvorfor lovverket skal gi den erstatningsansvarlige fordelene av å kunne påberope seg foreldelse.

Samtidig må vi ta med oss at det kan være flere perspektiver som bør tas med i en vurdering av foreldelsesreglene. I praksis vil det ofte være slik at det ikke er helt opplagt at et krav kan gjøres gjeldende mot en annen. Foreldelsesreglene skal også ivareta skyldnerens behov for å kunne legge påståtte krav og nye anførsler bak seg, og mange vil nok også kunne si seg enig i at det ikke er ri-

melig at en person eller et foretak skal måtte ha potensielle erstatningskrav hengende over seg i årevis. Det er behov for å sette strek over gamle krav som ikke er gjort gjeldende innen rimelig tid.

Denne saken gjelder erstatningskrav som springer ut av uriktige forvaltningsvedtak. Når det offentlige er den potensielt erstatningsansvarlige, er det nok flere som vil mene at de hensynene som begrunner de alminnelige reglene om foreldelse, i mindre grad gjør seg gjeldende.

Jeg er enig i at det er grunn til å se nærmere på rimeligheten i at foreldelsesfristen i dag kan begynne å løpe mens krav er gjenstand for klagebehandling. Samtidig er jeg opptatt av at reglene må vurderes i en bred sammenheng, sånn at sammenlignbare situasjoner reguleres mest mulig likt, og sånn at eventuelle regelendringer ikke får uforutsette konsekvenser.

Presidenten [16:59:38]: Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Helge André Njåstad (FrP) [16:59:55] (ordfører for saka): Det er ikkje ofte eg byrjar med å sitera SVs representant Unneland, men når han seier at dette er Stortinget på sitt beste, må eg seia meg einig i det. Det var faktisk så bra tone i Stortinget då denne saka starta, at representanten Tajik for bort med ein sjokolade til undertekna, som gjorde at eg var meir oppteken av å opna og eta den enn å teikna meg på talarlista. Difor kjem innlegget no, og ikkje i den rekkjefølgja det burde ha kome i.

Når eg høyrer på innlegga til både SV og Høgre, som applauderer Framstegspartiets forslag og seier seg einige i det, er det nesten ikkje nødvendig for meg å ta ordet, anna enn for å på vegner av dei representantane frå Framstegspartiet som har sett fram forslaget, Per-Willy Amundsen, Tor André Johnsen og Hans Andreas Limi, takka for at ein samla komité støttar intensjonen i forslaget deira. Det set sjølv sagt dei som har framsett dette, veldig stor pris på.

Eg vil òg takka komiteen for eit veldig godt samarbeid. Her har komiteen jobba godt og brukt ekstra god tid på å finna fram til ein konsensus som gjorde at alle kunne slutta seg til det. Regjeringspartia har teke initiativ til at ein har brukt meir tid, gått ein runde til med departementet, og at ein endar opp i ei einstemmig innstilling som gjer at dette kan løysast. Det handlar om å bringa litt sunn fornuft inn i forvaltninga og sørgja for at om det er eit omstridt krav, skal ikkje forelding byrja å gjel- da, noko eg trur er i samsvar med folks rettsoppfatning.

Framstegspartiet er veldig glad for all den rosen forslaget vårt har fått, og me er veldig glade for at ein samla komité støttar intensjonen i forslaget vårt i dag. Dette er ein gledeleg dag for oss på dette punktet.

Presidenten [17:01:34]: Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Michael Tetzschner (H) [17:01:55]: Jeg ventet til slutten av debatten, selvfølgelig av respekt for fagkomiteen, som jeg regnet med ville dekke de fleste argumentene.

Jeg synes allikevel det er én side ved statsrådets svar, både i de to brevene som har gått, og her i dag, som gir grunnlag for litt ettertanke. Det gjelder denne umiddelbare jevnføringen av staten som en hvilken som helst part i en rettskonflikt med en hvilken som helst annen – la meg legge til – privat part. Noen vil kanskje si den lille mann. Det argumentet jeg etterlyser her, er at staten selv burde være interessert i at man oppnår et materielt riktig myndighetsvedtak. For staten er ikke en likestilt part i møte med private parter. Den har overhånden når det gjelder inndrivning, den har overtaket når det gjelder uendelig tilgang på, for dem, gratis juridisk bistand, og den har et helt embetsverk og byråkrati som kanskje jobber med disse sakene daglig, i motsetning til den ekspertisen som en privat part må stille på bena for sin sak. Det er en asymmetri som bør interessere Stortinget langt utover denne saken.

Jeg er enig i at akkurat dette initiativet viser Stortinget på sitt beste. Men for meg er det også et symptom på en selvbevisst forvaltning som her viser noe av sitt verste. Jeg snakker også av erfaring, som praktiserende advokat. Jeg har hjulpet private parter, og det er ikke bare staten, vi møter også kommunen, hvor man altså vet at man kan trette ut den private motparten fordi man selv ikke behøver å ta en reell økonomisk prosessrisiko, fordi dette kan pulveriseres på skattebetalingene. Det er altså en asymmetri her.

Derfor er det helt urimelig at man nå bare skal overføre logikken fra fordringshaver, altså mellom debitor og kreditor, i et privat avtaleforhold, og si at staten nå kan gjemme seg bak foreldelsesreglene, som jeg for øvrig er veldig for når det gjelder likestilte parter. Jeg mener at det går ut over selve statens, eller det offentliges, legitimitet at en ikke er mer interessert i det som er et riktig myndighetsvedtak. For hvis man ikke er innstilt på det, og gjemmer seg bak foreldelsesreglene, undergraver man tilliten til systemet.

Takk for initiativet fra våre gode kolleger i Fremskrittspartiet.

Presidenten [17:04:54]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 27.

Sak nr. 28 [17:04:58]

Innstilling fra justiskomiteen om Oppfølging av Dokument 21 (2020–2021) – bevisførsel om opplysning

underlagt taushetsplikt hos Sivilombudet (Innst. 352 L (2023–2024))

Presidenten [17:05:08]: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Helge André Njåstad (FrP) [17:05:31] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Denne saka starta med at Sivilombudet, som er Stortingets eige organ, sendte eit skriv til Stortinget der ein ønskte å gjera merksam på at dette organet, som er valt av Stortinget og ikkje er underlagt regjeringa, ikkje har den same formuleringa i lovverket som underliggjande etatar har, og ein ønskte å bringa dette i samsvar med det som Sivilombudet i brevet ønskjer å ha òg for seg. Saka vart vurdert av Harberg-utvalet, og det har vore ei grundig behandling. Så kom brevet til Stortinget, og det vart sendt til komiteen vår, som igjen har lagt det fram for kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Den innstillinga som ligg føre her, omfattar først ein historikk om før ein la det fram for kontroll- og konstitusjonskomiteen, som kom med tilbakemeldingar som var samrøystes, og så har justiskomiteen følgd opp i etterkant med ei rekkje forslag. Eg som ordførar for saka må ta sjølvkritikk på at me frå Framstegspartiets side ikkje har gått inn i det som er innstillinga. Det står formulert «komiteen», men det står at det berre er nokre parti som står bak, og det er ein feil frå vår side at ikkje me står bak tilrådinga. Me støttar sjølvsagt at ein får eit lovforslag.

Det som er ueinigheitspunkta, er om Stortinget skal fremja lova direkte – nokon vil sikkert gjera greie for kvifor ein føreslår det – eller om ein skal be regjeringa om å fremja ho på ein vanleg måte, med høyring. Det er mogleg å kunna argumentera for begge delar, all den tid dette er eit organ som er underlagt Stortinget. Det er ikkje noko som er meir rett enn noko anna, men me landar på at me støttar regjeringspartia i å be regjeringa om å fremja lovforslaget og ha det på høyring, og å senda den lovendinga tilbake til Stortinget som lovgjevar – meir enn at me tek dette direkte, som eit mindretal sikkert vil gjera greie for at dei ønskjer å gjera.

Med det vil Framstegspartiet òg røysta for innstillinga.

Hadia Tajik (A) [17:08:06]: Dette er ei sak som har ei ganske grundig forhistorie. Eg opplever at det ikkje er

noko ueinigheit mellom partia i substansen, men at ueinigheita berre handlar om ein skal fatta lovendingar direkte i Stortinget. Det har sjølvsagt Stortinget anledning til å kunna gjera, og det har òg vore gjort i nokre samanhengar, men hovudregelen er at eit forslag til lovendingar vert utgreidd, det vert høyrte, og det vert lagt fram for Stortinget av regjeringa. Òg i denne saka vil det kunna vera ein nyttig sikkerheitsventil for å kunna unngå utilsikta konsekvensar.

I brevet frå statsråden til justiskomiteen er det f.eks. problematisert at lovutkastet i forslaget legg opp til at det vert gjeve ei føresegn i sivilombudslova, men at det å regulera bevilgangen for domstolane gjennom ein regel om rekkjevidda til teieplikta ikkje harmonerer godt med prosesslovenes system. I denne saka er dette eit eksempel på noko som det er verdt å sjå nærare på før ein tek ei endeleg avgjerd.

Eg vil understreka at Arbeidarpartiet ser gode grunnar til å følgje opp intensjonen i Sivilombudets anbefalingar, og me ser fram til eit forslag om dette frå regjeringa på eit seinare tidspunkt.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [17:09:35]: Tvisteloven og straffeprosessloven inneholder regler om bevisførsel og om forhold som er underlagt lovbestemt taushetsplikt for offentlige tjenestepersoner. Det er det temaet denne saken handler om. Det har vært en lengre prosess siden 2018, da Sivilombudet oversendte Stortinget en arbeidsgrupperapport med forslag om en revidering av den daværende sivilombudsmannsloven. I rapporten ble det bl.a. foreslått en bestemmelse som innebar en tilpasning til bestemmelsene i tvisteloven og straffeprosessloven.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen forela arbeidsgrupperapporten for Statsministerens kontor, som overlot oppfølgingen til Justis- og beredskapsdepartementet. I sitt svar av 17. desember 2018 opplyste departementet at de ikke hadde materielle innvendinger mot ovennevnte forslag. Departementet mente imidlertid at reglene om bevisforbud av pedagogiske grunner burde inntas i prosessloven.

Harberg-utvalget gikk i Dokument 21 for 2020–2021 inn for å gi tilpasningsregler som passer for Sivilombudet. Sivilombudets eget syn på forslaget som nå ligger klart, er at det er godt utredet, og at det ikke er grunnlag for en ny omstendelig prosess i departementet. Derfor har det vært viktig for SV i denne saken å vise til at når det gjelder organer underlagt Stortinget som regulerer Sivilombudet eller Stortingets andre eksterne organer, er det vanlig at de blir initiert og utredet av Stortinget selv eller av det aktuelle organet.

Når det gjelder forslaget til lovendinger som Sivilombudet har fremmet med spesialmerknader, har de –

som det framkommer av brevet til Sivilombudet – fått bistand fra professor emeritus Inge Lorange Backer. Forslagene har tatt utgangspunkt i Harberg-utvalgets konklusjon om at tilpasningsreglene bør vedtas gjennom endringer i tvisteloven og straffeprosessloven. For begge lovers vedkommende er det foreslått at tilpasningsreglene innarbeides gjennom egne paragrafer.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen har merket seg at statsråden ikke har noen bestemt formening om det er mest hensiktsmessig at lovendringene fremmes med grunnlag i forslag fra Stortingets medlemmer, eller om forslaget fremmes av regjeringen. Derfor har SV og Venstre vist til at justiskomiteen har forelagt brevet til Justis- og beredskapsdepartementet for vurdering av substans og lovteknisk utforming, og at Justis- og beredskapsdepartementet ikke har noen materielle innvendinger mot forslaget og mener det primært bør inntas i prosessloven.

Dette forslaget er nå fremmet. Det er mulig for Stortinget å vedta dette og dermed løse opp i et lovarbeid som har pågått siden 2018. Jeg ser at stortingsflertallet ønsker at det enda en gang skal innom departementet. Det mener SV ikke er nødvendig, men ser i hvert fall fram til at dette kommer på plass når stortingsflertallet er klar for det. Jeg tar med dette opp SVs forslag i saken.

Presidenten [17:12:39]: Representanten Andreas Sjalg Unneland har teke opp dei forslaga han refererte til.

Sveinung Stensland (H) [17:12:55]: Jeg skal ikke gå så mye inn i sakens faktum, det har vært godt redegjort for allerede.

I komitébehandlingen var det en del frem og tilbake om hva som var lurest å gjøre her. Vi var vel på det sporet flertallet er, det som står bak tilrådingen, nemlig at det er naturlig at et lovforslag blir fremmet av regjeringen og ikke direkte i Stortinget i en sånn type sak. Det er normalt den beste måten å lage en lov på.

Ved en inkurie – får vi si, når man har glemt noe – gikk vi ikke inn for tilrådingen i innstillingen, men jeg vil gjerne varsle at vi ønsker å stemme for innstillingen i denne saken når den kommer til votering, med samme begrunnelse som Fremskrittspartiet og de andre.

Ingvild Wetrhus Thorsvik (V) [17:13:52]: I mars 2023 sendte Sivilombudet et brev til presidentskapet med en oppfordring om å følge opp Harberg-utvalgets forslag om å gi tilpasningsregler som passer for Sivilombudet for bevisførsel om forhold som er underlagt lovbestemt taushetsplikt. Sivilombudet skriver i brevet:

«Hovedregelen om bevisforbud for opplysninger underlagt lovbestemt taushetsplikt må åpenbart også gjelde for sivilombudet og ombudets

ansatte. Det samme gjelder regelen om at retten – etter en avveining av hensynet til taushetsplikten og hensynet til sakens opplysning – kan bestemme at beviset likevel skal føres.»

Venstre deler dette synet.

Venstre deler også Sivilombudets syn på at Harberg-utvalgets forslag er godt utredet, og at det er ikke behov for en ny og omstendelig prosess i departementet. Det er vanlig at lovgivning som regulerer Sivilombudet og andre av Stortingets eksterne organer, blir initiert og utredet av Stortinget selv, eller av de aktuelle organene.

Forslaget til lovendringer som Sivilombudet har fremmet, med spesialmerknader, er lagd med bistand fra professor emeritus Inge Lorange Backer. Ved utarbeidningen av forslaget er det tatt utgangspunkt i Harberg-utvalgets konklusjon om at tilpasningsreglene bør vedtas gjennom endringer i tvisteloven og straffeprosessloven.

Som det er blitt nevnt, er forslaget forelagt Justisdepartementet for vurdering av substans og lovteknisk utforming, og departementet kommer ikke med noen materielle innvendinger mot forslaget.

Som Sivilombudet skriver i brevet til presidentskapet, har det snart gått fem år siden ombudet tok initiativ til de aktuelle tilpasningsreglene. Selv om bevisforbudet for taushetspliktige opplysninger sjelden blir satt spissen, er det ønskelig at det foreligger klare regler for dette hvis det først skjer.

Venstre deler Sivilombudets utålmodighet med å få på plass tilpasningsregler, og vi ser ikke behov for at allerede godt utredede lovforslag skal bli gjenstand for enda en høringsrunde.

Statsråd Emilie Mehl [17:16:26]: I tråd med det jeg tidligere har gitt uttrykk for i anledning denne saken, slutter jeg meg til både Sivilombudets og komiteens syn på behovet for en lovendring om et bevisforbud for opplysninger som er underlagt taushetsplikt hos Sivilombudet.

Jeg er enig i at loven bør ivareta at det er Sivilombudet som skal ha myndighet til å redegjøre for om et bevis med opplysninger underlagt taushetsplikt hos ombudet likevel kan føres. Dette vil være det riktige når Sivilombudet er et organ direkte under Stortinget, som fører kontroll med departementene og forvaltningen for øvrig.

Departementet vil utrede et lovforslag om et slikt bevisforbud. Til denne utredningen hører spørsmålet om hvordan et lovforslag best vil kunne innpasses ut fra utgangspunktet om at bestemmelsene om bevisforbud i saker for domstolene bør framgå av prosesslovene. Jeg er glad for at det konkrete lovforslaget etter en slik utred-

ning vil kunne bli gjenstand for en høring der alle relevante aktører er tilstrekkelig involvert.

Presidenten [17:17:29]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 28.

Sak nr. 29 [17:17:33]

Innstilling fra justiskomiteen om Årsrapport for 2023 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag (Innst. 411 S (2023–2024), jf. Dokument 14 (2023–2024))

Hadia Tajik (A) [17:17:57] (ordfører for saka): I denne saka står komiteen samla. Det er ein styrke, for saka handlar om dei mest uheldige i landet, dei som har kome verkeleg dårleg ut, og som me har eit felles ansvar for å stille opp for.

Rettferdsvederlagsordninga er ei ordning under Stortinget, og ho er laga nettopp for at enkeltpersonar skal kunna få ein skjønsmessig kompensasjon frå staten når dei er vortne påførte skade eller ulempe som ikkje har vorte dekt innanfor dei meir ordinære ordningane.

Me ser at antalet søknader til ordninga har auka. Det kan ha samband med at Statens sivilrettsforvaltning har jobba for å gjera ordninga meir kjend. I alle fall ser ein at det er ein merkbar auke frå grupper som Statens sivilrettsforvaltning har jobba særskilt med, bl.a. innsette i fengslar og til ein viss grad òg pasientar ved landets helseføretak.

Me merkar oss at behandlingstida går noko ned, samtidig som me ser at sakstilfanget har auka. Det er ei positiv utvikling, og me legg til grunn at det vert utvikla planar for at den utviklinga skal fortsetja. Utover det viser eg til årsrapporten og innstillinga, og eg takkar justiskomiteen for arbeidet.

Presidenten [17:19:14]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 29.

Sak nr. 30 [17:19:19]

Interpellasjon fra representanten Lan Marie Nguyen Berg til justis- og beredskapsministeren:

«I forbindelse med 25. juni-rapporten kom det fram at det er grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt skeive og andre utsatte grupper sin forsamlingsfrihet blir tilstrekkelig ivaretatt, når det ofte vil være disse gruppene som må vike for den menneskerettslige sikringsplikten.

Er statsråden enig i at myndighetene har ansvar for å stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak slik at utsatte grupper kan samles også når sikkerhetssituasjonen er uklår, og kan statsråden garantere at politiet tilrettelegger for skeive arrangementer?»

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [17:20:05]: I etterkant av terrorangrepet 25. juni 2022 har det vært flere tilfeller der arrangementer for skeive har blitt avlyst av sikkerhetsårsaker. Det er godt kjent at solidaritetsmarkeringen ble avlyst, men i 2022 ble også samtlige arrangementer på Oslo Pride-programmet avlyst, FRI Møre og Romsdals årsmøte måtte holdes digitalt etter råd fra politiet, og Skeiv Ungdoms sommerleir måtte avlyses. I mai 2023 måtte Redd Barnas pridefestival for barn i Bergen avlyses. Dette er bare noen eksempler. Sannsynligvis er det flere arrangementer som ikke har blitt arrangert, fordi man ikke har opplevd det som trygt.

Den skeive frivilligheten i Norge arrangerer sosiale, trygge møteplasser for skeive gjennom hele året, med høydepunkt nå i juni, som er selve pridemåned. På sitt beste er pridemåned en tid hvor vi feirer å kunne være oss selv, hvor vi feirer friheten, kjærligheten og mangfoldet i samfunnet vårt, men pridemåned er ikke bare feiring. Pridemåned er også en kampmåned, en kampmåned for rettighetskamper som fortsatt ikke er vunnet, og en kampmåned for kamper som er vunnet, men som fortsatt må opprettholdes.

Dessverre har juni måned også blitt en høytid for hatprat og transfobi. Det meldes over hele landet om økt hatkriminalitet, mer hatprat og mer transfobisk prat generelt og i juni måned spesielt. Det kan vi som samfunn rett og slett ikke slå oss til ro med.

I forbindelse med kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling av 25. juni-rapporten kom det fram at det er grunn til å stille spørsmål ved hvorvidt skeive og andre utsatte gruppers forsamlingsfrihet blir tilstrekkelig godt ivaretatt, når det ofte vil være disse gruppene som må vike for statens menneskerettslige sikringsplikt. 25. juni-rapporten viser til politidirektørens anbefaling om å avlyse solidaritetsmarkeringen den 27. juni 2022, basert på informasjon hun antok at Oslo politidistrikt ikke hadde. Det har blitt drøftet hvorvidt dette i realiteten var et brudd på forsamlingsfriheten. Som statsråden også er kjent med, pekte Norges institusjon for menneskerettigheter, NIM, bl.a. på at statens menneskerettslige sikringsplikt var tungtveiende for hvorfor akkurat avlysningen av solidaritetsmarkeringen den 27. juni kunne skje.

Likevel synes jeg ikke at vi kan slå oss til ro med det. Vi er nødt til å legge til grunn at terskelen for å avlyse forsamlinger må være svært høy. Dette er spesielt viktig når det gjelder forsamlinger for utsatte og diskriminerte grupper. Spørsmålet mange stiller seg, er om det er lave terskel for å avlyse skeive arrangementer, fordi myndighetene ikke klarer å stille opp og ivareta tryggheten for dem som deltar. Derfor mener jeg at det må være helt klinkende klart: Skeives rett til å møtes og ytre seg må beskyttes av norske myndigheter, overalt i hele landet

gjennom hele året, og det må justisministeren sikre. Det håper jeg at justisministeren i dag vil bekrefte at hun vil gjøre.

Myndighetene må ha et klart ansvar for å stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak, slik at utsatte grupper kan samles også når sikkerhetssituasjonen er uklar. Alternativet er at de som ønsker å true disse gruppene til taushet, vinner. Derfor spør jeg statsråden: Er justis- og beredskapsministeren enig i at myndighetene har et klart ansvar for å stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak, slik at utsatte grupper kan samles også når sikkerhetssituasjonen er uklar, og kan statsråden garantere at politiet beskytter og tilrettelegger for skeive arrangementer gjennom hele året?

Statsråd Emilie Mehl [17:24:51]: Jeg må starte med det aller siste. Jeg må si at det er svært viktig for meg at det ikke blir skapt uberettiget tvil om hvorvidt regjeringen, politiet og PST gjør alt vi kan for å trygge pride, skeive arrangementer og det skeive miljøet i Norge. Selvfølgelig kan vi garantere at vi gjør alt vi kan. Og så er vi et åpent samfunn hvor det alltid vil være en restrisiko og en trussel. Dette er vel kanskje en av de sakene jeg har jobbet aller mest med de siste to årene, og som politiet og PST også har iverksatt omfattende tiltak for å følge opp, særlig i lys av angrepet 25. juni.

Grunnen til at jeg begynner på den måten, er også at interpellasjonen pakkes inn i de dagene som fulgte etter 25. juni-angrepet, avlysningen av solidaritetsmarkeringen, og det spørres om man er enig i at myndighetene har ansvar for å stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak også når situasjonen er uklar. Selvfølgelig skal vi stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak, men det er ikke alltid det er mulig, og da blir det også en vurdering av om det tiltaket som innebærer å avlyse arrangementer, faktisk må brukes innimellom. Det handler også om å holde mennesker trygge.

Politiets samfunnsoppdrag er å verne demokratiet og ivareta borgernes sikkerhet. Det er politiet som gjør grundige vurderinger av beskyttelsestiltak knyttet til sikkerheten generelt i samfunnet. Det gjelder også pride-arrangementer. PST har lagd en ugradert trusselvurdering knyttet til pride- og LHBT+-relaterte arrangementer og samlinger for i år. Det er en viktig beslutningsstøtte for politiet når de skal vurdere sikkerhets- og beskyttelsestiltak.

Amnesty har uttalt at under pride-paraden i Oslo, som vi kan bruke som eksempel, viste politiet, bl.a. gjennom sin tydelige tilstedeværelse, at trusler mot de skeive blir tatt på alvor. Jeg vil også trekke fram at i år har politiet, PST og Oslo Pride arrangert en trygghetskonferanse sammen for pride-arrangører i hele landet. Jeg var selv til stede på den konferansen etter initiativ fra Oslo Pride,

og det var en veldig fin dag. Der deltok også representanter fra samtlige politidistrikt. Det var en viktig konferanse, og tilbakemeldingene jeg fikk etterpå, er at det har blitt og er en god gjensidig forståelse av arrangørers behov for sikkerhet, men også for PSTs vurderinger og politiets iverksettelse av tiltak. Den type dialog mellom politi og de skeive organisasjonene er veldig viktig. Jeg er glad for at vi lyktes med en sånn fin dag sammen, at også oppmerksomheten om dette i hele politiet og politidistriktene har blitt større, og at det gjøres tiltak. Det er viktig både for å kunne forklare bakgrunnen for trusselvurderinger og for å besvare forskjellige spørsmål de ulike organisasjonene har.

Angrepet som skjedde den 25. juni 2022, var brutalt. Jeg husker både den dagen og de påfølgende ukene veldig godt. Det var en spenning som lå over hele Oslo dagen etter. Det var viktig for regjeringen å stå opp for norske verdier og demokratiet vårt og slå ring om det skeive miljøet i kjølvannet av det. Det er mange i det skeive miljøet som berettiget har kjent på redsel, uro og frykt i etterkant av det grufulle angrepet. Sånn skal vi ikke ha det, og derfor har det også vært viktig for meg fra dag én å stille opp, være der og komme med tiltak. Norge kjennetegnes av mangfold, likestilling og ytringsfrihet, og det er også de skeives rettigheter en viktig del av.

Selvfølgelig er sikkerhet og trygghet under pride-arrangementer en prioritert oppgave for politiet og politidistriktene, som også vil ha dialog med lokale arrangører og fokusere på synlig tilstedeværelse. Politiet må foreta vurderinger av hvilke sikkerhetstiltak det eventuelt er aktuelt å iverksette, for det er en operativ vurdering. Jeg mener vi har fått forsterket og utviklet mange gode verktøy, og at denne problemstillingen har blitt løftet enda høyere på dagsordenen etter terrorangrepet 25. juni.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [17:29:58]: Jeg vil starte med å takke justisministeren for et godt svar og en betryggelse – håper jeg – om at alle pridearrangementer vil sikres så godt det lar seg gjøre av politidistriktene rundt om i landet.

Det er alvorlig når utsatte grupper føler at de ikke kan ha sine arrangementer på en trygg måte, og heller ikke føler seg trygge på at politiet vil kunne ha tilstrekkelig med ressurser. Jeg gjør meg disse tankene: Jeg mener at det er rett og rimelig at regjeringen må utstede en trygghetsgaranti for disse arrangementene. Myndighetene kan og bør stille opp med tilstrekkelige tiltak, slik at utsatte grupper kan samles og vite at sikkerheten deres blir ivaretatt.

Jeg vil også si at i den grad det skal handle om mangel på ressurser for at man kan stille opp med tilstrekkelige sikkerhetstiltak, mener jeg regjeringen må sørge for

at politidistriktene har det. Det er brukt mye penger på politidistrikt av denne regjeringen i denne regjeringsperioden, også på politikk som verken har vært anbefalt eller som vi har vært enig i. Det minste vi kan forvente av denne regjeringen, er at de sørger for at de ressursene man trenger for å sikre forsamlingsfriheten til utsatte grupper i Norge, finnes i de politidistriktene. Vi trenger en garanti om at politiet sikrer at folk får utøvd sine demokratiske rettigheter, og at sikkerhetsmyndighetene i Norge legger til rette for trygge skeive arrangementer.

I et likestilt samfunn skal hver enkelt ha mulighet til å leve et trygt, variert og meningsfullt liv. I et likestilt samfunn skal det være mulig at det kan romme oss alle, og det skal legges til rette for at flest mulig kan leve i tråd med seg selv. Et likestilt samfunn betyr også mulighet for deltakelse og frihet til å samles og samtidig føle seg trygge. For å få til det, må regjeringen sørge for at sikkerhetstiltakene er på plass, og det håper jeg vi ser i denne pridemåneden og i tiden framover.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Emilie Mehl [17:32:50]: Det er pridemåned igjen, og jeg er veldig glad for at vi går inn i denne pridemåneden med et annet utgangspunkt enn vi gjorde i fjor. I fjor var det ett år siden terrorangrepet, og det var mange som følte på en sterk frykt og uro. Det var mange svar man manglet, og det var behov for forsikringer om at ting var trygt.

Også i fjor gjorde politiet mange tiltak inn mot pride for å gjøre både måneden og de enkelte arrangementene så trygge som mulig, men vi var jo også i en prosess med å lære av terrorangrepet – håndteringen av og oppfølgingen av det. Nå har vi kommet ett år videre. Det er fortsatt en del uklare svar, bl.a. fordi det er flere deler av etterforskningen som ikke er avsluttet, og det er ikke alt vi vet om hva som skjedde den dagen. Men vi har i hvert fall kommet en god del lenger i oppfølgingen. Politiet har, som jeg var inne på i mitt åpningsinnlegg, gjort mange tiltak internt, så jeg er trygg på at vi går inn i pride med et politi, og også et PST, som er på jobb for å trygge det skeive miljøet og den feiringen de skal ha.

Så vil jeg bare kort berøre det som kom om ressursene. Jeg er helt enig i at politiet er nødt til å ha nok ressurser. Jeg vil også bemerke at den grunnberedskapen som politiet har i politidistriktene, det at de har folk i både byer og bygder, også er viktig for at de skal kunne ha personell til å stille opp med bl.a. sikringstiltak.

Hadia Tajik (A) [17:34:40]: Fyrst vil eg takka interpellanten for å ha teke opp ei viktig sak. Det er ikkje vanskeleg å forstå at mange framleis er bekymra for

skeive si moglegheit til å kunna leva frie liv og til å kunna markera pride på ein open og tydeleg måte.

Det at skeive sin forsamlingsfriheit er under press, er heva over ein kvar tvil. I går vart eit prideflagg funne tilgrisa på bakken ved ein skule i Ålesund. I tillegg er det ei dryg veke sidan eit prideflagg vart funne brent og tilgrisa utanfor ein barnehage i Trøndelag. På Romerike og i Oslo har ein dei siste vekene lese om tilsvarande episodar, og det er vanskeleg å tolka desse episodane som noko anna enn djupt fiendtlege mot homofile, lesbiske, bifile og transpersonar. Denne typen handlingar kan òg spreia frykt og uro i den skeive delen av befolkninga, og sett i samanheng med terrorangrepet 25. juni er det behov for særskilte tiltak for å tryggja forsamlingsfriheten til dei skeive.

Eg har merka meg den ugraderte trusselvurderinga som PST har laga knytt til pride- og LHBT+-arrangement i år. I tillegg har justisministeren nemnd tryggleikskonferansen, som politiet, PST og Oslo Pride har arrangert saman. Dette er viktige tiltak som viser at myndigheitene ser at særskilte tiltak er nødvendige.

Eg merkar meg at interpellanten kravde garantiar for at politiet legg til rette for skeive arrangement. Eg går ut frå at politiet sjølv sagt gjer alt dei kan i desse sakene. Samtidig er det ingen som kan gje heilt generelle garantiar for forhold som må vurderast heilt konkret. Basert på dei initiativa som regjeringa, politiet og PST har tatt i oppfølginga etter angrepet 25. juni, tek myndigheitene i alle fall viktige og nødvendige skritt for å sikra skeive sin rett til å samlast og å ha markeringar, og at den retten skal tryggjast på ein betre måte framover.

Så vil eg understreka at me i Noreg på ingen måte er immune mot den utviklinga som me ser i andre delar av verda, òg i våre nærområde i Europa. Me ser at autoritære leiarar set dei skeive sine rettar under press. Me har sett det i Georgia, i Russland og i Belarus, for å ta nokre eksempel. Den dreiinga kan bidra til å gje legitimitet til haldningar og bevegelsar i Noreg som kan ønskja seg tilsvarande innstrammingar her, eller som generelt ønskjer at skeive skal vera mindre synlege òg her heime. Det kan òg gje legitimitet til haldningar som dei fleste av oss vil meina er hatefulle, eller i det minste ekskluderande overfor skeive.

Eg vil òg understreka dei funna som EU sitt byrå for grunnleggjande rettar – det som vert kalla FRA – har gjort i ei undersøking om skeive sin situasjon i Europa. Det er ei undersøking som kom i april, og som viste at mens det på den eine sida er fleire skeive som no er opne om den seksuelle orienteringa eller kjønnsidentiteten sin enn før, er det òg ein høgare førekomst av rapporterte tilfelle av trakassering, mobbing og vald. I rapporten kan me òg lesa at meir enn ein av ti skeive har opplevd fysisk eller seksuell vald i løpet av dei siste fem åra, og at

interkjønn-personar var blant dei som var mest utsette. I rapporten er det òg dokumentert at mange framleis unngår å gje uttrykk for kjærleik offentleg, f.eks. ved å halda hender, fordi dei fryktar vald.

Så det er ganske grundig dokumentert at skeive er ein minoritet som er spesielt utsett, og at me lever i ei tid som set rettane til skeive endå meir under press. Då er det spesielt viktig at me som fellesskap, som storsamfunn og som myndigheter stiller opp med dei nødvendige sikkerheits- og tryggleiksskapande tiltaka, både i forbindelse med pridemånaden som me no er inne i, og elles gjennom året når skeive skal leva sine heilt vanleg levde liv.

Else Marie Rødby (Sp) [17:39:07]: Jeg vil også starte med å takke interpellanten for dette initiativet og for at hun bidrar til å målbære bekymringer som mange skeive sitter med. Omtrent akkurat for et år siden sto vi her i salen og debatterte det som da var justisministerens redegjørelse om oppfølgingen av 25. juni-rapporten. Debatten da bar preg av en bred anerkjennelse av at vi som samfunn ikke hadde greid å beskytte befolkningen vår under 25. juni-angrepet. Det var også bred enighet om at evalueringen av håndteringen av angrepet pekte på åpenbare læringspunkter som det var umulig å overse, og som måtte følges opp. Jeg opplevde da statsråden som tydelig på behovet for rask og grundig oppfølging av de manglene og systemsvakheter som ble påpekt i rapporten.

I etterkant har også kontroll- og konstitusjonskomiteen her på Stortinget behandlet regjeringens oppfølging av 25. juni, og der uttaler komiteen at det ikke er avdekket større feilvurderinger, kritikkverdige avgjørelser eller annen svak håndtering fra regjeringen. Det gir tillit til at arbeidet som også skal gjøres framover, og som statsråden har vært inne på allerede, blir godt. Samtidig er det helt klart at det er verdifull læring i det å gå gjennom de vurderingene som ble tatt, og nødvendig å etablere en forståelse for hvorfor man gjorde det man gjorde. Den vurderingen myndighetene måtte ta f.eks. når det gjaldt utsettelsen av støttemarkeringen i etterkant av angrepet, var krevende, det har flere vært inne på, og det har vært kritisert i ettertid. Men på det tidspunktet sto man i en veldig uoversiktlig situasjon, hvor vanskelige avveininger mellom hensynet til befolkningens trygghet og behovet for å samle seg på mange måter sto opp mot hverandre. Det er myndighetenes ansvar å balansere nettopp slike vanskelige hensyn og gjøre vurderinger som man i ettertid kanskje kan se kunne vært annerledes, men som der og da ble gjort på bakgrunn av den beste informasjonen tilgjengelig.

Jeg vil også i dag, nær to år etter angrepet den 25. juni, uttrykke medfølelse med dem som ble rammet,

og rette en stor takk til dem som var til stede og bidro til å avverge at flere ble skadd, og at flere liv gikk tapt.

Som flere har vært inne på, kan vi aldri beskytte oss mot alt, men jeg er betrygget av det justisministeren har svart interpellanten i dag. Det er gjennomført et betydelig arbeid forut for årets pride for å trygge markeringer over hele landet. Jeg hører også at statsråden gir uttrykk for at hun er opptatt av å følge opp de læringspunktene som kom fra 25. juni-utvalget, og også forsikringen om at årets arrangementer har høy prioritering hos politiet.

Angrepet 25. juni rammet oss alle, selv om det var rettet mot én gruppe blant oss. Fordi det var et angrep på grunnleggende verdier, var det også et angrep på fellesskapet. Det var brutalt og uforståelig, og det var forferdelig. Nå som vi igjen står her i pridemåneden, og vi har hatt hendelser, som bl.a. representanten Tajik var inne på, som ikke er greit i det hele tatt, for å si det på godt norsk, tror jeg det er grunn til å understreke fra Stortinget at pridefeiringen skal være en fest og en hyllest til livet og det samfunnet vi vil ha: et Norge hvor du skal få elske den du vil, og være den du er. Det skal også være trygt å samles, både i juni og hele året rundt, til arrangementer som feirer nettopp dette.

Som justisministeren har tatt opp i dag: Vi som storsamfunn skal gjøre det vi kan for at årets feiring skal være trygg og god. Jeg mener også at det er vår oppgave som folkevalgte å bidra litt til at folk føler seg trygge under pride, bl.a. ved å være krystallklare på at vi fordømmer det som kommer av hat, hets og trusler mot dem som feirer retten til å være den de er.

Grunde Almeland (V) [17:43:15]: Jeg vil også starte med å takke interpellanten for at hun tar opp et viktig spørsmål, og så vil jeg takke statsråden for gode svar i innledningen av debatten.

Det er ikke så altfor lenge siden vi sto her i denne sal og diskuterte nettopp rapporten fra utvalget som vurderte håndteringen av 25. juni. Det har vært en ganske omfattende diskusjon om de ganske mange lærepunktene fra den. Jeg er veldig positiv til at statsråden signaliserer såpass tydelig at hun tar dette på høyeste alvor også i det videre, og at det framover skal ha det fokuset det trenger for at politiet skal klare å håndtere rett og slett det å beskytte folk som ønsker å kjempe for sine helt grunnleggende rettigheter, på en best mulig måte.

Jeg er enig med statsråden i at utgangspunktet er betydelig annerledes i år. Selv om sårene til alle dem som var berørt av terroren 25. juni, fortsatt er åpne, og vi fortsatt har en rekke spørsmål som trenger avklaring, er utgangspunktet annerledes.

Jeg må også si her og til folk der ute at jeg selv merker at opplevelsen av å gå i prideparade nå føles langt tryggere enn den har gjort på en stund, nettopp fordi politiet

er så tydelige som de er. Jeg opplever at kommunikasjonen mellom politiet og de ulike prideparadene har vært bedre enn den har vært tidligere år. Dette er bra, men det betyr på ingen måte at vi er ferdige med det arbeidet som skal gjøres.

For noen dager siden var jeg i Bergen og gikk i prideparaden der under Regnbuedagene. Til tross for at det var en ganske regnfull affære, var det en veldig fin opplevelse. Det var godt å kunne gå igjen og godt å se at det var såpass mange som var til stede. Men kort tid etter paraden, da alle var samlet i Pride Park, måtte Pride Park evakueres på grunn av en trussel.

Det er igjen et bilde på den situasjonen vi står i, med en økning i tilfeller av helt konkrete trusler som kommer mot prideparadene. Man har frivillige som må håndtere den typen trusler på en helt annen måte enn man har sett tidligere. Der Oslo Pride har et sekretariat og en organisasjon som er langt mer profesjonell, opplever mange mindre pridearrangører rundt omkring at det å være frivillig og skulle arrangere en sånn demonstrasjon og et sånt tog som pride er, er veldig vanskelig når man ikke har erfaring med å håndtere den typen trusler. Derfor er det så utrolig viktig at politiet er tydelig til stede og samarbeider med disse prideparadene.

Min utfordring til statsråden, når hun skal til å holde sitt siste innlegg, er da om hun kan si noe mer – helt konkret – om hvordan politiet nå har arbeidet og vil arbeide med å øke kompetansen om skeive miljøer og med rett og slett å få bedre kjennskap til de ulike grupperingene som eksisterer. Én ting er å kjenne godt til f.eks. Oslo Pride som organisasjon, men noe av utfordringen vi så knyttet til 25. juni, var at det var veldig mange arrangementer tilknyttet pride – eller som ble arrangert på grunn av Oslo Pride, men som ikke nødvendigvis var tilknyttet organisasjonen Oslo Pride – som ikke fikk nødvendig informasjon, nettopp på grunn av at politiet ikke hadde kjennskap til eller oversikt over disse organisasjonene og gruppene.

Jeg vil si meg helt enig med representanten Tajik i det veldig gode poenget hun tok opp om den økte truselsituasjonen og det endrede bildet internasjonalt. Jeg vil legge til at ILGAs årlige gjennomgang også viser noe om hva som er politikernes rolle i veldig mange av landene der man ser en negativ utvikling når det gjelder hat mot skeive – nettopp at politikerne er med på å helle bensin på bålet fordi man skal mate andre hensyn.

Helt til slutt vil jeg bare påpeke noe i representanten Rødbys innlegg, og det er at det er helt riktig at kontrollkomiteen påpekte at regjeringen ikke gjorde noen direkte feil, men det er også viktig å si at kontrollkomiteen var ganske tydelig i sin kritikk av politiet og det ansvaret de hadde. Det perspektivet bør heller ikke glemmes når vi har denne debatten.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [17:48:37]: Jeg vil avslutte med å si takk til justisministeren og takk til alle representantene som har deltatt i denne runden. Jeg opplever at justisministeren tar dette på alvor, og jeg føler en trygghet rundt at vi står sammen her i Stortinget – i dag, men også da vi behandlet 25. juni-rapporten og ved flere andre anledninger – om å slå ring rundt skeive og deres rett til å samles, og at de skal føle seg trygge også etter det forferdelige terrorangrepet. De overlevende etter 25. juni, de etterlatte, skeive og minoriteter generelt skal ikke stå alene i sine kamper, og de skal ikke stå alene i kampen om å ikke glemme. Så jeg vil oppfordre oss alle til å fortsette å snakke om det som skjedde på London Pub og Per på Hjørnet den 25. juni 2022, og sammen sørge for at det aldri skjer igjen, og at flest mulig kan føle seg trygge, sånn at de kan samles og feire hvem de er.

Statsråd Emilie Mehl [17:50:10]: Jeg vil takke interpellanten og også de andre som har deltatt, for en fin debatt.

Når jeg sitter her på stolen og hører på debatten, er det en stor del av meg som setter pris på at vi bor i et land hvor det er så bred enighet i Stortinget om at de målene vi snakker om her, er noe av det viktigste vi gjør – det å slå ring om minoriteter og om det skeive miljøet og sørge for at det skal være trygt å feire kjærligheten i Norge. Det har også en verdi vi kan ta med oss, og som jeg synes kom veldig tydelig fram i denne debatten.

Det har vært veldig mange ulike måter terrorangrepet 25. juni har truffet samfunnet på. For oss har det vært viktig å sørge for evaluering og læring så fort som mulig, for det er også en viktig del av tryggheten for at man gjør det vi kan for å forhindre at det skal skje igjen. Det er mange tiltak vi har iverksatt, og flere som vi fortsatt jobber med, og det er et ansvar som jeg kjenner på og tar på aller største alvor.

Konkret når det gjelder hva man gjør for å øke kompetansen om det skeive miljøet, er det jo mange ulike ting som bidrar til det. Vi har f.eks. et nasjonalt kompetansesenter innen hatkriminalitet i politiet, som er etablert, og som jeg tror er en veldig viktig bidragsyter for å forstå hvordan denne trusselen har spilt seg ut, og hvordan det kan ramme spesielle miljøer. Vi har prosjekter for å øke kompetansen på spesielt det skeive miljøet i ulike politidistrikter. Det er viktig at man har det med seg, ikke bare fra sentralt hold. Det at vi hadde trygghetskonferansen, er et veldig konkret tiltak, som gjorde at forståelsen for det å gjennomføre pride, hva man kan føle på som arrangør, hva politiet og PST tenker, og det å forstå hverandre gjensidig, kanskje ble litt løftet den dagen. Så det er summen av store og små tiltak.

Det er politiet som gjør de konkrete vurderingene når det gjelder gjennomføring av markeringer og arrangementer. Det at PST f.eks. også utarbeider egne trusselvurderinger, vil jeg si er veldig viktig, at man ser på pride og det skeive miljøet spesielt. Det gjør også politiets jobb enklere når de skal gjøre vurderinger av hva som er nødvendig.

Jeg ønsker alle en god pridefeiring og ser fram til å få delta på den senere i juni.

Presidenten [17:52:42]: Med det er debatten i sak nr. 30 omme.

Sak nr. 31 [17:52:45]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i gjeldsordningsloven mv. (effektivisering og forenkling av gjeldsordningsprosessen) (Innst. 391 L (2023–2024), jf. Prop. 67 L (2023–2024))

Presidenten [17:53:03]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Kathy Lie (SV) [17:53:46] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for godt arbeid med saken. Jeg vil også takke regjeringen for at den legger fram forslag til effektivisering og forenkling av gjeldsordningsloven.

Gjeldsordningsloven ble sist revidert i 2014, og det er nå på tide å se på den på nytt. Den økonomiske og sosiale situasjonen hos skyldnerne har endret seg. Det er større sosiale utfordringer og en økende andel forbruksgjeld hos dem som søker gjeldsordning. Vi vet at å stå i dyp gjeldskrise over tid er en enorm belastning for den enkelte, men særlig for familier hvor også barn rammes av krisen.

Gjeldsordningsloven har fungert godt og har vært et viktig virkemiddel for å løse gjeldsutfordringer i husholdningene, men det er behov for å gjøre tiltak for at de som trenger det, skal komme raskere i gang med en gjeldsordning, og for at det skal bli enklere å gjennomføre den.

Gjeldsordningsloven har vært på bred høring og fikk mange innspill til endringer. Nå foreslås det fem sentrale endringer samt noen mindre materielle endringer i regelverket.

Det foreslås at kravet til egenforsøk bortfaller helt. Arbeidet med egenforsøk er ressurskrevende, og vente-

tiden på økonomisk rådgivning hos Nav er lang flere steder. Det foreslås lettelse i kravet om at gjeldsordning bare kan åpnes én gang, fordi praksisen viser seg å ha vært for streng. Det kan være gode grunner til at folk kommer i gjeldskrise mer enn én gang i løpet av livet.

Det foreslås en oppmykning i hovedregelen om gjeldsordningsperiodens lengde for sosialt utsatte skyldnere fordi man har sett at risikoen for mislighold og behov for endringer øker utover i gjeldsordningsperioden. En kortere ordning vil øke sannsynligheten for gjennomføring. I tillegg foreslås en preklusjonsordning for krav fra finansforetak og foretak som driver inkassovirksomhet, som vil bety at kravet bortfaller dersom det ikke er meldt inn innen den kunngjorte fristen.

Det fremmes også et forslag om bortfall av etterperioden på to år, noe som fastsetter et prinsipp om at en gjeldsordning skal være et endelig oppgjør. I tillegg foreslås noen mindre endringer i regelverket, bl.a. at søknader og annen dokumentasjon skal kunne leveres elektronisk, og at kunngjøring av åpning av gjeldsforhandlinger skal skje elektronisk i Brønnøysundregisteret, i stedet for i Norsk lysingsblad.

Flertallet i komiteen mener de foreslåtte endringene i loven er hensiktsmessige og vil støtte opp om forenkling og effektivisering som hjelper mennesker som sliter med uhåndterbar gjeld, til raskere å få hjelp. Det er viktig for den enkelte skyldner, men også spesielt viktig i familier med barn som påvirkes negativt av en ustabil økonomisk familiesituasjon.

Sosialistisk Venstreparti fremmer også tre egne forslag i denne saken, som jeg herved tar opp. Det første handler om å unnta barnetrygden fra inntektsberegning ved utmåling av livsoppholdssatsene. Det andre forslaget handler om å sikre en barns-beste-vurdering i formålsparagrafen til gjeldsordningsloven. Det siste forslaget handler om at vi ber regjeringen foreta en gjennomgang av i hvilke andre lover det er naturlig å legge inn barns-beste-vurdering i formålet, som f.eks. i sosialtjenesteloven.

Presidenten [17:56:48]: Representanten Kathy Lie har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Marte Eide Klovning (A) [17:57:01]: Norge er i verdenstoppen når det gjelder husholdningsskjuld. Den samlede gjelden i 2023 var på nesten 4 300 mrd. kr. Selv om vi nå ser en liten nedgang, er dette svimlende høyt. Dyr tid, høy rente og de utrygge økonomiske tidene påvirker oss alle. Likevel klarer heldigvis mange av oss fortsatt å betjene egen gjeld, men dette gjelder ikke alle. For noen er gjelden av forskjellige årsaker så stor at de ikke klarer å betjene den, og de ser kanskje heller ikke en løsning på situasjonen de står i. Det å leve med gjeldsproblemer og en voksende gjeld over mange år er

enormt belastende. En svensk studie fra 2023 viser faktisk at en av fem med gjeldsproblemer har forsøkt å ta sitt eget liv.

Da er det ekstra viktig at vi har ordninger som faktisk kan hjelpe. Med endringene som vi foreslår å vedta, bidrar vi til at ordningene blir enda bedre, og at folk får enda raskere hjelp. Gjeldsordningsloven hjelper folk som har alvorlige gjeldsproblemer, med å få kontroll på økonomien sin. Ordningen har hjulpet over 75 000 personer siden den ble etablert for 31 år siden. Hvert år får mellom 2 000 og 2 500 personer hjelp. Men selv for dem som har krav på en gjeldsordning, er det ofte en lang og omstendelig prosess å komme fram til dette. Vi mener at å leve i en sånn situasjon er krevende nok.

Derfor foreslår regjeringen grep for å lette på byrdene og få fortgang i prosessen. Nå skal en kunne gå rett til namsmannen. Det betyr at man ikke lenger trenger å vente i kø på det lokale Nav-kontoret for å få snakket med gjeldsrådgivere, noe som betyr at man kan komme raskere i gang. Det skal også bli lettere å få innvilget gjeldsordninger over kortere tid enn fem år, noe vi vet er særlig viktig for de eldre. For folk som sliter økonomisk, kan fem år virke uendelig lenge. Å korte ned tiden kan derfor være en stor hjelp for mange. I tillegg fjerner vi usikkerheten som har ligget i den muligheten kreditorene har hatt til å ta del i økt inntekt som man får kort tid etter at en gjeldsordning er ferdig. Dette får de ikke lenger, for vi vet at det har ført til stor usikkerhet for dem det gjelder, som kanskje har ventet på økt inntekt eller arv.

Med disse endringene forbedrer vi en ordning som er viktig for mange mennesker i en sårbar situasjon, der målet er at flere skal få den hjelpen de har krav på, raskere, og der vi i alle fall gir et lite bidrag til å lette på byrden ved å fjerne noe av usikkerheten.

Turid Kristensen (H) [17:59:57]: Dessverre ser vi at flere havner i et gjeldskaos som de blir sittende fast i, noe det kan være mange årsaker til. For dem dette gjelder, er det viktig at de får den hjelpen de trenger for å komme seg ut av uføret. Store økonomiske problemer rammer ikke bare den enkelte. Ofte rammer det hele familier, og aller verst går det ut over barna i disse familiene. (Noen i salen nyser.) Prosit. Gjeldsordningsloven blir sett på som et av de viktigste offentlige virkemidlene for å løse gjeldsproblemer i husholdninger. Jeg er derfor glad for at regjeringen har fortsatt arbeidet med å effektivisere gjeldsordningsprosessen og gjøre det lettere for dem som har pådratt seg gjeld de ikke klarer å håndtere, å komme i gang med en gjeldsordning og også klare å gjennomføre den. Høyre støtter derfor forslagene til endringer som vi behandler her i dag.

Som departementet peker på i proposisjonen, er det likevel viktig å opprettholde en forståelse av at en

gjeldsordning ikke skal være en lettvinnt løsning, og at dette skal være siste utvei når andre tiltak ikke har nytet. Det er derfor nødvendig at dette tillegges vekt i praktiseringen av regelverket, ikke minst når det gjelder lettelser i forbudet mot å åpne gjeldsordning mer enn en gang, og for oppmykningen av hovedregelen om gjeldsordningsperiodens lengde for sosialt utsatte skyldnere.

Det er viktig at allmennheten har tillit til at hovedregelen er og skal være at vi alle må gjøre opp for oss, samtidig som vi må ha forståelse for at problemene for noen har blitt så store at de trenger hjelp for å komme på rett spor igjen. Høyre har tillit til at det skal være mulig å balansere disse hensynene, men synes likevel det er riktig å påpeke at dette er noe de som skal praktisere regelverket, må være oppmerksomme på.

Å hjelpe folk som har blitt sittende fast i et økonomisk kaos, er viktig og nødvendig, men det er også viktig å gjøre alt vi kan for å bidra til at folk ikke havner der. Å sørge for gode kredittvurderinger, sånn at folk ikke tar opp større lån enn de kan håndtere, at långivere ikke innvilger lån de ikke burde innvilget, og å gi forbrukerne en langt bedre oversikt over egen økonomi er tiltak som vil bidra godt til dette. Det er derfor veldig synd og nesten uforståelig at regjeringen har brukt over to år på å vurdere en utvidelse av gjeldsregisteret, en utvidelse som et enstemmig storting vedtok. Vi må både hjelpe dem som har havnet i et uføre de ikke klarer å komme seg ut av på egen hånd, og gjøre det vi kan for å forhindre at flere havner i et sånt uføre.

Regjeringen leverer på det første her i dag. Nå er det også på tide å levere på det andre.

Og så beklager jeg det automatiske prositet, det kommer alltid når jeg hører noen nyse.

Ole Mathias Rønne (Sp) [18:03:00]: De aller fleste av oss er nødt til å ta opp noe gjeld i løpet av livet, og i Norge har vi gode systemer som skal hindre at en får tatt opp gjeld utover det en er i stand til å betjene. Det er dessverre likevel noen som kommer i situasjoner der man ikke lenger er i stand til å betjene den gjelden man har tatt opp. Da må vi ha ordninger som kan hjelpe dem som havner der. Jeg er derfor svært glad for at Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering legger fram en rekke forbedringer i gjeldsordningsloven, en lov som har fungert godt i mange år, og som vi nå forbedrer.

En viktig endring som jeg vil trekke fram, er at folk nå kan få mulighet til å få gjeldsordning flere ganger. Praksisen som har vært med bare ett forsøk, har vist seg å være for streng. Det skal fremdeles være en terskel for å få gjeldsordning flere ganger, men det bør være et skille mellom dem som har gjennomført gjeldsordning, men har fått gjeldsproblemer på nytt, og dem som har fått opphevet den forrige gjeldsordningen og søker på

nytt uten at tidligere gjeld er slettet. Dette er en viktig og god endring.

Norge skal være et land hvor vi hjelper hverandre når livet byr på utfordringer. Vi skal ikke reise altfor langt for å komme til land der folk som mister kontrollen over gjelden sin, ender på gaten. Dette skjer heldigvis svært sjelden i Norge, bl.a. på grunn av gjeldsordningsloven som vi nå forbedrer. I denne saken handler det om mennesker som av ulike grunner nå har kommet i en så presset og krevende gjeldssituasjon at de trenger hjelp fra storsamfunnet. Da må vi stille opp og hjelpe. La det samtidig ikke være noen tvil om at det skal være en viss terskel for å komme inn under gjeldsordning, for hovedregelen skal alltid være at man skal gjøre opp for seg.

Jeg vil også trekke fram det at barn blir rammet når foreldrene har økonomiske problemer. Det er derfor bra og viktig at komiteen understreker at kravet til å vurdere barnets beste gjelder uavhengig av om kravet er listet opp i særlovgivningen eller ikke. Det er derfor en forutsetning at vedtak om gjeldsordning også skal ta hensyn til barnets beste i de tilfeller hvor den som søker om gjeldsordning, har barn. Det skal ikke herske tvil om at namsmyndighetene i alle slike saker skal drøfte hvordan vedtakene slår ut for barn, og at barnets beste må vektlegges når vedtak fattes.

Silje Hjemdal (FrP) [18:05:25]: I disse pollentider tar jeg til meg den omtanken jeg kan få. Jeg takker min gode kollega, representanten Turid Kristensen, for det.

Fremskrittspartiet er i likhet med de andre partiene veldig bekymret for de gjeldsproblemene som er i samfunnet i dag. Vi vet at det er mange i Norge som sliter. Vi har også sett det på henvendelsene vi får om dagen, faktisk fra mennesker som aldri tidligere har henvendt seg til det offentlige for hjelp.

Vi mener i hvert fall at slike problemer er veldig krevende å forstå og svært sammensatt. En av våre løsninger for å unngå sånne problemer er å jobbe forebyggende, men vi mener også at skatter og avgifter skal senkes, nettopp for at folk skal ha mer igjen av egne penger til å betale de regningene som kommer. Det føler vi er lite grann problematisk med noen av de endringene som her foreslås, nettopp fordi vi er redd for at balansen i dagens ordning skal forrykkes. Ordningen må hjelpe dem som viser tilstrekkelig vilje og evne til å arbeide seg ut av gjeld, og samtidig skal ordningen selvfølgelig ta mange hensyn, men vi er lite grann redd for at regjeringen her går litt for langt.

Denne gjeldsordningen skal faktisk også ha legitimitet ute i befolkningen. Selvfølgelig kan det være krevende for mennesker som kommer i alvorlige gjeldsproblemer, men det skal heller ikke gjøres så mange oppmykninger at det blir for lett å dra seg unna det ansvaret

man har pådratt seg. Derfor kommer Fremskrittspartiet til å støtte noen av forenklingene, bl.a. det som går ut på digitalisering, men vi kommer til å stemme imot noen av de forslagene som vi mener at kan forrykke denne balansen og gjøre noe med den allmenne rettsoppfatningen der ute hva gjelder gjeldsordning.

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [18:08:04]: Da har representanten Silje Hjemdal tatt opp det forslaget hun refererte til.

Grunde Almeland (V) [18:08:18]: Jeg viser til at flere av mine kollegaer har holdt utmerkede innlegg, der de redegjør for store deler av innstillingen, og jeg ser ingen grunn til at Venstre trenger å tilføye noe til det.

Det jeg likevel tar ordet for å si noe om, er det som går ut på vurderinger knyttet til barn, som er det også SVs tre forslag i stor grad handler om. Der vil jeg også lede oppmerksomheten til det komiteen i fellesskap skriver i innstillingen, nettopp om den forpliktelsen man har til å vurdere barn og barns situasjon, også med hensyn til fastsettelse av gjeldsordning. Jeg håper at statsråden har merket seg det komiteen i fellesskap tydelig legger vekt på her, og jeg håper også namsmyndighetene gjør det.

Jeg vil også understreke at det kravet som ligger i både Grunnloven og barnekonvensjonen, og som er helt sentrale prinsipper i barneretten, nettopp om at barns beste skal vurderes, så absolutt også gjelder når gjeldsordninger fastsettes, nettopp fordi det er en ordning som i veldig stor grad kan treffe potensialet til barn – hvordan deres situasjon er og vil utvikle seg.

Det er grunnen til at jeg og Venstre ikke kommer til å stemme for forslag nr. 2, fra SV, for det er ikke nødvendigvis slik at barnetrygden er den eneste ordningen som kan påvirke barn. Det er riktig at barnetrygden eksplisitt har et formål knyttet til barn, og derfor skriver komiteen i fellesskap at den skal vektlegges særskilt når man gjør en barnerettsvurdering, men det gjelder også potensielt en rekke andre ordninger. Jeg tror nettopp barnerettsinstituttet, der man skal se ting i en sammenheng og helhetlig, gjør at det er viktig at man ikke signaliserer denne enkeltordningen, men at man sier at systemet skal legge opp til at man vurderer dette i bredden.

Tilsvarende kommer heller ikke Venstre til å stemme for forslagene nr. 3 og 4, fra SV, nettopp fordi den forpliktelsen som er i både Grunnloven og barnekonvensjonen, gjelder uavhengig av om dette er signalisert i særlovgivning eller ikke. Da mener jeg at hvis vi skal ha en utvikling der vi hver eneste gang skal påpeke det i særlovgivning, kan det fort bli en unnskyldning de gangene man glemmer det hvis det tilfeldigvis er en lov der det ikke er eksplisitt lagt vekt på.

Dette er rett og slett bare for å understreke at den vurderingen skal gjøres. Jeg er enig i intensjonen i alle forslagene til SV, men jeg mener at denne forpliktelsen er der allerede. Dette skal være ivarettatt.

Statsråd Kjersti Toppe [18:11:33]: Personar i Noreg som kjem i ein vanskeleg økonomisk situasjon, skal kunna få hjelp med ei avtale om gjeldsordning. Med regjeringa sitt forslag til endringar i noverande gjeldsordning, vil hjelpa til dei som har det vanskeleg økonomisk, verta betre. Det skal verta enklare og raskare å få ei avtale om gjeldsordning og hjelp til å koma seg ut av gjeldsgropa.

Lovforslaget inneheld fem sentrale endringar i lova. Forslaget skal forenkla prosessane ved å fjerna kravet om at ein før ein søker, må ha prøvd å løysa saka på eiga hand, t.d. via Nav. Slik kortar vi ned tida for å få på plass ei gjeldsordning. I dag tar dette for lang tid.

Regjeringa ønskjer òg å senka terskelen for å få gjeldsordning ved å mjuka opp hovudregelen om at skyldnaren berre får gjeldsordning ein gong. I tillegg vert det foreslått å oppheva regelen om ein etterperiode på to år. Forslaget i proposisjonen om at lengda på gjeldsordninga skal kunna vera kortare enn fem år ved vanskelege sosiale forhold, vil òg kunna bidra til at fleire vil greia å gjennomføra ordninga. For å effektivisera prosessen ytterlegare, vert det altså foreslått å innføra ein regel om preklusjon. Det vil seia bortfall av krav frå finansføretak og inkassoføretak som ikkje vert melde i tide. Eg er glad for at forslaga får støtte av fleirtalet i Stortinget.

Når det gjeld barns beste, vil eg òg understreka at barns beste er slått fast i både barnekonvensjonen artikkel 3 og Grunnlova § 104. Det gjeld alle saker der barn vert påverka, sjølv om det ikkje eksplisitt er nemnd i særlovene. Barns beste skal difor vurderast og takast omsyn til ved vedtak om gjeldsordning.

Når det gjeld forslaget om å utvida gjeldsordninga til å omfatta gjeld knytt til næringsverksemd, vil eg understreka at det finst andre ordningar her, som konkursslova. Gjeldsordningslova har i tillegg nokre unntak frå hovudregelen. Til dømes kan personar med ubetydeleg næringsgjeld likevel få gjeldsordning.

Når det gjeld forslaget om at barnetrygd skal haldast utanfor ordninga, meiner eg at vi må sjå på dette i ein heilskapleg gjennomgang eller på ein heilskapleg måte, for det kan òg vera andre ordningar som slår ut, og som kan gjera det vanskeleg for dei med barn. Dette kan gjerast på andre måtar enn med lov- og forskriftsendring. Vi kan òg sjå på det gjennom f.eks. retningslinjer. Eg vil varsla at dette er noko departementet vil sjå nærmare på i det vidare arbeidet.

Det er viktig for eit velferdssamfunn at det finst gode hjelpetiltak når dei økonomiske problema til innbyg-

gjarane vert for store, og ei tilgjengeleg og god gjeldsordning er eit slikt tiltak. Eg meiner at forslaga til forbetring av dagens gjeldsordning er bra og vil koma mange som treng det, til nytte.

Presidenten [18:14:34]: Det blir replikkordskifte.

Turid Kristensen (H) [18:14:45]: I proposisjonen peker regjeringa på at ventetiden for å komme til økonomisk rådgivning er lang flere steder, og jeg frykter at det kan bidra til at flere får større økonomiske problemer enn nødvendig. Det er bra at vi nå får på plass endringer som bidrar til noe mindre belastning på gjeldsrådgiverne, men det må gjøres mer. En utvidelse av gjeldsregisteret vil være et viktig bidrag til det. Mitt spørsmål til statsråden handler også om det.

Stortinget behandlet, som nevnt tidligere, for over to år siden et representantforslag fra Høyre og vedtok enstemmig å be regjeringen om å utvide gjeldsregisteret. Jeg har ved flere anledninger etterlyst framdrift i dette arbeidet. Statsråden har tidligere vist til at personvern vurderingene har tatt lengre tid enn forutsatt, noe også Stortinget ønsket at man skulle vurdere. Men har det virkelig vært nødvendig å bruke hele to år på dette? Og hvor står saken nå? Kan statsråden gi Stortinget noe mer konkret informasjon om når vi kan forvente at regjeringen leverer noe på dette?

Statsråd Kjersti Toppe [18:15:47]: Eg har ganske nyleg svart Stortinget på dette i skriftleg spørsmål, og som representanten seier, vil Stortinget ha ei utviding av gjeldsregisteret, men samtidig skal personvern vera varetatt. Det har vist seg i høyringa at det ikkje berre er vurderingane som er vanskelege, men faktisk vert òg personvernomsyn veldig sterkt problematisert. Det vi har kome fram til, er at for å innføra ei utviding av gjeldsregisteret til f.eks. å omfatta både bustadgjeld og bilgjeld, må vi endra føremåla i dagens lov – for ikkje eigentleg å bryta lova. Så vi arbeider no med å utvida og endra føremålet med den lova før vi kan utvida gjeldsregisteret.

Turid Kristensen (H) [18:16:50]: Jeg takker for svaret. Det er helt riktig som statsråden sier, at hun har påpekt noe av dette i et skriftlig svar, bl.a. til meg. Men jeg stusser over dette, for det er allerede i loven at den kan utvides gjennom forskrift til å omfatte dette. Jeg vil tro at dette var en del av vurderingene da loven ble vedtatt i sin tid. Dessuten er formålet både effektiv registrering og utlevering av gjeldsopplysninger og å forebygge gjeldsproblemer hos den enkelte. Jeg kunne ønske meg at statsråden kunne utdype litt mer – på tross av at dette ble lagt inn i loven i sin tid, og formålet kan synes bredere enn det statsråden har gjengitt i et svar til meg:

Hva er det som gjør at man nå må i gang med en hel lovprosess for noe som det var forutsatt at man skulle kunne endre gjennom en forskriftsendring?

Statsråd Kjersti Toppe [18:17:49]: Dette ligg offentleg ute frå høyringa vi hadde. Ein kan lesa svaret frå f.eks. Datatilsynet, der det er grundig gjort greie for kvifor, og det vert antyda at det kan vera lovstridig slik lova formelle er i dag. Eitt av poenga er at vi ikkje kan seia at ei utviding automatisk vil føra til at det vert mindre gjeld, for desse opplysningane om bustadgjeld og bilgjeld er alle-reie tilgjengelege. Men det er ein litt meir omfattande måte å få desse opplysningane fram på. I motsetnad til for ein del andre typar gjeld, er denne informasjon tilgjengeleg i dag. Det betyr ikkje at vi ikkje skal gjera dette, for det vil vera lettare å få tak informasjon, spesielt for dei som skal gi lån. Men det er viktig når vi innfører det, at det ikkje er i strid. Og føremålet i lova må endrast om vi skal gjera dette på ein ordentleg måte.

Turid Kristensen (H) [18:18:52]: Datatilsynet har påpekt det. Andre faginstanser har ment at dette lar seg gjøre. Da kommer det litt an på hvem man velger å tillegge vekt.

Statsråden peker på at det kanskje ikke er nødvendig for å forebygge gjeldsproblemer, men et av formålene er også å legge til rette for sikker, ordnet og effektiv registrering og utlevering av gjeldsopplysninger. Noe av det rettsrådgiverne har pekt på som en stor utfordring, er at denne informasjonen er tilgjengelig i dag, men at det tar fryktelig mye tid. Man må henvende seg flere ganger. Ved å utvide dette vil man enklere få tilgang til informasjonen. Det vil være informasjon i sanntid, ikke bare om hva som var opprinnelig gjeld. Det vil spare mye tid, noe som vil bidra til at det blir mer effektivt og enklere å levere ut opplysninger, og at flere kan få hjelp. Det vil også forebygge gjeldsproblemer at flere, som jeg var inne på innledningsvis, får hjelp før problemene blir så store. Synes ikke statsråden at dette også er viktig, og bør ikke det være nok?

Statsråd Kjersti Toppe [18:20:00]: Sjølv sagt er det viktig, og eg er einig i alt som vert tatt opp. Det er veldig mange gode argument for å innføre dette, men eg synes det er rart at ein seier at alt som har med personvern å gjera, dermed ikkje skal vektleggjast. Ein må jo anta at òg representanten frå Høgre meiner at dette må balanserast mot personvernet, og at når tunge høyringsinstansar seier at dette er problematisk, skal vi ikkje sjå vekk frå det fordi andre argument er viktigare.

Vi har mange eksempel på at det er ein trussel for personvernet i dag. Registeret vil bety at vi samlar store mengder personleg informasjon om kvar enkelt utan moglegheit til samtykke, og da må vi vera hundre pro-

sent sikre på at det vert gjort slik at personvernet òg vert varetatt. Difor tar vi den ekstra runden med ei lovendring som vert gjort på ein ordentleg måte.

Kathy Lie (SV) [18:21:15]: Vi har tidligere diskutert barns beste-vurderinger i lovverket. De som jobber med saksbehandling, har gitt oss tilbakemelding om at de stort sett forholder seg til de lovene som gjelder for sitt saksfelt. Vi har sett flere eksempler på at barns beste ikke blir tilstrekkelig vektlagt selv om det står i det sentrale lovverket.

Mitt spørsmål til statsråden blir: Hvis vi ikke skal ta barns beste inn i de enkelte, relevante lovene, har statsråden da andre virkemidler for å sørge for at barns beste faktisk blir vurdert tilstrekkelig?

Statsråd Kjersti Toppe [18:21:51]: Det er ein veldig prinsipiell debatt representanten tar opp, for det er alltid ein debatt om ein skal regulera barns beste i særlovene. Vi gjer det av og til, men det er ei haldning at vi ikkje må gjera det for ofte, at barns beste i barnekonvensjonen og Grunnlova skal trumfa, og at det ikkje treng å stå i alle særlover. I f.eks. barnevernslova og ein del andre lover er barns beste presisert.

Det er andre moglegheiter å sikra dette på. Vi kan gjera det gjennom retningslinjer for arbeidet og korleis ein skal arbeida i praksis for å følgja opp og nå føremålet med lova. Ein kan òg følgja med på korleis praksisen er frå departementa si side. Så det finst andre moglegheiter å gjera dette på. Eg er skeptisk til å ha det inn i kvar enkelt særlov. Samtidig er det ein kjempeviktig debatt, for vi ser ofte at det ikkje vert tatt omsyn til barns beste slik det skal etter Grunnlova.

Grunde Almeland (V) [18:23:08]: Som jeg var inne på i mitt innlegg, har det gjennom behandlingen av saken i Stortinget og bl.a. gjennom høringsinnspillene kommet fram en rekke bekymringer for hvordan praksis faktisk er i de ulike namsmyndighetene knyttet til nettopp det å gjøre de barnerettslige vurderingene, om barns beste faktisk blir konkret vurdert, og om det potensielt får utslag for avgjørelser, som varsel om gjeldsordning.

Derfor er det gledelig at komiteen har vært såpass tydelig på at dersom det eksisterer slik variasjon og praksis er uklar, har statsråden og regjeringen ansvar for nettopp å gi nødvendig veiledning og eventuelt utforme retningslinjer.

For å vite dette trenger vi kunnskap om hvordan praksis faktisk er. Mitt spørsmål er derfor om statsråden vil gjøre en gjennomgang av namsmyndighetenes praksis knyttet til nettopp dette.

Statsråd Kjersti Toppe [18:24:11]: Det er ikkje noko eg har tatt stilling til akkurat no, som eg kan vars-

la, men eg er òg veldig opptatt av at barns beste vert både vurdert og tatt omsyn til i denne gjeldsordningslova og arbeidet med ho. No har vi vore opptatt av å forbetra ordninga. Det vil òg kunna koma barn og barnefamiliar til gode at det går raskare å få betre hjelp og så vidare, og at det vert avslutta tidlegare.

Eg har no varsla frå Stortingets talarstol at når det gjeld barns beste og ting rundt barnefamiliar, vil vi sjå meir på det i det vidare arbeidet. Behovet for retningslinjer og det å få inn kunnskap om korleis praksisen er, tenkjer eg kan vera ein naturleg del av det.

Presidenten [18:25:08]: Replikordskiftet er omme, og flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 31.

Sak nr. 32 [18:25:17]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Lov om omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap (Innst. 359 L (2023–2024), jf. Prop. 82 L (2023–2024))

Presidenten [18:25:30]: Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [18:26:02] (ordfører for saken): I dag har Stortinget kommet enda et hakk lenger på den tverrpolitiske enigheten vi har hatt om å dele Opplysningsvesenets fond sine eiendeler mellom stat og kirke og sørge for at de gjenværende verdiene i OVF utelukkende går til kirkebevaring, via det nye, historiske Kirkebevaringsfondet. For i dag vedtar vi regjeringens lovforslag om å omdanne Opplysningsvesenets fond til et aksjeselskap, som også Stortinget i dag lander på vil være den beste måten å organisere de gjenværende verdiene i Opplysningsvesenets fond på, slik at det nevnte Kirkebevaringsfondet vårt blir nettopp det vi ønsker at det skal bli – et fond som vil bidra svært positivt framover med tanke på det enorme vedlikeholdsetterslepet på de vernede og listeførte kirkebyggene våre. Det er bygg som er svært betydningsfulle kulturminner og møteplasser, men som kommunene som kirkeiere har store utfordringer med å ivareta slik de bør. Med Kirkebevaringsfondet vil kirkeiere få god bistand til istandsetting av kulturhistorisk viktige kirkebygg i generasjoner, basert på utbytte fra det nye aksjeselskapet, anslått til å være verdt 10 mrd. kr.

I behandlingen av Meld. St. 29 for 2018–2019 i forrige periode ba Stortinget regjeringen om denne saken om den videre forvaltningen av «nye» OVF, og jeg vil takke komiteen for et framifrå samarbeid om den, noe som har resultert i at vi som komité har en rekke flertallsmerknader, ofte også helt og holdent i fellesskap, som vil bidra til at den videre forvaltningen av det nye aksjeselskapet blir godt og i tråd med det vi mener er å forvente når en skal forvalte eiendommer av høy viktighet for befolkningen, til fellesskapets beste.

En av merknadene som det har vært mye engasjement rundt i arbeidet med, er merknaden der en samlet komité understreker at det nye aksjeselskapet må sørge for allmennhetens tilgjengelighet i skog- og utmarksområder som er i selskapets portefølje – en portefølje som er stor, da OVF er en av landets aller største grunneiere – og at dette også inkluderer salg av jakt- og fiskekort, som sikrer allmennheten tilgang til slike aktiviteter.

I forlengelsen av den merknaden fremmer vi i Senterpartiet og Arbeiderpartiet et anmodningsforslag som vil bidra til at så skjer, som – med subsidiær støtte fra SV – vil bli vedtatt. Det er jeg og friluftslivet og alle som er opptatt av jakt og fiske, veldig glade for.

Jeg vil komme nærmere tilbake til dette og andre flertallsmerknader vi i Senterpartiet er med på, i et senere innlegg. Med det anbefaler jeg komiteens tilråding.

Mona Nilsen (A) [18:28:52]: Kirkebygg er viktige formidlere av vår historie og kulturarv, både lokalt og nasjonalt. Kirkebyggene er for mange et ankerfeste. Mange kommer til kirken på de store dagene i livet, og det skaper både identitet og tilhørighet. I glede og sorg, hverdag, fest og kriser er kirken et samlingssted for hele lokalsamfunnet. Kirkebyggene med sine håndverkstradisjoner og kunst- og kulturuttrykk er en viktig ramme for en levende kirke.

Allerede i 2024 sikrer regjeringen 100 mill. kr til kirkebevaring i 2024, og med det er vi i gang med den historiske satsingen som vil sikre at vi i perioden 2024–2054 skal bruke inntil 500 mill. kr årlig, og til sammen 10 mrd. kr, på kirkebevaring. Når den samlede rammen er brukt opp – statens del av verdiene i Opplysningsvesenets fond – skal utbyttet fra fondet fortsette å bli satt av til formålet. Det sikrer at kulturarven vår blir ivaretatt for framtidige generasjoner, samtidig som det vil gi forutsigbarhet for byggenæringen og bidra til å løfte tradisjonshåndverkets stilling.

Satsingen er en oppfølging av både anmodningsvedtak i Stortinget og Hurdalsplattformen. Allerede nå, i budsjettet for 2024, sikrer vi midler til administrasjonen for arbeidet, og i februar lanserte vi bevaringsstrategien som gir retning for dette arbeidet. Når vi i tillegg bevilger

penger, slik vi hele tiden har lovt, fra 2024, er arbeidet med det i gang.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Tage Pettersen (H) [18:31:10]: Dette er en sak med stor grad av enighet og med historiske røtter mange hundre år tilbake i tid.

I Meld. St. 29 for 2018–2019, som ble lagt fram av Solberg-regjeringen, besluttet Stortinget at verdiene i Opplysningsvesenets fond, OVF, skulle deles mellom staten og Den norske kirke. Stortinget ba i forlengelsen av dette regjeringen om å komme tilbake med en sak om forvaltningen av verdiene i OVF etter delingen med kirken.

Stortinget sluttet seg den gang til de positive signalene om en forsterket og forpliktende innsats for istandsetting og sikring av verneverdige kirkebygg. Vi er alle derfor svært glad for at man nå får på plass et fond som sørger for penger til det viktige arbeidet med kirkevedlikehold. Kirkene våre er viktige kulturminner vi må ta vare på. Istandsetting av de rundt tusen fredede og kulturhistorisk verdifulle kirkebyggene skal nå oppfylles, bl.a. gjennom eventuelle framtidige utbytter fra OVF til et kirkebevaringsfond, i tillegg til ordinær finansiering over statsbudsjettet.

Etter skillet mellom stat og kirke i 2017 skal ikke lenger OVF holde bolig for prester i Den norske kirke, og arbeidet med å overdra eiendommer til Kirken pågår nå. Tilbakemeldingene på dette arbeidet er at det stort sett er enighet om hvilke eiendommer som skal hvor, men det er også unntak. Eiendommen til Gjerpen prestegård er et eksempel på en prosess der det ikke er hundre prosent enighet. Begrunnelsen for at menigheten ikke vil skille presteboligen og eiendommen fra hverandre, er at man mister inntektsgrunnlaget for å drifte en krevende bygningsmasse fra 1750.

Det er viktig å presisere at det omdannede selskapet skal ta vare på og utvikle verdier i porteføljen med eiendommer og bygninger og fortsatt bidra til lokal utvikling med langsiktige og miljøriktige løsninger. Det er også viktig å si at de kulturhistoriske eiendommene skal forvaltes i samsvar med kulturminnelovgivningen. Samtidig skal det være statens mål med en høyest mulig avkastning over tid, innenfor bærekraftige rammer for den kommersielle og største delen av virksomheten.

Fra Høyres side er vi også tydelige på at OVF, som forvalter av store statlige utmarks-, jord- og skogområder på vegne av fellesskapet, er seg bevisst sitt ansvar som samfunnsaktør og forvalter disse eiendommene på en måte som sikrer allmennhetens tilgang til viktige områder over hele landet.

Fra Høyres side er det også helt naturlig at eierskapet – etter omdanningen til aksjeselskap og med OVFs samfunnsoppdrag – flyttes til Nærings- og fiskeridepartementet, som foreslått.

Kathy Lie (SV) [18:34:08]: Etter delingen av verdiene i Opplysningsvesenets fond mellom staten og Den norske kirke er det gledelig at man er samstemt om at fondets overskudd skal settes av i et kirkebevaringsfond og gå til vedlikehold og restaurering av kulturhistorisk viktige kirkebygg. Vedlikehold av kirkebygg har vært en stor bekymring og et hodebry for kommunene. Spesielt for små kommuner med svak økonomi har dette vært uoverkommelig.

Fondet har store verdier, store skog- og jordeiendommer, utmarksområder og innmarksområder. I SV har vi vært opptatt av at dyrket mark skal ivaretas og drives på best mulig måte. Landbrukseiendommer skal ikke selges til andre formål, og bare til eiere som oppfyller kravene i konsesjonslovgivningen. Utmarken skal være tilgjengelig for allmennheten, og det skal legges til rette for jakt og fiske. Fondet skal drive aktiv naturforvaltning med ivaretagelse av økosystemer og naturmangfold, og det skal tas hensyn til friluftsinnteresser.

Opplysningsvesenets fond eier også store arealer i byer og tettsteder og er en stor utleier og aktør i utvikling av mange tettsteder. Det har opp gjennom årene vært en rekke konflikter, og noen kommuner har opplevd at OVF er en krevende aktør å forholde seg til. I en slik situasjon mener vi i SV at det er uheldig å gjøre om OVF til et aksjeselskap der det primære målet er å tjene mest mulig penger. Vi vil derfor ikke støtte lovforslaget slik det er fremmet. Vi fremmer isteden et forslag der vi ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak om hvordan forvaltningen av Opplysningsvesenets fond kan videreutvikles, der det legges til grunn at tilgang til utmark, god forvaltning og samarbeid og dialog med kommuner og statlige organer som er store leietakere, sikres gode forhold, og der det stilles klare krav til natur- og miljøforvaltningen.

Vi vet at SV er alene i komiteen om å si nei til aksjeselskap. Omdanningen av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap kommer til å få flertall. Da mener vi det er viktig å støtte alle forslag som gir det nye selskapet føringer i tråd med de innspillene vi har fått om forvaltning og allmennhetens reelle tilgang til jakt og fiske på selskapets eiendom. Vi støtter derfor subsidiært forslaget om dette i tilrådingens forslag til vedtak B.

All den tid flertallet går inn for å omgjøre OVF til et aksjeselskap, har vi også valgt å være med på viktige merknader om å bevare de verdifulle jordressursene for matproduksjon, og at jord ikke skal bygges ned for å oppnå selskapets profittmål. Vi er også enig i at man må

kunne vurdere arronderingssalg av åkerteiger til lokale bønder for å sikre at matjorden holdes i hevd.

SV mener fortsatt at aksjeselskap er en dårlig idé, men vi er svært glade for at kommuner som har kulturhistorisk viktige kirkebygg og stort vedlikeholdsetterlep, skal kunne få tilskudd til å ivareta denne kulturarven, at overskuddet går til et kirkebevaringsfond, og at regjeringen signaliserer at de vil supplere dette med ytterligere bevilgninger.

Med det tar jeg opp SVs forslag.

Presidenten [18:37:05]: Då har representanten Kathy Lie teke opp det forslaget ho refererte til.

Statsråd Kjersti Toppe [18:37:17]: Opplysningsvesenets fond vart skipa ved lov i 1821, og eigedomane som høyrte til fondet, hadde sitt opphav langt tilbake i tid og vart i Grunnlova i 1814 omtalte som «det Geistligheden beneficerede gods». Etter at Den norske kyrkja og staten skilde lag i 2017, vart spørsmålet om eigarskapen og framtida til fondet reist. Stortinget vedtok at fondet skulle delast mellom Den norske kyrkja og staten, og at det skulle leggjast fram for Stortinget korleis staten sin del av fondet skulle forvaltast vidare. Det er det vi gjer no.

Framlegget om omdanning av fondet til eit aksjeselskap kan ved første augekast verka som ei stor endring, men det er viktig å hugsa på at god inntening og forvaltning av verdiane alltid har vore eit viktig mål for Opplysningsvesenets fond. Difor har vi også føreslått ei samla overføring av eigedelane i fondet til selskapet, og at rettar og plikter i sin heilskap vert overførte.

Eit viktig aspekt ved forslaget er koplinga vi gjer mellom det nye selskapet og istandsetjing av kulturhistorisk verdifulle kyrkjebygg. Eg er glad for at ein samla komité er samde med regjeringa i at utbyttet frå det nye selskapet skal øyremerkast til å setja kyrkjene våre i stand, ta vare på den viktige kulturarven og læra om historia vår. På denne måten vidarefører vi også på mange måtar intensjonen frå Grunnlova i 1814, der verdiane berre skulle nyttast til beste for dei geistlege og til fremjing av opplysning.

Det er grunn til å understreka at når OVF vert omdanna til eit heileigd statleg aksjeselskap, skal verdiar og prinsipp Stortinget drøfta i forbindelse med behandlinga av eigarskapsmeldinga i fjor, verta lagde til grunn for eigarskapen. Regjeringa har vore tydeleg på at jord- og skogeigedommar berre skal kunna seljast til aktørar som konsesjonslovgivinga tillèt sal til.

Eg les at komitéfleirtalet er tydelege på at verdifulle jordressursar som brukast til matproduksjon, ikkje vert bygde ned, og at det vert lagt til rette for arronderingssalg av åkerteigar til lokale bønder for å sikra at matjord vert halden i hevd. I innstillinga les ein òg om Stortingets for-

ventingar om at selskapet, som forvaltar store statlege utmarks-, jord- og skogområde på vegner av fellesskapen, er seg sitt samfunnsansvar bevisst, varetar tilgang for allmenta og har konstruktive interessedialogar med partar det vedkjem, slik som kommunar. Eg støttar stortingsfleirtalet i dette.

Eg er glad for at fleirtalet i komiteen i tilrådinga si støttar lovforslaget, og eg tillèt meg òg å gi honnør til fleirtalet som har utforma ei god og presis oppmoding i forslag til vedtak B i tilrådinga.

Presidenten [18:40:14]: Det vert replikkordskifte.

Tage Pettersen (H) [18:40:26]: Jeg var i mitt innlegg inne på delingen av eiendommene, hvilke som skulle tilfalle Kirken, og hvilke som skulle tilfalle OVF, og brukte Gjerpen prestegård som et eksempel. Flere av komiteens medlemmer har nok vært i dialog med dem, og eventuelt flere, den siste tiden. Utgangspunktet deres er at ved en deling mellom bygningsmasse og arealer får man et mindre grunnlag for å tjene penger for å holde bygningsmassen i hevd. Uten å gå inn på Gjerpen prestegård konkret – kan statsråden si lite grann om prosessen med delingen? Hva er framdriftsplanen i det arbeidet som gjøres i departementet, og når venter statsråden at man har kommet i mål?

Statsråd Kjersti Toppe [18:41:13]: Det har i lang tid vore gjort eit arbeid for å koma i mål med delinga av dei ulike prestegardane mellom staten og Den norske kyrkja. Det har vore ein god og lang prosess mellom Den norske kyrkja og Opplysningsvesenets fond, og ein har kome til einigheit om dei aller fleste prestegardane. Av dei ca. 150–160 prestegardane var det vel ueinigheit om ca. 15–20. Eg har hatt sakene der det har vore ueinigheit, på mitt bord, og tatt ei avgjerd om kven som skulle få desse prestegardane. Så har det i ettertid kome opp ein del litt krevjande forhold rundt ein del av desse prestegardane, som eg òg vil vera involvert i i tida framover, på ein måte uavhengig av det vedtaket ein gjer i dag.

Tage Pettersen (H) [18:42:15]: Takk for svaret.

Det som selvfølgelig gjør dette intrikat, er at her er det historie som går mange hundre år tilbake i tid, som jeg også var inne på, så det er sikkert både mye historie, følelser og lokalt engasjement.

Det er helt riktig at fondene skal ivareta kirkebygg, men det er klart at den store eiendomsmassen som Kirken også overtar i form av prestegårder rundt om, mange av dem også verneverdige og historisk viktige bygg, er krevende å vedlikeholde. Har statsråden noe sympati, eventuelt noen refleksjoner rundt hvordan det offentlige kan bidra til at også den bygningsmassen holdes i

stand dersom man f.eks. som for Gjerpen skiller prestegården, eller bygningsmassen, ut fra eiendomsmassen?

Statsråd Kjersti Toppe [18:43:06]: Akkurat tilfellet Gjerpen prestegård kan eg ikkje seia noko om akkurat her.

Når det gjeld prinsipielt, vil det òg krevja mykje midlar å halda prestegardane ved like, for det er gamle bygg og ofte veldig store bygg. Dei er ofte ikkje heilt godt vedlikehaldne i dag, så det vil krevja ein stor innsats. Det er òg gjort ei vurdering – og det står omtalt i revidert nasjonalbudsjett – av kva Den norske kyrkja skal få av midlar for å kunna ta vare på dei prestegardane som er komne til Den norske kyrkja, og dei vil da ta ansvar for det vidare arbeidet. Det kan diskutast om det likevel vil vera krevjande, men det er det kome ei avgjersle om, og så får Opplysningsvesenets fond eller det nye selskapet ansvar for dei prestegardane dei har. Sånn er iallfall tanken framover.

Presidenten [18:44:09]: Replikordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Rune Støstad (A) [18:44:30]: Våre felles naturressurser skal være tilgjengelig for alle. Det er et viktig prinsipp. Opplysningsvesenets fond – eller OVF – er i dag en av landets største grunneiere, som i over 200 år har forvaltet eiendommer over hele landet som historisk har vært knyttet til Kirken og prestegårdene våre. Nå blir disse eiendommene overført til staten, og da må vi sikre at områdene fortsatt blir reelt tilgjengelig for alle, og at alle har like muligheter til jakt, fiske og friluftsliv. Det sikrer vi når OVF nå blir et statlig eid selskap.

Det nye statlige selskapet får ansvaret for rundt 900 000 dekar utmark. Skog- og utmarkseiendommene er fordelt på over 300 kommuner i hele landet. Mye av dette er naturperler som ligger tett på områder der det bor mye folk. Da er det viktig at fellesskapet eier dette, og at vi legger til rette for at allmennheten får reell tilgang.

Det nye selskapet blir lagt under Nærings- og fiskeridepartementet. Da blir det opp til departementet å utforme videre strategi for selskapet i tråd med regjeringens eierskapspolitikk. Jeg har full tillit til at næringsministeren vil følge opp eierdialogen med det nye selskapet, slik at våre målsettinger blir ivaretatt, med klare føringer og forventninger som Stortinget gir. Selskapet skal skape overskudd til kirkebevaringsfondet, men også ta samfunnsansvar ved å sikre tilgang for allmennheten til jakt og fiske, samtidig som det ivaretar matjord og naturmangfold.

Denne saken har skapt stort engasjement, ikke minst blant mange natur- og friluftsansjoner. Det

er tydelige forventninger om at allmennheten skal sikres tilgang til disse unike områdene. Derfor er jeg glad for at organisasjoner som eksempelvis Norges Jeger- og Fiskerforbund har uttrykt at de er fornøyd med behandlingen som er skjedd i Stortinget.

Vår natur er noe av det flotteste Norge har å by på. Nå sørger vi for at 900 000 mål med unike naturområder blir tilgjengelig for alle, også inn i framtiden. Samtidig sikrer vi midler til vedlikehold av våre flotte kirkebygg i hele landet. Dette er en solid og viktig beslutning, og jeg vil takke familie- og kulturkomiteen for den gode jobben som er gjort i Stortinget.

Per Olav Tyldum (Sp) [18:47:25]: Jeg er glad for at denne saken støtter opp under statens bidrag til istandsetting av kulturhistorisk verdifulle kirkebygg. Som følge av Stortingets beslutning om deling skal utbyttet fra Opplysningsvesenets fond gå til kirkebevaring i tillegg til ordinær finansiering over statsbudsjettet. Samtidig er det viktig at OVF som forvalter av betydelige ressurser er seg sitt ansvar bevisst.

Selskapets portefølje er mangfoldig. Den spenner fra sentrumsnære eiendommer til utmarks-, jord- og skogeiendommer i mange kommuner i hele landet. Det er som nevnt snakk om 900 000 mål med skog og utmark, hvorav 400 000 eies sammen med andre grunneiere. Eiendommen består av 21 000 mål fulldyrket matjord og omkring 3 500 mål innmarksbeite. Med andre ord er OVF en stor næringsaktør og eier av betydelige naturressurser.

Det krever nær samhandling med samarbeidende grunneiere, med vertskommuner i hele landet og med forpaktere og drivere. Derfor er det viktig for meg å poengtere det ansvaret selskapet har for å forvalte verdien på vegne av fellesskapet, til beste for allmennhetens tilgang, forvaltning og bruk.

Det er viktig for meg å understreke at det gis klare forventninger om et trygt og godt eierskap, og at disse forventningene må sees i sammenheng med eierskapsmeldingen. Jeg er glad for at et flertall i komiteen fra Senterpartiet, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet ber regjeringen sørge for at aksjeselskapets mål, vedtekter og strategier bidrar til allmennhetens reelle tilgang til jakt, fiske og friluftsliv på selskapets eiendommer. Et annet flertall gir også klare føringer om at verdifulle jordressurser for matproduksjon ikke må bygges ned. Jeg mener at komiteens flertallsinnstilling ivaretar nasjonal kontroll over både eiendommene og ikke minst ressursene de utgjør.

Prestegårdseiendommer har ofte store og verdifulle jordressurser for matproduksjon. De arealene er viktige for vår selvforsyning, matsikkerhet og beredskap. Derfor er jeg glad for at det åpnes opp for å vurdere arronde-

ringssalg av åkerteiger til lokale bønder til riktig pris, der slikt er aktuelt. Jeg forventer at eierskapet, som har mål om maksimal profitt, ikke går på akkord med verdifulle naturressurser, men forvalter verdiene på best mulig måte på både kort og lang sikt.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [18:50:27]: Et enstemmig storting vedtok i forrige periode at man i arbeidet med forvaltningen av nye OVF måtte belyse samfunnsansvaret til det nye fondet, vilkår for salg av eiendommer samt sikkerhetsspørsmål ved eventuelle salg til utenlandske aktører. Den gangen var en samlet komité opptatt av at nye OVF skulle bidra mer positivt til fellesskapet, samt av de sikkerhetspolitiske utfordringene med at OVF er en av landets største grunneiere. Dette fokuset har regjeringen beholdt når de slår fast at jord- og skogeiendom bare skal selges til aktører som konsesjonslovgivningen tillater salg til. Et flertall, bortsett fra Høyre og Venstre, skriver i merknad at dette er veldig viktig. Det er synd at Høyre og Venstre tydeligvis ikke er like opptatt av sikkerhetspolitiske aspekter nå, som da vi i fellesskap gravde oss ned i den saken i forrige periode.

Dessverre støtter Høyre og Venstre heller ikke forslaget vårt om at det nye aksjeselskapet skal bidra til reell tilgang til jakt og fiske på deres eiendommer. Men som nevnt tidligere er det bra at forslaget får flertall, da dette har vært en viktig sak for Norges Jeger- og Fiskerforbund, Den Norske Turistforening og Norsk Friluftsliv, som alle har levert høringsinnspill om dette, samt om viktigheten av at allmennheten får tilgang til selskapets skog- og utmarksområder. Det siste stiller hele komiteen seg bak i merknad.

Opplysningsvesenets fond har opparbeidet seg stor kunnskap om og god erfaring med å forvalte alle de ulike eiendommene sine i godt samarbeid med ulike interesser. Men det har både nå og tidligere vært saker der OVF på ulikt vis har vært i konflikt med andre aktører om sine eiendommer, senest i saken der OVF ikke vil selge eiendommen som bygdetunet i Drangedal ligger på, til kommunen til en pris som gjør det mulig for Miljødirektoratet å bidra til å oppgradere friluftsområder, slik kommunen ønsker. OVF eier stort sett all grunn i Drangedal sentrum.

Slike saker mener jeg er uheldige. Selv om det nye aksjeselskapet skal sørge for størst mulig avkastning for å sikre midler til kirkebevaringsfondet, må det også være seg sitt samfunnsansvar bevisst og ha konstruktiv interessediialog med berørte parter, som særlig kommuner, bl.a. når det gjelder næringsutvikling og i møte med skog og jordbruk. I en flertallsmerknad fra alle partier bortsett fra Fremskrittspartiet har vi slått fast at dette skal ha betydning framover. Jeg ser fram til at dette kom-

mer godt til uttrykk i den kommende eierskapsstrategien til selskapet, i regi av Nærings- og fiskeridepartementet.

Flertallet i komiteen vil også understreke viktigheten av å følge opp jordvernet, målene om nasjonal matforsyning og hensynet til naturmangfold og klima, samt at man skal vurdere arronderingssalg av åkerteiger til lokale bønder.

Helt til slutt vil jeg nevne en sak som også har vært oppe i debatten, nemlig høringsinnspillet fra Gjerpen menighet, som har løftet fram problemstillingen om den videre forvaltningen av Gjerpen prestegård, hvor den ikke er enig med OVF. Jeg håper menigheten, OVF og Den norske kirke i fellesskap kan ha en god dialog framover, så de finner en god løsning til det beste for alle parter, også lokalsamfunnet. Jeg er glad for at ministeren slår fast at det fortsatt jobbes aktivt med den saken, uavhengig av den saken vi debatterer i dag.

Grunde Almeland (V) [18:53:40] (komiteens leder): Jeg hadde ikke tenkt å ta ordet fordi jeg i utgangspunktet synes saksordføreren redegjorde godt og bredt for saken, men da hun mot slutten av sitt siste innlegg valgte å liste opp det jeg vil kalle en ganske kunstig konflikt, tenkte jeg det var på sin plass faktisk å ta ordet.

Den enkle grunnen til at Venstre ikke støtter det forslaget representanten viste til, er at det er ganske dårlig utformet. Gjennomgående i hele innstillingen er komiteen stort sett i bredt enige om at bl.a. jakt og fiske er viktige formål som skal tas særlig hensyn til, så det er ingen uenighet om det. Det Venstre ikke er enig i, er at jakt og fiske er de eneste to formålene som skal stå i en sånn særstilling at Stortinget i et anmodningsvedtak skal vedta at det nettopp skal ha en sånn type særstilling. Hensynet til matjord og hensynet til naturverdier, bl.a., er også hensyn vi mener det er viktig at skal legges vekt på av OVF. Det er grunnen til at vi mener at det forslaget, sånn det er utformet, ikke er representativt for det komiteen ellers er enige om – i hvert fall flertallet, inkludert Venstre. Bare for å markere det lille skillet der på slutten, er vi altså i utgangspunktet enig, men vi mener at det er feil å vektlegge jakt og fiske alene i det vedtaket, slik flertallet ser ut til å ville lande på.

Presidenten [18:55:15]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 32.

Sak nr. 33 [18:55:20]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i ekteskapsloven (forbud mot ekteskap mellom nære slektninger) (Innst. 427 L (2023–2024), jf. Prop. 99 L (2023–2024))

Presidenten [18:55:27]: Etter ynske frå familie- og kulturkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [18:55:59] (ordførar for saka): Som ordførar har eg lyst til å starte med å nytte anledninga til å takke komiteen for samarbeidet og for ei brei tilslutning til forslaget frå regjeringa.

Eg vil òg nytte anledninga til å takke organisasjonen LIM for deira engasjement, og eg viser til betrakninga deira i høyringsfråsegna, der dei peikar på både kompleksiteten og den følsame balansen mellom å skulle respektere kulturelle tradisjonar og rettane til folk og samtidig vareta individet og helsa til det. Dei beskriv òg korleis dei som organisasjon har førstehands erfaring, og at dei bygger nettopp på det i fråsegna si, og at dei støttar forslaget.

I dag tek vi eit reelt og verknadsfullt steg for å sikre alle rett og fridom til sjølve å velje kven ein vil dele livet med, for no får vi tilslutning til forslaget frå regjeringa til å endre ekteskapslova slik at vi forbyr ekteskap mellom søskenbarn og andre nære slektningar. Kunnskapen om at nært slektskap mellom foreldre kan gje alvorlege helsekonsekvensar for barn, har vore og er ei viktig grunngeving for lovforslaget. Som det òg kjem fram i lovforslaget, vil dette òg verke mot tvangsekteskap og negativ sosial kontroll.

Arbeidarpartiet fremja i Representantforslag 118 S for 2017–2018 ei rekkje forslag mot sosial kontroll og æresvald, der eitt av tiltaka var:

«Stortinget ber regjeringa om å gjennomgå lovgivninga mot tvangsekteskap med sikte på å fremme forslag om å forbedre og utvide den slik at (...) det utarbeides forslag til forbud mot søskenbarnekteskap ut ifra at Folkehelseinstituttet har dokumentert helsemessige problemar med dette, og at det vil ha stor betydning for omfanget av tvangsekteskap og dermed arrangerte ekteskap med psykisk press.»

Den gongen fekk forslaget dessverre ikkje tilslutning i Stortinget, men i dag diskuterer vi endeleg eit forbod som vi òg skal få vedteke. Dette føyer seg inn i ei rekkje tiltak mot negativ sosial kontroll som regjeringa er i gang med.

Det blir sjeldan meir meningsfullt å skulle drive med politikk enn når ein veit at det ein vedtek, faktisk hjelper dei mest sårbare blant oss. I dag er ein slik politikkens sundag.

Heilt til slutt vil Arbeidarpartiet og Senterpartiet varsle at vi vil stemme for B i innstillinga, så er det teke opp.

Turid Kristensen (H) [18:59:03]: Ekteskapet og muligheten til å stifte familie har et særskilt sterkt menneskerettslig vern. Det bør det også ha. I Den europeiske menneskerettsdomstols rettspraksis har det likevel blitt gitt en mulighet for å begrense denne rettigheten i nære biologiske familierelasjoner. Høyre har lagt dette til grunn når vi har vurdert de menneskerettslige aspektene ved dette forslaget.

Regjeringen begrunner forslaget om å forby ekteskap i nære relasjoner med at det skal motvirke helse-skader hos barn. Det pekes også på at en konsekvens av et slikt forbud kan være at det kan bidra til å motvirke tvangsekteskap og negativ sosial kontroll, og dermed kunne bidra til å oppfylle det politiske målet om å bekjempe dette. Vi har merket oss at høringsinstansene er delt i sitt syn på forslaget.

Folkehelseinstituttet har uttalt at nært slektskap mellom foreldre kan gi alvorlige helsekonsekvenser hos barna, og at det er viktig ikke å bagatellisere de mulige helsekonsekvensene. Det påpekes at selv om den absolute risikoen vil være lav, og den samlede effekten for folkehelsen vil være liten, kan helserisikoen innen enkelte undergrupper være betydelig.

Vi har også merket oss at Kripos har uttalt at forbudet vil kunne være et sentralt virkemiddel for å forebygge og bekjempe kriminalitet knyttet til bl.a. negativ sosial kontroll og tvangsekteskap, og at UDI har uttalt støtte til at et forbud vil kunne ha en positiv effekt på å redusere risikoen for tvangsekteskap.

Andre høringsinstanser, som Advokatforeningen, Helsedirektoratet og MiRA-senteret, mener at forbudet ikke er egnet til å oppnå formålet. Dette begrunnes bl.a. med at parter med landbakgrunn hvor søskenbarnekteskap er mest utbredt, i tillegg til å registrere ekteskapet formelt også gjennomfører en religiøs vigsel, og at det er kulturelt akseptert at det er tilstrekkelig med religiøs vigsel for samliv og unnfangelse av barn. Departementet har imidlertid uttalt at det ikke er holdepunkter for at dette vil være en utbredt praksis, og at det er viktig å gi et signal om at søskenbarnekteskap, med den helserisiko dette utgjør for eventuelle barn, ikke er ønskelig. Høyre er enig i dette.

Enkelte høringsinstanser peker også på at målrettet informasjon som virkemiddel ikke er utprøvd i tilstrekkelig grad. Økt informasjonsvirksomhet vil uansett være et viktig tiltak for å motvirke at flere barn utsettes for risikoen for negative helsemessige konsekvenser. Høyre mener likevel at et forbud vil være et nødvendig tiltak for å unngå dette.

Et forbud mot å inngå ekteskap vil kunne slå urimelig ut i noen tilfeller. Vi er derfor fornøyd med at regjeringen foreslår en dispensasjonsadgang for å motvirke dette.

Høyre har programfestet at vi ønsker å forby søskenbarnektenskap, noe som også ble gjentatt da vi i fjor la fram vår plan God integrering gir muligheter for alle.

De helsemessige hensynene har veid tungt når vi har vurdert denne saken. At forbudet også vil kunne bidra til å forebygge og bekjempe negativ sosial kontroll og tvangsekteskap, er etter Høyres syn en positiv konsekvens av forbudet.

Ole Mathias Rønnaasen (Sp) [19:02:23]: Senterpartiet og Arbeiderpartiet følger med denne lovendringen opp anmodningsvedtak 48 fra stortingssesjonen 2020–2021. Her ba Stortinget regjeringen legge fram et forslag om å forby søskenbarnektenskap. Forbudet vil gjelde ekteskap mellom søskenbarn og mellom onkel eller tante og niese eller nevø. Senterpartiet er glad for at vi nå får innført et slikt forbud.

Hensynet til å motvirke helseskader hos barn har vært svært viktig også for oss i Senterpartiet. FHI påpeker at nært slektskap kan gi økt sykdomsbyrde hos barn, primært grunnet økt risiko for sjeldne genetiske sykdommer.

Med denne lovendringen gjør vi også viktige grep for å forhindre tvangsekteskap og negativ sosial kontroll. Kripos har uttalt at forbudet vil kunne være et sentralt virkemiddel for å forebygge og bekjempe kriminalitet knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og mishandling i nære relasjoner.

Jeg vil også trekke fram uttalelsen fra Oslo politikammer, som skriver at de møter mange som har fysiske og kognitive utfordringer, og der det viser seg at foreldrene er søskenbarn, og at problematikken knyttet til søskenbarnektenskap er sentral i mange straffesaker om mishandling i nære relasjoner og æresrelatert vold.

En viktig del av lovforslaget er at ekteskap inngått mellom søskenbarn etter utenlandsk rett ikke skal anerkjennes dersom minst én av partene var norsk statsborger eller fast bosatt her i riket på vigselstidspunktet. Dette innebærer at norske borgere og personer fra tredjeland som er bosatt i Norge, ikke kan omgå forbudet ved å gifte seg i utlandet.

Med dette lovforslaget har regjeringen gjort enda et viktig grep for å forhindre tvangsekteskap og negativ sosial kontroll. Det er både riktig og viktig og noe vi skal jobbe videre med.

Silje Hjemdal (FrP) [19:04:28]: Lite opprører meg og Fremskrittspartiet like mye som tvangsekteskap, negativ sosial kontroll og kanskje nettopp kombinasjo-

nen av de to – nemlig resultatet av mange ekteskap mellom nære slektninger.

Dette har det vært advart mot i en rekke sammenhenger og gjennom mange år. Jeg tror NRK-serien *Ære*, som gikk på begynnelsen av dette året, gjorde at veldig mange igjen fikk øynene opp for en æreskultur i Norge som det er vanskelig å få bukt med.

Slike giftermål er rett og slett en skadelig praksis både medisinsk og sosialt – og sosialt nevner jeg fordi noen mener det skal være gyldige unntak fra det forbudet vi alle er enige om å få på plass i dag, f.eks. hva gjelder likekjønnet ekteskap og at det ikke vil være et problem for barn. Det er faktisk like sterke grunner til å forby ekteskap mellom nære slektninger når de er likekjønnede, nettopp på grunn av de sosiale kontrollmekanismene som ofte ligger bak.

Ekteskap mellom nære slektninger har vært og er et problem i store deler av verden, og i mange samfunn er det ikke bare akseptert, men det er faktisk også bevisst dyrket i en rekke klaner, familier og sosiale lag. Det er helt klart at de fleste slike ekteskap er et resultat av negativt sosialt press og kontroll, selv om det kanskje finnes unntak.

Allerede i 2005 foreslo Fremskrittspartiet et forbud mot ekteskap mellom fetter og kusine og en heving av aldersgrensen for familiegjening med ektefelle – begge deler for å styrke nettopp enkeltmenneskenes rettsvern. Det har tatt veldig lang tid, nærmere 20 år, men nå er vi i hvert fall samlet om noen endringer. Det er riktignok slik at Fremskrittspartiet likevel ønsker å stemme imot noen av unntaksbestemmelsene, dette også på bakgrunn av at vi sto ganske hardt på den saken som gjaldt at vi ikke skulle akseptere ekteskap inngått med mindreårige, barneekteskap. Vi ville heller ikke ha noen unntak der, og derfor er det viktig for oss også å være konsekvente i denne saken.

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [19:07:14]: Representanten Silje Hjemdal har teke opp det forslaget ho refererte til.

Kathy Lie (SV) [19:07:36]: Det er ingen tvil om at ekteskap i nære relasjoner er svært problematisk, både med hensyn til potensiell helseskade hos felles barn og i den grad det kan knyttes til tvangsekteskap. De uheldige konsekvensene av slike ekteskap rammer både barna og deres foreldre. I SV er vi derfor opptatt av å sikre målrettede og effektive tiltak som fører til endring i praksis.

Det er likevel mange innvendinger mot et forbud mot søskenbarnektenskap. Folkehelseinstituttet peker på at det ikke er gitt at et forbud er det rette tiltaket for å forebygge sykdom. MiRA-senteret og Advokatforeningen uttaler at det ikke nødvendigvis er en sammenheng

mellom å være gift etter norsk lov og muligheten til å få barn. I en rekke religiøse sammenhenger er det også fullt mulig å være religiøst gift uten å være det i juridisk forstand. Likestillings- og diskrimineringsombudet etterlyser utprøving av mindre inngripende tiltak og mener et forbud kan virke stigmatiserende.

Vi har også sett at antallet søskenbarnekteskap i Norge har gått drastisk ned, og at det særlig de siste 15 årene har vært en svært positiv utvikling, til tross for at det ikke har eksistert et forbud. Vi mener tallet fortsatt er for høyt, men har tro på at bedre oppfølging og informasjon om helserisiko for eventuelle barn til grupper hvor søskenbarnekteskap fortsatt forekommer, samt en bedre etterlevelse av handlingsplanen mot tvangsekteskap, fortsatt vil gi resultater i form av ytterligere reduksjon i antallet søskenbarnekteskap og andre ekteskap mellom nære slektninger.

Vi har tvilt oss fram til at vi likevel støtter et forbud ut fra begrunnelsen om økt risiko for helserelaterte utfordringer for barna, men vi er også enig med Norges institutt for menneskerettigheter om at det må finnes en dispensasjonsadgang som ikke er for snever.

Dette forbudet vil jo også ramme ekteskap hvor helserisiko ikke er et gyldig argument, f.eks. likekjønnede ekteskap eller ekteskap hvor den ene parten er steril eller over fruktbar alder.

Siden dette lovforslaget også argumenterer for å hindre tvangsekteskap, vil vi peke på at vi allerede har en handlingsplan med flere gode tiltak mot tvangsekteskap, men for at de skal virke, må de ha tilstrekkelig finansiering.

Vi fremmer derfor forslag om at regjeringen skal legge fram en styrket handlingsplan mot tvangsekteskap. Vi fremmer også forslag om at regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med nødvendige endringsforslag i oppfølgingen av kvinner som har kommet til Norge på familiegjennforening og utsettes for partnervold, men som ikke tør å forlate det voldelige forholdet av frykt for å bli sendt tilbake til hjemlandet.

Vi er veldig glad for at disse forslagene støttes av et flertall i komiteen, og at det nå faktisk ser ut til å bli en samlet komité som står bak forslagene. Dermed tar jeg opp det forslaget SV er med på.

Presidenten [19:10:19]: Representanten Kathy Lie har teke opp det forslaget ho refererte til.

Hege Bae Nyholt (R) [19:10:33]: Rødt støtter også den foreslåtte endringen i ekteskapsloven. Det er fordi vi mener det er viktig å sette hensynet til barnets beste først. Vi vet at risikoen for dødfødsel, spedbarnsdød, medfødte misdannelser og sykdom er større når slektskapet mellom foreldrene er tett. Selv om antallet dette gjelder, er lavt, mener vi at hensynet til barnet må veie

tungt. Vi merker oss også at bl.a. Kripos mener at dette vil være et sentralt virkemiddel for å forebygge og nedkjempe kriminalitet som dreier seg om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og liknende.

Likevel er det viktig for Rødt å understreke at denne endringen ikke må bli en hvilepute eller bidra til diskriminering. I dag finnes det både etnisk norske og nordmenn med annen etnisk bakgrunn som har giftet seg med søskenbarnet sitt. Disse skal selvsagt få fortsette å leve sitt liv. De skal ikke oppleve at deres ekteskap skal ses på som noe mindre verdt eller annenrangs, og det er viktig å understreke.

Lovendringen vil også ramme ekteskap der formålet om å redusere helserisiko hos barn ikke vil slå inn. Det kan gjelde skeive, sterile, frivillig barnløse og andre. Derfor støtter Rødt også forslaget fra SV og Venstre om at dispensasjonsadgangen må være romsligere.

Den sekundære begrunnelsen for denne lovendringen er at den skal motvirke tvangsekteskap og negativ sosial kontroll. Rødt, i likhet med de fleste andre partiene, støtter selvsagt dette formålet. Likevel er det viktig å understreke at en ikke må la denne endringen bli en hvilepute. Tvangsekteskap foregår ofte mellom slektninger med fjernere tilknytning enn søskenbarn, og negativ sosial kontroll skjer også utenfor ekteskapet, f.eks. i familier som ikke vil bli rammet av denne lovendringen. Derfor vil også Rødt gi sin støtte til komiteens tilråding B, for både å styrke kampen mot tvangsekteskap og å sikre bedre oppfølging av kvinner som er utsatt for vold, men som ikke tør å be om hjelp grunnet frykt for å bli sendt til sitt hjemland.

Grunde Almeland (V) [19:12:48] (komiteens leder): Venstre har også landet på at vi kommer til å støtte forslaget fra regjeringen i dag. Venstre har tidligere ikke stemt for dette, med henvisning til at vi hovedsakelig ønsket mer kunnskap om de helsemessige konsekvensene. Jeg opplever at vi i forbindelse med denne saken har fått en del mer informasjon om det. Vi har fått sett mer på de ulike konsekvensene og hatt en veldig god høringsrunde. Jeg vil påpeke at det til departementet har vært omfattende høringsinnspill både i antall og i innhold.

Det er verdt å merke seg at til tross for at også Venstre nå lander på å stemme for dette, er det overveldende mange høringsinstanser som er kritiske, spesielt til effekten av dette forbudet. Det mener jeg er verdt å merke seg, hovedsakelig fordi vi ikke skal være så naive at vi tror at dette er det virkemiddelet som får bukt med den uønskede negative sosiale kontrollen som vi har mange vonde eksempler på. Det er langt viktigere tiltak enn dette som trengs å gjøres, bl.a. det vi allerede har gjort med tvangsekteskap, og det er absolutt mye mer som

trengs å gjøres også i det som blir en styrket handlingsplan, som jeg ser fram til at regjeringen skal legge fram.

Det er også viktig å si at vi må regulere ting på riktig sted. Her er hovedformålet og det legitime formålet med inngrep i ekteskapet etter menneskerettighetene de helsemessige konsekvensene. Når flere representanter bruker veldig mye tid på å snakke om tvangsekteskap og negativ sosial kontroll, og ikke det som er et legitimt formål, er jeg redd for hvordan dette vil slå ut hvis det blir prøvd f.eks. i Den europeiske menneskerettsdomstol. Det er viktig at vi i fellesskap er tydelige på hva som er grunnen til at vi innfører et regelverk, og at vi regulerer ting på riktig sted. Er man opptatt av å unngå tvangsekteskap, er det tvangsekteskap man skal regulere. Det har vi gjort, og da må man ikke bruke vikarierende argumenter i en sak som denne. Det er rett og slett viktig fordi lovgivningen også skal stå seg over tid. Det mener jeg er viktig å påpeke.

Vi har fremmet en annen ordlyd, «særlige grunner», som et alternativ til «sterke grunner». Dette ser ut til å ikke gå gjennom. Jeg vil gjerne at statsråden likevel sier noe om vurderingene knyttet til den ordlyden og skillet mellom det som nå blir en egen terskel, og det som angår bigamieekteskap ellers i lovgivningen, for det er viktig at det ikke er en tilsvarende terskel for de to vurderingene.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Kjersti Toppe [19:16:05]: Regjeringa foreslår å innføre eit forbod mot ekteskap mellom nære slektningar. Forbodet vil gjelda ekteskap mellom søskenbarn og mellom onkel eller tante og niese eller nevø. Endringane følgjer opp oppmodingsvedtaket frå Stortinget i 2020, om å leggja fram eit sånt lovforslag.

Grunngjevinga for forbodet som no vert føreslått i ekteskapslova, er å unngå alvorlege helseskadar hos barn. Eit forbod kan òg bidra til å motverka tvangsekteskap og negativ sosial kontroll. Regjeringa har særleg lagt vekt på høyringsfråsegnene frå m.a. politiet og Kripos, som støttar eit forbod.

Denne saka har vore vanskeleg juridisk og har difor tatt tid. Retten til å inngå ekteskap og retten til familieliv er sentrale menneskerettar. Noregs institusjon for menneskerettar, NIM, har greidd ut spørsmålet om det menneskerettslege handlingsrommet for eit forbod. Vurderinga er at den europeiske menneskerettskonvensjonen ikkje er til hinder for eit forbod om målsetjinga er redusert risiko for helseskade hos barn.

For å unngå omgåing av forbodet foreslår regjeringa at ekteskap mellom søskenbarn inngått etter utlandsk rett ikkje vert anerkjende etter norsk rett viss ein

av partane er busett i Noreg eller er norsk statsborgar når ekteskapet vert inngått.

For å sikra samsvar med EØS-retten blir det føreslått unntak for EØS-tilfelle. Regjeringa har greidd ut dei EØS-rettslege spørsmåla i denne saka, og det er tvil om eit forbod mot søskenbarneekteskap av omsyn til folkehelse vil vere i tråd med EØS-retten. Dette inneber at norske borgarar eller tredjelandsborgarar som er busette i Noreg, ikkje kan omgå forbodet ved å dra til utlandet og gifta seg med eit søskenbarn eller ein nærare slektning. Det vert føreslått ein forskriftsheimel for nærmare å regulera kva ekteskap som skal kunna anerkjennast av omsyn til EØS-retten.

Eit slikt forbod mot søskenbarneekteskap vil kunna slå urimeleg ut nokre gonger. Difor er det føreslått ei moglegheit for unntak frå forbodet dersom det ligg føre sterke grunnar. Omgrepet «sterke grunner» er vald fordi det er den ordbruken som òg er vald i ekteskapslovgivinga, men eg vil påpeika at det er opplagde tilfelle her eg forventar kjem inn under den vurderinga. Blant anna er jo heile føremålet med lova å unngå helseskade hos barn, så når det er eit ekteskap der ein ikkje kan få barn, tenkjer eg det er veldig opplagt at det vil koma innunder det omgrepet, men det må vurderast i kvart enkelt tilfelle. Dette kan vi òg sjølv sagt følgja med på vidare.

Når det gjeld dei andre forslaga som får fleirtal, er dei allereie i prosess, og eg vil følgja dei opp på ein god måte.

Presidenten [19:19:08]: Det blir replikkordskifte.

Silje Hjemdal (FrP) [19:19:29]: Som statsråden påpekte, er Kripos og politiet veldig enig med Fremskrittspartiet og de andre som i dag er imot denne praksisen, i at dette kan være en god tilnærming. Likevel er det viktig å påpeke at det har vært gjort andre justeringer, bl.a. i ny straffelov i 2016, hva gjelder tvangsekteskap. Likevel er ingen dømt på åtte år. Derfor synes jeg også det er viktig å understreke overfor statsråden i dag at vi forventer at dette ikke blir noen hvilepute. Etter hva jeg leser i saken, skal lovens del I gjelde fra den tid Kongen bestemmer. Da lurer jeg på om statsråden kan redegjøre mer for når man ser for seg at dette kan skje.

Statsråd Kjersti Toppe [19:20:28]: Eg forstår at spørsmålet var: Kva tid skal lovforbodet gjelda frå? Akkurat det har eg ikkje klart for meg her og no, men det er ingen grunn til å venta med å innføre dette forbodet, så det vil verta innført så snart det er mogleg. Eg kan heller koma tilbake til representanten, så ho kan få eit litt meir ordentleg svar på spørsmålet.

Silje Hjemdal (FrP) [19:21:08]: Jeg takker for det, for nå har vi ventet veldig lenge.

Jeg ser en annen sak som drar ut. Det er NOU-en om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og psykisk vold. Der var først fristen i januar, så ble den skjøvet til april, og nå ser jeg at regjeringspartiene skriver i en merknad at den kan forventes nå i juni. Dette er særs viktige problemstillinger. Jeg er veldig redd for at man ser en tendens til at disse sakene stadig drar ut i tid, samtidig som det varsles om store problemer i samfunnet vårt hva gjelder denne typen problematikk. Kan statsråden nå garantere at denne NOU-en vil komme i løpet av juni, og før Stortinget tar møtefri?

Statsråd Kjersti Toppe [19:22:08]: Først vil eg seia at ja, det har tatt lengre tid å leggja fram denne lova enn det vi skisserte først. Som eg har gjort greie for, har det vore ein del vanskelege vurderingar rundt menneskerettane, og så kom denne EØS-retten fram, som òg greip inn her. Samtidig vil eg seia at det er jo ikkje berre dette forbodet som er viktig. Det er ein del av fleire tiltak for å kunna førebyggja både helseskadar hos barn, som er den viktigaste grunnivinga her, og førebygging av tvangsekteskap og negativ sosial kontroll, som òg kan vera ein effekt.

Når det gjeld lovutvalet, er opplysningane eg har, at ein forventar at det skal verta lagt fram den 24. juni.

Silje Hjemdal (FrP) [19:23:09]: Jeg vil si at da legges jo ikke saken fram før det er møtefri i Stortinget. Et flertall i komiteen ber regjeringen legge fram en styrket handlingsplan mot tvangsekteskap og orientere Stortinget på egnet måte. Jeg er lite grann redd for at det ikke vil kunne skje dersom dette arbeidet drar ut. Hvis jeg leser regjeringspartiene riktig i saken, vises det her til at man kan forvente en slik handlingsplan fra 2025. Kan statsråden bekrefte at en forsinkelse i NOU-en ikke vil forsinke en handlingsplan på dette feltet ytterligere?

Statsråd Kjersti Toppe [19:23:57]: Det er arbeids- og inkluderingsministeren som har hovudansvaret for den handlingsplanen, så svaret vert litt ut ifrå det. Eg vil anta at når ein har sagt at det skal leggjast fram ein handlingsplan, vil det verta gjort i denne regjeringsperioden.

Svaret mitt i stad omhandla dette lovutvalet. Arbeidet med handlingsplanen er starta. Forslaget som vert vedtatt i dag, er heilt fint, og vi skal følgja det opp, men dette er eit arbeid som regjeringa allereie er i gang med. Eg er glad for at Stortinget ser så breitt på dette. Ja, forbod mot søskenbarnektenskap er bra, men det skal òg mange fleire tiltak til for å førebyggja betre.

Presidenten [19:25:02]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [19:25:20]: Eg synest det har vore ein fin debatt så langt, og det understrekar viktigheita av at det blir eit breitt fleirtal mot søskenbarnektenskap og ekteskap mellom nære slektningar.

Eg klarte heller ikkje å dy meg når eg hørde representanten Hjemdal frå Framstegspartiet påstå i ordskiftet at det tok lang tid å få på plass forbodet. Då må eg dra litt historikk. Arbeidarpartiet, med noverande statsminister Støre i spissen, føreslo jo eit forbod mot søskenbarnektenskap tilbake i 2018. Då stemte Framstegspartiet imot i denne salen, sjølv om ein kunne fått moglegheita til å få sett i gang arbeidet. Framstegspartiet sat til og med med justisministeren på den tida, og vi kunne fått gjennomført det. Det er tapte år for alle som blir utsette for det som vi kunne ha fått ordna tidlegare.

Samtidig vil eg òg gje litt skryt til det same partiet for at vi fekk til det oppmodingsvedtaket i 2020, noko som gjer at vi i dag har eit forslag frå regjeringa som får eit breitt fleirtal.

Som statsråd Toppe var inne på, er det eit godt grunngeve forslag. Det har vore viktig å gå dei rundane ein har gjort med dei helsemessige grunngevingane, som er godt forankra i proposisjonen. Så vil eg påpeike at debatten kanskje ofte handlar om det som ein vil anta forbodet hjelper mot, nemleg tvangsekteskap og sosial kontroll, men la det vere klinkande klart at det er dei helsemessige årsakene som ligg til grunn i proposisjonen. Det er difor endå viktigare at det er eit såpass breitt fleirtal i Stortinget som stiller seg bak, og det gler meg verkeleg.

Silje Hjemdal (FrP) [19:27:32]: Det er visst historietime her, og da tenker jeg at det er verdt å minne om at Fremskrittspartiet har foreslått dette ved en rekke anledninger. Første gang var vel kanskje i 2005, i et Dokument 8-forslag. Da fikk vi ingen støtte fra Arbeiderpartiet. Det er mange grunner til at historien er blitt sånn som den er. Det jeg er opptatt av i dag, er at vi faktisk etter hvert klarte å få med oss Arbeiderpartiet og Senterpartiet i denne saken. Det var vel i 2020.

Jeg kunne selvfølgelig vært veldig spydig – som man ville sagt på bergensk – og sagt at det er veldig rart at det tar fire år fra vi vedtar noe i Stortinget, til regjeringen leverer på det. I dag tenker jeg at vi først og fremst skal glede oss over at vi av og til klarer å få til ting sammen, og at det er en bred enighet for dette forbudet, så kan vi diskutere historien mer på bakrommet senere.

Turid Kristensen (H) [19:28:53]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet flere ganger, men det er alltid interessant når det blir historietimer, og hvordan historien

skal presenteres. Det er helt riktig at også Høyre, som Fremskrittspartiet, stemte imot da dette forslaget var oppe, men det var fordi regjeringen hadde satt i gang en kunnskapsinnhenting om nettopp de helsemessige konsekvensene, akkurat som representanten Almeland var inne på tidligere. Det har vist seg å være helt avgjørende, for det som kan begrunne et forbud som dette, er nettopp de helsemessige konsekvensene.

Den kunnskapsrapporten fra Folkehelseinstituttet skulle ha vært ferdig nå, men det kom altså en pandemi imellom som gjorde at den ikke ble klar. Som representanten Almeland påpekte, har vi likevel nå fått et foreløpig resultat av de undersøkelsene de har gjort. Det har dannet grunnlag for at også vi i Høyre nå kan stemme for, men vi var altså helt avhengige av å få det rettslige grunnlaget på plass knyttet til hvorvidt det er en helsemessig begrunnelse for dette eller ikke.

Jeg er veldig glad for at vi nå får et flertall for det her i dag, og at vi kan stå sammen også med regjeringspartiene, men jeg synes det er synd at man i en sånn historieframstilling velger å se bort fra det som faktisk åpent var en begrunnelse for at man stemte imot, og som har vist seg å være helt nødvendig for at vi faktisk kan stemme for i dag, i tråd med menneskerettighetene.

Statsråd Kjersti Toppe [19:30:44]: Eg vil berre koma med ei tydeleggjering av meg sjølv frå replikkordskiftet. Det var representanten Hjemdal som spurde om kva tid lova kan tre i kraft. Da må eg opplysa om at for at lovendringar skal kunna tre i kraft, er det nødvendig å laga nokre forskrifter som òg må på høyring. Det trengst nokre systemtilpassingar i folkeregisteret. Utifrå det arbeider vi for at denne lovendringa skal kunna koma til å verka så snart som mogleg.

Heilt til slutt: Eg synest at debatten har vore veldig verdig. Eg opplever at det er mange parti som har strekt seg og vurdert denne til dels vanskelege saka. Høyringsuttalane har sprikt, og det er mange omsyn å ta. Eg er glad for at det vert eit samrøystes vedtak, sjølv om det er nokre forslag som går på formuleringar, og at vi av omsyn til dei som i dag er i ekteskap med søskenbarn, opptrer respektfullt i det ordskiftet som vi også framover skal ha om dette.

Presidenten [19:32:20]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 33.

Etter ønske fra familie- og kulturkomiteen vil sakene nr. 34 og 35 bli behandlet under ett.

Sak nr. 34 [19:32:30]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 74/2024 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv (EU)

2019/1158 om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner og om oppheving av rådsdirektiv 2010/18/EU (Innst. 356 S (2023–2024), jf. Prop. 85 LS (2023–2024))

Sak nr. 35 [19:33:02]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i folketrygdloven (styrking av fedres rett til foreldrepenger) (Innst. 355 L (2023–2024), jf. Prop. 85 LS (2023–2024))

Presidenten [19:33:17]: Etter ønske fra familie og kulturkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Grunde Almeland (V) [19:33:50] (komiteens leder): Takk til komiteen for å ha gjort et så godt arbeid i fellesskap, får jeg begynne med å si. Som presidenten helt korrekt redegjorde for, handler dette om to saker, som også presidenten fint uttalte. Derfor gjentar jeg ikke det.

Til den første innstillingen, som går på samtykke til direktivet, er komiteen samstemt, og jeg knytter derfor ikke flere kommentarer til det. Når det gjelder neste innstilling, går det på selve gjennomføringen av direktivet. De forslagene som ligger her, gjelder en tilpasning i foreldrepengeordningen for å ivareta kravene i direktivet om at far skal ha en individuell rett til to måneders betalt foreldrepermisjon i tillegg til ti dagers betalt permisjon i forbindelse med fødsel.

De fleste tingene er vi helt enige om, også med regjeringen, bl.a. når det gjelder hvordan utvidelsen av selvstendig uttaksrett skal være. Det jeg likevel ønsker å knytte noen kommentarer til, og som komiteen har brukt mest tid på, er det som går på kompensasjonsgraden, for her skiller komiteen seg fra det forslaget som regjeringen har lagt fram.

Komiteen merker seg at reduksjonen i kompensasjonsgrad som regjeringen har foreslått, hovedsakelig baserer seg på økonomiske prioriteringer. Komiteen var enig om at dette ikke er et legitimt argument å bruke, da vi gjorde våre vurderinger. Blant annet vil jeg påpeke at etter direktivet har medlemsstatene en skjønnsmessig frihet til å fastsette nivået på ytelsen, altså kompensasjonsgraden, men det må være slik at nivået skal stimulere til uttak av permisjon.

Det vi vet, er at hovedbegrunnelsen for at fedre ikke tar ut hele eller deler av kvoten, er nettopp opplevd risi-

ko knyttet til jobb eller eventuelt til Nav. Det er ikke negative holdninger til fedrekvoten som sådan. Der viser flertallet til en studie fra 2017 som sier nettopp dette. Da er det vanskelig å si at det vil stimulere til uttak av permisjon, når man angriper det som er hovedgrunnen til at fedre ikke tar ut permisjon i utgangspunktet. Komiteen er også enig om at vi er uenig i den vurderingen regjeringen har gjort av om dette utgjør usaklig forskjellsbehandling. Det er faktisk en samlet komité som ikke stiller seg bak regjeringens vurdering, og som derfor heller ikke fremmer den adgangen til en redusert kompensasjonsgrad.

Åse Kristin Ask Bakke (A) [19:37:10]: Eg vil påstå at vi i Noreg kanskje har verdas beste foreldrepermisjonsordningar. Samtidig veit vi at veldig mange slit med å kombinere familie- og arbeidsliv. Spesielt mange fedrar opplever lite forståing og reell moglegheit til å ta ut foreldrepermisjon hos arbeidsgjevar, og kvinner fell etter i lønsutviklinga etter at dei føder ungar.

Vi veit at likestilling ikkje kjem av seg sjølv, og difor har regjeringa allereie gjort fleire grep, som å endre foreldrepermisjonsordninga slik at det ikkje lenger skal løne seg å velje den kortaste permisjonslengda for deretter å ta ulønt permisjon. Det er ei ordning der kvinnene har vore taparane og ei løysing som heile 78 pst. valde tilbake i 2021. No er ordninga slik at sluttsummen er lik uavhengig av om ein vel kort eller lengre permisjon. I tillegg har vi fjerna kontantstøtta for ungar som er over 20 månader. Det er eit første skritt mot å fjerne kontantstøtta heilt. Vi meiner det er ei ordning som betalar folk for å bli heime og kan hindre likestilling.

I Arbeidarpartiet er vi opptekne av at vi skal ha rause velferdsordningar. Samtidig ønskjer vi at folk skal kome i arbeid, og at ungar skal kome seg i barnehage. Difor har vi parallelt prioritert barnehagar, der vi har fått ned barnehageprisane kraftig i denne perioden. Vi meiner at barnehagane er viktige for å gje alle ungar ein trygg og god oppvekst med like moglegheiter.

Når det gjeld foreldrepermisjonsordninga, er det viktig for oss at vi beheld dagens vellykka fedrekvote og ein tredelt foreldrepermisjon. Vi har i regjering òg vore veldig tydelege på at vi skal styrkje fedrane sine rettar samtidig som vi styrkjer det universelle velferdstilbudet for barn og unge, nettopp for å sikre fridom til alle slags familiar og å redusere forskjellane i samfunnet.

I dag diskuterer vi endringar som inneber å oppheve kravet om at mor må vere i aktivitet for at far skal kunne ta ut foreldrepengear, med ytterlegare to veker. Alle fedrar med eiga opptening i tilfelle der mor ikkje har opptent rett til foreldrepengear, blir dermed gjevne ein utvida sjølvstendig rett til å ta ut foreldrepengear i til saman ti veker, der to av vekene kan takast i forbindelse med

fødselen. Forslaget vil styrkje fedrane sine rettar og gje fleire moglegheita til å vere heime med ungen sin lenger i tilfelle der berre far har opptent rett til foreldrepengear. Det kan gje barn god tilknytning til begge foreldre i første leveår, og det er viktig for oss politisk at begge foreldre frå tidleg av har moglegheit til ei god tilknytning til ungen sin.

Turid Kristensen (H) [19:40:14]: For to år siden vedtok Stortinget å oppfylle første del av EUs direktiv om at far eller medmor skal ha rett til å ta ut åtte uker med foreldrepengear, dvs. de første seks ukene av dette, uten at det stilles aktivitetskrav for mor. Høyre ønsker å jobbe for at fedre og medmødre generelt skal ha selvstendig opptjenings- og uttaksrett i forbindelse med foreldrepermisjon. Så langt er dette derfor veldig bra.

Det er viktig at barn får god tilknytning til begge sine foreldre i løpet av det første leveåret, og å styrke fedres og medmødres rettigheter og gi flere fedre og medmødre mulighet til å være hjemme med barnet vil kunne bidra til det. Nå var det på tide å oppfylle siste del av direktivet – de siste to ukene. Det var enda bedre – trodde jeg.

Da fedre og medmødre fikk innført de første seks ukene vi her snakker om, skrev regjeringen i sin proposisjon til Stortinget at det var rimelig, den enkleste løsningen og at ytelsene i alle foreldrepengeukene skulle beregnes etter de samme reglene, dvs. med full sats. Det vil regjeringen nå plutselig gå bort fra.

Oppsiktsvekkende nok skulle fedrene og medmødrene nå bare få 90 pst. kompensasjon. Forslaget var ikke sendt på høring, som det normalt ville vært, for regjeringen mente det kunne vanskeliggjøre gjennomføringen av tiltaket. Det er ikke så utenkelig. Det kan absolutt stilles spørsmål ved om det ikke hadde vært praktisk mulig å ha denne saken på høring først, men jeg er rimelig sikker på at det ville ha kommet en del negative uttalelser om de foreslåtte endringene, ikke minst om dette bryter med overordnede lover om likestilling og likebehandling.

Jeg måtte lese teksten flere ganger for å forstå at regjeringen faktisk mente at det var greit at fedre og medmødre skulle diskrimineres på denne måten. At regjeringen kunne foreslå noe som dette, er faktisk vanskelig å forstå, og det er ekstra vanskelig å forstå når det er så kort tid siden mannsutvalget la fram sin rapport. Likestillingsens neste steg, hvor menn som omsorgspersoner er viet mye oppmerksomhet.

Begrunnelsen for det gjør det hele enda mer oppsiktsvekkende, for dette handlet om økonomiske prioriteringer. Regjeringen vil altså prioritere bort fedres og medmødres muligheter til en likestilt foreldrepermisjon. Det henger bare ikke på greip. Enda mer uforståelig

ble det da det viste seg at regjeringens påstand om at det eneste alternativet til å gi redusert kompensasjon var å utsette innføringen av de to siste ukene, i strid med EUs direktiv, var helt feil. På spørsmål fra komiteen svarte statsråden at Arbeids- og velferdsdirektoratet viste til at å gi full kompensasjon ikke ville gi noen merutgifter i 2024.

Heldigvis ville regjeringspartiene her på Stortinget det annerledes, og det er en enstemmig komité som har innstilt på at forslaget om redusert kompensasjon ikke støttes. Det er jeg veldig glad for, og jeg gir honnør til representantene fra regjeringspartiene som sørger for dette i dag.

Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) [19:43:41]: Senterpartiet vil at foreldrepermisjonen skal være raus og sikre at begge foreldre har et selvstendig krav på sin del av permisjonen sammen med barnet. Dette slås fast i Senterpartiets program, og med denne lovendringen opphever vi kravet om at mor må være i aktivitet, altså i jobb og studier mv., for at far skal kunne ta ut foreldrepenger, noe som også står i programmet vårt.

Forslaget vil styrke fedres og også medmødres rettigheter og gi flere av dem mulighet til å være hjemme med barnet sitt lenger i tilfeller der bare far eller medmor har opptjent rett til foreldrepenger. Det vil bidra til å gi barnet god tilknytning til begge foreldrene i første leveår.

I 2022 fikk denne gruppen åtte uker selvstendig uttaksrett, herunder ti dager i forbindelse med fødselen, og nå utvides det med ytterligere to uker, til ti uker. Dette innebærer at fedre og medmødre kan ta ut totalt ti uker med foreldrepenger, uavhengig av om mor er i aktivitet eller ikke.

I flere omganger er det gjort gode politiske grep og innført rettigheter til fedre og i dette tilfellet også til medmødre, noe som har sørget for at de har fått være mer med barnet i det første leveåret. Dette er en utvikling vi i Senterpartiet støtter.

Med denne lovendringen sørger vi for at flere fedre og medmødre får være hjemme med barnet sitt det første leveåret. Dette er viktig for likestillingen og for farsrollen. Far er en like viktig forelder som mor.

I lovforslaget som ble fremmet, ønsket regjeringen at kompensasjonsgraden for utbetaling av ytelse skulle være 90 pst. for åtte av ukene. I komiteen er det blitt fremmet et forslag om at kompensasjonsgraden skal være 100 pst. Dette støtter vi i Senterpartiet.

Kathy Lie (SV) [19:45:49]: Vi snegler oss langsomt framover i likestillingens tegn. Derfor ble det nødvendig for noen av oss å påpeke at det kan være på sin plass å se på en oppdatering av begrepsbruken i lovverket

vårt for å gjenspeile og anerkjenne dagens mangfold av familiesammensetninger.

Det er likevel ikke hovedsaken her. Det viktigste er at vi nå utvider fedres og medmødres selvstendige rett til å ta ut foreldrepenger med ytterligere to uker. Dette er spesielt viktig der bare far eller medmor har opptjent rett til foreldrepenger, og det gir disse mer tid sammen med barnet, uten krav til aktivitetsplikt for mor.

Lovendringen ble lagt fram med en rar bismak. Det ble foreslått at far/medmor bare skulle få 90 pst. lønn i åtte av ukene. Vi mener at det er diskriminering. Vi trodde vi hadde en mer likestillingsoppmerksom regjering, men tydeligvis henger de gamle kjønnsrollemønstrene igjen i veggene i departementet, når man bygger på en forutsetning om at menn tjener mer enn kvinner, og til og med skriver at man regner med at de mennene det gjelder, antas å være primærforsørgeren i familien.

Statistikk fra Statistisk sentralbyrå viser at det er langt flere fedre i høytlønnede yrkesgrupper som tar ut foreldrepenger. Denne forskjellsbehandlingen basert på kjønn vil kunne forsterke denne trenden ytterligere da særlig familier med lav inntekt vil slite med enhver reduksjon i familiens inntekt.

Vi har brukt mange år på å forbedre foreldrepermisjonen og fordele den bedre mellom begge foreldre. Regjeringen argumenterer for økonomiske prioriteringer i lovforslaget, men etter min mening har vi ikke råd til ikke å prioritere full kompensasjon i alle de ti ukene hvis vi virkelig mener at det er viktig at flest mulig fedre tar ut foreldrepermisjon og er sammen med barna sine.

Når også statsråd Toppe i brev til komiteen kan opplyse om at en økning til 100 pst. kompensasjon allerede fra 2. august i år vil kunne gjennomføres, og at det ikke vil gi ekstra utgifter i 2024, er det ingen god grunn til ikke å prioritere dette nå.

Jeg er svært fornøyd med at flertallet i komiteen tydelig har pekt på dette og fremmet forslag om det, og at vi til slutt har endt opp med at en samlet komité er enig om at det ikke er grunnlag for denne forskjellsbehandlingen. Jeg er veldig glad for at representantene fra regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet også støtter opp om dette viktige grepet. Sammen har vi nå sikret full kompensasjonsgrad, som ikke bare vil stimulere flere fedre og medmødre til å ta ut permisjon og foreldrepenger fra august i år, men også sikre at foreldrepermisjonsordningen ikke skal forskjellsbehandle fedre og medmødre på usaklig grunnlag i framtiden.

Statsråd Kjersti Toppe [19:48:51]: At foreldre får tid saman med sitt nyfødte barn, er ein viktig verdi for familien, for barna og foreldra, men òg for velferdssamfunnet. Det har gått altfor lang tid der fedrar og mødrer har hatt veldig ulik tilgang til dette. I 2021 la eg fram det

første forslaget til lovendring, slik at alle fedrar og medmødrer med eiga opptening fekk rett til åtte vekers betalt permisjon, uavhengig av aktiviteten til mor. Denne tok til å verka 2. august 2022.

No legg regjeringa fram forslag om ytterlegare utviding av fedrar og medmødrer sin sjølvstendige rett til foreldrepengar. Frå og med 2. august 2024 vil desse få rett til å ta ut ti veker med foreldrepengar, uavhengig av mors aktivitet. Det er svært gledeleg. Sjølv om tala frå Nav kan vera usikre, kan dette bety at om lag 5 000 fedrar og medmødrer no får moglegheit til å vera heime med barnet og ta imot foreldrepengar i ti veker. For to år sidan hadde dei ikkje moglegheta i det heile.

Lovendringa er i tråd med EU-direktivet om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersonar. Etter direktivet skal far ha individuell rett til to månaders betalt foreldrepermisjon i tillegg til ti dagars betalt permisjon i forbindelse med fødsel. På bakgrunn av økonomiske prioriteringar har regjeringa føreslått at nivået på kompensasjonsgraden for utbetaling av yttinga vert redusert til 90 pst. for åtte av vekene. Dette var òg tydeleg omtalt i Prop. 1 S for 2023–2024. Det var berre Venstre som hadde merknader til dette i innstillinga.

No har komiteen vurdert dette på nytt og har kome til at dei likevel ikkje vil støtta ei slik budsjettneutral innføring. Oppheving av aktivitetskravet for to nye veker vil, som eg har opplyst komiteen om i brev, kunna gjennomførast frå 2. august, også om Stortinget vedtar ein auke i kompensasjonsgraden til 100 pst. Det vil ikkje gi meirutgifter i år, mens det i 2025 og 2026 vil gi meirutgifter på høvesvis 21 mill. kr og 92 mill. kr.

Eg vil presisera at regjeringa sitt forslag om redusert kompensasjonsgrad ikkje er vurdert av oss til å vera uforholdsmessig inngripande, jf. likestillings- og diskrimineringslova § 9, men eg konstaterer at Stortinget vurderer dette annleis, og det har eg stor respekt for. Det er sjølv sagt ei betre ordning å ikkje redusera kompensasjonsgraden. Regjeringa vil følgja opp stortingsvedtaket i tråd med innstillinga, og full kompensasjonsgrad vert vidareført òg i påfølgjande år. Nødvendige løyvingar til dette vil verta vurderte i dei komande budsjettproposisjonane.

Grunde Almeland (V) [19:52:07]: Jeg har i saksordførersens sted fått anledning til å presentere komiteens og flertallets syn i disse sakene, men jeg ser det også som nødvendig å få sagt noen ord om hva Venstre har ment, både om de sakene vi behandler i dag, og også litt om historikken i dette.

Jeg vil begynne med å si at da komiteen mottok sakene, var jeg for det første ganske overrasket over at regjeringen valgte en redusert kompensasjonsgrad, men det som var oppsiktsvekkende, var begrunnelsen. Når

man i tillegg går inn i proposisjonen og leser de konkrete menneskerettslige vurderingene som departementet har gjort, vil jeg påstå at dette er noe av det svakere håndverket jeg har sett i min tid som leder av denne komiteen. Jeg vil være tydelig på at likestilling og de menneskerettslige forpliktelsene som ligger både i Grunnloven § 98, i EMK artikkel 14, og som er gitt uttrykk for mer bestemt også i likestillingsloven, bl.a. i § 6, ikke er en sjekklisteøvelse der man skal gå gjennom og si: Nå har vi gjort en vurdering. Det skal være reelle vurderinger, og det ligger også i nettopp ordet «forpliktelses» i menneskerettslige forpliktelser.

Jeg er glad for at komiteen i fellesskap har vært så tydelig på denne vurderingen, og jeg mener det også er helt riktig av en komité som jobber med likestilling, å være nettopp såpass tydelig på at disse vurderingene må gjøres bedre, også i framtiden. Det er en samlet komité som er helt tydelig på at den begrunnelsen som var brukt, det grepet som var foreslått her, ikke har et saklig formål, ikke var nødvendig for å oppnå formålet og rett og slett var uforholdsmessig inngripande.

Jeg er glad for at komiteen har snudd disse sakene til det bedre, og jeg vil også gi honnør til regjeringspartienes representanter i komiteen og på Stortinget for å ha behandlet dem så saklig som man har gjort.

Jeg vil også gjerne be statsråden gi en garanti for at denne endringen heller ikke påvirker når ordningen kan iverksettes, og at man faktisk sikrer at dette iverksettes fra 2. august.

Til slutt vil jeg bare knytte en kommentar til noe jeg synes er litt artig – om det er lov å si. Det er at gang på gang har flertallet en motstand mot å endre begrepsbruken. Det vil si at vi fortsatt altså skal kalle medmødre for fedre, og det synes jeg er merkelig.

Presidenten [19:55:12]: Presidenten kan bekrefte at det er lov å ha det artig i stortingssalen.

Statsråd Kjersti Toppe [19:55:29]: Eg kan bekrefte, som eg òg sa i innlegget mitt, at sjølv om ein gjer denne endringa og Stortinget ikkje godtar reduksjon i kompensasjonsgrad, vil dette verta gjeldande frå 2. august i år. Det har ingen konsekvensar. Det har eg gjort greie for, og det skal eg følgja opp.

Eg synest Stortinget har gode grunngevingar, men eg vil òg tydeleggjera at vi heile vegen har vore tydelege på at dette handlar om ei økonomisk prioritering. Vi har hatt ulik vurdering av om det kan seiast å vera forholdsmessig eller uforholdsmessig inngripande. Eg respekterer Stortingets vurdering av det og skal følgja det opp.

Så har eg lyst til å seia at er det ei sak eg skal tapa i Stortinget, er dette den aller beste, og at no vert verkeleg ei veldig god sak endå betre.

Presidenten [19:56:38]: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 34 og 35. Sak nr. 36 [19:56:43]

Referat

Presidenten [19:56:45]: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdig behandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 19.57.

